

**PROJEKT STRATEGII ROZWOJU
GMINY HARASIUKI
2023 - 2030**

Spis treści

1.	Strategia w skrócie.....	4
2.	Jak pracowaliśmy nad Strategią Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023-2030	6
3.	Trendy globalne	8
4.	Kontekst zewnętrzny	10
5.	Diagnoza Gminy Harasiuki	13
5.1	Położenie geograficzne i administracyjne.....	13
5.2	Strefa społeczna	16
5.2.1	Sytuacja demograficzna.....	16
5.2.2	Edukacja i wychowanie.....	25
5.2.3	Ochrona zdrowia	29
5.2.4	Pomoc społeczna	30
5.2.5	Kultura i sport	35
5.2.6	Aktywność obywatelska	38
5.2.7	Bezpieczeństwo publiczne	41
5.3	Strefa gospodarcza.....	42
5.3.1	Rynek pracy i bezrobocie.....	42
5.3.2	Przedsiębiorczość i rolnictwo	48
5.3.3	Turystyka	56
5.3.4	Gospodarka finansowa	59
5.4	Strefa Przestrzenna	66
5.4.1	Środowisko naturalne i formy ochrony przyrody	66
5.4.2	Dziedzictwo kulturowe	79
5.4.3	Planowanie przestrzenne	81
5.4.4	Mieszkalnictwo	83
5.4.5	Infrastruktura techniczna i gospodarka odpadami komunalnymi	86
6.	Gmina w oczach mieszkańców	97
7.	Wnioski z diagnozy	104
7.1.	Obszar społeczny.....	105
7.2.	Obszar gospodarczy	107
7.3.	Obszar przestrzenno-środowiskowy	109
7.4.	Analiza SWOT	110
7.5.	Główne problemy w obszarach Strategii	113
7.6.	Wyzwania	114

8. Plan operacyjny strategii rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023-2030 oraz kierunki interwencji rozwoju Gminy	116
8.1 Misja i wizja.....	116
8.2 Cele strategiczne rozwoju w wymiarze przestrzennym, gospodarczym i społecznym. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia	118
9. Wieloletni Plan inwestycyjny.....	140
10. Kształtowanie przestrzeni Gminy oraz obszary strategicznej interwencji.....	147
10.1. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie	147
10.2. Model struktury funkcjonalno – przestrzennej gminy.....	151
10.3. Obszary strategicznej interwencji wraz z zakresem planowanych działań.....	157
11. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	166
11.1. System realizacji strategii.....	166
11.2 Wdrażanie Strategii.....	168
11.3 System monitorowania i ewaluacji Strategii.....	170
11.4 Ewaluacja – ocena skutków wdrażania zapisów Strategii	171
11.5 Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych.....	172
12 . Ramy finansowe oraz źródła finansowania	174
Spis tabel	178
Spis map	181
Spis wykresów	183

STRATEGIA W SKRÓCIE

Strategia rozwoju gminy jest zestawieniem celów, potrzeb i sposobów ich zaspokojenia. Jest dokumentem ważnym dla mieszkańców, inwestorów, ale przede wszystkim pracowników urzędu i radnych. Każdy, kto sięgnie po ten dokument wie, do czego Gmina Harasiuki dąży, w czym chce być najlepsza i jakie są jej priorytety rozwoju.

Podstawą prawną uchwalenia Strategii Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023-2030 jest ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40). Zgodnie z art. 10e ust. 1 te same ustawy gmina może opracować strategię rozwoju gminy, natomiast art. 10f ust. 2 określa, że projekt strategii opracowuje wójt oraz przedkłada go zarządowi województwa w celu

wydania opinii, dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie, określonych w strategii rozwoju województwa.

JAK PRACOWALIŚMY NAD STRATEGIĄ ROZWOJU GMINY HARASIUKI NA LATA 2023-2030

Strategia została oparta o dane statystyczne (część diagnostyczna), jednak kluczową rolę w wytyczeniu przyszłości gminy Harasiuki odegrali mieszkańcy, radni i urzędnicy. Ich opinie i wizje rozwoju pozyskane podczas spotkań i badań ankietowych były podstawą do prac nad niniejszą Strategią.

Wizja gminy Harasiuki do 2030 r.

- spotkania z pracownikami urzędu,
- spotkania z radnymi gminy,
- ankietą,

Diagnoza barier i potencjałów

- analiza danych statystycznych,
- analiza dokumentów planistycznych,
- ankieta,
- analiza SWOT

Cele strategiczne

- ankiety,
- analiza SWOT
- spotkania,

Projekt strategii Rozwoju Gminy Harasiuki

- zgłaszanie uwag,
- spotkania,

TRENDY GLOBALNE

Na dynamikę rozwoju oraz zachodzące zmiany w gminie Harasiuki, oprócz lokalnych uwarunkowań, problemów i potencjałów wpływają również światowe lub krajowe trendy. Poniżej przedstawiono kilka najważniejszych trendów determinujących obrany kierunek rozwoju gminy.

STARZENIE SIĘ SPOŁECZEŃSTWA

Do 2050 roku co trzeci Europejczyk będzie miał ponad 60 lat. Średnia długość naszego życia rośnie, jednocześnie spada wskaźnik urodzeń. Rosnąca liczba osób starszych w społeczeństwie wpływa na funkcjonowanie gmin, a także na liczbę miejsc pracy oraz rodzaj produktów. Powoduje to również szereg konsekwencji gospodarczych – coraz mniej osób będzie płaciło podatki jako osoby aktywne zawodowo, rośnie obciążenie systemu ochrony zdrowia, a jednocześnie coraz więcej osób będzie potrzebowało wsparcia państwa. W tym kontekście

bardzo istotne jest takie strategiczne zarządzanie gminą, które będzie dążyć do zwiększania liczby i odsetka osób aktywnych zawodowo. Wygrywać będą te gminy, które skutecznie utrzymają obecnych i przyciągną nowych mieszkańców.

ZMIANY KLIMATU I CZYSTSZA ENERGIA

Postępujące zmiany klimatyczne wymagają - zarówno od administracji, biznesu, jak i mieszkańców gminy, radykalnych zmian na poziomie działań systemowych i jednostkowych. Rosnąca świadomość energetyczna i ekologiczna sprawiają, że rynek i zainteresowanie zielonymi źródłami energii stale wzrasta, również wśród mieszkańców gminy Harasiuki. Unia Europejska, poszczególne kraje oraz firmy za swój długofalowy cel stawiają sobie zeroemisyjność i neutralność klimatyczną. Nie jest tajemnicą, że bardzo duży wpływ na rozwój wszystkich regionów będzie miała jedna z kluczowych dla Komisji Europejskiej strategii rozwoju - Europejski Zielony Ład. Ta nowa polityka UE dotyczy wszystkich sektorów gospodarki, w szczególności transportu, energii, rolnictwa, obiektów budowlanych i przemysłu. Stawienie czoła zmianom klimatycznym i odpowiednie wykorzystanie narzędzi, które oferowane są na szczeblu krajowym i europejskim dają szansę na to, by zwiększyć oprzyrządowanie gminy Harasiuki na zmiany klimatu i zmniejszyć wpływ gminy na pogarszanie się stanu środowiska.

SIECIOWANIE USŁUG

Idea łączenia produktów i usług oraz współpracy wielu, czasami zaskakujących podmiotów, nie jest nowa, ale zaczyna nabierać rozpędu. Rośnie wielozadaniowość, zarówno miejsc (przestrzeni publicznych, budynków użyteczności publicznej), jak i produktów czy usług tak, aby odpowiedzieć na jak najwięcej potrzeb konsumentów. Przejawiać się może w tworzeniu produktów sieciowych w gminie Harasiuki, pakietowaniu usług, np. turystycznych, hotelarskich, gastronomicznych itp. Takie podejście stwarza warunki do obsługi odwiedzających gminę turystów.

LOKALNOŚĆ

Jako przeciwieństwo postępującej globalizacji, lokalność jest synonimem tego co bardziej autentyczne, wartościowe i o lepszej jakości. Swoje odzwierciedlenie znajduje zarówno w coraz powszechniejszym wsparciu lokalnych przedsiębiorców i wytwórców żywności, kultywowaniu tradycji i kultury oraz mocniejszym skupieniu uwagi na najbliższym otoczeniu. Trend ten w gminie Harasiuki przejawia się przede wszystkim w działalności lokalnych stowarzyszeń i organizacji społecznych w zakresie kultury i zachowania tożsamości lokalnej, co znacząco wpływa na zacieśnienie więzi sąsiedzkich i budowę odpowiedzialnego, aktywnego społeczeństwa w gminie.

KONTEKST ZEWNĘTRZNY

Na prowadzenie polityki rozwoju w gminie Harasiuki, oprócz wewnętrznie obowiązujących polityk i aktów prawa miejscowego wpływają również ustalenia i polityki na poziomie regionalnym i krajowym. Najważniejszymi dokumentami strategicznymi, które oddziałują na działania podejmowane w gminie Harasiuki są:

- Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030 (SRWP 2030),
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030),
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR).

Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030 organizuje działania samorządu województwa, wskazując najważniejsze wyzwania rozwojowe dla regionu. Zawiera katalog priorytetów oraz kierunków działań, które określają, jak doprowadzić do spójnego

i zrównoważonego rozwoju województwa. Aby realizować kierunki założone w Strategii, zastosowano wymiar terytorialny poprzez skoncentrowanie działań na wykorzystaniu potencjałów rozwojowych na określonym obszarze, tzw. obszarze strategicznej interwencji. Spośród wymienionych w SRWP 2030 priorytetów w poszczególnych obszarach tematycznych, kluczowe dla rozwoju gminy Harasiuki są priorytety występujące w ramach Obszaru tematycznego 3. Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska, które zakładają rozbudowę infrastruktury służącej rozwojowi oraz optymalizację wykorzystania zasobów naturalnych i energii, przy zachowaniu dbałości o stan środowiska przyrodniczego. Jednak, aby rozwój gminy przebiegał w sposób zrównoważony, istotna jest również realizacja działań w ramach pozostałych obszarów tematycznych.

Polityka regionalna na szczeblu centralnym koordynowana jest przez Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2030. Zakłada ona zrównoważony i bardziej spójny rozwój całego kraju i zmniejszanie dysproporcji rozwojowych między obszarami miejskimi i wiejskimi. W szczególności wspiera miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją. Strategia Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023-2030 będzie wpisywała się w realizację wyzwań wskazanych dla polityki regionalnej w KSRR 2030, tj.:

- adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczanie zagrożeń dla środowiska;
- przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych;
- rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego;
- wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek;
- rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach;
- zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowania działań rozwojowych) oraz współpracy między samorządami terytorialnymi i między sektorami;
- przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, jako jeden z ważniejszych dokumentów krajowych wskazuje, że zrównoważony rozwój społeczny i regionalny to rozwój skierowany na terytorialną różnorodność oraz jej atuty, a jednocześnie dbający o zapewnienie całemu społeczeństwu wysokiej jakości życia. Jako główny cel SOR określono tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Obszary wiejskie w Polsce charakteryzuje zróżnicowanie przestrzenne pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i funkcji gospodarczych (są to zarówno obszary z dominacją rolnictwa tradycyjnego, obszary rolnictwa wielkoobszarowego, obszary z dominacją funkcji turystycznej, jak i silnie zurbanizowane obszary położone w pobliżu dużych aglomeracji i mniejszych miast). Pobudzanie ich rozwoju wymaga zintegrowanego i jednocześnie zindywidualizowanego podejścia uwzględniającego ich potencjały i potrzeby rozwojowe. Kierując się celami strategicznymi SOR polityka wobec obszarów wiejskich musi wspierać ich rozwój w oparciu o posiadane przez nie endogeniczne potencjały. Efektem będzie m.in. wyrównywanie szans rozwojowych wszystkim mieszkańcom wsi. Implikuje to działania dotyczące pobudzania przedsiębiorczości, przekształceń strukturalnych, zwiększania mobilności i zapewnienia odpowiedniej jakości usług decydujących o perspektywach rozwojowych (zdrowie, edukacja,

transport publiczny), zapewniając przy tym zachowanie walorów kulturowych, krajobrazu i środowiska przyrodniczego.

Realizacja Strategii Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023-2030 będzie się wpisywać w zakładane działania określone w SOR dla obszarów wiejskich, co potwierdza zarówno sformułowana Wizja rozwoju gminy, jak i przyjęte cele strategiczne, które służyć będą urzeczywistnieniu się tej wizji.

DIAGNOZA GMINY HARASIUKI

5.1 Położenie geograficzne i administracyjne

Gmina Harasiuki jest gminą wiejską położoną w północno-wschodniej części województwa podkarpackiego, na terenie powiatu nizańskiego, w rejonie Lasów Janowskich. Jej powierzchnia wynosi 169 km², co stanowi 21,50 % powierzchni powiatu nizańskiego oraz 0,94 % powierzchni województwa podkarpackiego.

Położenie gminy Harasiuki na tle województwa podkarpackiego oraz powiatu nizańskiego, przedstawiają poniższe mapy.

Mapa 1 Gmina Harasiuki na tle województwa podkarpackiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.wikipedia.org

Mapa 2 Gmina Harasiuki na tle powiatu nizańskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.powiatnizanski.pl

Gmina Harasiuki graniczy z gminą Jarocin, Ulanów i Krzeszów w powiecie nizańskim w województwie podkarpackim oraz z gminą Biłgoraj, Biszczka, Janów Lubelski i Potok Górny z województwa lubelskiego.

Pod względem powierzchni, gmina Harasiuki jest największą gminą w powiecie, co zostało przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 1 Powierzchnia gmin powiatu nizańskiego oraz ich udział w powierzchni powiatu

Gmina	Powierzchnia (w km ²)	% powierzchni powiatu nizańskiego
Harasiuki	169	21,50
Jarocin	91	11,58
Jeżowe	124	15,78
Krzeszów	62	7,89
Nisko	142	18,06
Rudnik nad Sanem	79	10,05
Ulanów	119	15,14
Powiat nizański	786	100,00

Źródło: Opracowanie własne

Gminę Harasiuki tworzy 22 sołectwa: Derylaki, Banachy, Gózd, Harasiuki, Hucisko, Huta Krzeszowska, Huta Podgórna, Huta Stara, Huta Nowa, Łazory, Maziarnia, Nowa Wieś, Kusze, Krzeszów Górny, Sieraków, Ryczki, Żuk Stary, Wólka Rogóznia, Szeliga, Pólsieraków, Żuk Nowy, których układ przedstawia poniższa mapa.

Mapa 3 Układ osadniczy gminy Harasiuki

Źródło: Raport o Stanie Gminy Harasiuki

Na terenie gminy Harasiuki nie ma żadnej miejscowości posiadającej status miasta, przy czym najbliższymi ośrodkami miejskimi są miasta: Nisko, Stalowa Wola, Rudnik nad Sanem. Funkcję centrum usługowo-administracyjnego w gminie pełni miejscowość Harasiuki, będąca siedzibą władz samorządowych.

5.2 Strefa społeczna

5.2.1 Sytuacja demograficzna

Uwarunkowania demograficzne są jednym z kluczowych czynników mających wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą oraz kształtujących procesy rozwojowe na danym obszarze. Procesy demograficzne zachodzące w danym obszarze można analizować w oparciu o dane dotyczące liczby ludności, migracji i przyrostu naturalnego, strukturą ludności, procesami starzenia się społeczeństwa, a także prognozą demograficzną.

Potencjał demograficzny gminy Harasiuki, zgodnie danymi GUS z 2021 roku, wynosił 5812 osób, co stanowiło 9,02 % ogółu ludności powiatu nizańskiego. Z kolei średnia gęstość zaludnienia wynosiła 34,6 osób/km², co było najniższym wynikiem w powiecie nizańskim. W latach 2017-2021 liczba mieszkańców spadła o 2,2 %.

Stan ludności gminy Harasiuki na tle pozostałych gmin powiatu nizańskiego w roku 2017 i 2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2 Liczba ludności oraz średnia gęstość zaludnienia gmin powiatu nizańskiego w 2017 i 2021 roku

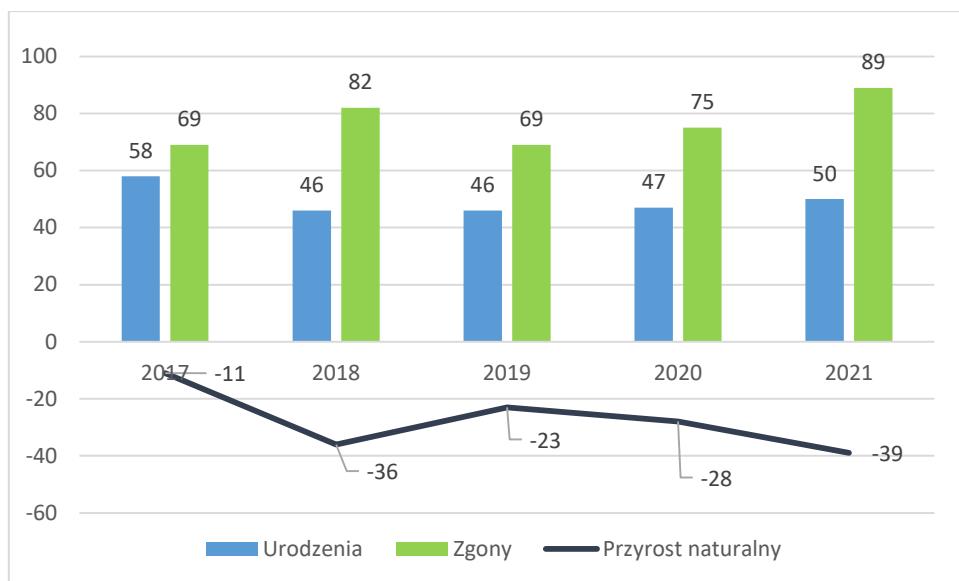
Nazwa gminy	Ludność				
	2017		2021		Wzrost/spadek (%)
	ogółem	osób/km ²	ogółem	osób/km ²	
Harasiuki	6 183	36,8	5 812	34,6	-2,2
Jarocin	5 392	59,4	5 127	56,5	-2,9
Jeżowe	10 159	82,0	9 872	79,7	-2,3
Krzeszów	4 293	68,9	4 142	66,5	-3,4
Nisko	22 412	157,4	21 563	151,5	-5,9
Rudnik nad Sanem	10 150	129,0	9 939	126,3	-2,7
Ulanów	8 328	69,8	7 973	66,8	-3,0
Powiat nizański	66 917	85,2	64 428	82,0	-3,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na przestrzeni lat 2017-2021, we wszystkich gminach powiatu nizańskiego można zauważyć tendencję spadkową, jeśli chodzi o liczbę mieszkańców. Najwięcej mieszkańców biorąc pod uwagę rok 2017 i 2021 ubyło w gminie miejsko-wiejskiej Nisko, tj. 849 osób (spadek liczby mieszkańców o 5,9%), natomiast najmniej w gminie Krzeszów – 151 osób (spadek o 3,4 %).

Jednym z kluczowych czynników wpływających na zmianę liczby ludności jest ruch naturalny ludności oraz wynikający z niego przyrost naturalny, który stanowi różnicę pomiędzy urodzeniami, a zgonami na danym obszarze. W 2021 roku na terenie gminy Harasiuki liczba urodzeń wyniosła 50, natomiast liczba zgonów 89, w związku z czym wartość przyrostu naturalnego wyniosła -39. Analizując dane dotyczące liczby urodzeń i zgonów na przestrzeni lat 2017-2021, można zauważyć, że w tym okresie wartość przyrostu naturalnego nie miała jednolitej tendencji malejącej lub rosnącej – od 2017 do 2018 roku następował spadek wartości przyrostu naturalnego, następnie wzrost w 2019 roku i spadek od roku 2020. Wartość przyrostu naturalnego w analizowanym okresie zawsze miała wartość ujemną co zostało przedstawione na poniższym wykresie.

Wykres 1 Liczba urodzeń i zgonów oraz przyrost naturalny w gminie Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021

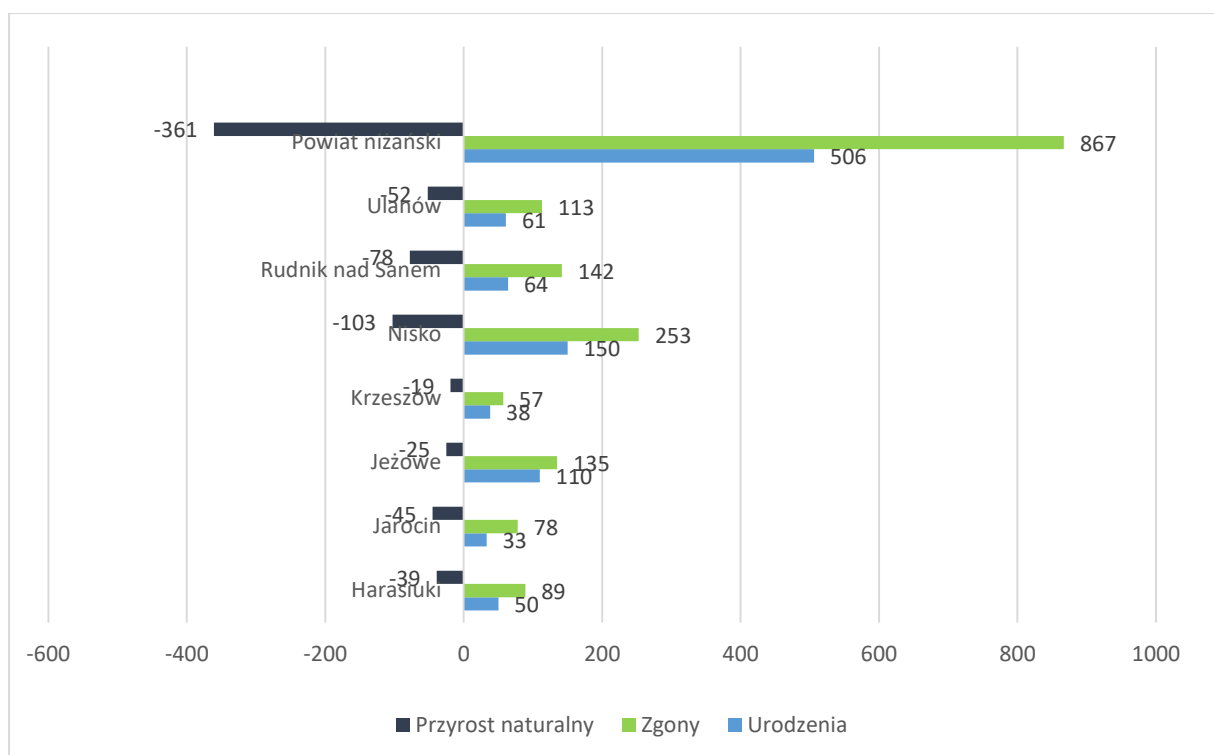

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na tle całego powiatu nizańskiego, pod względem wartości przyrostu naturalnego gmina Harasiuki w 2021 r. miała piątą najwyższą wartość przyrostu naturalnego - 39, z kolei najniższa wartość wystąpiła w gminie Krzeszów - 19. W gminie Harasiuki w 2021 r. wystąpiła trzecia najniższa liczba urodzeń w powiecie.

Liczbę urodzeń, zgonów oraz przyrost naturalny w 2021 r. w gminach powiatu nizańskiego, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 2 Liczba urodzeń, zgonów oraz przyrost naturalny na terenie gmin powiatu nizańskiego w roku 2021

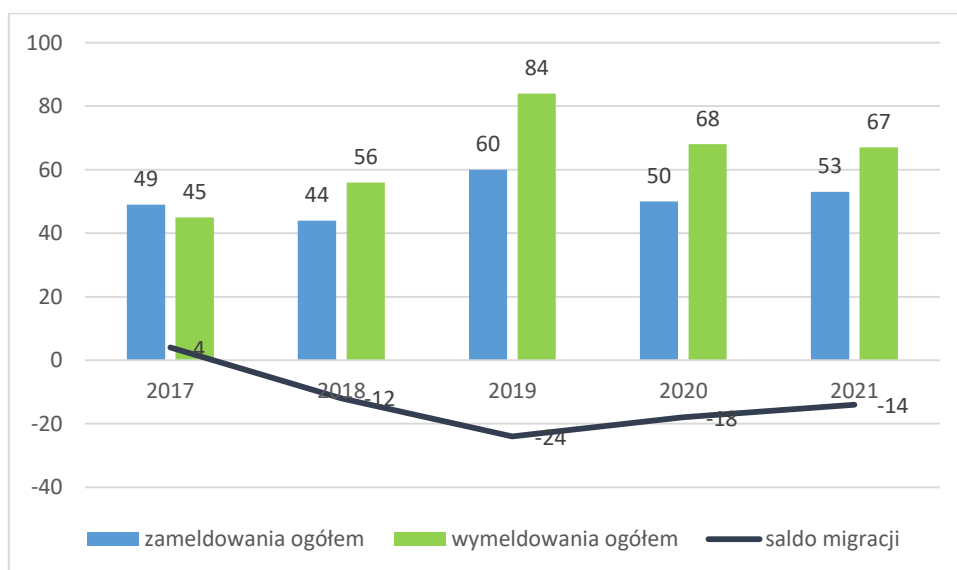
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Zasadniczy wpływ na procesy demograficzne na danym obszarze ma również kwestia migracji ludności. Migracją określa się przemieszczanie ludzi, które ma na celu zmianę miejsca zamieszkania. Ze względu na kierunek migracji, wyróżnia się migracje wewnętrzne – w obrębie własnego kraju oraz migracje zagraniczne – do innego kraju. Można również wyróżnić typy migracji ze względu na jej przyczynę, tj. m. in. migracje ekonomiczne, związane np. z pracą zawodową, migracje edukacyjne, które spowodowane są np. wyjazdem na studia, lub też migracje społeczne, wynikające np. z chęci zmiany otoczenia.

Zjawisko migracji na danym obszarze mierzy się liczbą zameldowań oraz wymeldowań, których różnica stanowi saldo migracji. Na terenie gminy Harasiuki w 2021 roku, odnotowano 53 zameldowania oraz 67 wymeldowań, w wyniku czego wartość salda migracji wyniosła -14. Na przestrzeni lat 2017-2021 saldo migracji jedynie raz przybrało wartość dodatnią, w związku z czym należy przyjąć, że wpływ na zmniejszającą się liczbę mieszkańców w gminie ma ujemny przyrost naturalny.

Liczbę zameldowań i wymeldowań ogółem w gminie Harasiuki oraz saldo migracji na przestrzeni lat 2017-2021 przedstawia poniższy wykres.

Wykres 3 Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem oraz saldo migracji w gminie Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021

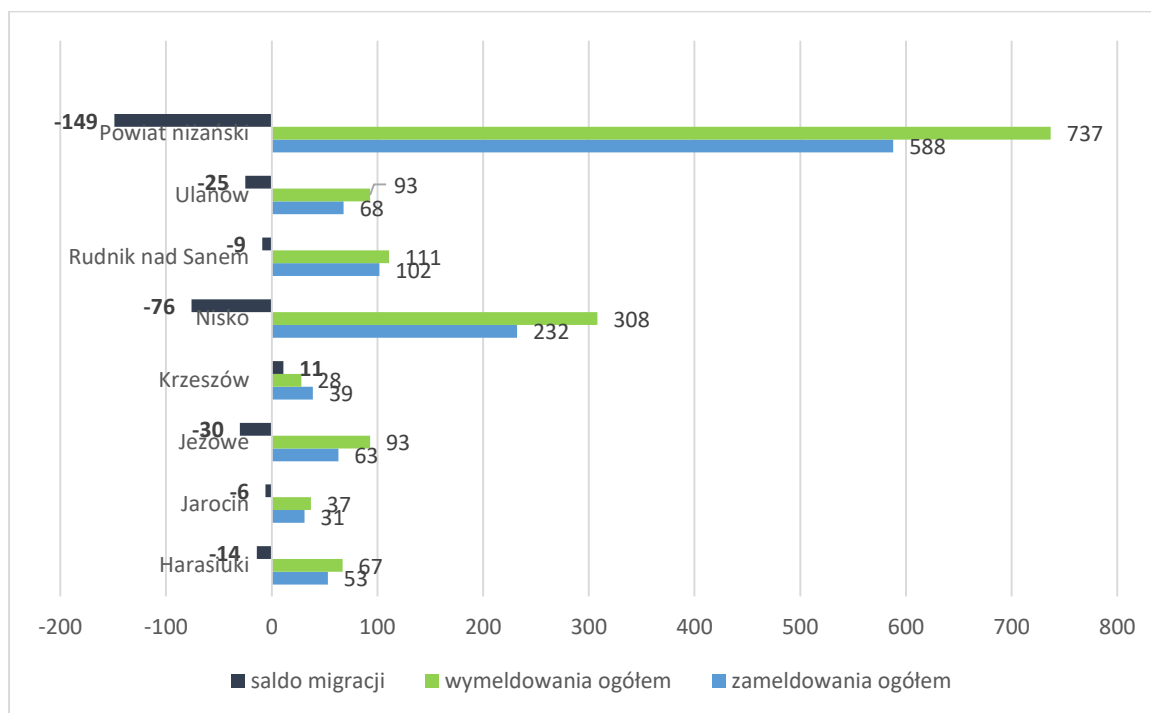

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Ujemne saldo migracji wpływa na sytuację społeczno-gospodarczą oraz potencjał demograficzny gminy. Istotnym problemem jest odpływ ludzi młodych, wykształconych, aktywnych i innowacyjnych, co przyczynia się do zmniejszania potencjalnych zasobów pracy, a także obniżania ich jakości. Ujemne saldo migracji w 2021 roku wystąpiło jednak we wszystkich gminach powiatu nizańskiego, z wyjątkiem gminy Krzeszów, a najmniejsza jego wartość wystąpiła w gminie Jarocin.

Liczbę zameldowań i wymeldowań oraz saldo migracji na terenie gmin powiatu nizańskiego w 2021 roku przedstawia poniższy wykres.

Wykres 4 Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem oraz saldo migracji na terenie gmin powiatu nizańskiego w roku 2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Analiza struktury wiekowej mieszkańców gminy Harasiuki w oparciu dane GUS z 2017 i 2021 roku ukazuje, że na przestrzeni lat 2017-2021 wzrosła liczba osób w wieku przedprodukcyjnym oraz poprodukcyjnym – wzrost odpowiednio o 30 i o 37 osoby, przy równoczesnym spadku liczby osób wieku produkcyjnym – spadek o 438 osób. Do osób w wieku przedprodukcyjnym zalicza się osoby w wieku do 17 roku życia, które nie osiągnęły jeszcze zdolności do pracy, z kolei do osób w wieku produkcyjnym – mężczyzn w wieku od 18 do 64 roku życia oraz kobiety w wieku od 18 do 59 roku życia.

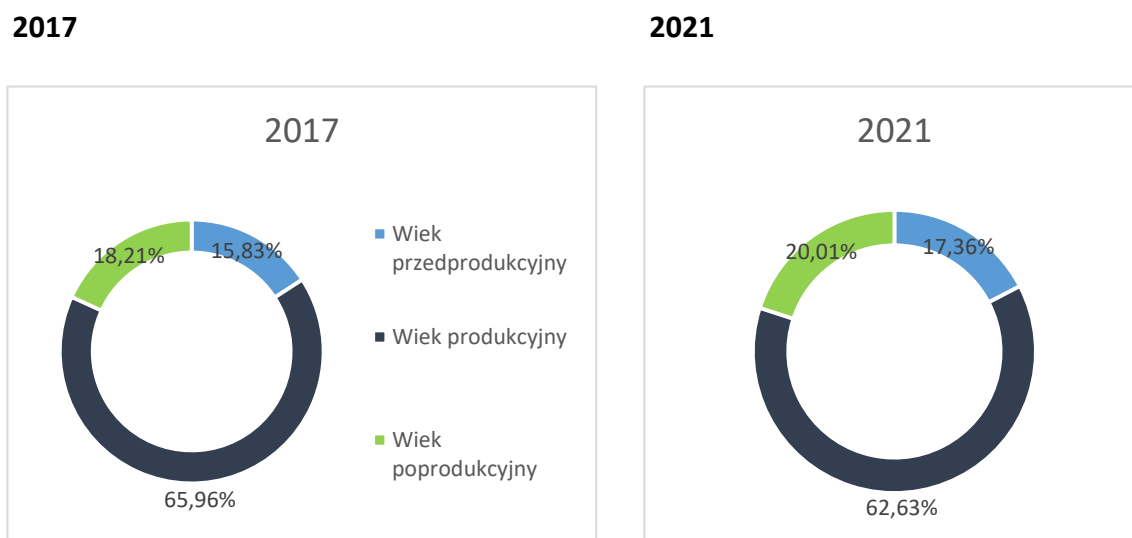
Strukturę mieszkańców gminy Harasiuki według trzech grup wiekowych w roku 2017 i 2021 przedstawiają poniższa tabela oraz wykres.

Tabela 3 Struktura mieszkańców gminy Harasiuki według trzech grup wiekowych w 2017 oraz 2021 roku

Grupa wiekowa	2017		2021	
	Liczba mieszkańców	% ogółu mieszkańców	Liczba mieszkańców	% ogółu mieszkańców
Wiek przedprodukcyjny	979	15,83	1 009	17,36
Wiek produkcyjny	4 078	65,96	3 640	62,63
Wiek poprodukcyjny	1 126	18,21	1 163	20,01
Razem	6 183	100,00	5 812	100,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wykres 5 Struktura mieszkańców gminy Harasiuki według trzech grup wiekowych w 2017 oraz 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Biorąc pod uwagę współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi (65 i więcej lat) w gminie Harasiuki w 2021 roku kształtował się on na poziomie 24,1 osoby, co było drugim najniższym wynikiem w powiecie niżańskim, nie przekraczając jednak średniej dla powiatu niżańskiego i województwa podkarpackiego. Innym wskaźnikiem określającym procesy demograficzne na danym obszarze jest odsetek osób w wieku 65 i więcej lat w populacji ogółem, który na terenie gminy Harasiuki wyniósł 16,7 co kształtowało poniżej średniej dla powiatu i było drugim razem z gminą Jarocin najniższym wynikiem w powiecie niżańskim.

Liczbę ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, wartość współczynnika obciążenia demograficznego osobami starszymi oraz odsetek osób w wieku 65 i więcej lat w populacji ogółem w poszczególnych gminach powiatu niżańskiego oraz w województwie podkarpackim w roku 2021 przedstawia poniższa tabela i mapa.

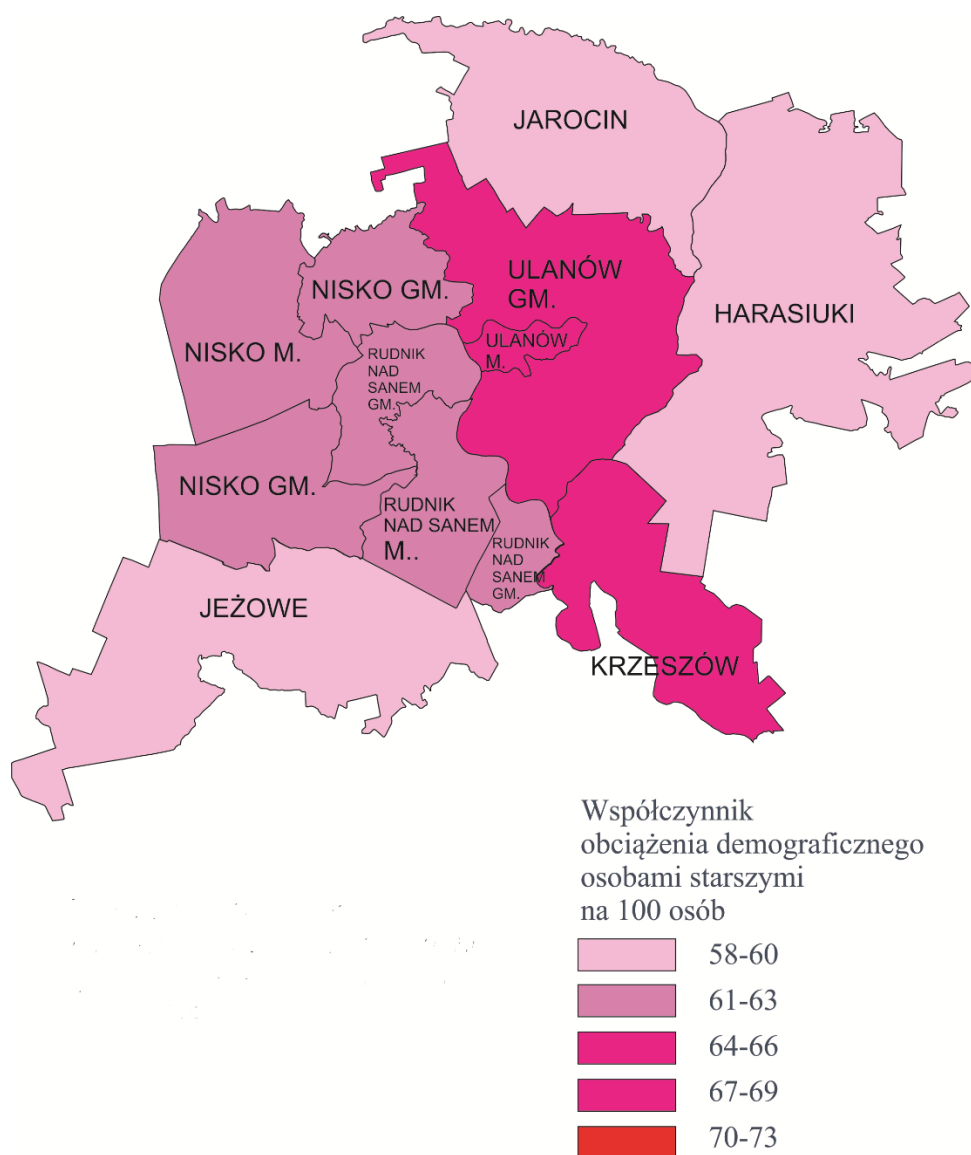
Tabela 4 Wskaźniki obciążenia demograficznego w poszczególnych gminach powiatu niżańskiego oraz w województwie podkarpackim w 2021 roku

Nazwa gminy	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	Odsetek osób w wieku 65 i więcej lat w populacji ogółem
Harasiuki	59,7	24,1	16,7
Jarocin	59,5	24,3	16,7
Jeżowe	59,0	20,0	13,8
Krzeszów	68,6	29,2	19,3

Nisko	61,1	24,7	17,0
Rudnik nad Sanem	63,3	26,4	17,9
Ulanów	64,0	27,0	18,3
Powiat niżański	61,7	24,7	16,9
Województwo podkarpackie	67,0	26,9	17,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Mapa 4 Wskaźniki obciążenia demograficznego w poszczególnych gminach powiatu niżańskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

W 2017 roku, Główny Urząd Statystyczny zaprezentował „Prognozę ludności gmin na lata 2017-2030”, będącą opracowaniem eksperymentalnym, w której punktem wyjścia był stan ludności w dniu 31 grudnia 2016 roku. Z uwagi na dużą zmienność kształtowania się procesów demograficznych pod wpływem trudnych do przewidzenia czynników, które określają sytuację

społeczną, ekonomiczną i zdrowotną i w konsekwencji wpływają na indywidualne decyzje ludności (w kwestii założenia rodziny, ruchów migracyjnych itp.), w niniejszej prognozie zaobserwować można różnice w stosunku do danych uzyskanych w aktualnych badaniach oraz wyników bilansów ludności. Niemniej, celem prognozy jest wskazanie kierunków przyszłych zmian w rozwoju demograficznym oraz potencjalnych negatywnych zjawisk, wymagających podjęcia interwencji przez odpowiednie organy pomocy społecznej.

Analizując dane dotyczące prognozy liczby ludności w gminie Harasiuki do roku 2030, zauważyć można, że od 2023 roku prognozowane jest wystąpienie tendencji spadkowej w liczbie mieszkańców gminy, przy równoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Dane dla okresu od 2017 do 2021 roku odbiegają od danych przedstawionych w toku przeprowadzonej w niniejszym podrozdziale analizy uwarunkowań demograficznych, jednakże spadek liczby mieszkańców oraz proces starzenia się społeczeństwa postępuje szybciej niż prognozowano co wymaga podjęcia działań samorządu w celu odwrócenia tego trendu.

Dane dotyczące prognozowanej liczby ludności według ekonomicznych grup wiekowych na przestrzeni lat 2017-2030 oraz ruchu naturalnego i wędrownego w tym okresie w gminie Harasiuki, przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 5 Prognoza ludności gminy Harasiuki na lata 2017-2030

Rok	Liczba ludności ogółem	Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym	Liczba ludności w wieku produkcyjnym	Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym
2017	6 141	974	4 039	1 128
2018	6 114	987	3 974	1 153
2019	6 088	984	3 933	1 171
2020	6 063	969	3 913	1 181
2021	6 036	966	3 874	1 196
2022	6 008	948	3 848	1 212
2023	5 980	937	3 808	1 235
2024	5 950	918	3 758	1 274
2025	5 920	901	3 715	1 304
2026	5 890	883	3 669	1 338
2027	5 860	859	3 641	1 360
2028	5 831	838	3 616	1 377
2029	5 802	828	3 570	1 404
2030	5 776	818	3 515	1 443

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030 (opracowanie eksperymentalne)

Tabela 6 Ruch naturalny i wędrowny w gminie Harasiuki w latach 2017-2030

Rok	Ruch naturalny			Migracje wewnętrzne na pobyt stały		
	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny	Napływ	Odływ	Saldo
2017	50	64	-14	39	54	-15
2018	51	64	-13	39	54	-15

2019	52	64	-12	38	53	-15
2020	52	64	-12	38	52	-14
2021	52	64	-12	36	51	-15
2022	51	64	-13	36	51	-15
2023	50	65	-15	36	50	-14
2024	49	65	-16	34	49	-15
2025	48	65	-17	35	48	-13
2026	45	62	-17	35	48	-13
2027	45	62	-17	34	47	-13
2028	43	59	-16	34	47	-13
2029	42	59	-17	34	46	-12
2030	40	55	-15	34	45	-11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego - Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030 (opracowanie eksperymentalne)

5.2.2 Edukacja i wychowanie

Edukacja wraz z wychowaniem pełnią niezwykle ważną rolę w sferze społecznej oraz w kształtowaniu kapitału ludzkiego, mając kluczowe znaczenie dla szans rozwojowych społeczeństwa. Jakość kapitału ludzkiego, na którą wpływ ma system edukacji, zasadniczo wpływa m. in. na rynek pracy. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb mieszkańców w zakresie edukacji publicznej należy do zadań własnych gminy, a wydatki przeznaczane na kwestie z nią związane stanowią znaczną część budżetu każdej gminy.

Ważną rolę w wychowaniu dzieci pełnią instytucjonalne formy opieki nad najmłodszymi dziećmi. Do form opieki nad dziećmi do lat trzech możemy zaliczyć żłobki oraz kluby dziecięce, w ramach, których realizowane są funkcje: opiekuńcza, wychowawcza oraz edukacyjna. Korzystanie z tego typu placówek ma również pozytywny wpływ na rynek pracy, dzięki możliwości uczestnictwa w nim rodziców dzieci. Brak miejsca opieki nad dziećmi do lat 3, wpływa często w wielu gminach w całym kraju na to, że część mieszkańców zapewnia opiekę nad dziećmi w domach, kosztem własnej pracy zawodowej, co niekorzystnie wpływa również na rynek pracy.

Według danych GUS, na terenie gminy Harasiuki na koniec 2021 roku, zameldowanych było 133 dzieci do lat trzech, mimo to nie funkcjonują w gminie żłobki ani kluby dziecięce. Z powodu braku dostępności do usług opieki nad dziećmi do lat 3 na terenie swojej gminy, nieliczni mieszkańcy korzystają z placówek oferujących tego typu usługi w pobliskich ośrodkach miejskich, gdzie przemierzają się w drodze do swojego miejsca pracy. Jednak znaczna część mieszkańców zapewnia opiekę nad dziećmi w domach, kosztem własnej pracy zawodowej. Z tego względu, konieczne może być podjęcie działań przez samorząd w zakresie inwestycji w infrastrukturę i stworzenia miejsc opieki, po uprzednim określeniu zapotrzebowania na te miejsca.

Wychowanie przedszkolne realizowane jest w placówkach wychowania przedszkolnego, do których zalicza się przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, zespoły wychowania przedszkolnego oraz punkty przedszkolne. Ma ono na celu zapewnienie dzieciom opieki, wspomaganie indywidualnego rozwoju i wypełnienie podstawy programowej oraz obejmuje dzieci w wieku od 3 do 6 roku życia.

W zakresie wychowania przedszkolnego, na terenie gminy funkcjonują oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych. Zgodnie z danymi GUS, na koniec 2021 roku na terenie gminy zameldowanych było 215 dzieci w wieku od 3 do 6 lat, z czego 163 (tj. 75,8 %) objętych było wychowaniem przedszkolnym.

Pierwszym etapem zorganizowanej edukacji jest szkolnictwo podstawowe. Od 2017 roku, w wyniku przeprowadzonej reformy oświaty, okres nauki w szkole podstawowej został wydłużony z 6 do 8 lat, a następnym etapem edukacji stało się do wyboru 4-letnie liceum ogólnokształcące, 5-letnie technikum, 3-letnia szkoła branżowa I stopnia i 2-letnia szkoła branżowa II stopnia.

Na terenie gminy Harasiuki funkcjonuje pięć szkół podstawowych, w tym dwie dla których Gmina Harasiuki jest organem prowadzącym oraz trzy dla których organem prowadzącym jest stowarzyszenie.

Na terenie gminy Harasiuki funkcjonują następujące publiczne placówki oświatowe:

dla których gmina jest organem prowadzącym:

- Publiczna Szkoła Podstawowa w Harasiukach,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Hucie Krzeszowskiej.

prowadzone przez Stowarzyszenie Naszym Dzieciom:

- Publiczna Szkoła Podstawowa w Goździe,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Hucisku,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Krzeszowie Górnym.

Tak usytuowana sieć szkół zmniejsza odległość uczniów od miejsca zamieszkania do szkoły. Wszystkie szkoły prowadzą oddziały przedszkolne, których zadaniem jest pełnienie funkcji opiekuńczej dla dzieci od 3 roku życia.

Tabela 7 Liczba uczniów w szkołach podstawowych, gimnazjum oraz oddziałach przedszkolnych na terenie gminy Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021

Rodzaj placówki	Liczba uczniów				
	2017	2018	2019	2020	2021
Szkoły podstawowe ogółem	382	436	426	412	397
Gimnazjum	100	43	-	-	-
Przedszkola i punkty przedszkolne	192	179	172	181	166

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Szczegółowy wykaz placówek edukacyjnych wraz z liczbą uczniów i oddziałów zawiera poniższa tabela.

Tabela 8 Liczba uczniów i liczba oddziałów w szkołach i przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w roku szkolnym 2021/2022

Lp.	Placówka	Liczba		Liczba oddziałów	
		Uczniów	Dzieci w oddziale przedszkolnym	Szkoła	Oddziały Przedszkolne
1	Publiczna Szkoła Podstawowa w Harasiukach	144	55	9	4
2	Publiczna Szkoła Podstawowa w Hucie Krzeszowskiej	111	42	8	3
3	Publiczna Szkoła Podstawowa w Goździe	30	22	8	2
4	Publiczna Szkoła Podstawowa w Hucisku	45	21	8	2
5	Publiczna Szkoła Podstawowa w Krzeszowie Górnym	67	23	8	2
Razem		397	163	41	13

Źródło: Raport o stanie Gminy Harasiuki za rok 2021 r.

Tabela 9 Zatrudnienie kadry pedagogicznej (wymiar etatów) w poszczególnych placówkach w roku szkolnym 2021/2022, w podziale na stopnie awansu zawodowego

Lp.	Szkoła	Wymiar etatów ogółem	w tym liczba nauczycieli:			
			stażyści	kontraktowi	mianowani	dyplomowani
1	Publiczna Szkoła Podstawowa w Harasiukach	35,27	0,24	1,87	1,26	31,9
2	Publiczna Szkoła Podstawowa w Hucie Krzeszowskiej	20,70	0,00	0,50	0,67	19,53
3	Publiczna Szkoła Podstawowa w Goździe	9,70	0,71	1,42	1,09	6,48
4	Publiczna Szkoła Podstawowa w Hucisku	11,16	0,27	3,23	2,27	5,39
5	Publiczna Szkoła Podstawowa w Krzeszowie Górnym	18,08	3,05	6,85	2,70	5,48
Ogółem		94,91	4,27	13,87	7,99	68,78

Źródło: Raport o stanie Gminy Harasiuki za rok 2021 r.

Jakość edukacji na poziomie podstawowym ocenić można na podstawie wyników egzaminu ósmoklasisty, do którego przystąpienie jest warunkiem ukończenia szkoły. Egzamin

obejmuje wiadomości i umiejętności zawarte w wymaganiach określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego w odniesieniu do trzech kluczowych przedmiotów nauczania: języka polskiego, matematyki i języka obcego nowożytnego.

Na terenie omawianego obszaru w 2022 roku do egzaminu ósmoklasisty przystąpiło 78 uczniów z pięciu szkół podstawowych. Średnie wyniki w gminie kształtowały się na poziomie: 64 % z języka polskiego, 56 % z matematyki oraz 65% z języka angielskiego. Najwyższe wyniki ze wszystkich przedmiotów wystąpiły w Szkole Podstawowej w Hucisku powyżej 70%. Najniższe wyniki ze wszystkich przedmiotów były w Szkole Podstawowej w Krzeszowie Górnym.

Wyniki egzaminów w poszczególnych szkołach na terenie gminy Harasiuki w 2022 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 10 Wyniki egzaminów ósmoklasisty w poszczególnych placówkach oświatowych na terenie gminy Harasiuki w 2022 roku

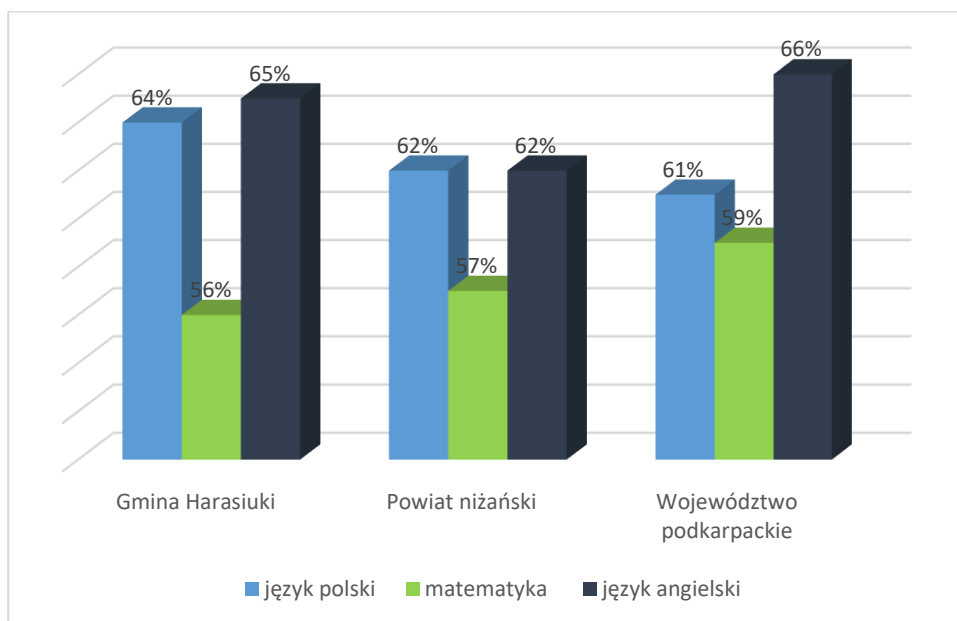
Nazwa placówki oświatowej	Liczba piszących	Wyniki egzaminu w %		
		Język polski	Matematyka	Język angielski
Publiczna Szkoła Podstawowa w Harasiukach	38	65	49	68
Publiczna Szkoła Podstawowa w Hucie Krzeszowskiej	15	66	62	64
Publiczna Szkoła Podstawowa w Goździe	2	-	-	-
Publiczna Szkoła Podstawowa w Hucisku	7	72	77	70
Publiczna Szkoła Podstawowa w Krzeszowie Górnym	16	55	54	55
RZEM	78	64	56	65

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie

Porównując wyniki w szkołach podstawowych w gminie Harasiuki ze średnią dla powiatu nizańskiego można zauważyć, że kształtują się one na poziomie powyżej średniej w przypadku egzaminu języka polskiego i języka angielskiego, natomiast w przypadku matematyki poniżej średniej. Porównując wyniki ze średnią wyników dla województwa podkarpackiego to były one wyższe jedynie z języka polskiego. Wyniki z matematyki i języka angielskiego kształtują się na poziomie niższym niż w województwie podkarpackim.

Dane dotyczące wyników procentowych z egzaminów ósmoklasisty w 2022 roku w gminie Harasiuki, w powiecie nizańskim oraz w województwie podkarpackim przedstawia poniższy wykres.

Wykres 6 Wyniki procentowe z egzaminów ósmoklasisty, przeprowadzonych w 2022 roku w gminie Harasiuki, w powiecie niżańskim oraz w województwie podkarpackim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie

W zakresie kształcenia ponadpodstawowego młodzież uczęszcza przede wszystkim do placówek mieszczących się w Nisku, Stalowej Woli dojeżdżając do szkół środkami komunikacji publicznej.

5.2.3 Ochrona zdrowia

Dostęp do opieki zdrowotnej jest jednym z istotnych czynników wpływających na sytuację zdrowotną i jakość życia mieszkańców gminy. Zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2561), świadczeniobiorcy mają prawo do świadczeń opieki zdrowotnej, których celem jest zachowanie zdrowia, zapobieganie chorobom i urazom, wczesne wykrywanie chorób, leczenie, pielęgnacja oraz zapobieganie niepełnosprawności i jej ograniczanie. Między innymi, mieszkańcom gminy przysługują gwarantowane świadczenia z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej.

Na terenie gminy Harasiuki w roku 2021 funkcjonował Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej obejmujący swą działalnością Ośrodek Zdrowia w Harasiukach i Hucie Krzeszowskiej prowadzony przez Annę i Artura Szofer. Mieszkańcy południowej części gminy korzystają z Przychodni „Nasze Zdrowie - Niwińscy” prowadzonej przez Agnieszkę i Artura Niwińskich.

Ponadto na terenie gminy znajdują się dwie apteki, w Harasiukach i Hucie Krzeszowskiej.

Dane dotyczące liczby porad lekarskich na terenie gminy Harasiuki w roku 2017 i 2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 11 Dane dotyczące opieki zdrowotnej w gminie Harasiuki w 2017 oraz 2021 roku

Wyszczególnienie	2017	2021
Przychodnie ogółem	2	2
Apteki	1	1
Punkty apteczne	1	1
Podstawowa opieka zdrowotna – porady lekarskie	20 728	18 190

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Ze względu brak specjalistycznych usług medycznych, mieszkańcy z terenu gminy Harasiuki korzystają przede wszystkim z placówek medycznych zlokalizowanych w miastach Nisko, Stalowa Wola. Świadczenie usług medycznych szpitalnych dla mieszkańców gminy prowadzi Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Nisku.

5.2.4 Pomoc społeczna

Zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 z późn. zm.), pomocą społeczną określa się instytucję polityki społecznej państwa, która ma na celu wspieranie osób i rodzin w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych, z którymi nie są w stanie sobie poradzić, przy wykorzystaniu własnych możliwości i uprawnień. Wsparcie osobom oraz rodzinom w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienia im życia w godnych warunkach, udzielane jest w formie finansowej, rzeczowej oraz w formie usług. Sprawy obejmujące zagadnienia z zakresu pomocy społecznej należą do zadań własnych gminy.

Działania z zakresu pomocy społecznej na terenie gminy Harasiuki realizuje Ośrodek Pomocy Społecznej w Harasiukach. Ośrodek realizuje swoje zadania na podstawie ww. ustawy o pomocy społecznej, a także na podstawie innych ustaw tj. m.in. o:

- wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- świadczeniach rodzinnych,
- pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- wsparciu kobiet w ciąży i rodzin "Za życiem",
- ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekuna,
- pomocy państwa w wychowywaniu dzieci,
- przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- Karcie Dużej Rodziny,
- ochronie zdrowia psychicznego,
- zatrudnieniu socjalnym,
- dodatku energetycznym.

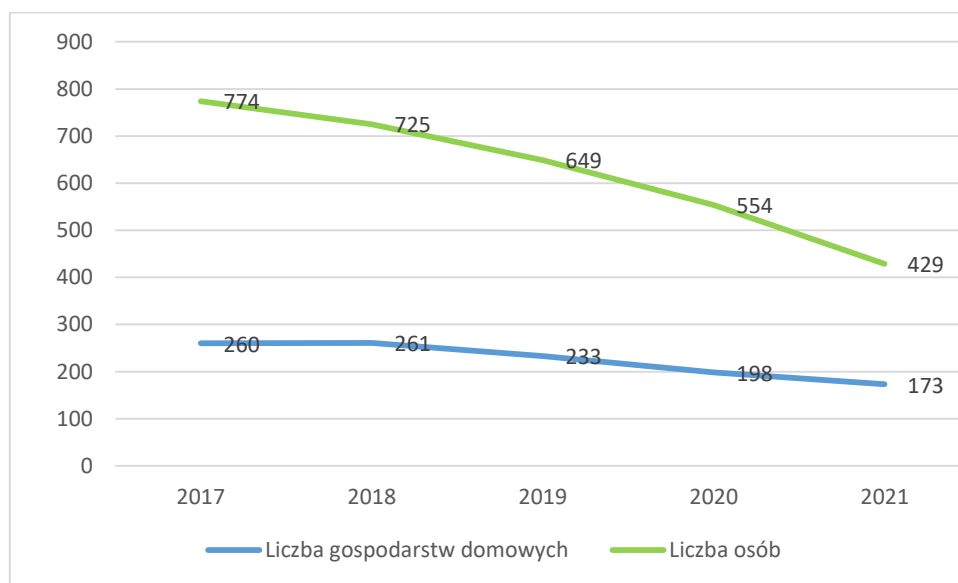
Ośrodek realizuje również zadania wynikające z przepisów prawa z zakresu ochrony socjalnej i polityki społecznej, w tym prorodzinnej.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Harasiukach udziela pomocy pieniężnej i niepieniężnej, tj. tzw. środowiskowej pomocy społecznej, osobom mającym problemy z samodzielnym funkcjonowaniem w środowisku. Prawo do świadczeń pieniężnych w ramach społecznej przysługuje osobom i rodzinom, których dochód nie przekracza określonego w przepisach kryterium dochodowego. Od dnia 1 stycznia 2022 r. kwota kryterium dochodowego wynosi dla osoby samotnie gospodarującej 776, a dla osoby w rodzinie 600 zł. Poprzednio obowiązujące kryterium od 1 października 2018 r. do 31 grudnia 2021 r. wynosiło odpowiednio 701 i 528 zł.

Pomoc udzielana ludności w miejscu zamieszkania za pośrednictwem ośrodków pomocy społecznej określana jest jako środowiskowa pomoc społeczna. Beneficjentami pomocy środowiskowej są wszyscy członkowie gospodarstw domowych, którzy w danym roku przynajmniej raz otrzymali jakąkolwiek pomoc świadczoną przez ośrodki pomocy społecznej, a także osoby bezdomne korzystające z pomocy gminy. Z kolei zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej to udział beneficjentów tejże pomocy w liczbie ludności ogółem, co pozwala określić skalę problemu w tej kwestii.

Liczbę gospodarstw domowych i osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie gminy Harasiuki w latach 2017-2021, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 7 Liczba gospodarstw domowych oraz osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie gminy Harasiuki w latach 2017-2021

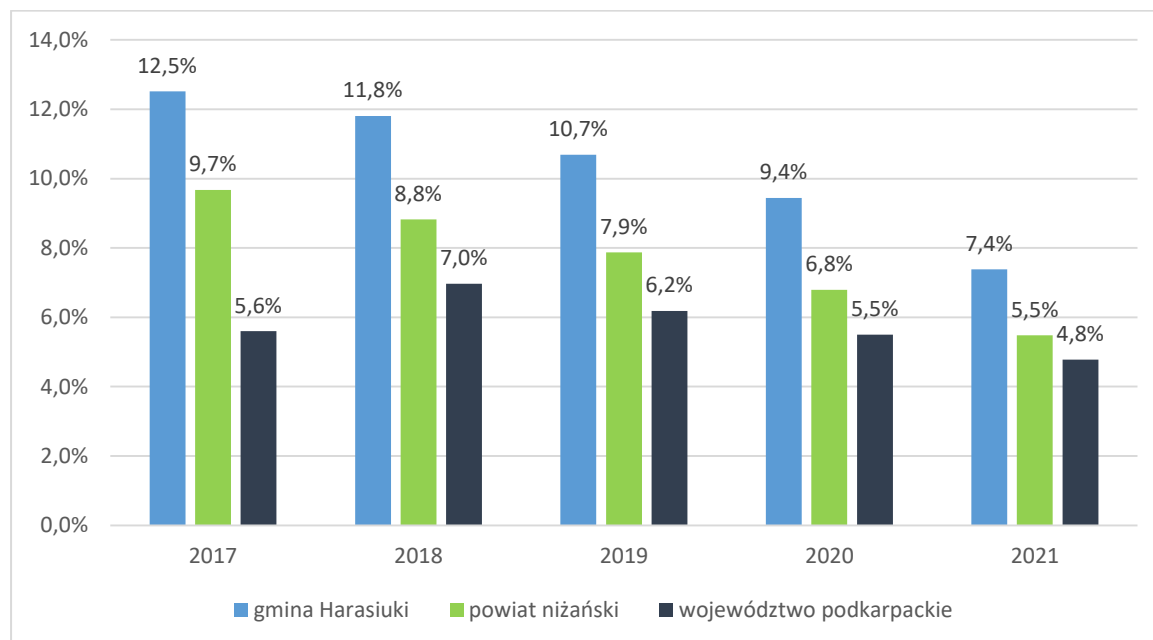

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wynika z powyższego wykresu, na przestrzeni lat 2017-2021, znacznie zmniejszyła się liczba rodzin objętych wsparciem Ośrodka, w tym liczba osób objętych wsparciem. Może to świadczyć o poprawie sytuacji rodzin, które korzystały dotychczas ze świadczeń pomocy społecznej. Wpływ na to miało uruchomienie świadczenia „Rodzina 500+”, a także wzrost najniższego wynagrodzenia oraz minimalnych emerytur i rent. Zjawisko to występuje ogólnie

w powiecie nizańskim i województwie podkarpackim, a fakt ten odzwierciedla poniższy wykres, przedstawiający udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem.

Wykres 8 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na przestrzeni lat 2017-2021 w województwie podkarpackim, powiecie nizańskim oraz gminie Harasiuki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wskazuje powyższy wykres, na przestrzeni lat 2017-2021 udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w gminie Harasiuki systematycznie spadał, pomimo tego na przestrzeni lat 2017-2021 kształtował się on powyżej średniej dla powiatu i województwa.

Analizując z kolei wskaźnik dotyczący beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w poszczególnych gminach powiatu nizańskiego można zauważyć, że w gminie Harasiuki w 2021 roku jego wartość wynosiła 735, co było drugim najniższym wynikiem w powiecie, z kolei najwyższa jego wartość występowała w gminie Jeżowe, a najmniejsza w gminie Nisko.

Dane dotyczące wartości wskaźnika liczby beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w poszczególnych gminach powiatu nizańskiego w roku 2021, przedstawia poniższa tabela i mapa.

Tabela 12 Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w poszczególnych gminach powiatu nizańskiego i województwa podkarpackiego w roku 2021

Nazwa gminy	Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności
Harasiuki	735
Jarocin	488

Jeżowe	972
Krzeszów	723
Nisko	306
Rudnik nad Sanem	662
Ulanów	332
Powiat niżański	546
Województwo podkarpackie	477

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Mapa 5 Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w poszczególnych gminach powiatu niżańskiego w roku 2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Ośrodek Pomocy Społecznej w Harasiukach realizuje również świadczenia rodzinne, którymi są:

- zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego;
- świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, specjalny zasiłek opiekuńczy oraz świadczenie pielęgnacyjne;
- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka;
- świadczenie rodzicielskie.

Liczbę korzystających ze świadczeń rodzinnych oraz kwoty wypłacanych świadczeń w gminie Harasiuki w latach 2017-2021, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 13 Liczba korzystających ze świadczeń rodzinnych na terenie gminy Harasiuki oraz kwoty wypłacanych świadczeń w latach 2017-2021

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	311	294	274	244	204
Dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem	606	581	542	501	428
Dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	542	525	499	458	388
Udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w %	55,3	53,9	51,2	43,8	38,5
Kwota świadczeń rodzinnych ogółem w tys. zł	3 050	3 422	3 831	4 443	4 853
Kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami) w tys. zł	1 251	1 151	1 060	1 013	875
Kwota zasiłków pielęgnacyjnych w tys. zł	344	345	428	501	510

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na podstawie powyższych danych możemy zaobserwować spadek liczby rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci - spadek o 34 %, a przez to i spadek liczby dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny – spadek o 29 %. Wart uwagi jest również wskaźnik, dotyczący udziału dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku – w 2021 roku udział ten wynosił 38,5 %, natomiast w 2017 roku było to 55,3%. Może to świadczyć o poprawie warunków życia rodzin, podobnie jak w przypadku beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej, spowodowanej realizacją świadczenia „Rodzina 500 +” oraz wzrostem minimalnych wynagrodzeń.

W kwestii kwot wypłacanych świadczeń rodzinnych - na przestrzeni lat 2017-2021 zwiększyły się one o 1 803 tys. zł. Występował przy tym spadek kwoty wypłacanych zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami – o 376 tys. zł oraz wzrost kwoty zasiłków pielęgnacyjnych – o 166 tys. zł.

W 2021 r. na terenie gminy Harasiuki nie funkcjonowały placówki stacjonarnej pomocy społecznej, a osoby, które wymagały wsparcia tego typu placówek, korzystały z nich na terenie innych gmin.

5.2.5 Kultura i sport

Kultura

Kultura ma zasadniczy wpływ na jakość życia, tworząc relacje społeczne i pomagając w zaspokajaniu indywidualnych potrzeb niematerialnych, musi być jednak stale rozwijana. Duże znaczenie w tym aspekcie ma funkcjonująca infrastruktura kulturalna. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym.

W gminie Harasiuki jako instytucja kultury funkcjonuje Gminne Centrum Kultury w Harasiukach, które realizowało podstawowe działanie statutowe jakim jest prowadzenie działalności kulturalnej w gminie Harasiuki. Działalność kulturalna prowadzona była przez organizację imprez i wydarzeń kulturalnych dla różnych grup wiekowych.

Z dniem 1 sierpnia 2021 r. Uchwałą Nr XXIX/179/2021 Rady Gminy Harasiuki dokonano połączenia samorządowych instytucji kultury: Gminnego Ośrodka Kultury w Harasiukach i Gminnej Biblioteki Publicznej w Harasiukach wraz z Filią w Hucie Krzeszowskiej i Krzeszowie Górnym. W wyniku połączenia instytucji utworzono Gminne Centrum Kultury w Harasiukach, którego przedmiotem jest wykonywanie zadań własnych Gminy Harasiuki w zakresie zaspokajania potrzeb kulturalnych i informacyjnych ogółu społeczeństwa poprzez organizowanie działalności kulturalnej.

Działalność kulturalna w zakresie zadań statutowych Gminnego Ośrodka Kultury w Harasiukach polega na organizowaniu wydarzeń kulturalnych dla różnych grup wiekowych oraz kultywowaniu tradycji.

W ramach realizacji kultywowania tradycji prowadzona jest „Zagroda Kowalska” w Krzeszowie Górnym, która odwiedzana jest przez osoby przyjezdne, młodzież szkolną, grupy zorganizowane. Na terenie Zagrody Kowalskiej organizowane są również wydarzenia kulturalne związane z pokazem dawnych zawodów rękodzieła tj. kowalstwo, garncarstwo.

Kultywowanie tradycji to również organizacja i prowadzenie grup obrzędowych i zespołów artystycznych z terenu gminy Harasiuki. W Gminnym Ośrodku Kultury w Harasiukach prowadzą działalność następujące zespoły, które biorą udział w licznych prestiżowych konkursach i przeglądach:

- Zespół obrzędowy z Sierakowa,
- Zespół obrzędowy z Łazor,
- Zespół kołędniczy „Herody” z Łazor,
- Kapela Ludowa,

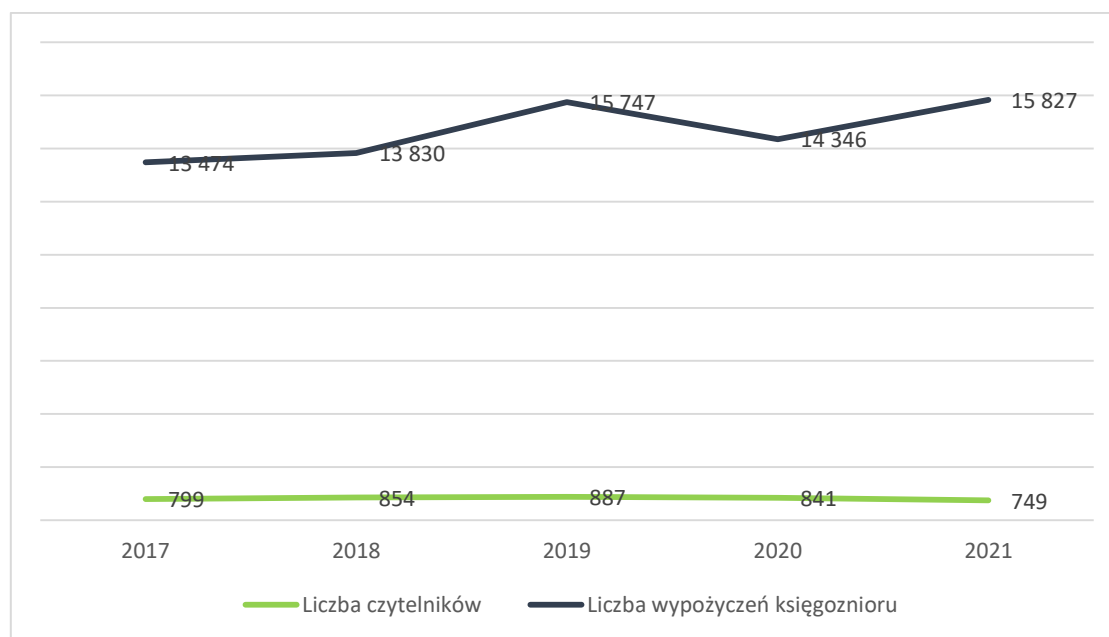
Do innych form działalności artystycznej prowadzonej w GOK należy zaliczyć Zespół akordeonowy „Ansambel” oraz kabaret „Sami Swoi”. Ponadto prowadzona jest również nauka gry na instrumentach muzycznych oraz zajęcia taneczne w dwóch grupach wiekowych. Zajęcia odbywają się popołudniami skupiając dzieci i młodzież z terenu gminy Harasiuki.

Działająca w ramach GCK Gminna Biblioteka Publiczna w Harasiukach wraz z Filią w Hucie Krzeszowskiej i Krzeszowie Górnym, służy zaspokajaniu potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych gminnej społeczności oraz uczestniczą w upowszechnianiu wiedzy, kultury i promocji czytelnictwa.

Księgozbiór Biblioteki w 2021 roku liczył 45 372 woluminów, z kolei liczba czytelników w ciągu roku wyniosła 749, natomiast liczba wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz – 15 827. W stosunku do roku 2017 nastąpił spadek liczby czytelników natomiast wzrost liczby wypożyczeń księgozbioru.

Liczbę czytelników oraz wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz w Gminnej Bibliotece Publicznej na przestrzeni lat 2017-2021, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 9 Liczba czytelników oraz wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz w gminie Harasiuki w latach 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Biblioteka udostępnia swoje zbiory na miejscu oraz na zewnątrz w warunkach wolnego dostępu do półek, co umożliwia czytelnikowi wstępne zapoznanie się z książką.

Sport

Sport w gminie Harasiuki odgrywa ważną rolę w życiu mieszkańców. Sfera sportu i rekreacji jest obszarem działań szkół podstawowych oraz wszelkich stowarzyszeń i związków powstałych na terenie gminy.

W Gminie Harasiuki tworzone są doskonałe warunki do uprawiania sportu, aktywności fizycznej i rekreacyjnej oraz rozwijania sportowych uzdolnień dzieci, młodzieży i dorosłych. Jest to możliwe dzięki połączeniu takich elementów jak rozbudowywana i unowocześniana baza sportowa i finansowanie stowarzyszeń.

Na terenie gminy Harasiuki znajdują się następujące obiekty sportowe:

- Hala Sportowa oraz boisko przy szkole podstawowej w Harasiukach zarządzane przez Szkołę Podstawową w Harasiukach,
- Kompleks sportowo-rekreacyjny - obiekty sportowe ORLIK zarządzane przez Gminę Harasiuki obejmujące
 - dwa boiska o sztucznej nawierzchni (trawa syntetyczna i nawierzchnia poliuretanowa),
 - budynek sanitarno-szatniowy,
 - boisko wielofunkcyjne o sztucznej nawierzchni z ogrodzeniem i oświetleniem,

- scena plenerowa z zapleczem sanitarnym.
- W Hucie Krzeszowskiej – sala gimnastyczna w budynku szkoły oraz kompleks sportowo-rekreacyjny zarządzany przez Szkołę Podstawową obejmujący:
 - boisko do piłki nożnej z bieżnią lekkoatletyczną,
 - boisko do badmintona,
 - tor rowerowo-sprawnościowy,
 - miasteczko ruchu drogowego,
- W Hucisku boisko trawiaste i wielofunkcyjne wraz z trybunami zarządzany przez Gminę Harasiuki –
- Krzeszowie Górnym sala gimnastyczna oraz boisko z poliuretanu zarządzane przez – Stowarzyszenie Naszym Dzieciom.

Gmina Harasiuki wspiera i rozpowszechnia kulturę fizyczną między innymi poprzez dotowanie funkcjonujących na terenie klubów. Dzięki corocznym dotacjom, mogą one realizować swoje cele. Zadaniem klubów sportowych jest rozpowszechnianie kultury fizycznej, poprawienie lub wypracowanie kondycji fizycznej i psychicznej członków, rozwój stosunków międzyludzkich, jak również osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach poprzez uczestnictwo doraźne.

Na terenie gminy działają kluby sportowe, rozpowszechniające m.in.: piłkę nożną.

Na terenie gminy Harasiuki w 2021 r. funkcjonowało 3 kluby sportowe:

1. Stowarzyszenie Kultury Fizycznej Klub Sportowy „Grabniak” Hucisko
2. Stowarzyszenie Klub sportowy Tanew Harasiuki
3. Uczniowski Klub Sportowy Impuls

Corocznie kluby sportowe działające na terenie gminy otrzymują wsparcie w formie dotacji na naukę gry w piłkę nożną lub prowadzenie zajęć sportowych.

Dane na temat liczby sekcji, członków oraz trenerów i instruktorów w klubach sportowych, a także liczby osób ćwiczących w roku 2018 i 2020 na terenie gminy Harasiuki, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 14 Szczegółowe dane dotyczące klubów sportowych oraz liczby osób ćwiczących na terenie gminy Harasiuki w roku 2018 i 2020

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2018	2020*
Kluby sportowe			
Kluby	sztuka	5	4
Sekcje sportowe	sztuka	6	6
Członkowie	osoba	230	87
Trenerzy	osoba	4	4
Instruktorzy sportowi	osoba	2	2
Inne osoby prowadzące zajęcia sportowe	osoba	1	0

Ćwiczący			
ogółem	osoba	155	119
mężczyźni	osoba	138	103
kobiety	osoba	17	16
Ćwiczący do lat 18			
ogółem	osoba	73	63
chłopcy	osoba	57	52
dziewczęta	osoba	16	11

* dane dotyczące klubów sportowych oraz liczby osób ćwiczących zbierane są w statystyce publicznej co dwa lata, stąd brak jest danych dla roku 2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

5.2.6 Aktywność obywatelska

Kapitał społeczny w głównej mierze związany jest z aktywnością obywatelską mieszkańców, która mierzona jest liczbą organizacji pozarządowych, a więc fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych na terenie gminy, a także frekwencją mieszkańców gminy w wyborach i głosowaniach referendalnych.

Na terenie gminy Harasiuki funkcjonuje 9 organizacji pozarządowych, zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym lub wpisane w Rejestrze Stowarzyszeń i Uczniowskich Klubów Sportowych, prowadzonym przez Starostwo Powiatowe w Nisku:

- 1) Stowarzyszenie „Nasze Harasiuki”,
- 2) Stowarzyszenie „Przyjaciół Gminy Harasiuki”,
- 3) Stowarzyszenie „Naszym Dzieciom”,
- 4) Stowarzyszenie Wędkarskie „Kopalnia”,
- 5) Stowarzyszenie „W Starej Gminie”,
- 6) Stowarzyszenie „Rozwój i edukacja”,
- 7) Stowarzyszenie Kultury Fizycznej Klub Sportowy „Grabniak” Hucisko,
- 8) Stowarzyszenie Klub sportowy „Tanew” Harasiuki,
- 9) Uczniowski Klub Sportowy „Impuls”.

Ponadto na terenie gminy funkcjonuje 9 kół gospodyń w następujących miejscowościach: Huta Nowa, Maziarnia, Harasiuki, Hucisko, Pólsieraków, Sieraków, Krzeszów Górny, Łazory, Rogóżnia.

Gmina Harasiuki chętnie współpracuje z kołami a członkowie KGW chętnie uczestniczą i angażują się w wydarzenia organizowane przez gminę i inne organizacje.

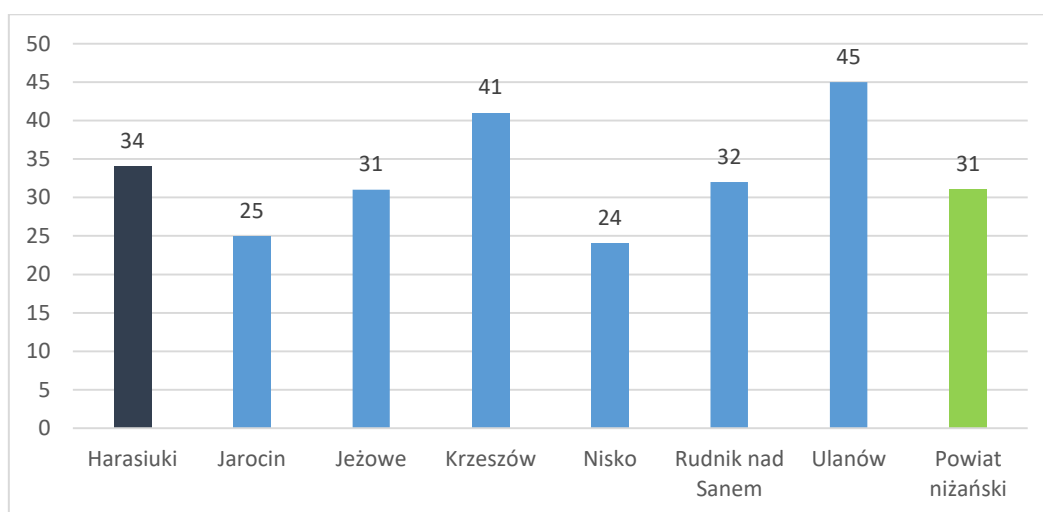
Ważną rolę pośród funkcjonujących na terenie gminy organizacji pozarządowych pełnią ochotnicze straże pożarne. Na terenie Gminy Harasiuki funkcjonuje 10 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych. Jednostki te zlokalizowane są w miejscowościach: Banachy, Gózd, Harasiuki,

Hucisko, Huta Krzeszowska Huta Nowa, Huta Podgórna, Krzeszów Górny, Łazory Maziarnia. Jednostki OSP oprócz prowadzenia działalności przeciwpożarowej i ratowniczej, prowadzą również działalność kulturalną i oświatową, skupiając wokół swoich siedzib lokalną społeczność. Kluby sportowe realizują cele z zakresu upowszechniania kultury fizycznej i sportu, i promocji gminy Harasiuki, z kolei pozostałe stowarzyszenia skupiają się na edukacji, wspieraniu rozwoju gminy, integracji jej mieszkańców, wspieraniu i budowaniu społeczeństwa obywatelskiego oraz prowadzeniu szerokiej działalności kulturalnej na terenie gminy.

W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, w gminie Harasiuki w roku 2021 funkcjonowało 34 organizacje pozarządowe, co było jednym z wyższych wyników w powiecie i kształtowało się powyżej średniej dla powiatu nizańskiego. Najmniej fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców funkcjonowało w gminie Nisko – 24, a średnia dla powiatu nizańskiego wynosiła 31.

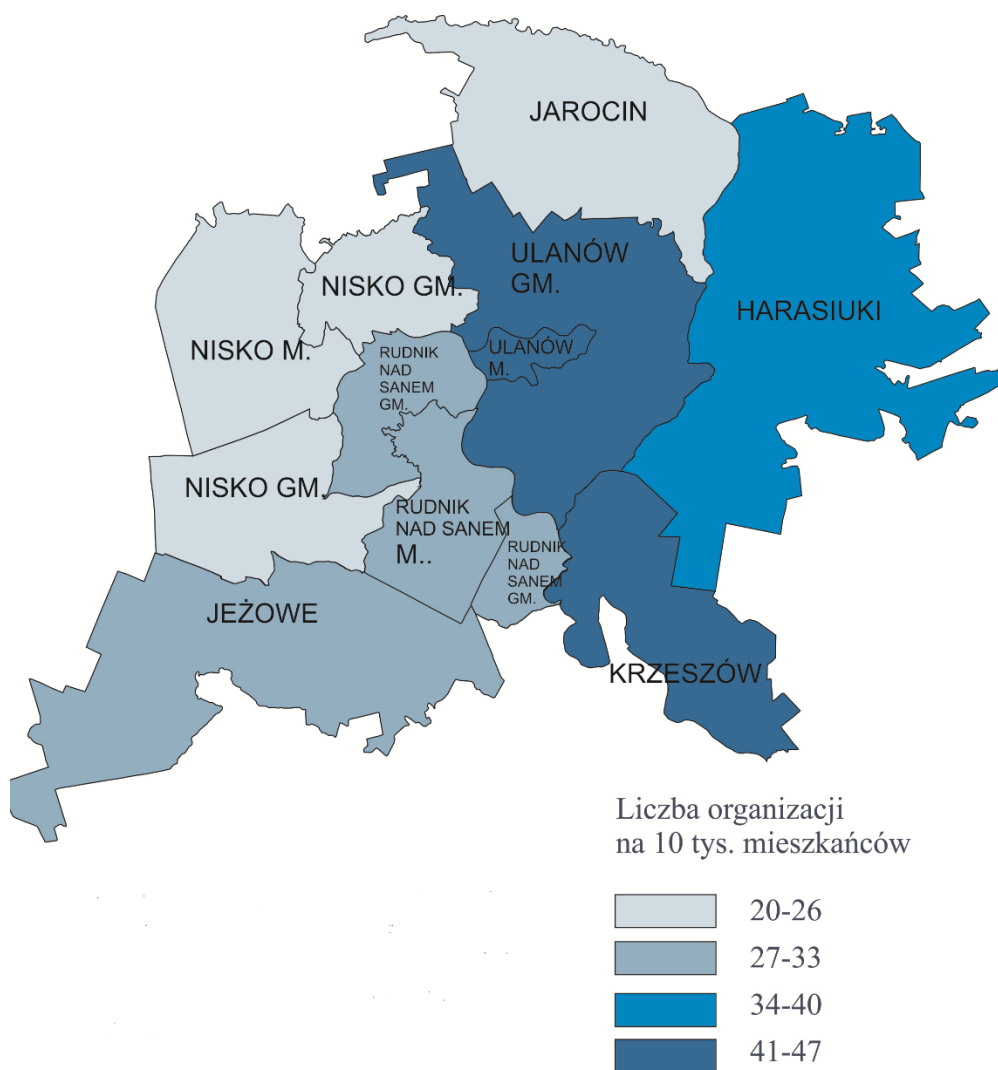
Dane dotyczące liczby organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku, przedstawia poniższy wykres i mapa.

Wykres 10 Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Mapa 6 Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Zaangażowanie mieszkańców w sprawy obywatelskie przejawia się również we frekwencji wyborczej. Analizując wybory jakie miały miejsce w kraju na przestrzeni lat 2019-2020, tj. wybory do Parlamentu Europejskiego w 2019 roku, wybory do Sejmu RP i Senatu RP w 2019 roku oraz wybory Prezydenta RP w 2020 r., można zauważyć, że na tle pozostałych gmin powiatu nizańskiego w gminie Harasiuki frekwencja osiągała jeden z wyższych wyników w powiecie powyżej średniej dla powiatu lub nieznacznie poniżej, co świadczy o zaangażowaniu mieszkańców gminy w sprawy państwa.

Frekwencję w gminach powiatu nizańskiego w wyborach w latach 2019-2020, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 15 Dane dotyczące frekwencji w wyborach na terenie gmin powiatu nizańskiego w latach 2019-2020

Gmina	Wybory do PE w 2019 r. - frekwencja	Wybory do Sejmu RP/Senatu RP w 2019 - frekwencja	Wybory Prezydenta RP w 2020 r. – frekwencja I tura/ II tura
Harasiuki	42,38%	53,27%/ 53,27%	56,68%/60,65 %
Jarocin	36,93%	49,59%/49,59%	54,04%/58,75 %
Jeżowe	45,76%	59,53%/ 59,53%	65,45%/68,08 %
Krzeszów	39,67%	50,24%/50,24%	56,14%/59,30 %
Nisko	40,59%	54,99%/54,99%	59,06%/61,85 %
Rudnik nad Sanem	37,16%	51,32%/51,32%	56,37%/59,40 %
Ulanów	37,92%	50,07%/50,07%	56,37%/59,45%
Powiat nizański	40,29%	53,57%/53,56%	58,43%/61,56%

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza, www.pkw.gov.pl

5.2.7 Bezpieczeństwo publiczne

Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców gminy oraz niski stopień przestępczości są jednym z czynników świadczących o rozwoju i atrakcyjności gminy oraz często są jednym z aspektów atrakcyjności inwestycyjnej. Położenie komunikacyjne gminy i atrakcyjność turystyczna regionu powodują, że sprawa bezpieczeństwa publicznego jest bardzo ważna tak dla mieszkańców, jak i dla innych znajdujących się tam osób. Przez teren gminy Harasiuki przebiega droga wojewódzka: nr 858 Zarzecze - Szczepieszyń. Droga ta stanowi wygodny łącznik pomiędzy Zamościem, Biłgorajem, Niskiem i Stalową Wolą, na drodze tej odbywa się duży ruch pojazdów, zwłaszcza w sezonie turystycznym, istnieje duże ryzyko wystąpienia wypadków drogowych. Na terenie gminy znajduje się Komisariat Policji w Harasiukach, który podlega pod Komendę Powiatową Policji w Nisku.

Duży wpływ na komfort życia mieszkańców ma rozbudowana struktura ochotniczej straży pożarnej, która oprócz działalności mającej na celu zapobiegania pożarom oraz interwencji w wyniku ich powstania, bierze czynny udział w akcjach ratowniczych i zagrożeniach ekologicznych związanych z ochroną środowiska.

W gminie Harasiuki funkcjonuje 10 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych. Jednostki te zlokalizowane są w miejscowościach: Banachy, Gózd, Harasiuki, Hucisko, Huta Krzeszowska Huta Nowa, Huta Podgórna, Krzeszów Górny, Łazory Maziarnia. Dwie jednostki: OSP Harasiuki i OSP Gózd należą do Krajowego Systemu Ratownictwa Gaśniczego.

Wyszczególnienie występujących miejscowych zagrożeń według ich rodzajów oraz rodzajów zdarzeń, które były objęte działalnością jednostek ochrony przeciwpożarowej na przestrzeni lat 2019-2021 na terenie gminy Harasiuki, przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 16 Miejskowe zagrożenia według rodzaju zagrożenia występujące na terenie gminy Harasiuki na przestrzeni lat 2019-2021

Rodzaj zagrożenia	Liczba występujących zagrożeń		
	2019	2020	2021
Silne wiatry	6	22	19

Opady śniegu	0	0	10
Opady deszczu	1	1	5
Komunikacyjne	10	9	16
Medyczne	3	3	15
Inne	1	7	15
Ogółem	21	42	80

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Tabela 17 Działania ratownicze podejmowane przez OSP na terenie gminy Harasiuki na przestrzeni lat 2019-2021

Rodzaj zdarzenia	Liczba zdarzeń		
	2019	2020	2021
Pożary	15	10	8
Miejscowe zagrożenia	27	40	78
Fałszywe alarmy	0	0	1
Zdarzenia ogółem	42	50	87

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Teren gminy Harasiuki i powiatu nizańskiego obejmuje swoim działaniem jednostka ratowniczo-gaśnicza Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Nisku.

5.3 Strefa gospodarcza

5.3.1 Rynek pracy i bezrobocie

Rynek pracy

Jednym z czynników określających stan gospodarki, a także jej potencjał jest rynek pracy. Zasadniczy wpływ na rynek pracy na danym obszarze mają zarówno występująca tu liczba osób w wieku produkcyjnym, jak i ilość dostępnych miejsc pracy, które kształtują podaż i popyt pracy. Nierównowaga pomiędzy popytem, a podażą pracy wpływa z kolei na poziom bezrobocia.

Jak wspomniano powyżej, podaż pracy kształtowana jest przez liczbę osób w wieku produkcyjnym. Wiek produkcyjny określamy jako wiek zdolności do pracy, tj. w przypadku mężczyzn jest to grupa w wieku 18-64 lat, z kolei w przypadku kobiet – 18-59 lat. W ramach wieku produkcyjnego możemy jeszcze wyróżnić wiek mobilny, który dotyczy osób w wieku od 18 do 44 roku życia bez względu na płeć, zdolnych i gotowych do ewentualnego przekwalifikowania się oraz zmiany stanowiska lub pracy, a także wiek niemobilny, który obejmuje mężczyzn w wieku od 45 do 64 lat oraz kobiety w wieku od 45 do 59 lat.

Jak przedstawiono już we wcześniejszej części niniejszego opracowania – w podrozdziale 5.2.1. *Uwarunkowania demograficzne*, zgodnie z danymi GUS, gminę Harasiuki zamieszkiwało

3 640 osób w wieku produkcyjnym, co stanowiło 62,63 % ogółu ludności na tym obszarze. W stosunku do roku 2017, liczba osób w wieku produkcyjnym zmniejszyła się o 438 osób.

Liczba osób w wieku mobilnym w 2021 roku wyniosła natomiast 2 163, co stanowiło 59,42 % liczby osób w wieku produkcyjnym oraz 37,22 % liczby mieszkańców gminy ogółem. W stosunku do roku 2017, liczba ta zmniejszyła się o 397. Zarówno w roku 2017, jak i w roku 2021, w liczbie ludności w wieku mobilnym większość stanowili mężczyźni, których liczba wyniosła odpowiednio 1 358 w 2017 roku i 1147 w 2021 roku.

Gmina Harasiuki jest gminą typowo wiejską i na jej terenie nie funkcjonują większe zakłady produkcyjne, a znaczna część mieszkańców ukierunkowana jest na działalność usługowo-handlową. Największymi pracodawcami na terenie gminy jest Urząd Gminy Harasiuki wraz z gminnymi jednostkami organizacyjnymi, takimi jak m. in. placówki oświatowe i Ośrodek Pomocy Społecznej. Innymi zakładami pracy dającymi możliwość zatrudnienia są m. in. warsztaty samochodowe, lokalne firmy budowlane, firmy transportowe, sklepy spożywczo-przemysłowe w poszczególnych miejscowościach. Wśród największych pracodawców na terenie gminy należy wyróżnić:

1. Firma Handlowo- Usługowo-Produkcyjna MIK-BUD Sp. z o.o. w miejscowości Kusze,
2. Usługi Transportowe Siek Dariusz - Harasiuki.

Ponadto mieszkańcy gminy Harasiuki znajdują zatrudnienie poza terenem gminy w następujących zakładach:

1. Huta Stalowa Wola S.A należąca do Polskiej Grupy Zbrojeniowej oraz inne zakłady pracy zlokalizowane na terenie Huty Stalowa Wola,
2. Elektrownia TAURON Stalowa Wola,
3. Fabryka KFA ARMATURA w Nisku.

Analizując dane dotyczące liczby osób pracujących na terenie gminy Harasiuki, można zauważyć mniejszą liczbę osób pracujących w 2021 roku niż w roku 2017 (o 27). Na przestrzeni lat 2017-2021 nastąpił spadek liczby pracujących na terenie gminy kobiet – o 19 oraz liczby pracujących mężczyzn – o 8. Dane w tej kwestii zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 18 Pracujący na terenie gminy Harasiuki w latach 2017 - 2021

Lata	Ogółem	w tym kobiety	w tym mężczyźni	Pracujący na 1000 ludności ogółem	Pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym
2017	311	203	108	50	76,3
2018	303	205	98	49	75,2
2019	296	194	102	49	74,5
2020	278	186	92	47	75,2
2021	284	184	100	49	78,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Biorąc pod uwagę wskaźnik dotyczący rynku pracy w zakresie liczby pracujących na 1000 ludności dla poszczególnych gmin powiatu niżańskiego w 2021 r., wartość tego wskaźnika dla

gminy Harasiuki przedstawiała się bardzo nie korzystnie na tle pozostałych gmin, znacznie poniżej średniej dla powiatu. Wartość wskaźnika wyniosła w gminie – 49 i była to najniższa wartość w powiecie, natomiast średnia dla powiatu nizańskiego wyniosła –117. Najwyższa wartość wskaźnika była w gminie Nisko - 176.

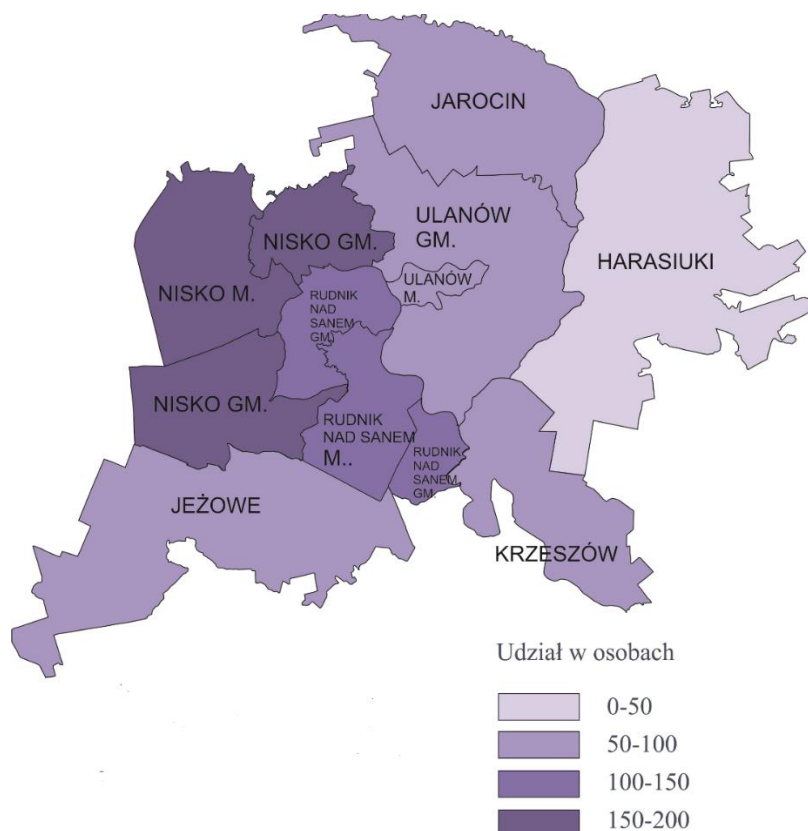
Dane dotyczące wskaźników pracujących na 1000 ludności w poszczególnych gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 19 Wskaźniki pracujących na 1000 ludności w poszczególnych gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku

Gmina	Pracujący na 1000 ludności (os.)	Pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym (os)
Harasiuki	49	78,0
Jarocin	60	96,1
Jeżowe	74	117,1
Krzeszów	90	151,9
Nisko	176	283,1
Rudnik nad Sanem	130	213,1
Ulanów	95	155,1
Powiat nizański	117	189,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Mapa 7 Wskaźniki pracujących na 1 tys. ludności w poszczególnych gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wskazane powyżej dane dot. liczby osób pracujących w poszczególnych gminach dotyczą podmiotów gospodarki narodowej o liczbie pracujących 10 i więcej osób oraz jednostek sfery budżetowej niezależnie od liczby pracowników. Dane nie obejmują z kolei osób pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w fundacjach, stowarzyszeniach i innych organizacjach społecznych.

Bezrobocie

Jak wcześniej wspomniano, gdy liczba osób w wieku produkcyjnym na danym obszarze przewyższa liczbę miejsc pracy, możemy mieć do czynienia ze zjawiskiem bezrobocia. Jest to zjawisko, które ma duży wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą dla danego obszaru. Według danych GUS, na koniec 2021 roku na terenie gminy Harasiuki zarejestrowanych było 331 osób bezrobotnych, a w stosunku do roku 2017, liczba ta zmniejszyła się o 106 osób.

Dane dotyczące liczby zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 20 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Harasiuki w latach 2017 - 2021

Lata	Bezrobotni ogółem	W tym kobiety	W tym do 30 roku życia	W tym powyżej 50 roku życia	Osoby długotrwale bezrobotne
2017	437	197	169	82	264
2018	434	217	169	85	244
2019	408	202	169	64	227
2020	395	190	140	75	227
2021	331	168	112	65	212

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak przedstawia powyższa tabela, osoby długotrwale bezrobotne stanowiły w 2021 roku 64,05 % ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Najwięcej osób bezrobotnych było w wieku od 31 do 50 lat – 154 osoby, tj. 46,5 % ogółu bezrobotnych, natomiast osoby w wieku do 30 roku życia stanowiły 33,8 % ogółu bezrobotnych.

Udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na koniec 2021 roku według danych GUS wyniósł na terenie gminy Harasiuki 9,1 %, zmniejszając się o 1,6 p.p. w stosunku do roku 2017. Zmniejszył się przy tym udział zarejestrowanych bezrobotnych mężczyzn oraz kobiet odpowiednio – o 2,6 p.p i 0,5 p.p. Wartość udziału zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Harasiuki była w 2021 roku wyższa niż średnia dla powiatu niżańskiego – o 0,7 p.p., a udział zarejestrowanych bezrobotnych mężczyzn i kobiet był wyższy odpowiednio o 0,6 p.p i 0,9 p.p.

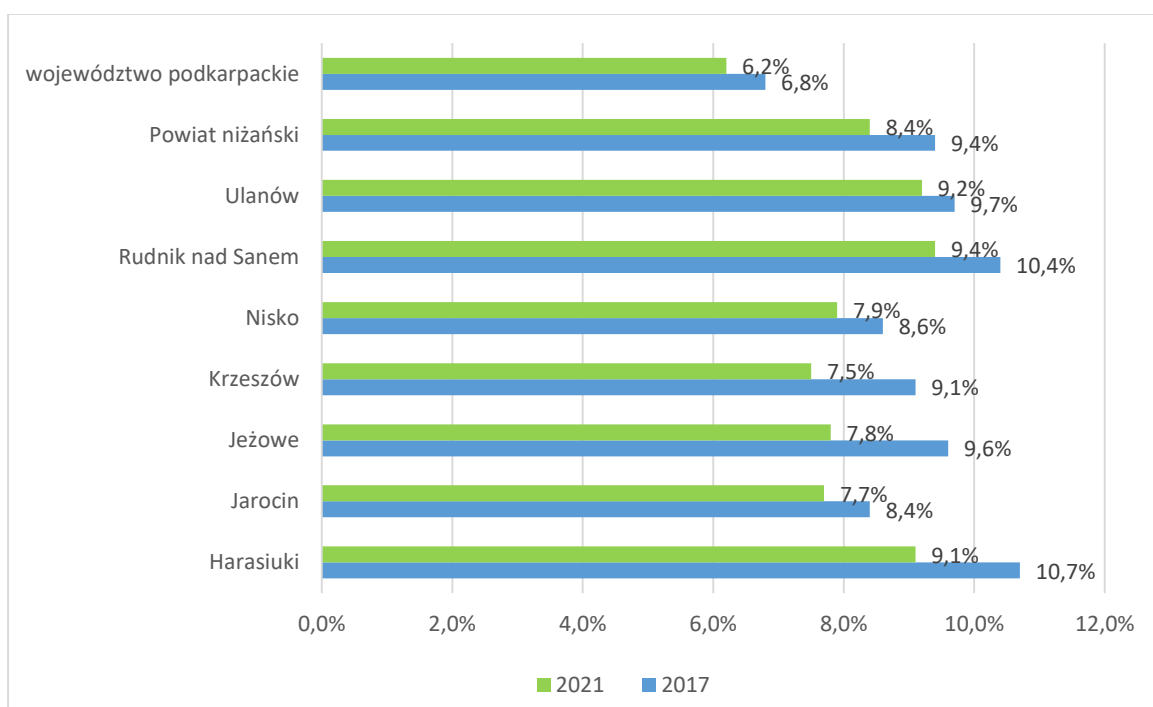
Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Harasiuki na tle powiatu niżańskiego w 2017 i 2021 roku, przedstawia poniższa tabela, wykres oraz mapa.

Tabela 21 Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy Harasiuki w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na tle powiatu nizańskiego według płci

Jednostka terytorialna	ogółem		kobiety		mężczyźni	
	2017	2021	2017	2021	2017	2021
Gmina Harasiuki	10,7	9,1	10,9	10,4	10,6	8,0
Powiat nizański	9,4	8,4	10,5	9,5	8,4	7,4

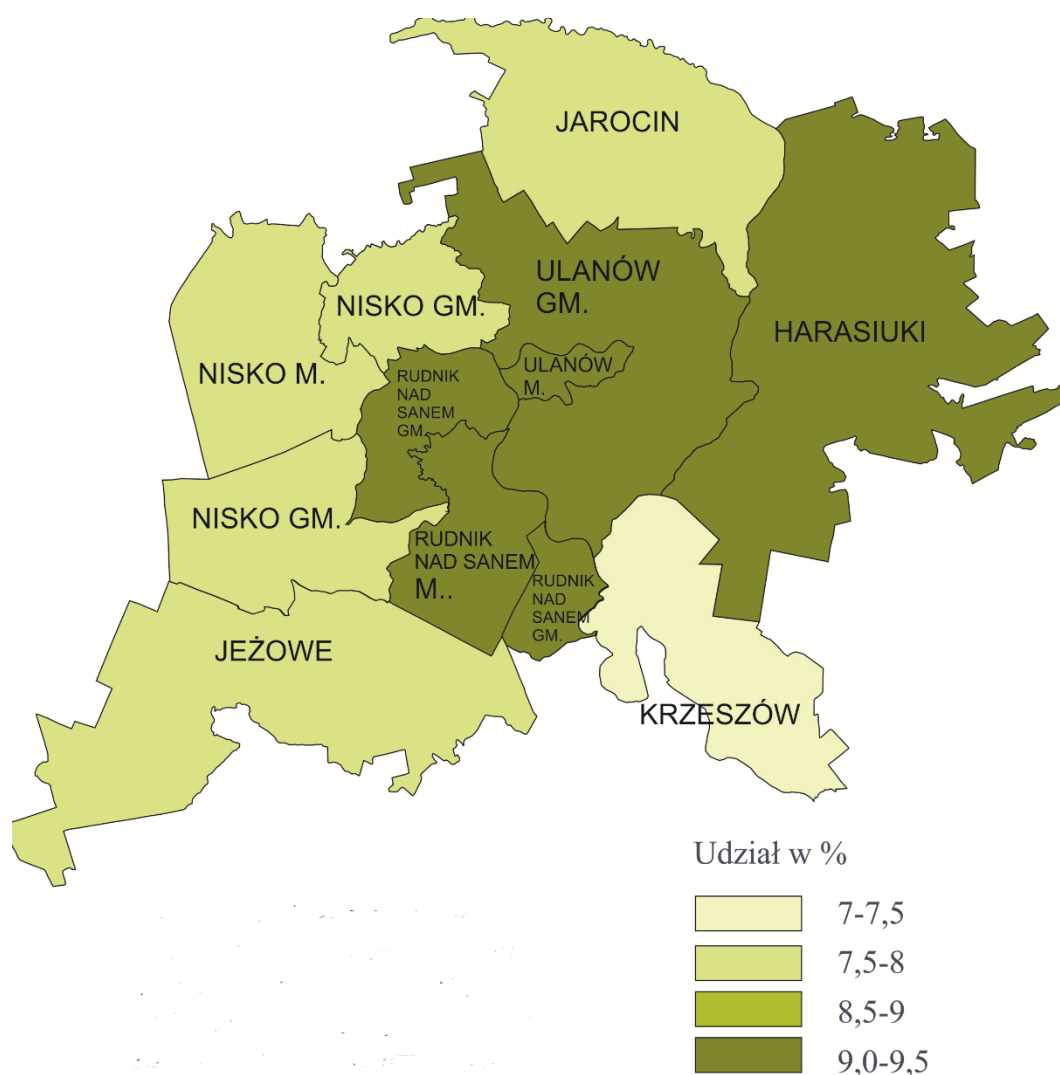
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wykres 11 Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy Harasiuki w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na tle gmin powiatu nizańskiego i województwa podkarpackiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Mapa 8 Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy Harasiuki w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na tle gmin powiatu niżańskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Powyższe dane pokazują, że na tle pozostałych gmin powiatu niżańskiego, gmina Harasiuki w 2021, posiadała jeden z wyższych wyników odsetka zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, w roku 2017 miała najwyższy wynik. Ważnym zagadnieniem jest również zjawisko bezrobocia ukrytego, tj. pozostawanie bez pracy i nierejestrowanie się jako osoba bezrobotna, a także zjawisko „szarej strefy”, tj. nielegalne zatrudnienie, bez opłacania składek oraz podatku dochodowego.

Zmniejszenie bezrobocia wymaga zdecydowanych działań powiatowych urzędów pracy, centrów doradztwa zawodowego oraz kształcenia ustawicznego. Ważne w tej kwestii jest również dopasowanie szkolnictwa zawodowego do potrzeb lokalnych pracodawców, co pomoże zniwelować braki wykwalifikowanych pracowników na lokalnym rynku pracy. Teren gminy Harasiuki znajduje się we właściwości Powiatowego Urzędu Pracy w Nisku.

5.3.2 Przedsiębiorczość i rolnictwo

Przedsiębiorczość

Sytuacja gospodarcza danego obszaru wiąże się w dużej mierze ze zjawiskiem przedsiębiorczości. Przedsiębiorczość można definiować jako skłonność do tworzenia nowych przedsiębiorstw lub innych form prowadzenia działalności gospodarczej, a także jako aktywność do rozwijania już istniejących, poprzez realizację różnego rodzaju inwestycji. Stopień rozwoju przedsiębiorczości na danym obszarze wynika przede wszystkim z liczby podmiotów gospodarki narodowej, do których zalicza się osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Podmioty te zobowiązane są do rejestracji w odpowiednim rejestrze, w tym również w Krajowym Rejestrze Urzędowym Podmiotów Gospodarki Narodowej (rejestr REGON), który prowadzi Prezes Głównego Urzędu Statystycznego.

W ostatnich latach zarówno w gminie Harasiuki, jak i w innych gminach powiatu nizańskiego, obserwuje się pozytywne zjawisko rozwoju przedsiębiorczości, a co za tym idzie wzrost liczby podmiotów gospodarczych. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na terenie gminy na koniec 2021 roku zarejestrowanych było 333 podmiotów gospodarki narodowej, co klasowało ją na piątym miejscu w powiecie nizańskim. Od 2017 roku liczba podmiotów gospodarczych w gminie Harasiuki wzrosła o 65, tj. o 24,25 %, co było drugim wynikiem w powiecie, jeśli chodzi o przyrost liczby podmiotów gospodarczych.

Dane dotyczące liczby podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON na terenie gmin powiatu nizańskiego w roku 2017 oraz 2021 w podziale na sektor publiczny i sektor prywatny, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 22 Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gmin powiatu nizańskiego w 2017 i 2021 roku

Gmina	Ogółem*			Sektor publiczny		Sektor prywatny	
	2017	2021	Wzrost/spadek w %	2017	2021	2017	2021
Harasiuki	268	333	24,25	9	8	259	325
Jarocin	283	333	17,67	9	9	274	324
Jeżowe	523	730	39,58	22	22	501	708
Krzeszów	248	303	22,18	10	9	238	294
Nisko	1725	1961	13,68	44	49	1 681	1 912
Rudnik nad Sanem	689	775	12,48	24	23	665	752
Ulanów	413	479	15,98	12	13	401	466
Powiat nizański	4 149	4 914	18,44	130	133	4 019	4 781

* W BDL nie są prezentowane wszystkie formy prawne podmiotów, dlatego dane liczbowe w zestawieniu nie sumują się na sektor ogółem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy Harasiuki dotyczy głównie sektora prywatnego, w którym liczba podmiotów w latach 2017 – 2021 wzrosła o 66 i wyniosła na koniec 2021 roku 325. Jak wynika z przedstawionych powyżej danych, zjawisko zwiększającej się liczby podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym dotyczy całego powiatu niżańskiego, a największe wzrosty, jeśli chodzi o tą liczbę odnotowały: gmina Nisko (wzrost o 231 podmiotów) oraz gmina Jeżowe (wzrost o 207 podmiotów).

W sektorze prywatnym, w ramach podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON, Główny Urząd Statystyczny wyszczególnia osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, spółki handlowe, w tym również spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego, spółdzielnie, fundacje oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne. Zdecydowaną większość podmiotów gospodarczych w gminie Harasiuki stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, zarejestrowane w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, których liczba w 2021 roku wyniosła 276, tj. 84,9 % ogółu podmiotów sektora prywatnego. Ich liczba w stosunku do roku 2017 zwiększyła się o 57. Wzrosła również liczba spółek handlowych, stowarzyszeń.

Dane dotyczące rodzajów podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gminy Harasiuki w 2017 i 2021 roku przedstawia poniższa tabela.

Tabela 23 Rodzaje podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gminy Harasiuki w 2017 i 2021 roku

Rodzaje podmiotów		2017	2021
Sektor publiczny	Państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	6	6
	Inne formy	3	2
Sektor prywatny	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	219	276
	Spółki handlowe	6	7
	Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	2	2
	Spółdzielnie	3	3
	Fundacje	0	0
	Stowarzyszenia i organizacje społeczne	18	20
	Nieokreślone formy prawne	11	17

* W BDL nie są prezentowane wszystkie formy prawne podmiotów, dlatego dane liczbowe w zestawieniu nie sumują się na sektor ogółem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Najwięcej zarejestrowanych na terenie gminy Harasiuki podmiotów gospodarczych w 2021 roku, zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD) wykonywało działalność gospodarczą według sekcji F (Budownictwo) – 93 podmioty (27,35% ogółu podmiotów) oraz sekcji G (Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle) – 77 podmioty

(22,6% ogółu podmiotów). Na przestrzeni lat 2017-2021 największy wzrost liczby podmiotów wystąpił w sekcji F – o 34 podmioty.

Dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej według sekcji PKD oraz sektorów własnościowych zarejestrowanych na terenie gminy Harasiuki w 2017 i 2021 roku, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 24 Podmioty gospodarki narodowej wg sekcji PKD oraz sektorów własnościowych zarejestrowane na terenie gminy Harasiuki w 2017 i 2021 roku

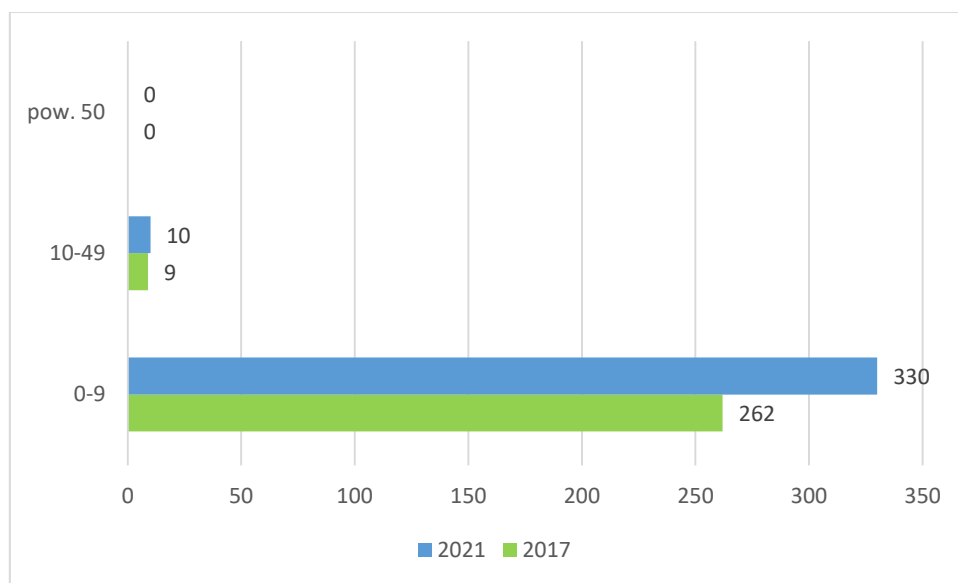
Sekcja PKD	Wyszczególnienie	Ogółem*		Sektor publiczny*		Sektor prywatny*	
		2017	2021	2017	2021	2017	2021
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	8	7	0	0	8	7
B	Górnictwo i wydobywanie	0	0	0	0	0	0
C	Przetwórstwo przemysłowe	21	27	0	0	21	27
D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0	0	0	0	0	0
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	2	3	1	1	1	2
F	Budownictwo	59	93	0	0	58	91
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	77	77	0	0	77	77
H	Transport i gospodarka magazynowa	20	21	0	0	20	21
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	5	9	0	0	5	9
J	Informacja i komunikacja	4	12	0	0	3	11
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	7	6	0	0	6	5
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	1	3	0	0	1	2
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	11	11	1	1	10	10
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	4	6	0	0	4	6
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	12	12	2	2	10	10
P	Edukacja	8	8	2	2	6	6
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	8	9	1	1	7	8
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	7	7	2	1	5	6
S, T	Pozostała działalność usługowa; Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	17	28	0	0	17	27
U	Organizacje i zespoły eksterytorialne	0	0	0	0	0	0
Razem		271	340	9	8	259	325

* W związku z wprowadzonymi od 1 grudnia 2014 r. zmianami przepisów prawnych regulujących sposób zasilania rejestru REGON informacjami o podmiotach podlegających wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego, od danych według stanu na 31 grudnia 2014 r. istnieje możliwość wystąpienia w rejestrze REGON niewypełnionych pozycji dotyczących przewidywanej liczby pracujących, adresu siedziby, rodzaju przeważającej działalności oraz formy własności. W związku z powyższym dane naliczone z rejestru REGON według ww. informacji mogą nie sumować się na liczbę ogółem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Największą część działających na terenie gminy Harasiuki podmiotów gospodarczych stanowiły w 2021 roku mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 osób – 330 podmiotów, co stanowiło 99,1 % wszystkich podmiotów. Na przestrzeni lat 2017-2021 ich liczba zwiększyła się o 68. Dane dotyczące liczby podmiotów gospodarki narodowej według klas wielkości w 2017 oraz 2021 roku na terenie gminy Harasiuki przedstawia poniższy wykres.

Wykres 12 Podmioty gospodarki narodowej wg klas wielkości na terenie gminy Harasiuki w 2017 i 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

O pozytywnym rozwoju przedsiębiorczości na terenie gminy Harasiuki świadczą również wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej, opracowane przez Główny Urząd Statystyczny. Analizując poszczególne wskaźniki, które zaprezentowane zostały w poniższej tabeli, można zauważyć spadek ich wartości jedynie przy wskaźnikach udziału fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki narodowej. Pozostałe wskaźniki mają tendencję wzrostową. Porównując natomiast wartości wskaźników dotyczących podmiotów gospodarki narodowej dla gminy Harasiuki z wartościami dla powiatu nizańskiego zauważyć można, że są one niższe, co wskazuje, że rozwój przedsiębiorczości w gminie Harasiuki przebiega znacznie wolniej niż w innych gminach powiatu nizańskiego.

Wartości wskaźników dotyczących podmiotów gospodarki narodowej dla obszaru gminy Harasiuki i powiatu nizańskiego w roku 2017 i 2021, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 25 Wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej dla obszaru gminy Harasiuki oraz powiatu niżańskiego za lata 2017 i 2021

Wskaźnik	Gmina Harasiuki		Powiat niżański	
	2017	2021	2017	2021
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności	44	58	63	77
Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	66,5	93,4	96,6	125,2
Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 1000 ludności	4,70	6,00	5,39	6,77
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	35	47	50	63
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców	2,91	3,44	2,76	3,10
Udział podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON (%)	8,5	5,0	7,3	3,7
Udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarki narodowej ogółem (%)	80,8	81,2	80,1	81,8
Udział fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki narodowej (%)	6,6	5,9	4,4	4,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Gmina Harasiuki posiada 2 kompleksy inwestycyjne (tereny objęte miejscowym planem zagospodarowania) tj. w miejscowości Gózd tzw. Karlicha o łącznej pow. ok 20 ha, oraz w miejscowości Huta Nowa tzw. Oblas 32 ha. Istnieje również możliwość utworzenia terenów inwestycyjnych w sąsiedztwie zakładu ceramiki budowlanej w Harasiukach o pow. ok 7 ha.

Rolnictwo

W strukturze użytkowania ziemi w gminie Harasiuki użytki rolne stanowią ok. 18,9 % powierzchni ogólnej gminy. Z uwagi na słabą jakość gleb oraz rozdrobnienie gospodarstw rolnych rolnictwo nie stanowi już podstawy utrzymania się mieszkańców gminy.

Podstawowych informacji na temat rolnictwa, w tym liczby i powierzchni gospodarstw rolnych, dostarczają przeprowadzane co 10 lat powszechne spisy rolne. Ostatni taki spis przeprowadzony został w terminie od 1 września do 30 listopada 2020 r., według stanu na dzień 1 czerwca 2020 r. Jego podstawowym celem było dostarczenie informacji na potrzeby realizacji Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej, a także i na potrzeby krajowych baz danych. Badaniem zostały objęte gospodarstwa rolne, których użytkownikami były osoby fizyczne (gospodarstwa indywidualne), osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej.

Zgodnie z opublikowanymi wynikami Powszechnego Spisu Rolnego 2020, na terenie gminy Harasiuki w 2020 roku znajdowało się 626 gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 4 903,94 ha, z czego 3 179,05 ha (64,8 %) stanowiły użytki rolne. Największą część tych gospodarstw stanowiły gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych w grupie „1 - 5 ha” – ich liczba wyniosła 373

(59,6% ogółu gospodarstw rolnych), zajmując przy tym powierzchnię 2 109,88 ha (43,0% powierzchni gospodarstw rolnych ogółem).

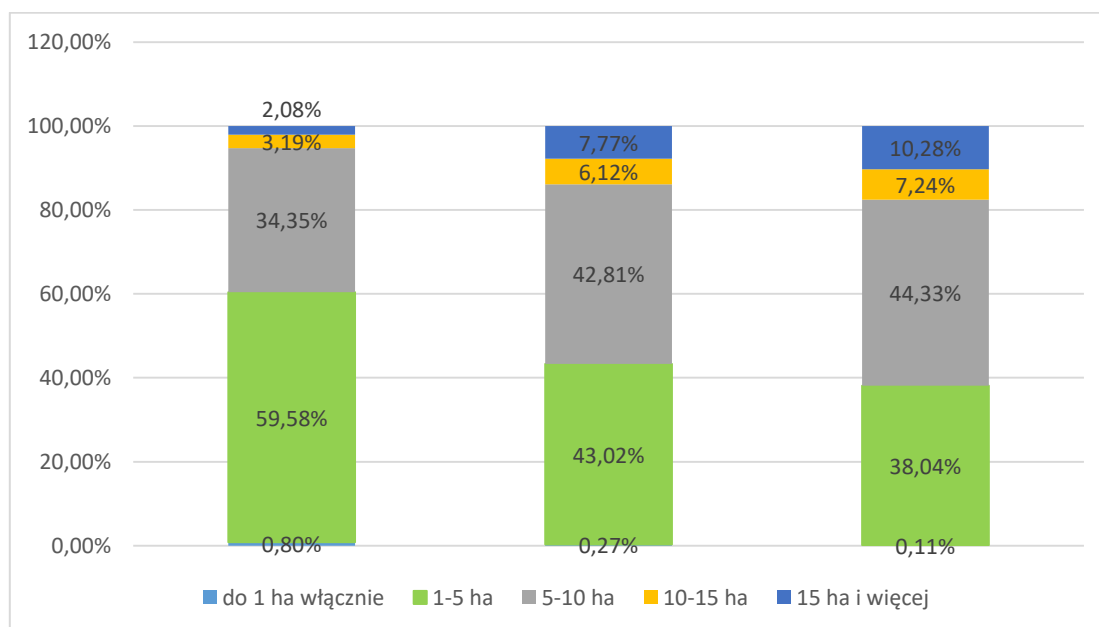
Liczbę gospodarstw rolnych, ich powierzchnię oraz powierzchnię użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw w gminie Harasiuki, według wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2020, przedstawiają poniższa tabela oraz wykres.

Tabela 26 Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych, ich powierzchnia oraz powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw na terenie gminy Harasiuki

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	Powierzchnia gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych (w ha)	Powierzchnia użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych (w ha)
Gospodarstwa rolne ogółem	626	4 903,94	3 179,05
do 1 ha włącznie	5	13,21	3,56
1-5 ha	373	2 109,88	1 209,32
5-10 ha	215	2 099,49	1 409,23
10-15 ha	20	300,24	230,23
15 ha i więcej	13	381,12	326,71

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

Wykres 13 Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych, ich powierzchnia oraz powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw na terenie gminy Harasiuki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

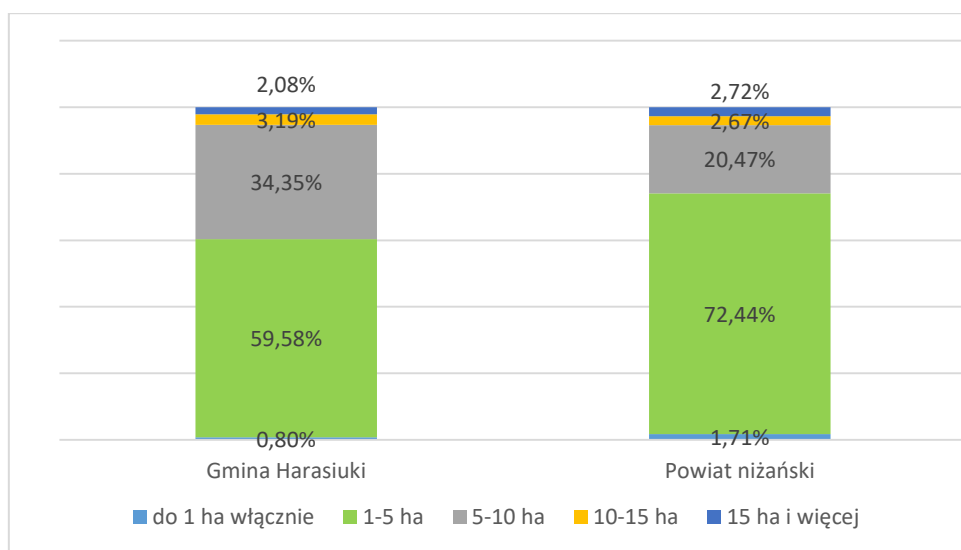
Liczba gospodarstw rolnych, znajdujących się na terenie gminy Harasiuki stanowiła 15,04 % liczby gospodarstw rolnych ogółem w powiecie niżańskim, natomiast ich powierzchnia – 13,39 % powierzchni gospodarstw ogółem w powiecie. Biorąc pod uwagę liczbę gospodarstw rolnych w poszczególnych grupach obszarowych oraz ich powierzchnię, zarówno na terenie gminy, jak i ogółem w powiecie, struktura gospodarstw wygląda podobnie – najwięcej gospodarstw

występuje w grupie obszarowej „1 – 5 ha”. Natomiast największej powierzchni w gminie i w powiecie zajmują gospodarstwa rolne w grupie obszarowej „1 – 5 ha”, co świadczy o dużym rozdrobnieniu gospodarstw rolnych.

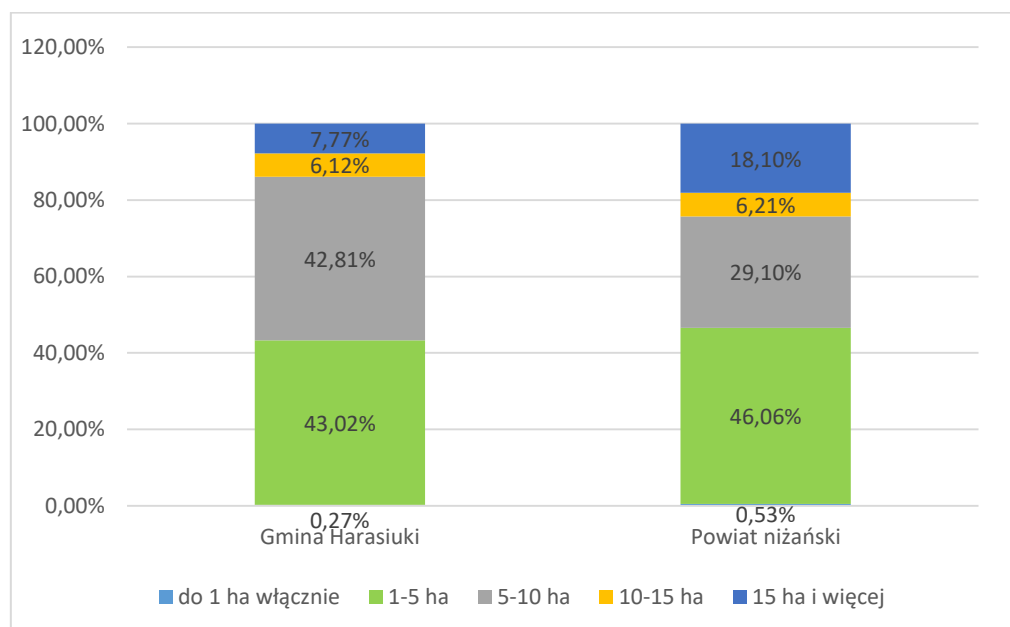
Dane dotyczące liczby gospodarstw rolnych według grup obszarowych oraz ich powierzchni według grup obszarowych użytków rolnych na terenie gminy Harasiuki oraz w powiecie niżańskim, przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 14 Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych oraz ich powierzchnia według grup obszarowych użytków rolnych na terenie gminy Harasiuki oraz powiatu niżańskiego

Liczba gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych

Powierzchnia gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

Średnia powierzchnia gruntów gospodarstw rolnych na terenie gminy Harasiuki wynosiła 7,83 ha, natomiast średnia powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw – 5,08 ha. Wartość powierzchni gruntów gospodarstw rolnych kształtowała się powyżej średniej dla powiatu niżańskiego, gdzie wynosiła odpowiednio 5,93 ha. Średnia powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład gospodarstwa była niższa od średniej dla powiatu. W kwestii użytkowania gruntów, użytki rolne stanowiły 64,8 % powierzchni gospodarstw rolnych, znajdujących się na terenie gminy. 86,46 % tych użytków stanowiły użytki rolne w dobrej kulturze rolnej, tzn. grunty wykorzystywane rolniczo, na których stosowane są zabiegi uprawne i mogą kwalifikować do otrzymania dopłat obszarowych. Pod zasiewami znalazło się 36,79% powierzchni użytków rolnych, co spowodowane było ukształtowaniem terenu, jak i niską klasą bonitacyjną gleb. W strukturze użytkowania gruntów, z tego względu przeważały łąki trwałe, które stanowiły 29,59 % powierzchni użytków rolnych ogółem.

Biorąc pod uwagę liczbę pracujących w gospodarstwach rolnych, na terenie gminy Harasiuki pracowało łącznie 1244 osób, tj. ok. 21,4 % ogółu mieszkańców gminy, z tego 700 mężczyzn oraz 544 kobiety. Według źródeł dochodów, najwięcej gospodarstw rolnych na terenie gminy utrzymywało się z działalności rolniczej – 626, natomiast najmniej z pozarolniczej działalności gospodarczej - 59.

Dane dotyczące średniej powierzchni gruntów gospodarstw rolnych i średniej powierzchni użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw, struktury użytkowania gruntów przez gospodarstwa rolne i powierzchni zasiewów wybranych upraw, a także liczby pracujących w gospodarstwach rolnych oraz źródeł dochodów gospodarstw domowych objętych spisem rolnym na terenie gminy Harasiuki, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 27 Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych i użytków rolnych wchodzących w ich skład, struktura użytkowania gruntów przez gospodarstwa rolne, powierzchnia zasiewów wybranych upraw oraz liczba pracujących w gospodarstwach rolnych i źródła dochodów gospodarstw

Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych i użytków rolnych ogółem (w ha)	
Grunty ogółem	7,83
Użytki rolne ogółem	5,08
Użytkowanie gruntów (w ha)	
Grunty ogółem	4 903,94
Użytki rolne ogółem	3 179,05
Użytki rolne w dobrej kulturze	2 748,79
Pod zasiewami	1 169,73
Grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	536,77
Uprawy trwałe	30,76
Łąki trwałe	940,80
Pastwiska trwałe	59,99
Pozostałe użytki rolne	430,26
Lasy i grunty leśne	1 472,38
Pozostałe grunty	252,51
Powierzchnia zasiewów wybranych upraw (w ha)	
Powierzchnia zasiewów ogółem	1 169,73
Zboża	885,42
Ziemniaki	64,69
Rzepak i rzepik	0,00
Pracujący w gospodarstwach rolnych	

Ogółem	1 244
Mężczyźni	700
Kobiety	544
Gospodarstwa domowe według źródeł dochodów	
Działalność rolnicza	626
Pozarolnicza działalność gospodarcza	59
Praca najemna	308
Emerytura i renta	233
Inne niezarobkowe źródła poza emeryturą i rentą	146

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników wstępnych Powszechnego Spisu Rolnego 2020

W latach 2023-2024 Gmina Harasiuki będzie realizowała projekt pn. „Budowa targowiska w miejscowości Harasiuki” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Projekt obejmuje budowę targowiska, na którym lokalni rolnicy i nie tylko będą mogli sprzedawać produkty rolne.

5.3.3 Turystyka

Turystyka stanowi znaczący czynnik lokalnego rozwoju, a na atrakcyjność turystyczną danego obszaru składają się przede wszystkim walory przyrodnicze i antropogeniczne oraz zagospodarowanie turystyczne, tj. baza noclegowa, gastronomia i dostępność komunikacyjna, uzupełniane przez obiekty społeczno-techniczne, jak np. sklepy i apteki. Na walory przyrodnicze, wpływające na atrakcyjność turystyczną składają się elementy środowiska przyrodniczego, interesujące dla turystów i występujące np. w rezerwach przyrody, parkach krajobrazowych lub też poza tymi formami ochrony przyrody. Walory antropogeniczne związane są z działalnością człowieka i dotyczą m. in. zabytków architektury, muzeów, miejsc pamięci narodowej i kultu religijnego oraz wydarzeń kulturalno-sportowych. Zagospodarowanie turystyczne dotyczy przede wszystkim liczby i jakości miejsc noclegowych oraz lokali lub obiektów gastronomicznych, a także sieci drogowej, kolejowej oraz szlaków turystycznych.

Gmina Harasiuki, jak zostało opisane we wcześniejszej części opracowania, z racji swojego położenia w rejonie Lasów Janowskich, posiada wybitne walory przyrodnicze, które są istotne dla oferty turystycznej. Z tego względu ważne jest wykorzystanie wskazanych walorów dla rozwoju usług turystycznych i poprawy warunków życia mieszkańców. Związek z tymi działaniami ma również ze wzrost zainteresowania turystów obszarami prawnie chronionymi dla celów turystyczno-rekreacyjnych. Gmina nie posiada jednak wielu walorów antropogenicznych.

Oferta turystyczna gminy Harasiuki dotyczy przede wszystkim oferty agroturystycznej oraz możliwości uprawiania równych form turystyki aktywnej, co wynika z faktu, że przez gminę przebiegają szlaki turystyki pieszej i rowerowej, a miejscowości gminy stanowią bazę wypadową w inne atrakcyjne turystycznie miejscowości słynące ze znakomitych zabytków: Leżajsk, Łańcut, Kazimierz n/Wisłą, Nałęczów, Sandomierz, Baranów Sandomierski.

Uzupełnieniem walorów przyrodniczych, wspólnie tworząc atrakcyjność turystyczną gminy Harasiuki, jest wspomniane powyżej zagospodarowanie turystyczne, które wiąże się ściśle z pojęciem infrastruktury turystycznej. Podstawowym elementem zagospodarowania turystycznego jest baza noclegowa, która z jednej strony wpływa na rozwój turystyki na danym terenie, a z drugiej umożliwia uprawianie różnych rodzajów turystyki, a tym samym zaspokajaniem

potrzeb turystów. Ważna jest w tej kwestii wielkość bazy noclegowej, która świadczy o poziomie rozwoju turystycznego, a tym samym o potencjale turystycznym.

Na terenie gminy Harasiuki istnieje, ale słabo rozwinięta baza noclegowa – funkcjonuje kilka gospodarstw agroturystycznych, kwater prywatnych. Z obiektów noclegowych należy wyróżnić, ośrodek wypoczynkowy oraz gospodarstwa agroturystyczne:

- 1) Ośrodek wypoczynkowy MONO w Harasiukach - ok. 80 miejsc noclegowych,
- 2) Gospodarstwa agroturystyczne w:
 - Łazorach – 2 gospodarstwa, łącznie 35 miejsc noclegowych,
 - Hucie Krzeszowskiej – 8 miejsc,
 - Sierakowie – 2 miejsca noclegowe,
 - Banachy – 6 miejsc noclegowych.

Piękne tereny gminy Harasiuki, położonej w obrębie lasów Janowskich, a także zdrowy klimat i czystość środowiska naturalnego stale przyciągają turystów z różnych części kraju, pragnących aktywnie spędzić czas z pięknymi widokami oraz w bezpośrednim kontakcie z naturą. Na terenie gminy znajdują się trasy, na których można uprawiać turystykę rowerową oraz spędzać czas rekreacyjnie.

Przez teren gminy Harasiuki przebiega kilka zróżnicowanych tras rowerowych. Wśród tych tras możemy wyróżnić następujące:

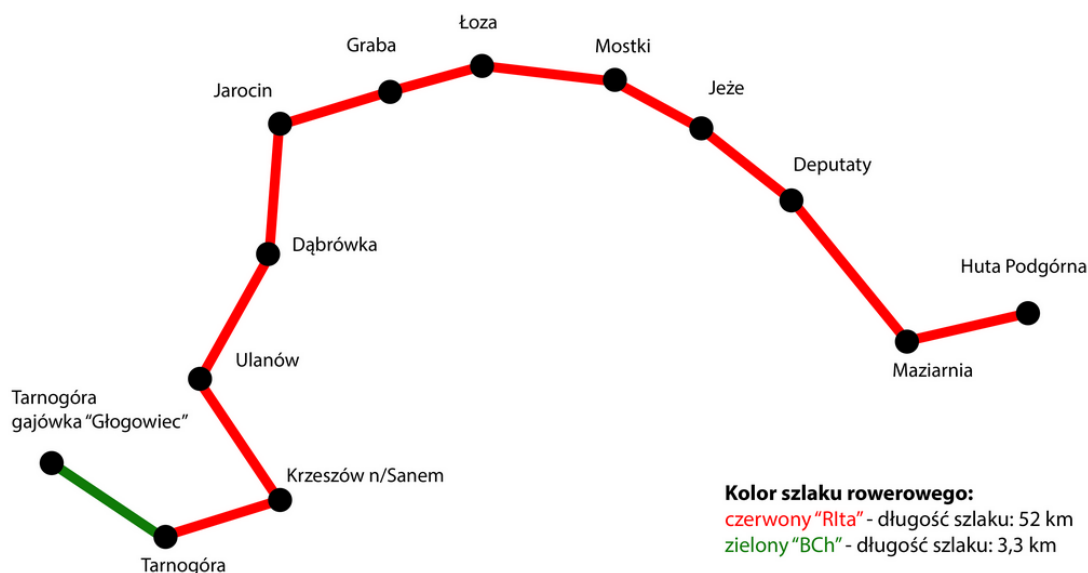
- **Green Velo wschodni szlak rowerowy - łącznik niżański nr 301** jest najdłuższym łącznikiem szlaku Green Velo. Jadąc szlakiem od strony Sandomierza, główny szlak rozwidla się w Wólce Tanewskiej prowadząc na północ przez Hutę Deręgowską, a następnie odbija na wschód na Szyperki, Jarocin (zalew Bajorko, Centrum edukacji Ekologicznej), Majdan Golczański, Golce, Maziarnię, Hutę Krzeszowską (zabytkowy Kościół p.w. Podniesienia Krzyża Świętego), Hutę Starą i po 28 km wkracza do województwa lubelskiego w miejscowości Ciosmy. Odcinek ten jest bardzo urokliwy, a ruch samochodowy jest na nim znikomy. W Jarocinie krzyżuje się oraz nakłada z lokalnymi szlakami rowerowymi – Ritą, Historycznym Szlakiem Rowerowym oraz z zielonym szlakiem Atrakcji Turystycznych Regionu – ATR.
- **W Widłach Wisły i Sanu – Zielony Szlak ATR**, długość szlaku: 115 km. Szlak prowadzi przez 7 gmin powiatu niżańskiego. Na terenie każdej z nich znajduje się miejsce do odpoczynku i planowania dalszej drogi. Szlak zaczyna się w Raławicach a kończy w Bojanowie. Prowadzi przez miejscowości: Raławice, Zarzecze, Wólka Tanewska, Ulanów, Dąbrówka, Borki, Szyperki, Jarocin, Graba, Łoza, Mostki, Załomy Majdańskie, Jeże, Deputaty, Maziarnia – Pęk, Maziarnia, Huta Krzeszowska, Sieraków, Pólsieraków, Wólka, Hucisko, Nowa Wieś, Krzeszów Górny, Podolszynka, Plebańska, Krzeszów, Kopki, Chałupki, Rudnik nad Sanem, Jeżowe, Jeżowe – Kowale, Nowy Nart, Gwoździec, Cisów-Las, Korabina, Bojanów. Atrakcyjność tego szlaku szczególnie wzmacniają walory krajobrazowe. Początek szlaku przebiega wzdłuż Doliny Sanu, następnie prowadzi przez urokliwe Lasy Janowskie, wzdłuż rzek Gilówka, Kurzynka i Tanew, wzgórz Krzeszowa i lasów Puszczy Sandomierskiej. Przemierzając trasę można spotkać liczne zabytki, kapliczki, place zabaw dla dzieci, miejsca

do odpoczynku nad wodą, muzea i atrakcje turystyczne. Szlak stwarza idealne warunki do spokojnych rekreacyjno – rodzinnych przejazdów jak również do treningów kolarskich.

- **Szlakiem Angielskich Lotników – Rita.** Szlak rowerowy „RITA” liczy 52 km, przebiega przez teren 5 gmin tj. Nowej Sarzyny, Krzeszowa, Ulanowa, Jarocina i Harasiuk. Szlak rozpoczyna się we wsi Tarnogóra w miejscu upadku angielskiego ciężkiego bombowca HALIFAX JP 224, a kończy w Hucie Podgórnej, gdzie w nocy z 5/6 czerwca 1944 roku z lotniska polowego ewakuowano 4 członków załogi. Nazwa trasy pochodzi od imienia żony dowódcy samolotu, Pani Rity Storey. Został przeprowadzony mało uczęszczanymi drogami – w 95% o nawierzchni asfaltowej, umożliwia to bezpieczne przemieszczanie się z możliwością zaznajomienia się z ciekawym terenem, zarówno pod względem historycznym jak i przyrodniczym.

Mapa 9 Sieć szlaku rowerowego „RITA”

Sieć szlaku rowerowego „Rita” i „BCh”

Źródło: <http://turystyka-nizanski.pl/aktywnie/szlaki-rowerowe/szlakiem-angielskich-lotnikow-rita/>

Ciekawą formą turystyki są również wędrowki konne, zdobywające coraz większą popularność. Miłośnicy jazdy konnej mogą skorzystać z bogatej oferty ośrodków jeździeckich na terenie powiatu niżańskiego. Oferta przygotowana przez ośrodki jazdy konnej skierowana jest dla początkujących jak i doświadczonych jeźdźców. Prowadzone są też zajęcia dla dzieci. Podczas wypraw zwiedzać można bogactwo fauny i flory naszego regionu.

Na terenie gminy Harasiuki swoje usługi oferuje Ośrodek Jazdy Konnej w Gospodarstwie Agroturystycznym – ZAGRODA BALBINY. To magiczne miejsce ulokowane w uroczym zakątku Roztocza w lesie w Gminie Harasiuki. Cisza, spokój, piękne widoki, bezpieczne ścieżki i spokojne konie. W gospodarstwie oprócz przejażdżek konnych i obcowania z naturą i licznymi zwierzętami, jest możliwość wzięcia udziału w obozach jeździecko-językowych. W programie całodzienna

opieka nad końmi, przejażdżki w teren, ćwiczenie dosiadu i pokonywania przeszkód, nauka języka angielskiego, budowanie relacji z końmi oraz wiele, wiele innych atrakcji.

W kwestii zagospodarowania turystycznego, istotną kwestią wpływającą na potencjał turystyczny danego obszaru są występujące na jego terenie atrakcje turystyczne. Na terenie gminy Harasiuki występuje kilka tego typu atrakcji oraz podejmowane są działania w celu zwiększenia potencjału turystycznego, tworząc nowe produkty turystyczne, ukierunkowane na przyciągnięcie większej liczby turystów. Turyści mają możliwość brania udziału w spływach kajakowych na rzece Tanew. Przez teren gminy biegnie łatwy odcinek, przyjazny dla rodzinnego wypoczynku. Miłośnicy wędkowania znajdą również doskonałe miejsca do wędkowania. O czystości wód najlepiej świadczy coraz częściej pojawiający się tu pstrąg. Przeważnie można złowić leszcza, świnkę, certę, klenia, amura, suma, dużego szczupaka, brzanę, bolenia, sandacza, miętusa.

W miejscowości Krzeszów Górny znajduje się z kolei Zagroda Kowalska, w której można znaleźć ciekawe eksponaty, charakteryzujące się niepowtarzalnym klimatem.

Warty uwagi jest Ośrodek wczasowy Mono Tennis Camp w Harasiukach. Obiekt usytuowany jest w pobliżu rzeki Tanew z bezpośrednim zejściem do wody. Nieopodal znajduje się popularny wśród turystów zalew Biszczka-Żary. Na terenie ośrodka mieści się pensjonat oraz szeregowe murowane domki wakacyjne, siedem kortów tenisowych, boiska plażowe, mini boisko do piłki nożnej, ścianka wspinaczkowa, basen, dwie sale multimedialne, strzelnice do łuków, wiata ogniskowa.

Turystyka ma kluczowy wpływ na rozwój gospodarczy gminy Harasiuki, przede wszystkim ze względu na wspomniane już walory przyrodnicze i krajobrazowe, wynikające z położenia geograficznego. Występujące na tym terenie produkty turystyczne z roku na rok przyciągają coraz więcej turystów z różnych części kraju, co ma znaczący wpływ na dochody zarówno gminy, jak i dla jej mieszkańców, przede wszystkim właścicieli obiektów noclegowych, sklepów spożywczych oraz lokalnych przedsiębiorców. W gminie brakuje jednak w chwili obecnej produktów turystycznych, które przyciągałyby turystów przez cały rok, nie tylko w letnim sezonie turystycznym, stąd ważny jest dalszy rozwój infrastruktury turystycznej na terenie gminy oraz tworzenie nowych produktów, które sprawią, że gmina Harasiuki będzie atrakcyjnym kierunkiem podróży w jesieni i zimie, co z kolei skutkować będzie tworzeniem nowych miejsc pracy oraz napływem nowych mieszkańców.

5.3.4 Gospodarka finansowa

Jednym z kluczowych czynników, które warunkują rozwój lokalny i regionalny są zasoby finansowe danej jednostki samorządu terytorialnego. Gospodarka finansowa tych jednostek realizowana jest w oparciu o ustawę z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1634 z późn. zm.), określającą m. in. zakres, zasady oraz tryb planowania, uchwalania i wykonywania budżetów tych jednostek. Zgodnie z uchwałą budżetową, określone są planowane dochody i wydatki danej jednostki samorządu terytorialnego w danym roku budżetowym, których kwoty wyszczególnia się w układzie działów klasyfikacji budżetowej.

Zgodnie z ustawą o finansach publicznych, w ramach dochodów wyróżnia się dochody bieżące, które definiowane są jako dochody nie będące dochodami majątkowymi, które z kolei obejmują dotacje i środki przeznaczone na inwestycje, dochody ze sprzedaży majątku oraz dochody z przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności. Podobnie przedstawia się kwestia wydatków budżetowych, które również dzielą się na wydatki bieżące, niebędące wydatkami majątkowymi oraz wydatki majątkowe, którymi są inwestycje i zakupy inwestycyjne, w tym również programy finansowane z udziałem środków zewnętrznych, zakup i objęcie akcji i udziałów, a także wniesienie udziałów do spółek prawa handlowego. Różnica pomiędzy dochodami a wydatkami budżetu jednostki samorządu terytorialnego określana jest mianem nadwyżki budżetu lub deficytem budżetu.

Potencjał zasobów finansowych gminy Harasiuki według danych GUS z 2021 roku, wynosił 47 703 750,06 zł, a w stosunku do roku 2017, wysokość dochodów zwiększyła się o 22 477 173,46 zł, tj. o 89,10%. Jeśli chodzi o wydatki, ich wysokość w 2021 roku wyniosła 44 486 840,05 zł, wskutek czego nadwyżka budżetowa wyniosła 3 216 910,01 zł. W stosunku do roku 2017, wysokość wydatków gminy zwiększyła się o 20 793 922,93 zł, tj. o 87,76%.

Realizację budżetu w gminie Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 28 Realizacja budżetu gminy Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021 w zł

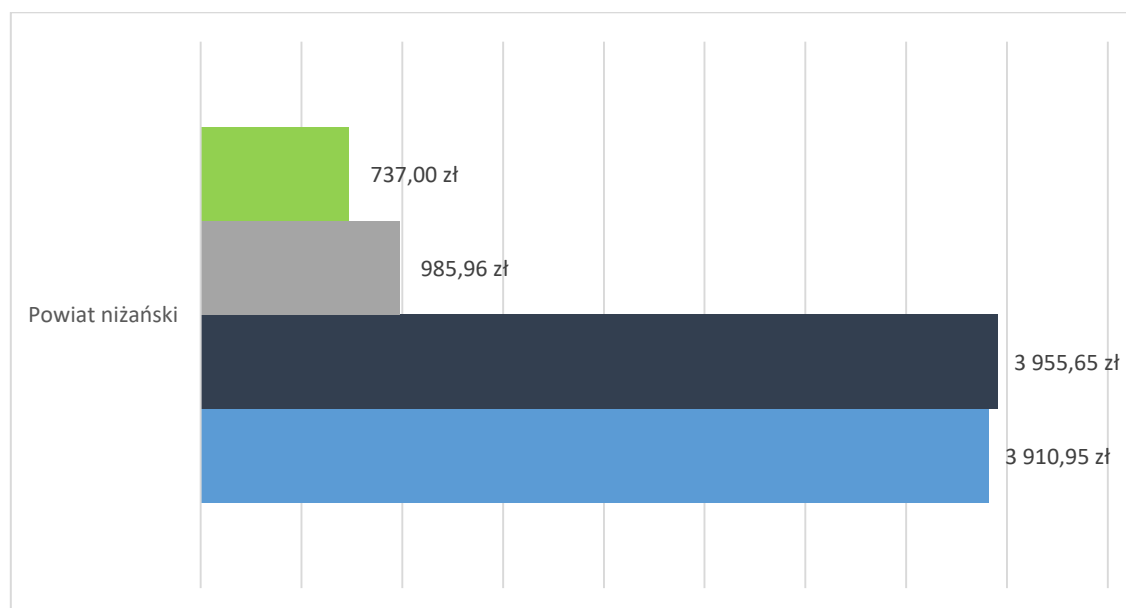
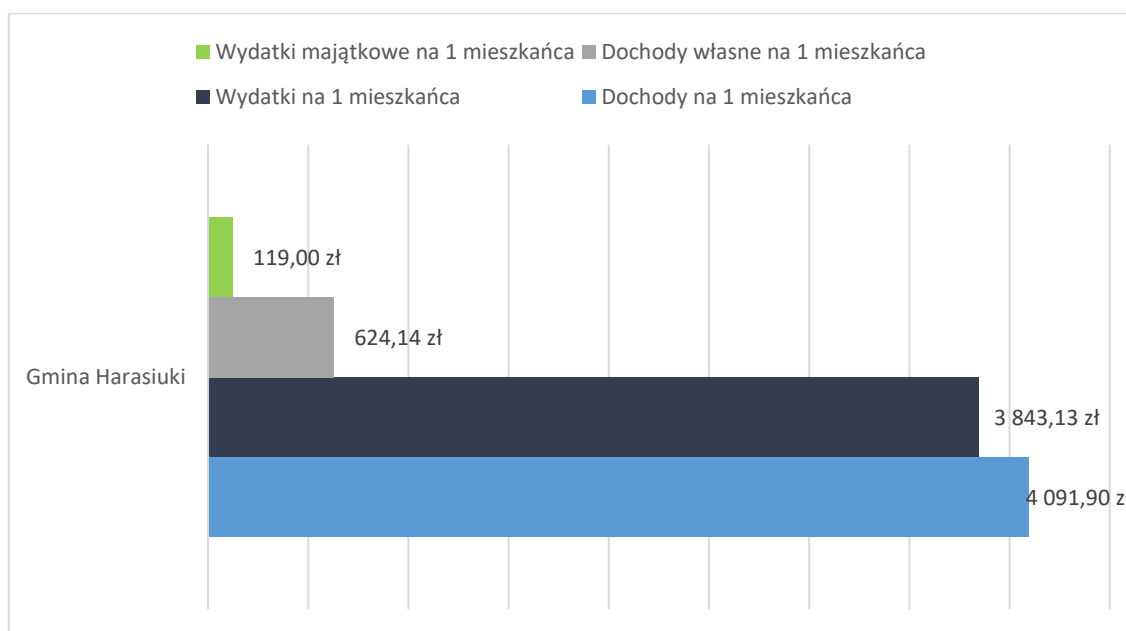
Rodzaj	2017	2018	2019	2020	2021
Dochody	25 226 576,60	26 594 052,31	31 614 099,19	39 283 933,56	47 703 750,06
Wydatki	23 692 917,12	25 156 206,97	31 115 568,07	34 099 192,58	44 486 840,05
Nadwyżka/ deficyt	1 533 659,48	1 437 845,34	498 531,12	5 184 740,98	3 216 910,01

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

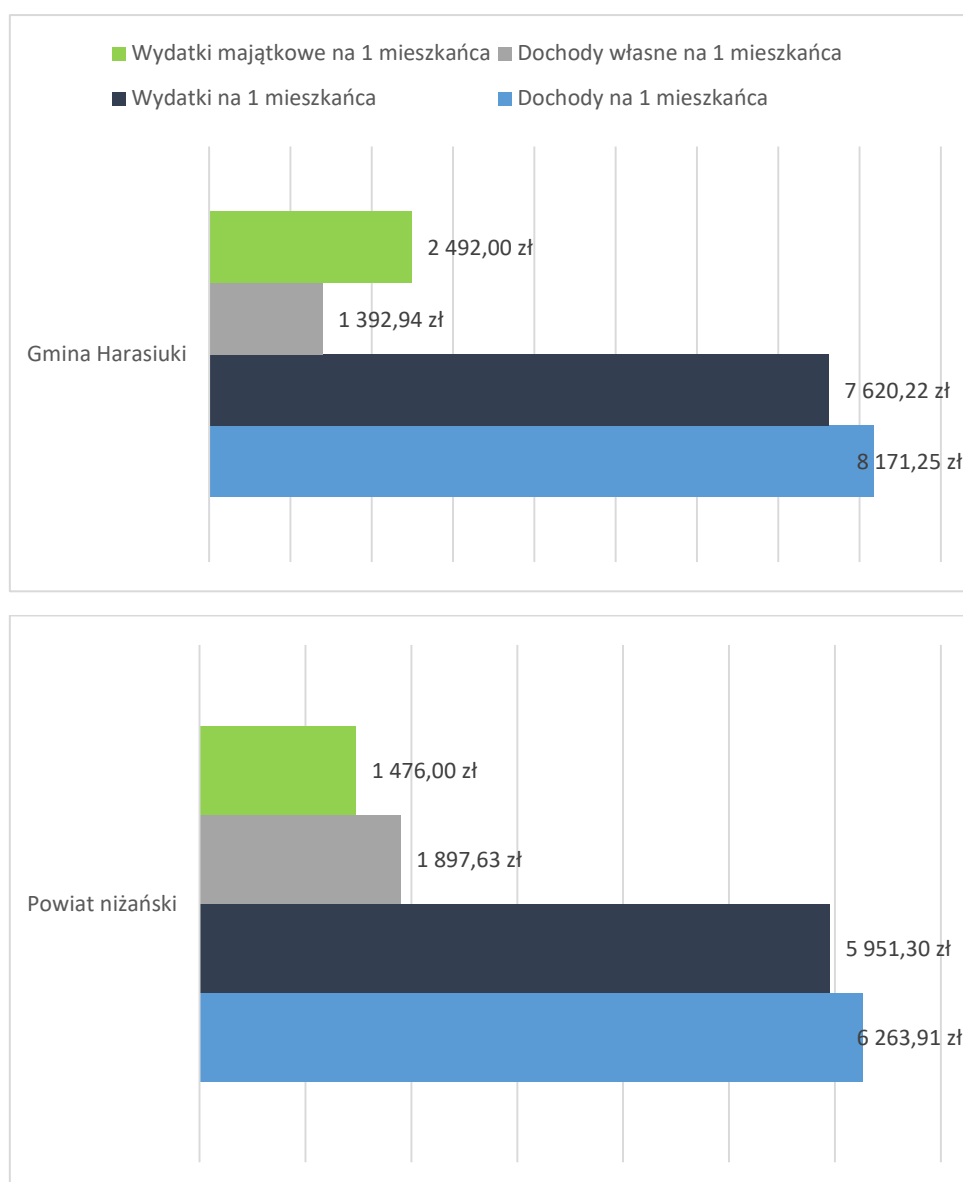
Duże znaczenie w analizie sytuacji finansowej poszczególnych gmin mają wskaźniki dotyczące dochodów oraz wydatków na 1 mieszkańca. Wysokość dochodów na 1 mieszkańca w gminie Harasiuki według danych z 2021 roku wyniosła 8 171,25zł, w tym dochodów własnych – 1 392,94 zł z kolei wysokość wydatków na 1 mieszkańca wyniosła 7 620,22 zł, w tym wydatków majątkowych – 2 492,00 zł. Porównując te dane z danymi dla powiatu nizańskiego w 2021 roku, można zauważyć, że dochody na 1 mieszkańca, wydatki na 1 mieszkańca, w tym wydatki majątkowe na 1 mieszkańca były wyższe niż średnia dla powiatu. W stosunku do roku 2017, wysokość wskaźników w 2021 roku wzrosła zarówno w gminie jak i w powiecie, co ma związek ze wzrostem dochodów oraz wydatków gmin na przestrzeni ostatnich lat, ale również i wskutek zmniejszającej się liczby mieszkańców. Dane te zobrazowane zostały na poniższych wykresach.

Wykres 15 Dochody na 1 mieszkańca oraz wydatki na 1 mieszkańca w 2017 i 2021 w gminie Harasiuki oraz powiecie niżańskim

2017

2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

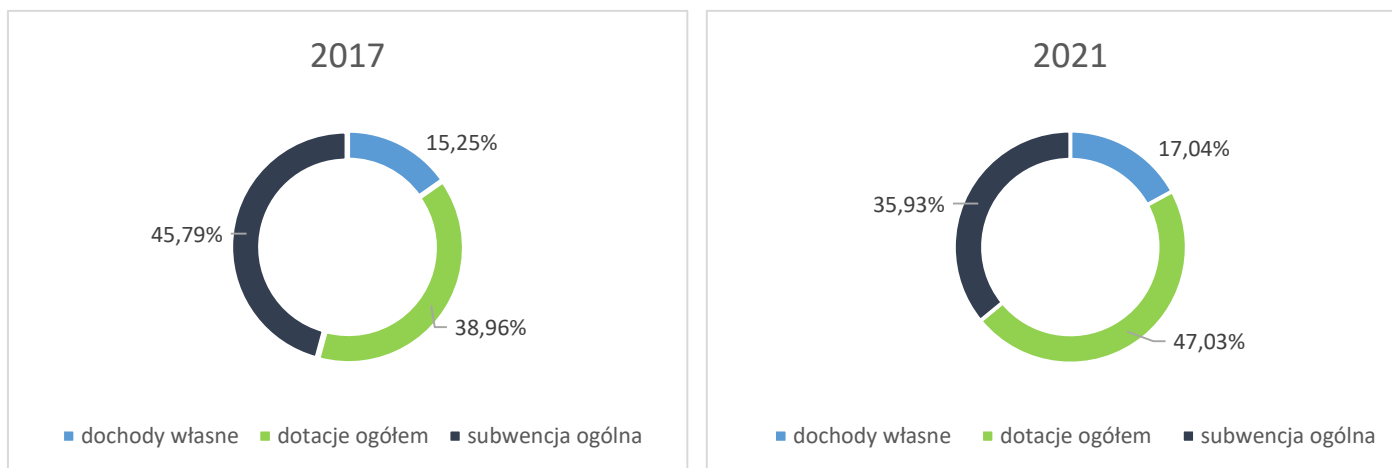
W strukturze dochodów jednostek samorządu terytorialnego, wyróżnia się dochody własne, dotacje ogółem oraz subwencję ogólną. Źródłami dochodów własnych są przede wszystkim wpływy z podatków i opłat lokalnych, a także udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz podatku dochodowego od osób prawnych. Dotacje ogółem obejmują m. in. dotacje celowe z budżetu państwa na realizację zadań z zakresu administracji rządowej i innych zadań zleconych przez ustawy, na finansowanie lub dofinansowanie zadań własnych oraz dotacje i płatności budżetu środków europejskich, a także dotacje celowe przekazane w ramach programów finansowanych ze środków europejskich oraz innych środków zagranicznych. Z kolei subwencja oświatowa to świadczenie pieniężne z budżetu państwa, obejmujące części: oświatową, wyrównawczą, równoważącą oraz regionalną i rekompensującą.

Według danych GUS z 2021 roku, największą część dochodów gminy Harasiuki stanowiły dotacje – 47,03% ogółu dochodów, natomiast najmniejszą część dochody własne – 17,04%. W tej

kwestii nastąpiła zmiana w stosunku do roku 2017, gdzie największą część dochodów budżetu stanowiły subwencje – 45,79 %, natomiast najmniejszą również dochody własne – 15,25 %. Na przestrzeni lat 2017-2021 spadek udziału subwencji w strukturze dochodów budżetowych nastąpił kosztem dotacji.

Dane dotyczące struktury dochodów budżetu gminy Harasiuki w roku 2017 i 2021, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 16 Struktura dochodów budżetu gminy Harasiuki w roku 2017 i 2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wspomniano już wcześniej, dochody budżetu dzieli się na dochody bieżące i dochody majątkowe. Największą część dochodów gmin stanowią dochody bieżące, których wysokość znacznie wzrosła na przestrzeni ostatnich lat. Wzrost w tym czasie dotyczył również dochodów majątkowych, które obejmowały przede wszystkim środki na inwestycje. W 2021 roku, w gminie Harasiuki wysokość dochodów majątkowych wyniosła 14 763 514,04zł, co stanowiło 30,95% dochodów ogółem, natomiast w 2017 roku ich wysokość kształtowała się na poziomie 39 790,37 zł, co stanowiło 0,16 % dochodów ogółem. Największą część dochodów majątkowych, stanowiły dotacje oraz środki przeznaczone na inwestycje, których źródłem były środki zewnętrzne z budżetu państwa pozyskane w ramach Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych oraz Funduszu Przeciwdziałania COVID-19.

Wysokość dochodów majątkowych, w tym wysokość dotacji i środków przeznaczonych na inwestycje oraz wpływów ze sprzedaży składników majątkowych w gminie Harasiuki w latach 2017-2021 roku, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 29 Kształtowanie się dochodów majątkowych w gminie Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021

Rodzaj	2017	2018	2019	2020	2021
Dotacje oraz środki przeznaczone na inwestycje w zł	27 081,17	269 106,11	1 247 192,79	2 103 174,84	9 705 246,80
Wpływy ze sprzedaży składników majątkowych w zł	12 709,20	32 364,00	14 042,40	0,00	1 237,60
Dochody majątkowe ogółem w zł	39 790,37	301 470,11	2 231 439,35	7 513 333,62	14 763 514,04
% dochodów ogółem	0,16	1,13	7,06	19,13	30,95

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Podobnie jak w przypadku dochodów, obok wydatków bieżących ważną rolę w kształtowaniu budżetu pełnią wydatki majątkowe, które obejmują wydatki na inwestycje i zakupy inwestycyjne. Realizacja inwestycji przez gminę stanowi główny element jej rozwoju, wyrażany przede wszystkim poprzez wzrost konkurencyjności i zaspokajanie potrzeb społeczeństwa. Wydatki inwestycyjne w tym kontekście mają zasadnicze znaczenie, wpływają one w istotny sposób zarówno na skalę, jak i rodzaj podejmowanych działań inwestycyjnych, zalicza się je do najbardziej efektywnych narzędzi wpływania na rozwój regionalny. W swej istocie wydatki inwestycyjne umożliwiają oddziaływanie na skuteczność wypełniania zadań publicznych przez jednostki samorządu terytorialnego. Wnioskować można, że niezbędność realizacji inwestycji przez gminę w kluczowy sposób wpływa na strukturę ponoszonych przez nią wydatków.

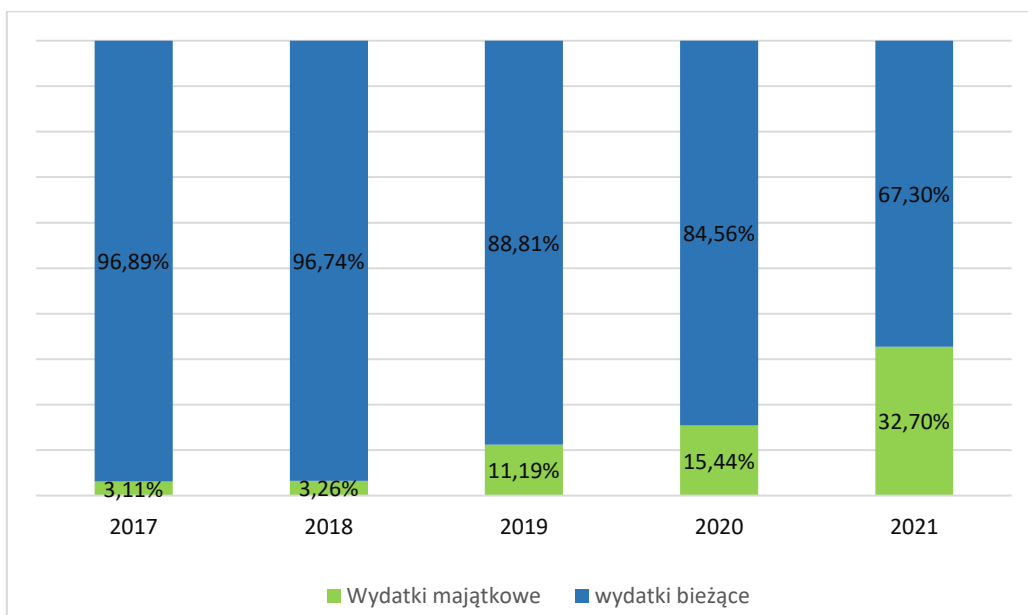
W 2021 roku, w gminie Harasiuki wysokość wydatków majątkowych wyniosła 14 547 531,02zł, stanowiąc 32,70% wydatków ogółem. Poziom wydatków majątkowych (inwestycyjnych) i ich udział w całkowitych wydatkach budżetowych w latach 2017-2021 miał tendencję wzrostową. Udział wydatków majątkowych w wydatkach budżetu ogółem na przestrzeni lat 2017-2021 na terenie gminy Harasiuki, przedstawiają poniższa tabela oraz wykres.

Tabela 30 Udział wydatków majątkowych (inwestycyjnych) w wydatkach budżetowych w gminie Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021

Rok	Wydatki ogółem (w zł)	Wydatki majątkowe (w zł)	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (w %)
2017	23 692 917,12	736 525,40	3,11
2018	25 156 206,97	819 551,14	3,26
2019	31 115 568,07	3 481 029,82	11,19
2020	34 099 192,58	5 264 045,64	15,44
2021	44 486 840,05	14 547 531,02	32,70

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wykres 17 Udział wydatków bieżących oraz majątkowych (inwestycyjnych) w wydatkach ogółem w gminie Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne

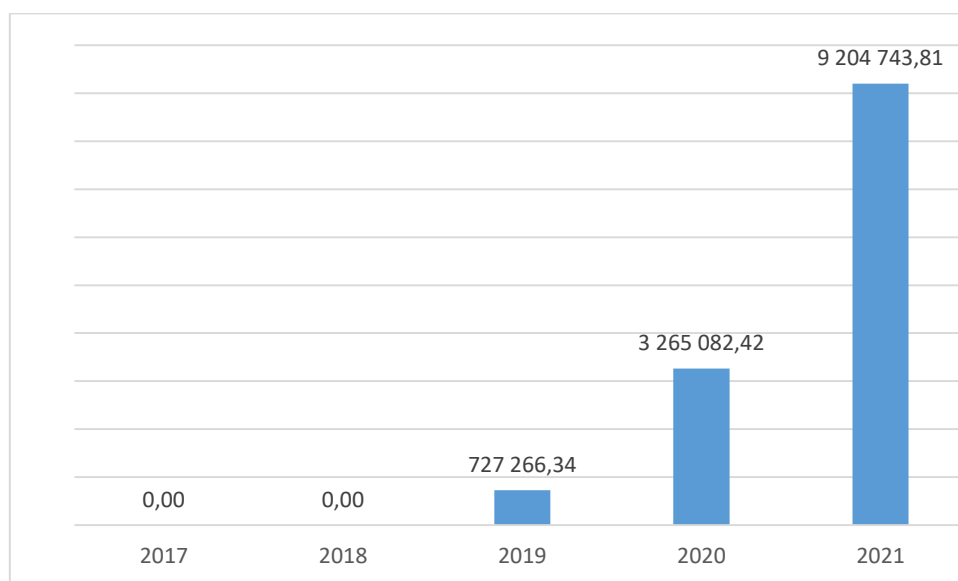
Zadłużenie gminy Harasiuki na koniec 2021 roku wyniosło 2 581 875,00 zł, co stanowi 5,4% dochodów budżetu ogółem. Na owe zadłużenie składały się zobowiązania zaciągnięty w banku PKO BP SA oddział w Rzeszowie w kwocie 700 000,00 zł i kredyt w Banku Spółdzielczym w Biłgoraju w kwocie 1 881 875,00 zł.

Analizując roczne sprawozdania finansowe z wykonania budżetu gminy Harasiuki, można stwierdzić, że sytuacja finansowa gminy jest stabilna.

Ważnym elementem budżetu są przekazywane gminie środki na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów realizowanych ze środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE, a także programów ze środków bezzwrotnych pochodzących z Unii Europejskiej oraz na realizację płatności, których źródłem jest budżet środków europejskich. W latach 2017-2021, zgodnie z danymi GUS, gmina Harasiuki pozyskała łącznie 13 197 092,57 zł w ramach programów i projektów realizowanych z udziałem środków europejskich.

Wysokość pozyskanych przez gminę Harasiuki środków w ramach programów i projektów unijnych realizowanych w latach 2017-2021, przedstawia poniższy wykres.

Wykres 18 Wysokość pozyskanych przez gminę Harasiuki środków w ramach programów i projektów unijnych w latach 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Gmina Harasiuki realizowała projekty m. in. w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2014-2020, którego Instytucją Zarządzającą był Zarząd Województwa Podkarpackiego, a także Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 (PROW), którego Instytucją Zarządzającą było Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, natomiast instytucjami wdrażającymi: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Urzędy Marszałkowskie oraz Agencja Rynku Rolnego.

5.4 Strefa Przestrzenna

5.4.1 Środowisko naturalne i formy ochrony przyrody

Obszar gminy Harasiuki leży na granicy między dwoma regionami: Równiną Biłgorajską i Płaskowyżem Tarnogradzkim. Na terenie gminy przeważa krajobraz płaski, tylko na południu gminy lekko sfalowany, charakterystyczny dla Płaskowyżu Tarnogradzkiego. Brak jest ostrzejszych form różnicujących krajobraz, w rodzaju wąwozów i jarów. Rzeczki i potoki płyną w niewielkich dolinkach, wśród pól i lasów. W północno – zachodniej części analizowanego terenu oraz w środkowym fragmencie części północno – wschodniej dominuje natomiast krajobraz monotony, zupełnie płaski, typowy dla Równiny Biłgorajskiej. Tylko w jej południowej części znajdują się wśród lasów łagodne, wydmore wypiętrzenia pozwalające określić charakter krajobrazu jako sfalowany.

Rozdzielająca te tereny dolina Tanwi jest równie płaska, charakteryzując się jednocześnie łagodnymi stokami i dolinami. Cechą charakterystyczną terenu jest słabo rozwinięta sieć rzeczna, którą tworzą rzeczki spływające do Tanwi, jednego z większych dopływów Sanu, z terenów nieco wyższych, od południa i północy, prawobrzeżne Sól i znacznie mniejsza Rzumitka we wschodniej

części gminy oraz lewobrzeżne Borownia z Brzeziną a także mniejsze, bezimienne potoczki. Występują natomiast licznie tereny podmokłe, miejscami zabagnione. Pokrycie terenu gminy jest zdominowane przez duże obszary leśne zajmujące część północną, a także znaczny fragment południowej części gminy. Są to zwarte, pozbawione zabudowy kompleksy leśne. Pozostały teren stanowią całkowicie bezleśne (co najwyżej z niewielkimi zagajnikami) obszary powstałe z dawnych polan puszczańskich, na których rozwinęły się wsie. Obok zabudowy rozproszonej dominuje zabudowa, którą można określić jako skupioną.

Podstawowymi czynnikami decydującymi o wartości walorów krajobrazowych są: rzeźba terenu, szata roślinna oraz stan jej zachowania i zabytki kultury materialnej. Obszar gminy Harasiuki, pomimo że nie posiada urozmaiconej rzeźby terenu i morfologicznie jest raczej monotonną równiną z rzadką poprzecinaną dolinami rzecznyymi i wałami wydмовymi, dzięki dużej lesistości (ok. 52,6 % ogólnej powierzchni) i specyficznemu mikroklimatowi cechuje się wysokimi walorami krajobrazowymi i wypoczynkowymi. W lasach przeważają siedliska borowe u dużym zróżnicowaniu wilgotnościowym, przeplatane fragmentami olsu. Północna część gminy jest zdecydowanie wilgotniejsza, wśród dominujących w krajobrazie lasów występują liczne mokradła i bagna przydając temu terenowi dozę nieprzystępności i naturalności. Użytki rolne poprzez swoje rozdrobnienie (tzw. szachownica pól) oraz duży udział łąk i pastwisk z licznymi zadrzewieniami i zakrzewieniami śródpolnymi nie tylko nie wprowadzają monotonii, ale dodatkowo podkreślają walory krajobrazowe.

Część środkowa, której osią jest rzeka Tanew, to także w zdecydowanej mierze lasy. Mniej jest tutaj terenów zabagnionych, ale występują wały wydмowe z lokalnymi bezodpływowymi podmokłościami z ciekawą roślinnością zarówno torfowiskową, jak też charakterystyczną dla siedlisk suchych.

Rolnictwo skupia się tutaj w ramach małych gospodarstw rodzimych, czego wynikiem jest znaczne rozproszenie upraw tworzące szachownicę pól. Pomiędzy poszczególnymi zagonami widoczna jest sieć miedz porośniętych niekiedy drzewami lub krzewami. Najuboższe fragmenty pól rolnicy pozostawili jako ugory, które zarastając głównie brzozą dodają specyficznego uroku terenom rolnym.

Dużym walorem krajobrazowym jest meandrująca wśród pól i lasów rzeka Tanew. Jej dolinę porastają łęgi nadrzeczne o stosunkowo małym zniekształceniu, a niekiedy wśród nich pojawiają się powoli zarastające starorzecza z ciekawą roślinnością wodną. Na fragmentarycznie występującej skarpie nadrzecznej można zauważyć roślinność ciepłolubną np. rojnika pospolitego czy rozchodniki.

Południowy kraniec gminy jest prawie bezleśny. Dominuje tutaj kulturowy krajobraz rolniczy, jednakże podobnie jak na pozostałym obszarze gminy, panuje duże rozdrobnienie upraw rolnych, co nie stwarza monotonii krajobrazu. Na podkreślenie zasługuje fakt, że tereny leśne, szczególnie w części środkowej cechują się dużą dostępnością, a występujący tu urodzaj grzybów i jagód, dobrze rozwinięta baza noclegowa oraz specyficzny mikroklimat sprzyjają rozwojowi turystyki.

Lasy na terenie gminy rozmieszczone są dość równomiernie we wszystkich jej częściach, najbardziej zwarty kompleks leśny znajduje się w północnej części gminy. Struktura siedliskowa

lasów jest tu różnorodna – wśród siedlisk borowych od najwilgotniejszych siedlisk boru bagiennego, poprzez bór mieszany wilgotny, po bór świeży i suchy.

Wśród leśnych zbiorowisk roślinnych największe znaczenie ma kontynentalny bór mieszany, suboceaniczny bór świeży oraz śródlądowy bór wilgotny. Spotykane są również płaty wyżynnego jodłowego boru mieszanego, boru bagiennego, boru suchego, olsu oraz przysturymkowego łęgu jesionowo – olszowego. Przeważają drzewostany sosnowe z domieszką dębu i brzozy. Do interesujących zbiorowisk leśnych występujących na terenie gminy (płaty na północny-zachód od miejscowości Szeliga i na północ od miejscowości Maziarnia) należy bór bagienno. W lasach między Maziarnią a Hutą Podgórną oraz w okolicy Szeligi zachowały się płaty wyżynnego jodłowego boru mieszanego, gdzie drzewostan buduje jodła i świerk. Dość często, szczególnie w północnej części gminy spotykane są fitocenozy olsu porzeczkowego porastającego zabagnione doliny w bezodpływowych zagłębieniach terenu, które buduje w przewadze olsza czarna z domieszką brzozy.

W dolinie Tanwi i większych jej dopływów oraz w rejonach źródliskowych występuje łęg jesionowo-olszowy (olsza czarna z domieszką świerka) z bardzo bujnym wielogatunkowym i wielowarstwowym runem. Las jest jednym z najważniejszych komponentów środowiska przyrodniczego.

Zgodnie z danymi GUS, powierzchnia gruntów leśnych, która obejmuje powierzchnię lasów oraz gruntów związanych z gospodarką leśną, wynosiła w 2021 r. w gminie Harasiuki 8 974,85 ha, co w stosunku do roku 2017 oznaczało wzrost o 10,84 ha. Ok. 48,5 % powierzchni gruntów leśnych, tj. 4 351,00 ha stanowiły grunty leśne prywatne. Ok. 51,2 % powierzchni gruntów leśnych, tj. 4 594,77 ha stanowiły grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych.

Powierzchnię gruntów leśnych w gminie Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 31 Powierzchnia gruntów leśnych w gminie Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021

Wyszczególnienie	2017	2018	2019	2020	2021
Grunty leśne ogółem w ha	8 964,01	8 945,03	8 932,55	8 969,99	8 974,85
Lesistość w %	52,5	52,4	52,4	52,6	52,6
Grunty leśne publiczne w ha	4 622,01	4 594,03	4 581,55	4 618,99	4 623,85
Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w ha	4 602,46	4 574,48	4 562,00	4 599,44	4 604,30
Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych w ha	4 538,03	4 532,87	4 552,39	4 589,83	4 594,77
Grunty leśne gminne ogółem w ha	19,55	19,55	19,55	19,55	19,55
Grunty leśne prywatne ogółem w ha	4 342,00	4 351,00	4 351,00	4 351,00	4 351,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Gmina Harasiuki, gdzie wskaźnik lesistości w 2021 r. wyniósł 52,6 %, znajdowała się na pierwszym miejscu w powiecie nizańskim. Dla całego powiatu nizańskiego, lesistość kształtowała się na poziomie 42,3 %, co przekraczało średnią dla województwa podkarpackiego oraz dla kraju, gdzie wyniosła odpowiednio 38,3 % i 29,6 %.

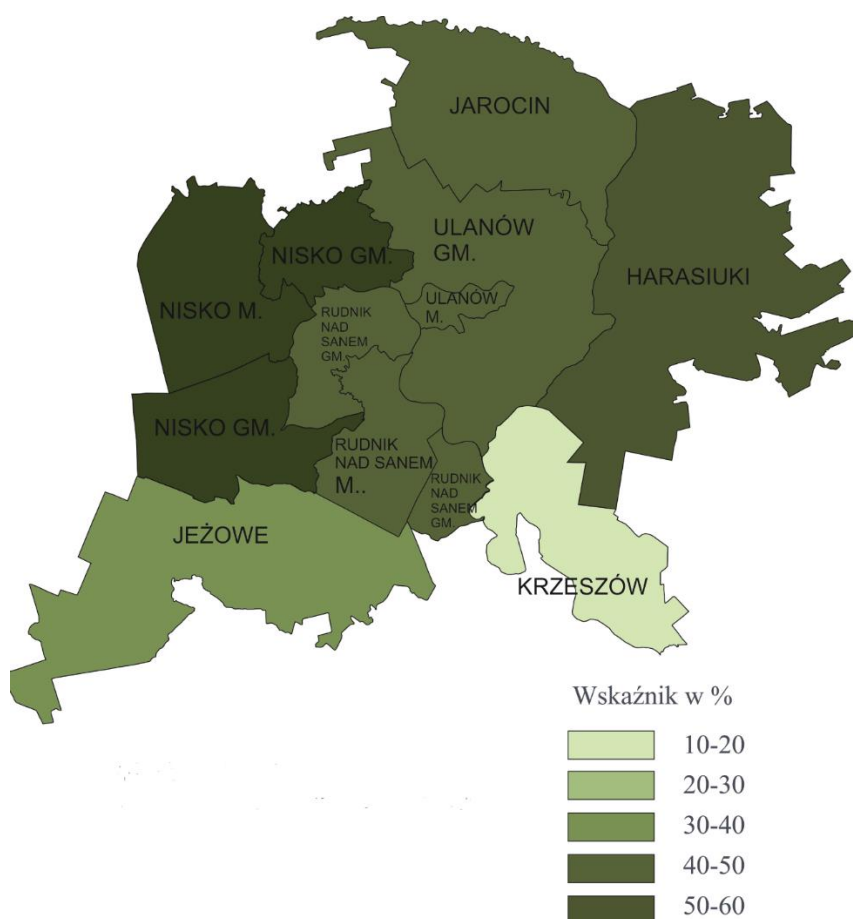
Wartość wskaźnika lesistości w gminie Harasiuki na tle pozostałych gmin powiatu nizańskiego w 2021 roku, przedstawia poniższa tabela i mapa.

Tabela 32 Wskaźnik lesistości w gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku

Gmina	Lesistość w %
Harasiuki	52,6
Jarocin	41,1
Jeżowe	31,6
Krzeszów	10,3
Nisko	51,5
Rudnik nad Sanem	49,0
Ulanów	41,2
Powiat nizański	42,3
województwo podkarpackie	38,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Mapa 10 Wskaźnik lesistości w gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku

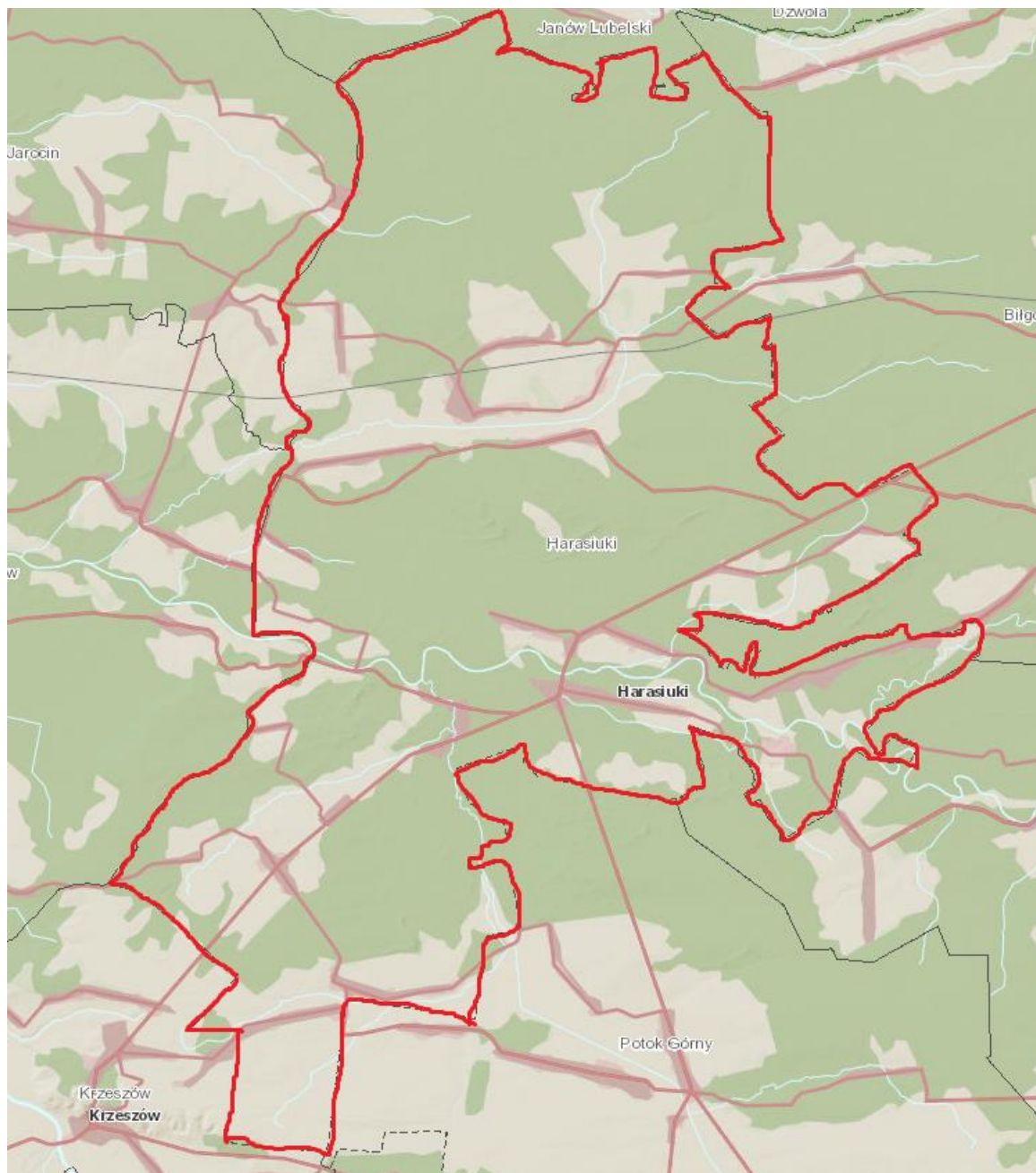

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Gmina Harasiuki położona jest w obszarze dorzecza Wisły, w regionie wodnym Górnej Wisły, administrowanym przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Rzeszowie. Przez jej teren

przebiegają, posiadające cenne walory przyrodnicze i krajobrazowe, rzeki Tanew i Kurzynki będącymi dopływami Sanu, a także potoki zasilające te rzeki, co zostało przedstawione na poniższej mapie.

Mapa 11 Sieć cieków wodnych na terenie gminy Harasiuki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.wody.isok.gov.pl

Na terenie gminy Harasiuki wyznaczony jest obszar jednolitych części wód powierzchniowych których charakterystykę przedstawia poniższa tabela.

Tabela 33 Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych na terenie gminy Harasiuki

Kod JCWP	Nazwa JCWP	Status	Stan ogólny JCWP	Przypisane cele środowiskowe	Działania z aktualizacji programu wodno-środowiskowego
RW200017229452	Dopł. spod Kiszek	NAT	DOBRY	dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny	Działania podstawowe: regularny wywóz nieczystości płynnych; - budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.wody.isok.gov.pl

Gmina Harasiuki znajduje się w zasięgu jednolitej części wód podziemnych (JCWPd) nr 119 (kod: PLGW2000119) i 120 (PLGW2000120), których charakterystykę przedstawia poniższa tabela.

Tabela 34 Charakterystyka jednolitych części wód podziemnych na terenie gminy Harasiuki

Kod JCWPd	Numer JCWPd	Stan ogólny JCWPd	Przypisane cele środowiskowe	Działania przypisane w Programie wodnośrodowiskowym kraju
PLGW2000119	119	DOBRY	dobry stan chemiczny, dobry stan ilościowy	Działania podstawowe: coroczne raportowanie pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/użytkownika ujęcia.
PLGW2000120	120	DOBRY	dobry stan chemiczny, dobry stan ilościowy	Działania podstawowe: coroczne raportowanie pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/użytkownika ujęcia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.wody.isok.gov.pl

Strategiczne znaczenie w gospodarce wodnej danego obszaru mają główne zbiorniki wód podziemnych, stanowiące naturalne zbiorniki wodne, które gromadzą wody podziemne, znajdujące się pod powierzchnią ziemi. Szczególne znaczenie GZWP wynika przede wszystkim z ich obecnego oraz perspektywicznego zaopatrzenia w wodę w stanie surowym lub po jej ewentualnym prostym uzdatnieniu przy pomocy stosowanych obecnie i uzasadnionych ekonomicznie technologii. W granicach gminy Harasiuki nie znajdują się główne zbiorniki wód podziemnych, stąd występują ograniczone możliwości poboru tych wód do celów bytowo-gospodarczych.

Projekt wstępnej oceny ryzyka powodziowego dla dorzeczy jest opracowywany przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, a następnie zatwierdzony i publikowany przez właściwego ministra. Dla obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi wskazanych we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego opracowuje się mapy zagrożenia powodziowego (MZP) zgodnie z art. 169 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2022 r. poz. 2625 z późn. zm.), na których przedstawia się w szczególności:

- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi 0,2% lub na których istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia ekstremalnego,
- obszary szczególnego zagrożenia powodzią,
- obszary obejmujące tereny narażone na zalanie w przypadku uszkodzenia lub zniszczenia:
 - ✓ wału przeciwpowodziowego,
 - ✓ wału przeciwsztormowego,
 - ✓ budowli piętrzącej.

Zgodnie z art. 171 ust. 1 ustawy Prawo wodne, zasięg obszarów szczególnego zagrożenia powodzią jest wyznaczany na mapach zagrożenia i ryzyka powodziowego, które są aktualizowane co 6 lat na podstawie art. 171 ust. 8 tejże ustawy. Obecnie obowiązującymi mapami zagrożenia powodziowego i mapami ryzyka powodziowego, są mapy zaktualizowane w ramach II cyklu planistycznego. Na podstawie tych map można stwierdzić, że na terenie gminy Harasiuki wyznaczone zostały obszary szczególnego zagrożenia powodzią od rzeki Tanew. Obejmują one obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie – Q0,2 % (raz na 500 lat), średnie – Q1% (raz na 100 lat) oraz wysokie – Q10% (raz na 10 lat).

W Planie zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły, przyjętym na podstawie rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r. w sprawie przyjęcia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz. U. z 2022 r. poz. 2739), nie wskazano konieczności realizacji zadań na terenie gminy Harasiuki.

Zgodnie z art. 183 i 184 ust. 1 ustawy Prawo wodne, zadaniem administracji rządowej i samorządowej oraz Wód Polskich jest przeciwdziałanie skutkom suszy, które prowadzi się zgodnie z planem przeciwdziałania skutkom suszy. Projekt planu przygotowują Wody Polskie w uzgodnieniu z ministrami właściwymi do spraw: rolnictwa, rozwoju wsi, rybołówstwa, żeglugi śródlądowej oraz wojewodami. Plan obejmuje:

- 1) analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych;
- 2) propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych;
- 3) propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji;
- 4) działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Główny cel planu zawiera się już w samej jego nazwie, jest więc nim przeciwdziałanie skutkom suszy. Cel ten doprecyzowany jest przez 4 cele szczegółowe:

- 1) skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia ich dostępności na obszarach dorzeczy;
- 2) zwiększanie retencjonowania (magazynowania) wód;
- 3) edukacja w zakresie suszy i koordynacja działań powiązanych z suszą;
- 4) stworzenie mechanizmów realizacji i finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

W celu osiągnięcia jednego z celów planu, tj. skutecznego zarządzania zasobami wodnymi dla zwiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych, dokonywana jest szczegółowa analiza z wykorzystaniem wyników map zagrożenia występowania poszczególnych typów susz. Mapy te

stanowią dane do przeprowadzenia oceny ilości zasobów dyspozycyjnych w warunkach suszy oraz służą do określenia stopnia ryzyka suszy.

Zasadniczo wyróżnia się cztery rodzaje suszy: atmosferyczną, rolniczą, hydrologiczną i hydrogeologiczną. Na zarządzanie ryzykiem suszy wpływ mają wyniki zagrożenia występowania trzech z czterech typów suszy: rolniczej, hydrologicznej i hydrogeologicznej. Z kolei mapy zagrożenia suszą dostarczają informacji dla planowania działań na rzecz przeciwdziałania jej skutkom, w szczególności poprzez czterostopniowy podział zagrożenia, gdzie I klasa obejmuje obszary zagrożone w stopniu słabym, II klasa – obszary zagrożone w stopniu umiarkowanym, III klasa – obszary zagrożone w stopniu silnym, a IV klasa – obszary zagrożone w stopniu ekstremalnym.

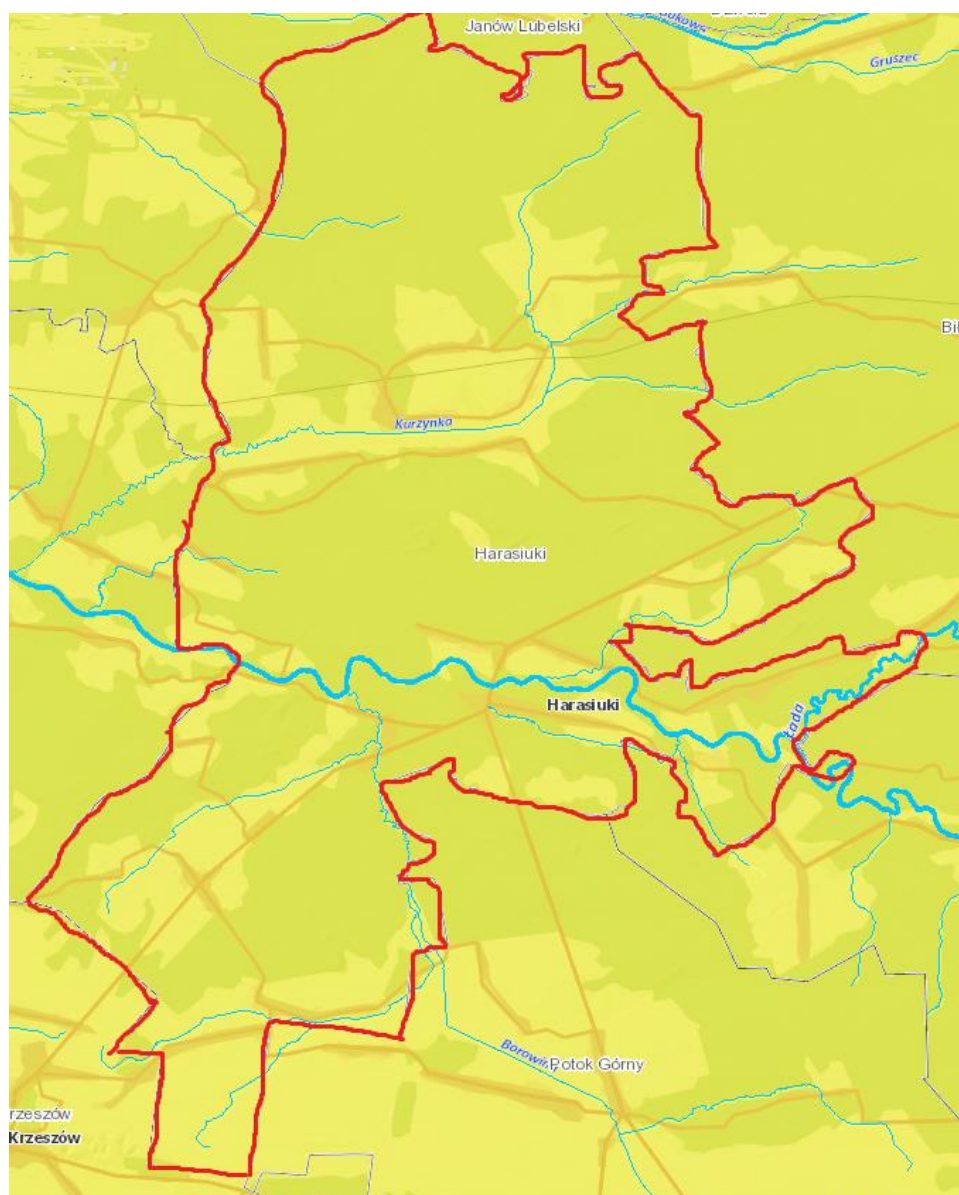
Analizując mapy zagrożenia suszą, opracowane na podstawie Planu przeciwdziałania skutkom suszy, można stwierdzić, że dla terenu gminy Harasiuki określono:

- umiarkowane zagrożenie suszą atmosferyczną;
- słabe zagrożenie suszą rolniczą dla całego obszaru gminy;
- silne zagrożenie suszą hydrologiczną dla całego obszaru gminy;
- słabe zagrożenie suszą hydrogeologiczną dla całego obszaru gminy.

Zgodnie z mapami łącznego zagrożenia suszą rolniczą, hydrologiczną i hydrogeologiczną dla gminy Harasiuki, dla niemal całego obszaru gminy określone zostało umiarkowane zagrożenie suszą, co przedstawia poniższa mapa.

Obszary łącznego zagrożenia suszą na terenie gminy Harasiuki, przedstawia poniższa mapa.

Mapa 12 Łączne zagrożenie suszą na terenie gminy Harasiuki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.wody.isok.gov.pl

Kluczowym elementem Planu przeciwdziałania skutkom suszy jest katalog działań, który określa konkretne i mierzalne rozwiązania, których wdrożenie ma przyczynić się do ograniczenia skutków suszy. Katalog ten ma wymiar operacyjny, a poprzez zbiór działań realizowane są cele szczegółowe, co z kolei ma przełożenie na cel główny. Plan nie jest planem inwestycyjnym, a prezentuje jedynie plany budowy, przebudowy i remontów urządzeń wodnych, które są zawarte w pozostałych dokumentach planistycznych z zakresu gospodarki wodnej.

Postępowanie w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy zakłada przede wszystkim działania zapobiegające oraz zmniejszające prawdopodobieństwo wystąpienia negatywnych skutków suszy, które są realizowane w sposób niezależny od faktycznego wystąpienia suszy. W praktyce jest to wdrażanie działań technicznych oraz nietechnicznych, które służą m.in. kształtowaniu zasobów wodnych, gospodarowaniu gruntami i wodami, czy też ochronie ekosystemów wodnych i terenów podmokłych. Kluczowe są działania retencyjne, służące

poprawie i przywracaniu naturalnych warunków obiegu wody. Przeciwdziałanie skutkom suszy służy również zmniejszaniu niedoborów wody, wzmocnieniu ochrony przeciwpowodziowej oraz poprawie stanu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych.

Na obszarze gminy Harasiuki, w okresie 2021-2027 nie zostały zaplanowane przez Wody Polskie do realizacji zadania inwestycyjne z zakresu budowy i przebudowy urządzeń wodnych służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Formy ochrony przyrody

Kwestie związane z ochroną przyrody regulowane są przez ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022 r. poz. 916 z późn. zm.). Zgodnie z niniejszą ustawą formami ochrony przyrody są parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, a także ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów. Każda z tych form spełnia inną rolę w systemie ochrony przyrody i służy innym celom, z tego względu cechuje się odmiennym reżimem ochronnym oraz zakresem ograniczeń w użytkowaniu.

Na terenie gminy Harasiuki występują następujące formy ochrony przyrody:

- 1) park krajobrazowy
- 2) obszary Natura 2000 – ptasie i siedliskowe,
- 3) pomniki przyrody.

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody, park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Północny obszar gminy Harasiuki znajduje się w obszarze Parku Krajobrazowego Lasy Janowskie – otulina.

Lasy Janowskie, tworzące środkową i centralną część Puszczy Solskiej, są jednym z największych zwartych kompleksów leśnych w Polsce o cennych właściwościach przyrodniczych i krajobrazowych.

Park ten położony jest w dorzeczu Wisły. Lasy przecinają liczne równoległe do siebie doliny niewielkich rzek i strumieni wypływających spod krawędzi wyżyn. Ze względu na stosunkowo niewielki spadek rzeki silnie meandrują, wijąc się wśród lasów. Wraz z otaczającymi je łąkami stanowią malowniczy i charakterystyczny element krajobrazu. Największą z rzek jest dopływ Sanu - Bukowa, której dolina wyznacza południową granicę Parku. Bardzo istotnym elementem sieci hydrograficznej Parku są liczne bagna i torfowiska, zajmujące zagłębienia terenu i stanowiące obszary źródliskowe cieków. Przeważają torfowiska wysokie i przejściowe. Większość z nich porasta las.

Na wysokie wartości przyrodnicze Parku składają się: duża powierzchnia kompleksu leśnego, ogromna różnorodność siedlisk i zbiorowisk roślinnych z wieloma rzadkimi i chronionymi gatunkami roślin, bogata fauna charakterystyczna dla naturalnych ekosystemów leśnych, obecność dużych kompleksów stawów, bagien i torfowisk, liczne miejsca pamięci narodowej z okresu II wojny światowej oraz elementy kultury materialnej i duchowej regionu.

Położenie gminy Harasiuki względem Parku Krajobrazowego Lasy Janowskie przedstawia poniższa mapa.

Mapa 13 Położenie gminy Harasiuki względem Parku Krajobrazowego Lasy Janowskie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.geoserwis.gdos.gov.pl

Obszary Natura 2000 objęte są ochroną przyrody w celu zachowania określonych typów siedlisk przyrodniczych, a także gatunków, które są uważane za cenne i zagrożone. W ramach programu Natura 2000 wyznaczone zostały tzw. obszary specjalnej ochrony ptaków oraz specjalne obszary ochrony siedlisk. Wyznaczenie obszarów specjalnej ochrony ptaków ma na celu protekcję populacji dziko występujących gatunków ptaków, utrzymanie i zagospodarowanie ich naturalnych

siedlisk, z kolei celem wyznaczenia specjalnych obszarów ochrony siedlisk jest ochrona siedlisk przyrodniczych, populacji i siedlisk roślin oraz zwierząt, a także odtworzenie siedlisk przyrodniczych lub właściwego stanu ochrony gatunków roślin lub zwierząt.

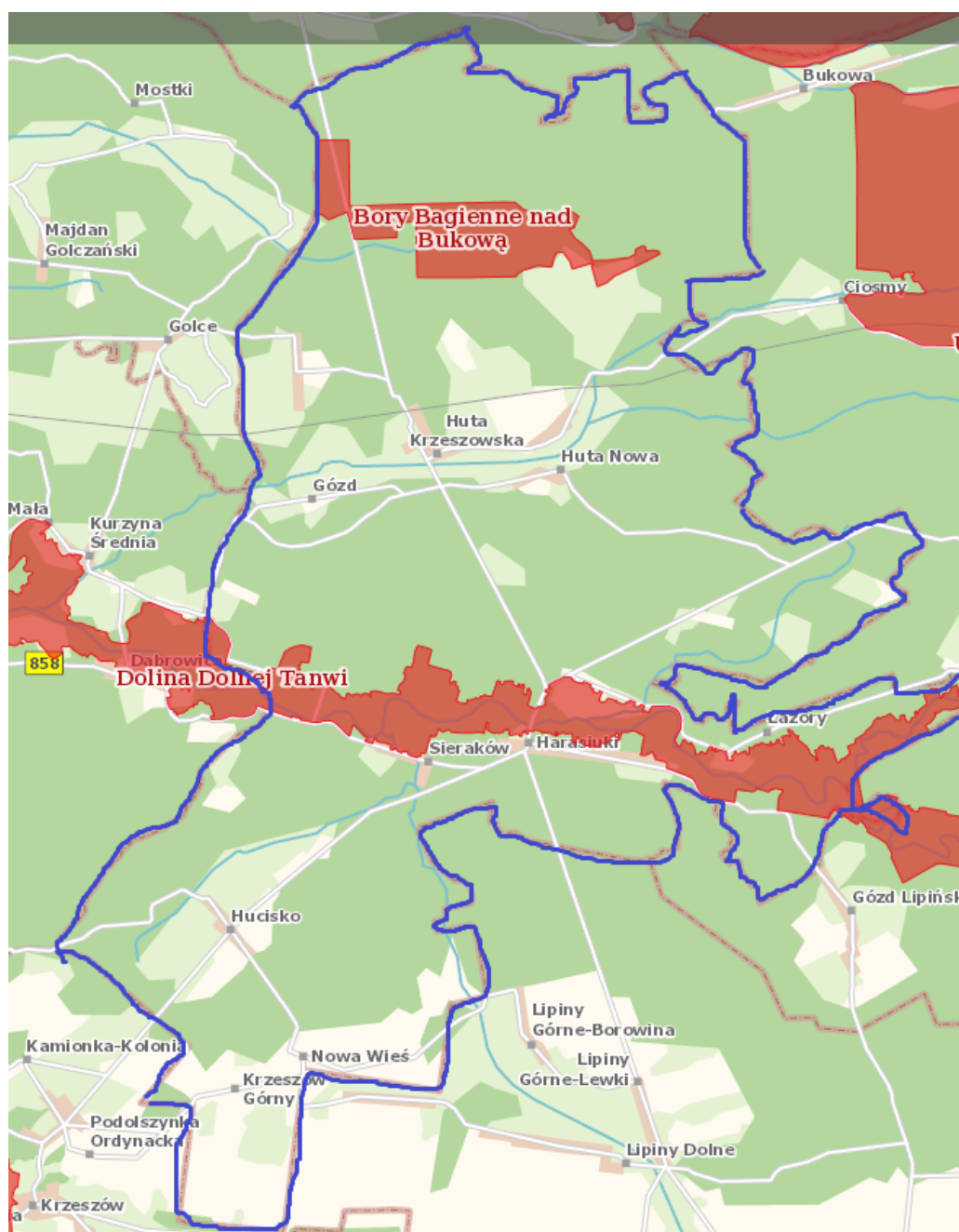
Na terenie gminy Harasiuki występują specjalny obszar ochrony ptaków – Puszcza Solńska oraz specjalny obszar ochrony siedlisk – Bory Bagienne nad Bukową oraz Dolina Dolnej Tanwi, które swoim zasięgiem obejmują fragmenty gminy, co zostało przedstawione na poniższych mapach.

Mapa 14 Obszar specjalnej ochrony ptaków – Natura 2000 na terenie gminy Harasiuki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.geoserwis.gdos.gov.pl

Mapa 15 Specjalne obszary ochrony siedlisk – Natura 2000 na terenie gminy Harasiuki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.geoserwis.gdos.gov.pl

Obszary Natura 2000 na terenie gminy Harasiuki są cenną ostoją niemal 30 gatunków ptaków z załącznika I Dyrektywy Ptasiej, wśród nich 9 znalazło się w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Jest to jedna z najważniejszych w kraju ostoj głąszca. W okresie lęgowym występuje tu ponad 1% krajowej populacji bielika, bociana czarnego, głąszca i lelka. Duże zagęszczenia osiągają tu również: kania czarna, trzmielojad, orlik krzykliwy i sóweczka.

Do zwierząt występujących na terenie gminy zalicza się m.in. najliczniej występującą sarnę, mniej liczne dzik, lis, kuna, borsuk, jeleń, niekiedy w północno-zachodniej części gminy łoś, jenot, wilk, gronostaj, łasica biała, orzesznica, wydra, piżmak, cztery gatunki nietoperzy, głąszec, bocian

biały, krogulec, kraska, puszczyk, dzięcioł czarny, skowronek polny, jastrząb, rudzik, pustułka i inne.

Lasy są ostoją gatunków puszczańskich, takich jak wilk i wszystkie gatunki kuraków leśnych (głuszc, cietrzew, jarząbek). Wśród innych ważnych gatunków w ostoi wymienić należy także po jednym gatunku płaza i rośliny naczyniowej z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej.

W ostoi występuje wiele rzadkich gatunków roślin, wśród których 20 znajduje się pod ochroną prawną. Głównymi walorami siedliskowymi są tu bory jodłowe, bory bagienne i torfowiska. Ponadto na uwagę zasługują łągi olszowe wzdłuż licznych cieków oraz murawy napiaskowe i wrzosowiska. Zidentyfikowanych zostało tu 23 rodzaje siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, zajmujące w sumie około 18% powierzchni obszaru. Jest to również ważna ostoja flory i fauny. Stwierdzono tu występowanie 19 gatunków zwierząt i 2 gatunki roślin z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Poza tym w obszarze występują liczne populacje innych rzadkich i chronionych w Polsce taksonów. Do gatunków roślin objętych ochroną ścisłą występujących na terenie gminy w jej części północnej i centralnej zalicza się: bluszcz pospolity, długosz królewski, gnidosz królewski, gnidosz rozestany, grąźel żółty, grzybień biały, podkolar biały, pomocnik baldaszkowy, rojnik pospolity, rosiczka okrągłolistna i pośrednia, wawrzynek wilczyko, widłak goździsty, jałowcowaty, spłaszczony, torfowy oraz sześć gatunków porostów.

Oprócz wyżej wskazanych form ochrony przyrody, na terenie gminy Harasiuki ustanowione zostały również pomniki przyrody, za które uznaje się pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów. W gminie Harasiuki za pomniki przyrody uznano:

- lipę drobnolistną rosnącą w osadzie leśnej w Hucie Starej, pomnik przyrody utworzony Zarządzeniem Wojewody Tarnobrzieskiego Nr 6 z dnia 28 czerwca 1991 r.
- stanowisko chronionej paproci – długosza królewskiej na terenie Lasów Państwowych, leśnictwo Huta, jest to powierzchniowy pomnik przyrody żywej (pow. 0,10 ha).

5.4.2 Dziedzictwo kulturowe

Ważnym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego jest również dziedzictwo kulturowe, związane ściśle z tradycją, historią oraz tożsamością danej społeczności i obejmujące elementy materialne, jak np. zabytki architektury oraz niematerialne, jak np. zwyczaje, obrzędy, tradycyjna wiedza i praktyki. Ochrona dziedzictwa jest szczególnie ważna dla zachowania tożsamości i wartości dla przyszłych pokoleń.

Najstarsze ślady osadnictwa w rejonie gminy Harasiuki sięgają młodszej epoki kamienia (4500-1700 p.n.e.), kiedy to dorzecza Sanu i Tanwi pokryte były dziewiczą puszcza. Pierwsze formy osadnictwa stacjonarnego pojawiły się tu w epoce brązu, a ludność zamieszkująca te tereny zaliczana do Lasowiaków poza łowiectwem trudniła się rolnictwem, połowem ryb i rozwijała rzemiosło, a we wczesnym Średniowieczu wytapiano tu żelazo.

Tereny dzisiejszej gminy Harasiuki wyłoniły się na obszarach skupionych w pobliżu imponującego centrum osadniczego jakim był Krzeszów pełniący funkcję nadgranicznej warowni kontrolującej trakt handlowy z Małopolski na Ruś. W 1520 roku na sejmie bydgoskim dobra krzeszowskie wraz z zamkiem otrzymał w dzierżawę Spytek z Tarnowa w zamian za pożyczkę udzieloną królowi Władysławowi Jagiełło na wojnę z mistrzem krzyżackim. W 1588 roku, na sejmie koronacyjnym Zygmunta III Krzeszów wraz z całym starostwem przekazany został na stałe Janowi Zamojskiemu i w 1589 roku ziemie te weszły w skład utworzonej przez niego Ordynacji Zamojskiej. W 1624 roku starostwo krzeszowskie zostało spustoszone najazdem Tatarów pod wodzą Kantymira Murzy. W 1648 roku tereny te zostały z kolei złupione przez Kozaków Chmielnickiego. Nie oszczędziły tych ziem również wydarzenia z czasów szwedzkiego Potopu, szczególnie w 1656 roku, kiedy to w okolicy Krzeszowa i Kopek przechodził główny nurt wycofujących się wzdłuż Sanu wojsk króla szwedzkiego Karola X Gustawa, wypieranych przez Stefana Czarnieckiego.

Sama miejscowość Harasiuki rozwinęła się jako wieś prawdopodobnie pod koniec XVIII wieku, kiedy to właściciele ordynacji osadzili w puszczy nad Tanwią rodzinę Harasiuków. O początkach dziejów osady niewiele wiadomo, gdyż brak jest na ten temat wiarygodnych wzmianek w dokumentach, przekazów lub informacji. Mieszkańcy tej małej osady leśnej pracowali głównie przy wyrębie i zwózce drzewa. Wydarzenia powstania listopadowego ominęły te ziemie, ale były one widowiskiem kilku epizodów powstańczych w powstaniu styczniowym. W 1863 roku miały tutaj miejsce trzy większe potyczki oddziałów powstańczych, Z. Czachowskiego, gen. Jeziorańskiego i Krysińskiego. Równie dramatyczne wydarzenia miały tu miejsce w okresie I wojny światowej, kiedy tereny te były dwukrotnie świadkiem zaciętych walk. W sierpniu 1914 roku bój trwał prawie trzy tygodnie, a na początku lipca 1915 roku prawie miesiąc, w czasie których Krzeszów został prawie doszczętnie spalony. W czasie I wojny światowej w Harasiukach powstał kościół narodowy i wybudowano tu świątynię, która obecnie nie istnieje. Po okresie okupacji austriackiej i odzyskaniu niepodległości tereny te wraz z całym powiatem biłgorajskim znalazły się w granicach utworzonego w 1919 roku województwa lubelskiego. Pewne ożywienie, spowodowane głównie planowaną rozbudową Centralnego Okręgu Przemysłowego i tzw. Zakładami Południowymi (Huta Stalowa Wola) przerwane zostało wybuchem II wojny światowej. W okresie Kampanii Wrześniowej w okolicach Harasiuk miała miejsce seria dramatycznych bitew, z których kilka było zwycięskich dla polskich żołnierzy. Po wkroczeniu 17 września w granice Polski Armii Czerwonej, Niemcy opuścili miasto przekazując je chwilowo oddziałom radzieckim. Po ostatecznym ukształtowaniu się granicy niemiecko – radzieckiej i powstaniu Generalnego Gubernatorstwa obszar ten znalazł się pod okupacją niemiecką w dystrykcie lubelskim. W czasie wojny wieś była miejscem działań licznych oddziałów partyzanckich. Po wyzwoleniu tereny te weszły w skład województwa lubelskiego, ale od 1956 roku znalazły się one w powiecie leżajskim, w województwie rzeszowskim. W 1973 roku Harasiuki zostały stolicą gminy przejmując ten tytuł od Huty Krzeszowskiej, która dotychczas była jednostką administracyjną skupiającą sołectwa. Od 1975 roku gmina Harasiuki została administracyjnie przypisana do województwa tarnobrzeskiego, a od 1999 roku weszła w skład powiatu niżańskiego w województwie podkarpackim i taki stan trwa do dzisiaj.

Dziedzictwo kulturowe gminy Harasiuki bogate w wydarzenia historia pozostawiło na obszarach objętych administracją gminy Harasiuki liczne ślady w postaci zabytków sztuki,

architektury oraz obszarów wpisanych do rejestru zabytków. Do najciekawszych obiektów architektury, miejsc pamięci i innych obiektów na terenie gminy można zaliczyć przede wszystkim:

- dwie Kapliczki z 1861 w Harasiukach. Drewniane, na czterech słupach, daszek w jednej dwuspadowy, w drugiej czterospadowy, kryte dranicami; z trzech stron oszalowane. Wewnątrz jednej z nich rzeźba św. Jana Nepomucena na słupie o tradycjach rokokowych z w. XIX.
- Kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Św. w Hucie krzeszowskiej. Wzniesiony 1766 z fundacji Teresy z Michowskich Zamoyskiej wojewodziny lubelskiej. Parafia erygowana 1776. Restaurowany i powiększony 1882, z tegoż czasu obecna polichromia.
- Dzwonnica w Hucie krzeszowskiej.
- Spichlerz w Hucie krzeszowskiej. Wzniesiony w XVIII/XIX w.
- Kapliczki w Hucie krzeszowskiej z XIX i XX w. Wewnątrz pierwszej rokokowa rzeźba św. Józefa z XVIII/XIX, wewnątrz drugiej rokokowa rzeźba św. Tekli z XVIII/XIX oraz rzeźba Chrystusa Frasobliwego z XIX.
- Kapliczka w Hucie Nowej, drążona w pniu drzewa z daszkiem, wewnątrz rzeźba Chrystusa Frasobliwego ludowa.
- cmentarz wojenny z II wojny światowej w miejscowości Banachy,
- stara część cmentarza parafialnego,
- cmentarz wojenny z II wojny światowej w Hucie Krzeszowskiej,
- cmentarz wojenny z I wojny światowej w Pęku,
- cmentarz wojenny z I i II wojny światowej w Harasiukach,
- cmentarz wojenny z I wojny światowej w Hucisku,
- zespół kościoła parafialnego w Hucie Krzeszowskiej.

5.4.3 Planowanie przestrzenne

Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Harasiuki określa Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Harasiuki przyjęte uchwałą Rady Gminy Harasiuki nr XXV/152/2020 z dnia 27 listopada 2020 roku.

Studium określa politykę przestrzenną gminy, lokalne zasady gospodarowania przestrzenią przy uwzględnieniu celów i kierunków polityki przestrzennej, określonych w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województwa, planie zagospodarowania przestrzennego województwa i strategii rozwoju gminy. W tym zakresie fundamentalne znaczenie mają zasady ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju.

Ład przestrzenny jest określany jako ukształtowanie powierzchni, które tworzy harmonijną całość i uwzględnia w sposób uporządkowany wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne. Z kolei zrównoważony rozwój jest to rozwój społeczno-gospodarczy, w którym występuje proces integracji działań politycznych, społecznych i gospodarczych, mając na względzie zachowanie równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb społeczności lub obywateli, zarówno w chwili obecnej jak i dla przyszłych pokoleń.

Studium jest sporządzane dla obszaru znajdującego się w granicach administracyjnych gminy oraz pełni trzy podstawowe funkcje:

- 1) stanowi akt polityki przestrzennej gminy, określający strategię rozwoju przestrzennego;
- 2) wpływa na zasady kształtowania przestrzeni, określone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, koordynując ich ustalenia;
- 3) może stanowić ofertę dla przyszłych inwestorów, będąc jednym z ważniejszych elementów programu rozwoju gminy.

W celu kształtowania zabudowy oraz wskaźników zagospodarowania terenu tworzone są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na działkach gminnych i prywatnych, umożliwiające przyjęcie wieloletniego kierunku działań standaryzujących ład i porządek przestrzenny oraz stwarzające możliwość zrównoważonego rozwoju podstawowej infrastruktury komunalnej i społecznej oraz sprawniejszego zasiedlania obszarów gminy. Obligatoryjnie realizowane są programy i projekty zmierzające do harmonizacji i kształtowania przestrzeni publicznej.

Na koniec 2021 r. na terenie gminy Harasiuki obowiązywały 4 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego sporządzone na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Gmina Harasiuki jest tylko w niewielkiej części pokryta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Powierzchnia terenów objętych planami wynosiła łącznie 60 ha. W 2021 roku Rada Gminy uchwaliła miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla obszarów inwestycyjnych Karlichy i Oblas, które obejmują 55 ha. Ponadto trwają prace nad sporządzeniem 4 planów miejscowych dla: rejonu ulicy Błonie w Hucie Krzeszowskiej, „Zbiornika wodnego w Harasiukach”, terenu pod lokalizację zbiornika wodnego w Hucie Starej i drugiej linii zabudowy w Harasiukach.

Tabela 35 Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Harasiuki według stanu na dzień 31.12.2022 r. sporządzone na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

Nazwa planu	Podstawa prawna
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zabudowy produkcyjnej, usługowej oraz składów i magazynów w obrębie Gózd (Karlichy), Gmina Harasiuki.	Uchwała nr XXXIV/210/2021 Rady Gminy Harasiuki z dnia 22 października 2021 r.
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zabudowy produkcyjnej, usługowej oraz urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii /panele fotowoltaiczne/ w obrębie miejscowości Huta Nowa, gmina Harasiuki.	Uchwała nr XXX/190/2021 Rady Gminy Harasiuki z dnia 7 maja 2021 r
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zakładu przetwórstwa drzewnego w miejscowości Łazory Gmina Harasiuki	Uchwała nr IX/54/03 Rady Gminy w Harasiukach z dnia 27 sierpnia 2003 r.

Tylko 0,92% powierzchni gminy objętych jest miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

W związku z małą liczbą obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ład przestrzenny w Gminie Harasiuki kształtowany jest poprzez decyzje o warunkach zabudowy.

W stosunku do terenów nieobjętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, zagospodarowanie przestrzenne jest realizowane poprzez wydawanie przewidzianych prawem decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. W 2021 r. na terenie gminy Harasiuki wydanych zostało 66 decyzji o warunkach zabudowy oraz 7 decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Łącznie na przestrzeni lat 2017-2021 wydane zostały 218 decyzji o warunkach zabudowy oraz 37 decyzji o ustaleniu lokalizacji celu publicznego. Dane dotyczące wydawanych decyzji na przestrzeni lat 2017-2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 36 Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o ustaleniu lokalizacji celu publicznego na przestrzeni lat 2017-2021 na terenie gminy Harasiuki

Rodzaj decyzji	2017	2018	2019	2020	2021
Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego	4	5	8	13	7
Decyzje o warunkach zabudowy, w tym:	38	35	38	41	66
- decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej	21	16	21	29	27
- decyzje dotyczące zabudowy usługowej	0	2	1	8	2
- decyzje dotyczące innej zabudowy	17	17	16	4	37

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

5.4.4 Mieszkalnictwo

Ważnym elementem rozwoju lokalnego w gminie jest mieszkalnictwo, związane z wielkością zasobów mieszkaniowych oraz warunkami mieszkaniowymi. Mieszkalnictwo ściśle wiąże się również z polityką przestrzenną, ze względu na jej rolę w kształtowaniu przestrzeni, decydując o sposobie użytkowania terenu.

W zasobie mieszkaniowym gminy Harasiuki jest 15 lokali mieszkalnych, w tym 13 mieszkań komunalnych i 2 lokale socjalne.

Według danych GUS z 2021 roku, na terenie gminy Harasiuki znajdowało się 1 846 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 176 310 m², a w stosunku do roku 2017 ich liczba wzrosła o 31.

Dane dotyczące zasobów mieszkaniowych w gminie Harasiuki w roku 2017 i 2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 37 Zasoby mieszkaniowe na terenie gminy Harasiuki w roku 2017 i 2021

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2021
Mieszkania	szt.	1 815	1 846
Izby	szt.	7 351	7 724
Powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	169 254	176 310

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Porównując wskaźniki, dotyczące wielkości zasobów mieszkaniowych w gminie Harasiuki ze wskaźnikami dla powiatu nizańskiego i województwa podkarpackiego za rok 2021 można zauważyć, że w zakresie przeciętnej powierzchni użytkowej jednego mieszkania, przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na 1 osobę kształtuje się on korzystniej dla gminy Harasiuki. W gminie niższy niż w powiecie i w województwie był wskaźnik mieszkań na 1000 mieszkańców. W gminie Harasiuki wyższa była przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie niż w powiecie nizańskim i województwie podkarpackim. Wyższy wskaźnik przeciętnej powierzchni użytkowej na 1 mieszkańca wskazuje natomiast, że w gminie Harasiuki występuje większy udział zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej.

Dane dotyczące wskaźników z zakresu zasobów mieszkaniowych dla roku 2021 w gminie Harasiuki, powiecie nizańskim i województwie podkarpackim przedstawia poniższa tabela.

Tabela 38 Wskaźniki dotyczące zasobów mieszkaniowych w gminie Harasiuki, powiecie nizańskim i województwie podkarpackim dla roku 2021

Wskaźnik	Gmina Harasiuki	Powiat nizański	Województwo podkarpackie
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m2	95,5	93,3	84,3
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w m2	30,3	29,8	28,4
Mieszkania na 1000 mieszkańców	317,6	319,5	337,2
Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	3,15	3,13	2,97

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

O warunkach mieszkaniowych, oprócz takich czynników jak powierzchnia mieszkania, w tym powierzchnia przypadająca na 1 osobę, czy też przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie, decyduje również wyposażenie w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne, do których można zaliczyć łazienkę, ustęp spłukiwany, wodociąg, centralne ogrzewanie oraz gaz sieciowy.

Na przestrzeni ostatnich lat, ogółem w skali kraju można zauważyć wzrost liczby mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne. 96,3 % mieszkań na terenie gminy Harasiuki w 2020 roku wyposażonych było w wodociąg, 75,9% w ustęp spłukiwany a 73,0% w łazienkę. Centralne ogrzewanie posiadało 53,0 % ogółu mieszkań, natomiast dostępu do gazu sieciowego posiadało jedynie 4,8% mieszkań.

Udział mieszkań wyposażonych w instalacje techniczno-sanitarne w liczbie ogólnej mieszkań na terenie gminy Harasiuki w roku 2017 i 2020 przedstawia poniższa tabela. Na dzień opracowania Strategii brak było dostępnych danych z 2021 roku.

Tabela 39 Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczne i sanitarne na terenie gminy Harasiuki w roku 2017 i 2020

Wyszczególnienie	2017	2020
	% ogółu mieszkań	% ogółu mieszkań
Wodociąg	95,8	96,3
Ustęp spłukiwany	74,9	75,9
Łazienka	72,0	73,0
Centralne ogrzewanie	51,7	53,0
Gaz sieciowy	4,6	4,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na przestrzeni lat 2017-2021 na terenie gminy Harasiuki można zauważyć wzrost liczby mieszkań, co jest trendem zarówno w województwie podkarpackim ogółem, jak i w skali kraju. W tym okresie oddano łącznie do użytkowania 61 mieszkań o powierzchni 7 989 m².

Tabela 40 Budownictwo mieszkaniowe w gminie Harasiuki na przestrzeni lat 2017 - 2021

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2018	2019	2020	2021
Budynki mieszkalne oddane do użytkowania	szt.	12	9	19	11	9
Oddane mieszkania ogółem	szt.	12	10	19	11	9
Ilość izb ogółem	szt.	69	56	115	69	53
Powierzchnia użytkowa ogółem	m ²	1 770	1 188	2 163	1 546	1 322

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Pomocne w określeniu sytuacji w budownictwie mieszkaniowym na danym obszarze oraz tendencji zachodzącej w tej kwestii, są opracowane przez GUS wskaźniki budownictwa mieszkaniowego, m. in. mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności, przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania oraz nowe budynki mieszkalne na 1000 ludności.

Według danych GUS z 2021 r., wartość wskaźnika liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności wyniosła w gminie Harasiuki 1,5, co było wynikiem niższym w stosunku do wartości wskaźnika dla powiatu nizańskiego (3,0) oraz zbliżonym do wartości województwa podkarpackiego (4,7).

Na terenie gminy Harasiuki do użytkowania oddawane są mieszkania w budynkach jednorodzinnych, brak natomiast jest oddawanych mieszkań w budynkach wielorodzinnych. Potwierdzają to wskaźniki przeciętnej powierzchni użytkowej 1 mieszkania oddanego do użytkowania, a także nowych budynków mieszkalnych na 1000 ludności w stosunku do mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności – wskaźnik dotyczący mieszkań był równy wskaźnikowi dla budynków mieszkalnych. Najmniejszy udział mieszkań w budynkach

mieszkalnych jednorodzinnych w stosunku do ogółu mieszkań oddanych do użytkowania występował w województwie podkarpackim ogółem, gdzie przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania była mniejsza niż w gminie oraz występowała dysproporcja pomiędzy wskaźnikami mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności, a nowymi budynkami mieszkalnymi na 1000 ludności.

Dane dotyczące wskaźników z zakresu budynków mieszkalnych i mieszkań oddanych do użytku dla roku 2021 w gminie Harasiuki, powiecie niżańskim oraz w województwie podkarpackim, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 41 Wskaźniki dotyczące budownictwa mieszkaniowego w gminie Harasiuki, powiecie niżańskim oraz w województwie podkarpackim dla roku 2021

Wskaźnik	Gmina Harasiuki	Powiat niżański	Województwo podkarpackie
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	1,5	3,0	4,7
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w m²	146,9	142,8	110,5
Nowe budynki mieszkalne na 1000 ludności	1,5	3,0	3,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

5.4.5 Infrastruktura techniczna i gospodarka odpadami komunalnymi

Infrastruktura techniczna

Istotny wpływ na jakość życia na danym obszarze, ale także na procesy rozwojowe w gminie ma dostępna infrastruktura techniczna. Do głównych celów jednostek samorządu terytorialnego zalicza się tworzenie jak najlepszych warunków do zamieszkania, prowadzenia działalności gospodarczej, realizacji usług społecznych, komunalnych oraz administracyjnych. Głównymi elementami infrastruktury technicznej, znacząco wpływającymi na jakość życia mieszkańców jest infrastruktura drogowa oraz infrastruktura wodno-kanalizacyjna, na którą składają się m. in. ujęcia i stacje uzdatniania wody, sieci przesyłowe i rozdzielcze, przyłącza wodociągowe i kanalizacyjne, zbiorcze i indywidualne oczyszczalnie ścieków, przepompownie ścieków oraz kanały ściekowe.

Infrastruktura drogowa ściśle wiąże się z dostępnością komunikacyjną gminy, która jest czynnikiem determinującym wielopłaszczyznowy rozwój społeczno – gospodarczy, a także czynnikiem napędu gospodarczego, będącym elementem kluczowym do poprawy jakości życia mieszkańców. Główny wpływ na dostępność komunikacyjną ma stan i rodzaj dróg oraz możliwe połączenia z innymi miastami i miejscami, będącymi celem podróży. Dostępność ma ogromne znaczenie zarówno dla transportu osobowego, jak i transportu towarowego.

Drogi publiczne ze względu na funkcję w sieci drogowej dzielą się według przepisów ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2022 poz. 1693 z późn. zm.) na następujące kategorie:

- drogi krajowe,
- drogi wojewódzkie,
- drogi powiatowe,
- drogi gminne.

Przez teren gminy Harasiuki nie przebiegają żadne drogi krajowe, a zewnętrzna dostępność komunikacyjna gminy opiera się na drodze wojewódzkiej: nr 858 Zarzecze - Szczepieszyń. Droga ta stanowi wygodny łącznik pomiędzy Zamościem, Biłgorajem, Niskiem i Stalową Wolą.

Kolejnym typem dróg na terenie gminy Harasiuki są drogi powiatowe o łącznej długości ok. 78,3 kilometrów w granicach gminy. Przez obszar gminy przebiega dwanaście dróg powiatowych:

- 1041 R Jarocin - Huta Krzeszów,
- 1045 R Harasiuki -Janów Lubelski,
- 1046 R Huta Podg.-Huta Stara,
- 1047 R Huta Krzesz.-Ciosmy,
- 1048R Zdziary – Banachy,
- 1065 R Harasiuki – Lipiny,
- 1066 R Harasiuki - Gózd Lipiński,
- 1067 R Łazory - Bidaczów Stary,
- 1068 R Wólka – Pólsieraków,
- 1069 R DW 858 – Krzeszów,
- 1070R Bieliny - Nowa Wieś,
- 1072R Podolszynka Ord.-Lipiny.

Uzupełnieniem sieci dróg na terenie gminy Harasiuki są drogi gminne o charakterze lokalnym, zapewniające połączenia w obrębie poszczególnych miejscowości, których łączna długość wynosi 25 km:

- 102101 R Pęk,
- 102102 R Huta Podgórna-Szeliga-Ciosmy,
- 102103 R Maziarnia-Gózd,
- 102104 R Gózd,
- 102105 R Huta Nowa-Huta Stara,
- 102106 R Rogóżnia-Banachy,
- 102107 R Łazory- PCB Harasiuki,
- 102108 R Derylaki,
- 102109 R Sieraków-Kurzyna,
- 102110 R Żuk Stary,
- 102111 R Harasiuki (Matybudy),
- 102112 R Sieraków – Kusze,
- 102113 R Droga powiatowa nr 1046R-Przejazd PKP,
- 102114 R Droga powiatowa nr 1041R-Kompleks Karlicha.

Drogi te znajdują się w zróżnicowanym stanie technicznym, a utrzymywane są poprzez przeprowadzanie remontów nawierzchni lub też przebudowę.

Niekorzystną cechą istniejącego układu komunikacyjnego w gminie Harasiuki są braki w podziale przestrzeni drogowej dla jej uczestników ruchu. Ten problem w szczególności dotyczy rowerzystów i pieszych, którzy z braku wydzielonych chodników i ścieżek rowerowych poruszają się po jezdni. Istniejące już chodniki wymagają uzupełnienia i rozwoju w kierunku rozbudowy.

W ostatnich latach w transporcie drogowym pojawił się nowy trend w zakresie rozwoju elektromobilności. W szczególności rynek e-mobilności rozbudowywany jest w krajach zachodnich, na terenie kraju, w tym i podkarpacia, wciąż jest jednak słabo rozwinięty. Wpływ na to ma niska dostępność infrastruktury dedykowanej e-mobilności. Obecnie na terenie gminy Harasiuki nie znajdują się stacje ładowania pojazdów elektrycznych ani ogólnodostępne stacje ładowania rowerów elektrycznych.

Komunikacja zbiorowa na terenie Gminy realizowana jest głównie przez Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej S.A. w Stalowej Woli oraz Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej Sp. z o.o. w Biłgoraju oraz prywatnych przewoźników. Korzysta z niej głównie młodzież uczęszczająca do szkół średnich zlokalizowanych w Nisku i w Stalowej Woli, oraz osoby dorosłe dojeżdżające do zakładów pracy w Nisku i Stalowej Woli.

Na terenie gminy znajduje się 25 przystanków, przy których brak jest stojaków na rowery ułatwiających mobilność mieszkańców.

Infrastruktura wodno-kanalizacyjna

Kolejnym elementem infrastruktury technicznej jest sieć wodociągowa. Zadania w zakresie dostarczania wody na terenie gminy Harasiuki realizowane są przez Zakład Usług Komunalnych w Harasiukach. Według danych GUS z 2021 roku, na terenie gminy Harasiuki długość eksploatowanej sieci wodociągowej wyniosła 107,8 km, natomiast liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania – 1 851. Do sieci wodociągowej podłączonych było 100 % budynków mieszkalnych, a korzystało z niej 99,9 % ogółu ludności gminy. Średnie roczne zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca wyniosło 22,8 m³. Na terenie gminy znajduje się 7 studni i 3 stacje uzdatniania wody w Sierakowie, Hucie Krzyszowskiej, Nowej Wsi.

Wybrane dane dotyczące sieci wodociągowej w gminie Harasiuki w roku 2017 i 2021, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 42 Wybrane dane dotyczące sieci wodociągowej w gminie Harasiuki w roku 2017 oraz 2021

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2021
Długość eksploatowanej sieci wodociągowej	km	-	107,8
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	1 778	1 851

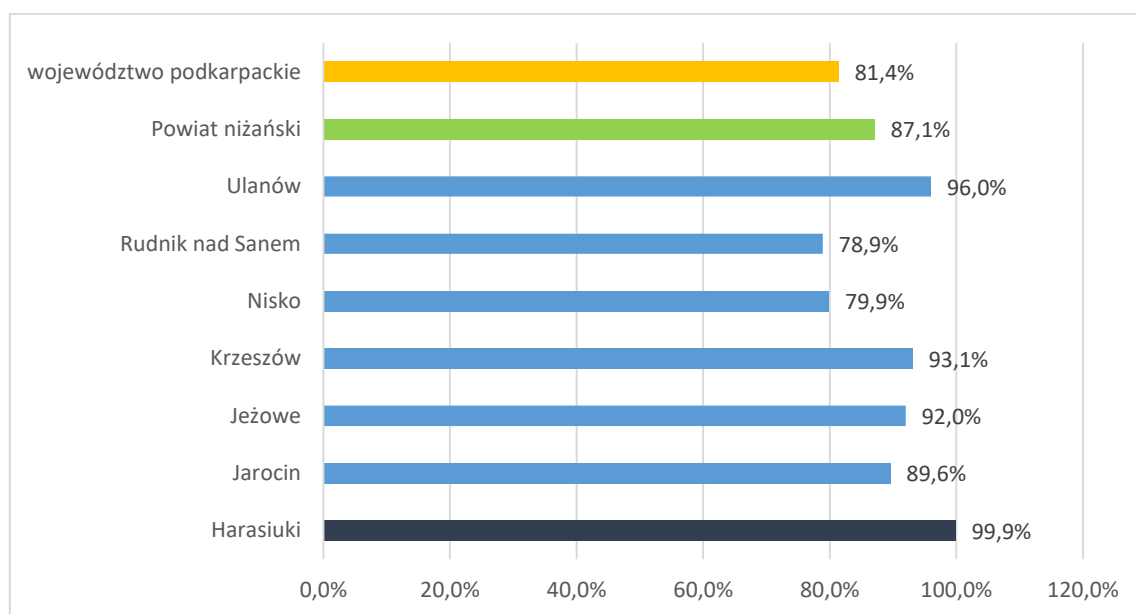
Budynki mieszkalne podłączone do sieci wodociągowej – w % ogółu budynków mieszkalnych	%	100,0	100,0
Korzystający z sieci wodociągowej – w % ogółu ludności	%	99,9	99,9
Awarie sieci wodociągowej	szt.	15	8
Woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam3	126,7	133,0
Zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	m3	20,6	22,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Bardzo korzystnie pod względem udziału osób korzystających z sieci wodociągowej w liczbie ludności ogółem, gmina Harasiuki wypada na tle pozostałych gmin powiatu niżańskiego. Powiat niżański jest zwodociągowany na średnim poziomie – 87,1 % ludności powiatu korzysta z sieci wodociągowej, natomiast wartość dla gminy Harasiuki wyniosła 99,9 % i jest to wynik najwyższy w powiecie. Najmniejsza wartość w tej kwestii występuje w gminie Rudnik nad Sanem – 78,9 %.

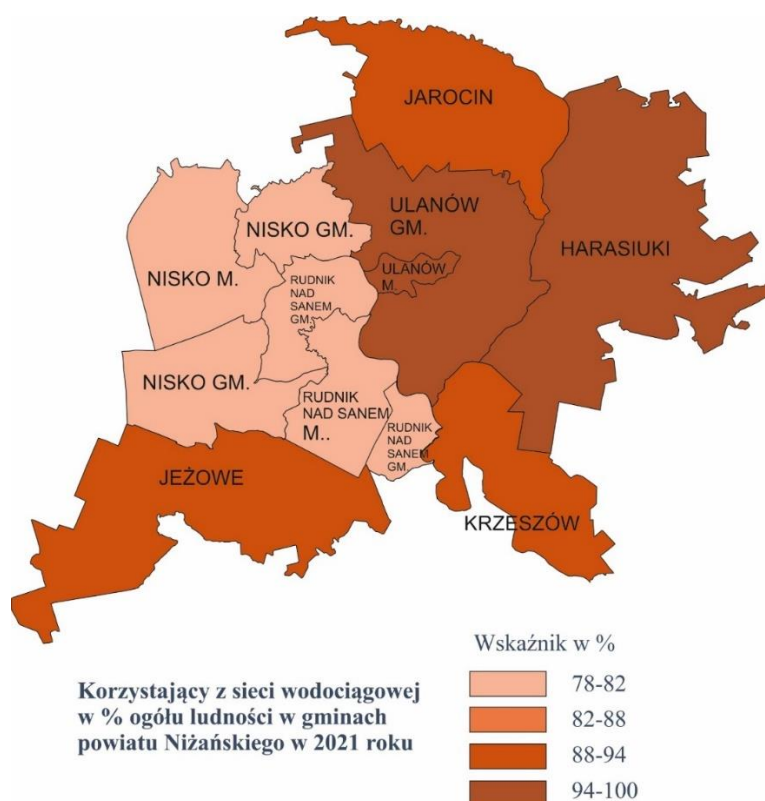
Dane dotyczące udziału osób korzystających z sieci wodociągowej w liczbie ludności ogółem w gminach powiatu niżańskiego w 2021 roku, przedstawia poniższy wykres i mapa.

Wykres 19 Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności w gminach powiatu niżańskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Mapa 16 Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności w gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Działalność w zakresie zbiorowego odprowadzania ścieków, tak samo jak w przypadku zaopatrzenia w wodę prowadzi Zakład Usług Komunalny w Harasiukach. Na terenie gminy działa oczyszczalnia ścieków w miejscowości Harasiuki. Według danych GUS, w 2021 roku długość czynnej sieci kanalizacyjnej wyniosła 10,8 km, a podłączonych do niej było 10,7 % ogółu budynków mieszkalnych na terenie gminy i korzystało z niej 10,5 % ludności z terenu gminy Harasiuki. W 2021 roku siecią kanalizacyjną odprowadzonych zostało 17,6 dam³ ścieków bytowych.

Wybrane dane dotyczące sieci kanalizacyjnej w gminie Harasiuki w roku 2017 i 2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 43 Wybrane dane dotyczące sieci kanalizacyjnej w gminie Harasiuki w roku 2017 oraz 2021

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2021
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	10,8	10,8
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	180	182
Awarie sieci kanalizacyjnej	szt.	1	1
Ścieki bytowe odprowadzone siecią kanalizacyjną	dam ³	15,2	17,6
Ścieki oczyszczane odprowadzone	dam ³	27,0	18,0

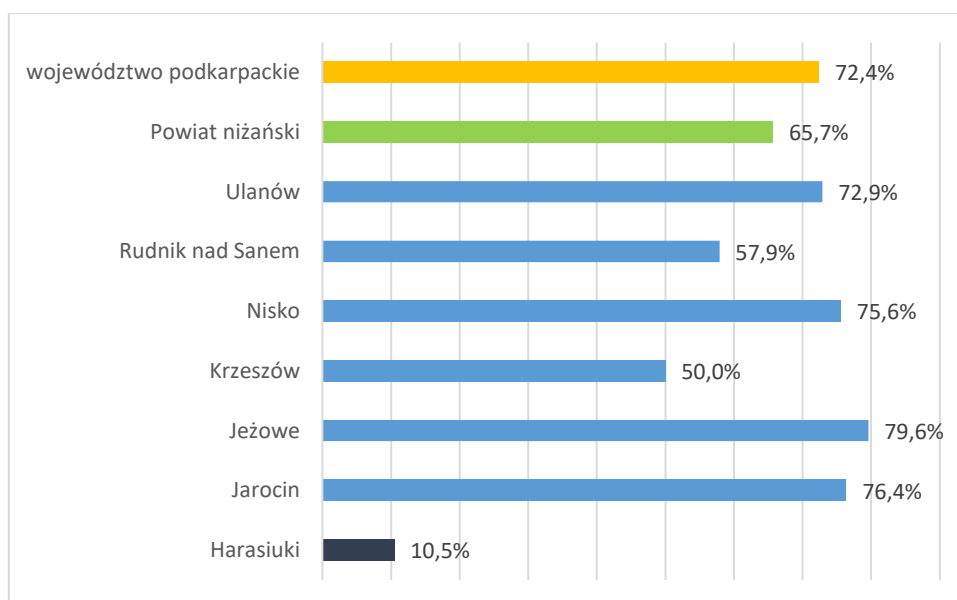
Budynki mieszkalne podłączone do sieci kanalizacyjnej – w % ogółu budynków mieszkalnych	%	9,6	10,7
Korzystający z sieci kanalizacyjnej – w % ogółu ludności	%	10,5	10,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Pod względem udziału osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w liczbie ludności ogółem, gmina Harasiuki w 2021 r. osiągnęła najniższy wynik w powiecie. Wartość ta kształtowała się na poziomie 10,5 %, natomiast średni wynik dla powiatu nizańskiego wynosił 65,7 %. Najlepiej skanalizowaną gminą w powiecie była gmina Jeżowe – 79,6 %.

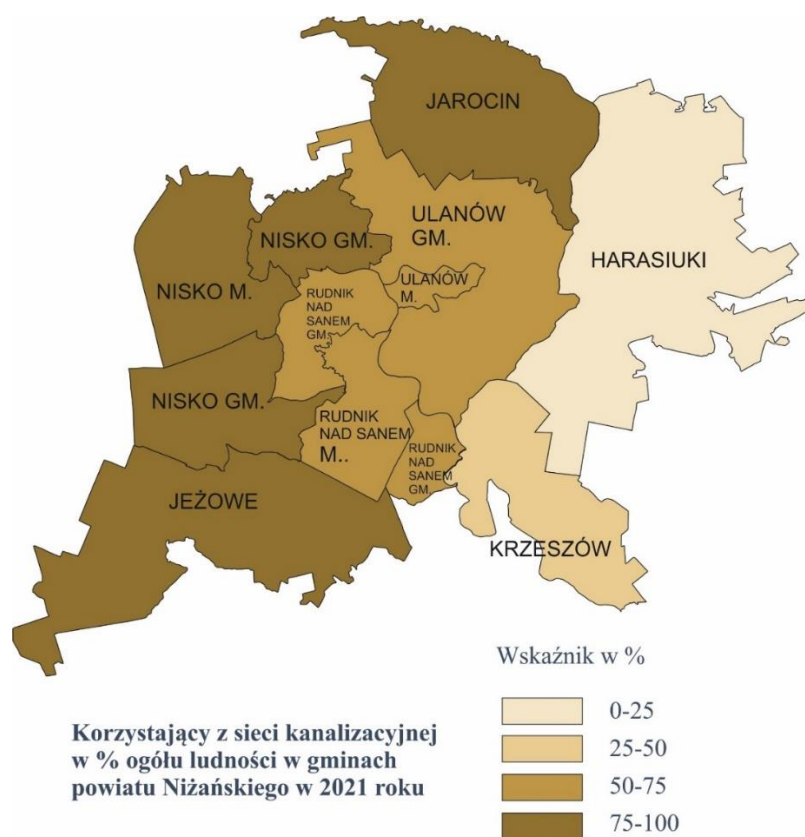
Dane dotyczące udziału osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w liczbie ludności ogółem w gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku, przedstawia poniższy wykres i mapa.

Wykres 20 Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności w gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Mapa 17 Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności w gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Sieć gazowa

Gaz ziemny staje się najwygodniejszym nośnikiem energii dla ludzkości. Jego zalety powodują, że od wielu lat trwa na świecie dynamiczny rozwój gazownictwa. Decydują o tym także względy ekonomiczne i ekologiczne (surowiec ten jest bardziej przyjazny dla środowiska naturalnego).

Według danych GUS za rok 2021 roku, odbiorcami gazu było 124 gospodarstwa domowe, a liczba ludności korzystająca z sieci gazowej wyniosła 401 osób, tj. 6,7 % ogółu mieszkańców gminy. Na terenie Gminy Harasiuki sieć gazowa doprowadzona jest do miejscowości: Krzeszów Górny, Nowa Wieś, Hucisko do bloków PCB w Harasiukach, Wólka Rogóżnia.

Wybrane dane dotyczące sieci gazowej na terenie gminy Harasiuki w roku 2017 i 2021 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 44 Wybrane dane dotyczące sieci gazowej w gminie Harasiuki

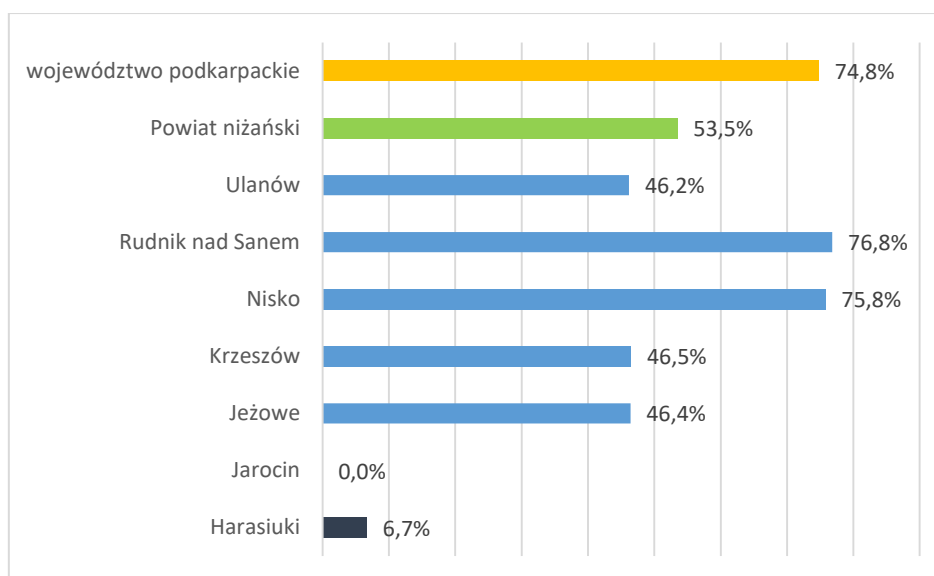
Wyszczególnienie	Jednostka miary	2017	2021
Długość czynnej sieci gazowej	m	18 973	18 981
Czynne przyłącza do budynków ogółem	szt.	296	299
- w tym do budynków mieszkalnych	szt.	286	291
Liczba odbiorców gazu	gosp.	119	124
Odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem	gosp.	44	62
Ludność korzystająca z sieci gazowej	osoba	406	401
Zużycie gazu	MWh	559,3	1 111,3
Zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań	MWh	308,2	596,1
Korzystający z sieci gazowej – w % ogółu ludności	%	6,6	6,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wynika z przedstawionych powyżej danych, na przestrzeni lat 2017-2021 zwiększyła się liczba odbiorców gazu, w tym również liczba odbiorców ogrzewających mieszkania gazem. Może to świadczyć o zwiększeniu świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie wyboru źródeł ciepła niemających negatywnego wpływu na środowisko. Wciąż jest to jednak mały odsetek mieszkańców i konieczne jest podjęcie działań w tej kwestii.

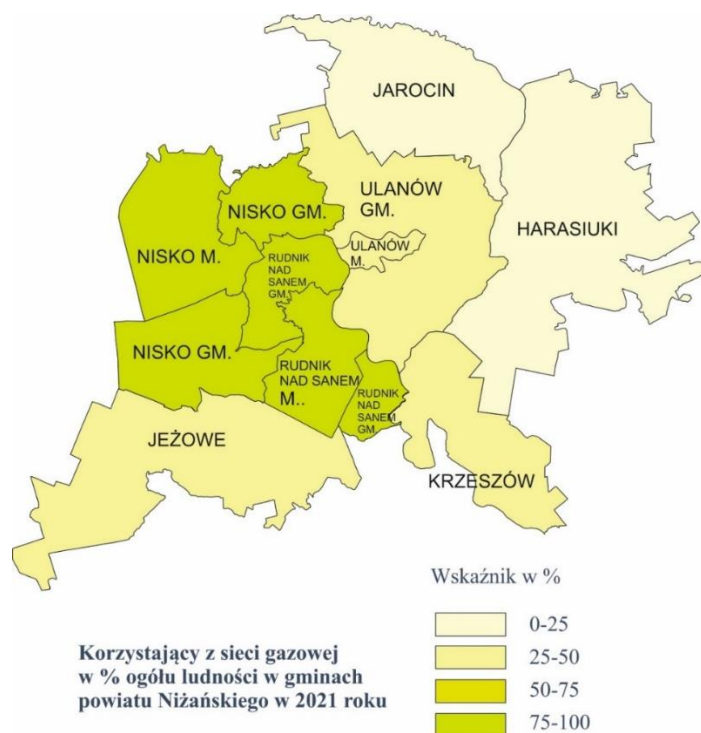
Gmina Harasiuki zajmowała w 2021 r. wg danych GUS drugie najniższe miejsce w powiecie pod względem gazyfikacji – 6,7%, znacznie poniżej średniej dla powiatu i województwa. Poziom gazyfikacji w powiecie niżańskim jest na poziomie 53,5 %, natomiast całego województwa podkarpackiego – 74,8 %. Dane dotyczące udziału osób korzystających z sieci gazowej w liczbie ludności ogółem w gminach powiatu niżańskiego w 2021 roku, przedstawia poniższy wykres i mapa.

Wykres 21 Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności w gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Mapa 18 Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności w gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Infrastruktura cyfrowa

Na terenie gminy trwają prace związane z budową sieci światłowodowej obejmujące teren całej Gminy Harasiuki. Wykonawcą robót jest Firma Media-Sys.

Objęcie terenu gminy siecią światłowodową umożliwi podłączenie się do stabilnej i szybkiej sieci gospodarstw domowych z obszaru większości miejscowości gminy Harasiuki oraz pozwoli zapobiec wykluczeniu cyfrowemu mieszkańców.

Na obiektach użyteczności publicznej stanowiących własność gminy Harasiuki wybudowano 8 instalacji fotowoltaicznych o łącznej mocy 199,92 kW. Ponadto w ramach projektu pn. „Rozwój mikroinstalacji OZE na potrzeby gospodarstw domowych w gminie Harasiuki” zostało zainstalowanych 460 instalacji fotowoltaicznych o mocy 1,59 mW oraz 490 instalacji solarnych o mocy 2,13 mW na budynkach mieszkańców gminy Harasiuki.

Gospodarka odpadami

Ważną kwestią, wpływającą na jakość życia mieszkańców w gminie jest gospodarka odpadami komunalnymi. Zgodnie z ustawą z dnia 14 grudnia 2012 roku o odpadach (Dz. U. z 2022 r. poz. 699 z późn. zm.), przez odpady komunalne rozumie się odpady powstające w gospodarstwach domowych, wyłączając pojazdy wycofane z eksploatacji, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów (m. in. z sektora handlu i usług), które ze względu na swój charakter lub skład, podobne są do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2022 poz. 1297), utrzymanie czystości i porządku, a w tym kwestie związane z gospodarką odpadami komunalnymi na terenie gminy, należą do zadań własnych gminy. Gminy są zobowiązane do zorganizowania, odbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych zebranych w nieruchomościach położonych na jej terenie.

Zgodnie z danymi GUS, w 2021 roku z terenu gminy Harasiuki zebrano ogółem 793,16 ton odpadów komunalnych, z czego 329,77 ton, tj. 41,6 % ogółu odpadów, stanowiły odpady zebrane w sposób selektywny. Masa wytworzonych odpadów komunalnych na 1 mieszkańca wyniosła natomiast 136 kg, a w stosunku do roku 2019 wartość ta wzrosła o 32 kg. Wskaźnik ten umożliwia monitorowanie postępów w dążeniu do zmniejszenia ilości wytwarzanych odpadów oraz zmniejszenia negatywnego oddziaływania tych odpadów na środowisko, co jest jednym z celów polityki Unii Europejskiej w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi. Ilość wytwarzanych odpadów w przeliczeniu na 1 mieszkańca, uzależniona jest w dużej mierze od czynników ekonomicznych i społecznych, głównie standardu życia ludności oraz wielkości i intensywności konsumpcji produktów.

Jednym ze sposobów ochrony środowiska w kwestii gospodarowania odpadami komunalnymi, jest ich segregacja. Zapewnienie selektywnego zbierania odpadów komunalnych, obejmujących co najmniej: papier, metale, tworzywa sztuczne, szkło, odpady opakowaniowe wielomateriałowe oraz bioodpady, należy do zadań własnych gminy. Gminy zostały również zobowiązane do osiągnięcia, wskazanych w ustawie o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użytku i odzysku oraz ograniczenia składowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji.

Zgodnie z danymi GUS, na przestrzeni lat 2017-2021 w gminie Harasiuki występowała tendencja wzrostowa, jeśli chodzi o masę odpadów zebranych selektywnie.

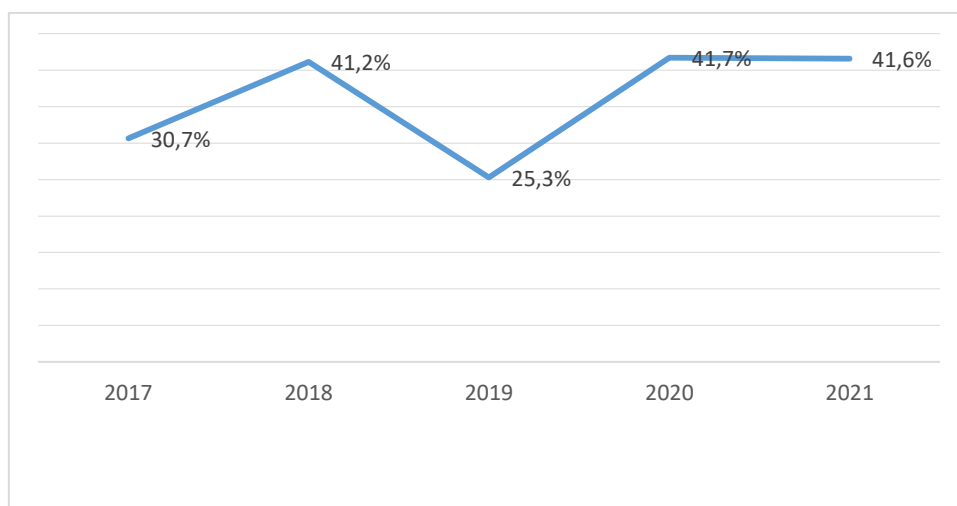
Dane dotyczące ilości odpadów komunalnych zebranych na terenie gminy Harasiuki w latach 2017-2021, przedstawiają poniższa tabela oraz wykres.

Tabela 45 Odpady komunalne zebrane na terenie gminy Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021

Rok	Odpady zebrane ogółem (w t)	Odpady zebrane selektywnie (w t)	Odpady zebrane zmieszane (w t)
2017	461,20	141,39	319,81
2018	530,37	218,25	312,12
2019	635,35	160,71	474,64
2020	736,31	307,27	429,04
2021	793,16	329,77	463,39

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Wykres 22 Udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w ilości odpadów zebranych ogółem na terenie gminy Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Jak wynika z przedstawionych danych, na przestrzeni lat 2017-2021 udział odpadów komunalnych zebranych w sposób selektywny w ilości zebranych odpadów ogółem nie miał stałej tendencji wzrostowej, przy czym w 2019 r. wyniósł zaledwie 25,3% natomiast najwyższy udział wystąpił w 2020 r. i wyniósł 41,7%.

Uzupełnieniem systemu gospodarowania odpadami komunalnymi w gminach są punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych, gdzie właściciele nieruchomości mogą oddawać, określone w regulaminie utrzymania czystości i porządku w gminie, rodzaje odpadów. Gmina Harasiuki jest na etapie realizacji Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych.

Na terenie gminy Harasiuki występują również odpady w postaci wyrobów zawierających azbest. Zgodnie z danymi zawartymi w Bazie Azbestowej, na obszarze gminy zinwentaryzowano 2 267 005 kg tych wyrobów. Gmina na bieżąco, w miarę posiadanych środków finansowych podejmuje działania w celu usunięcia wyrobów zawierających azbest, a do chwili obecnej wskutek podjętych działań usunięto 109 735 kg tych wyrobów.

GMINA W OCZACH MIESZKAŃCÓW

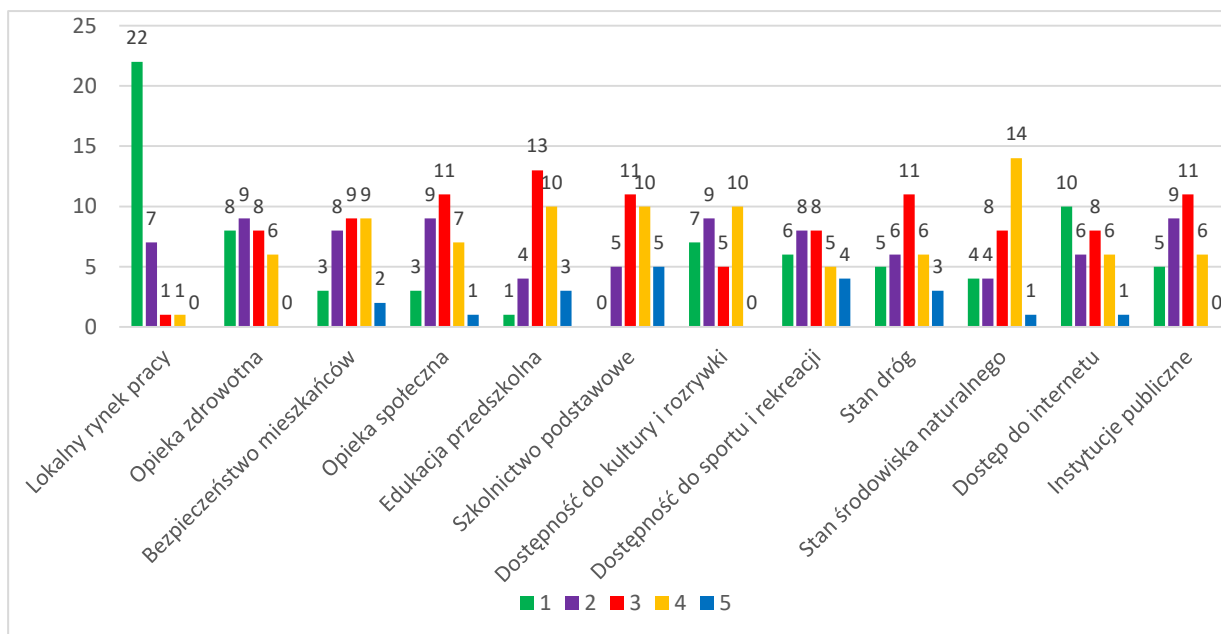
W przeprowadzonej wśród mieszkańców gminy Harasiuki ankiecie wzięło udział 31 osób, które dokonały oceny poszczególnych sfer życia w gminie, wskazały auty i działania priorytetowe na obszarze gminy, a także która branża gospodarki ma największy potencjał rozwojowy oraz co powinno być wizytówką gminy w 2030 r.

W ocenie poszczególnych sfer życia na terenie gminy, gdzie 1 jest oceną najniższą, natomiast 5 oceną najwyższą, mieszkańcy najlepiej ocenili szkolnictwo podstawowe (48% ocen „4” -5 osób i „5” – 11osób), oraz stan środowiska naturalnego (48% ocen „4” -8 osób i „5” – 8 osób). Z kolei najwięcej ocen negatywnych pojawiło się przy ocenie lokalnego rynku pracy (94%

ocen: „1”- 22 osób i „2” – 7 osób), opiece zdrowotnej (55% ocen: „1”- 8 osób i „2” – 9 osób). Na średnim poziomie oceniona jest edukacja przedszkolna, opieka społeczna, stan dróg.

Oceniając poszczególne sfery życia na terenie gminy, występuje konieczność podjęcia działań w celu poprawy rynku pracy oraz dostępu do opieki zdrowotnej.

Wykres 23 Ocena poszczególnych sfer życia na terenie gminy (liczba udzielonych odpowiedzi)

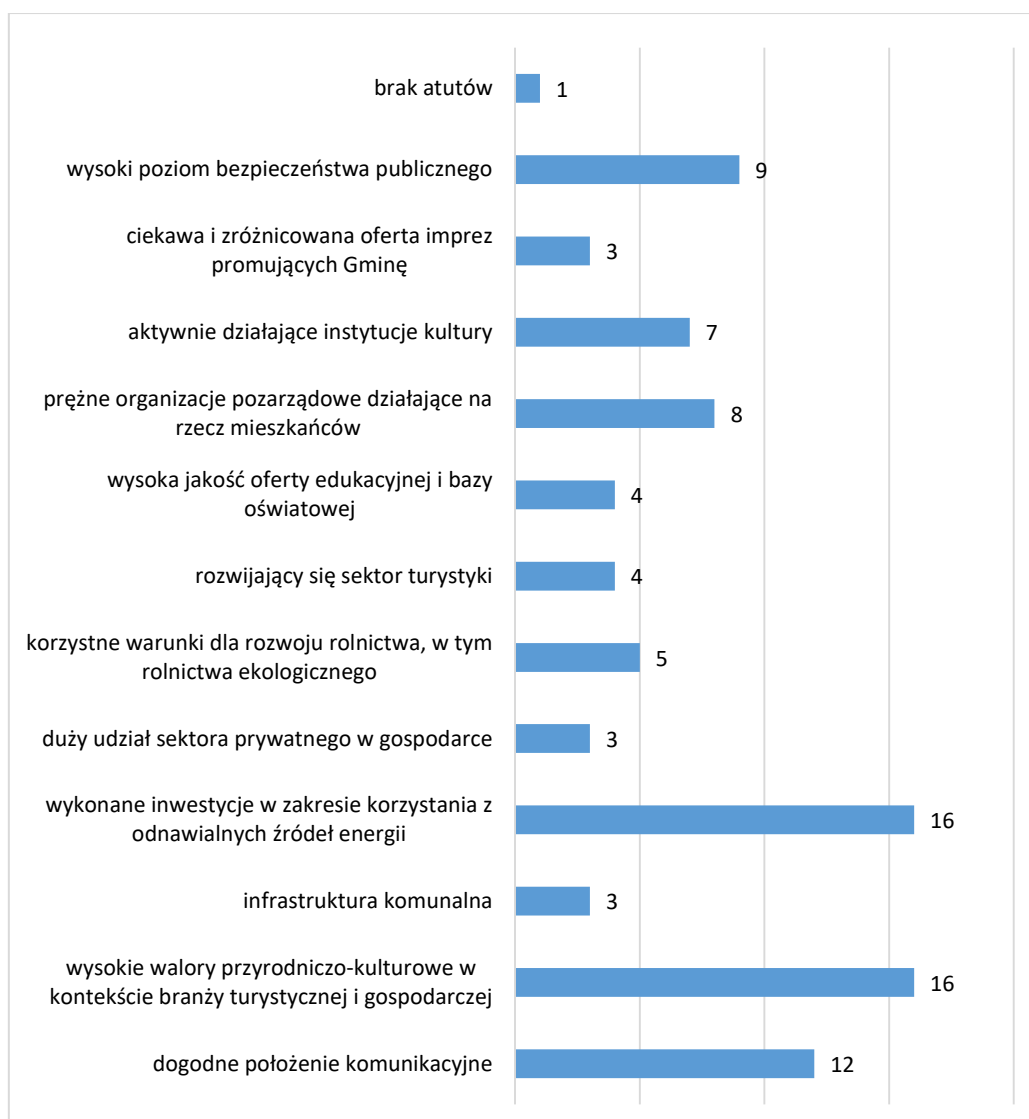

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

Biorąc pod uwagę największe atuty gminy Harasiuki, ankietowani wskazali na wykonanie inwestycji w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii 52% udzielonych odpowiedzi (16 głosów) oraz wysokie walory przyrodniczo-kulturowe w kontekście branży turystycznej i gospodarczej 52% udzielonych odpowiedzi (16 głosów). Znacznie mniej wskazań uzyskały następne w kolejności odpowiedzi: dogodne położenie komunikacyjne, wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego.

Najmniej głosów zostało oddanych na odpowiedź „duży udział sektora prywatnego w gospodarce” oraz „infrastruktura komunalna” „ciekawa i zróżnicowana oferta imprez promujących Gminę” – 9,6% (3 głosy).

Wykres 24 Atuty gminy – pytanie wielokrotnego wyboru (liczba udzielonych odpowiedzi)

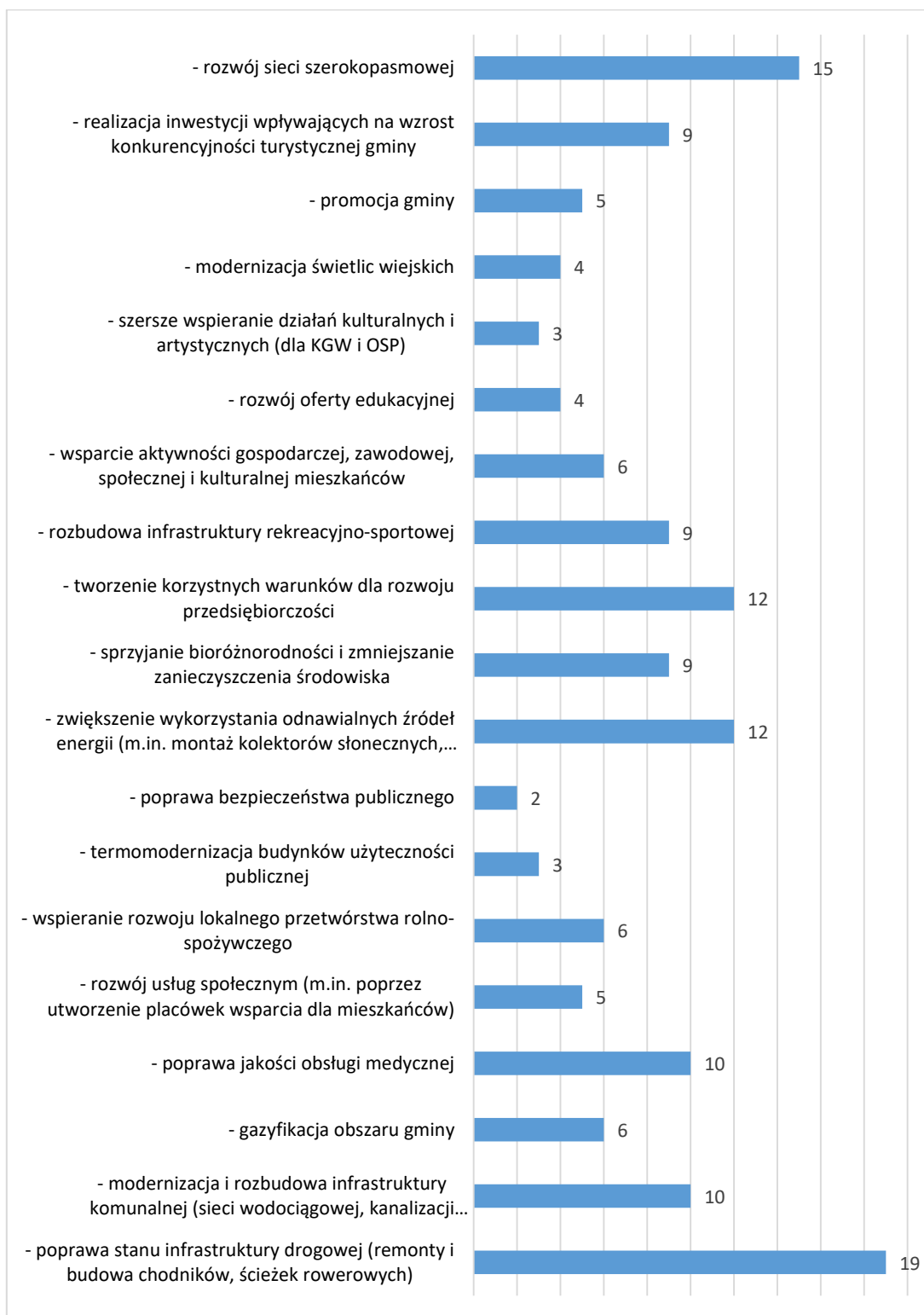
Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

Poniższy wykres ilustruje, jakie według ankietowanych są priorytetowe działania do wykonania na terenie gminy, które mają kluczowe znaczenie dla rozwoju i dobrego funkcjonowania gminy i jej mieszkańców.

Analizując udzielone odpowiedzi, zauważyć można, że najwięcej osób (61,3% - 19 głosów) wskazało na poprawę stanu infrastruktury drogowej (remonty i budowa chodników, ścieżek rowerowych). Drugą najwyżej ocenianą odpowiedzią był rozwój sieci szerokopasmowej (48,4% - 15 głosów).

Najmniej osób wskazało na poprawę bezpieczeństwa publicznego, termomodernizację budynków użyteczności publicznych oraz szersze wspieranie działań kulturalnych i artystycznych.

Wykres 25 Priorytetowe działania do wykonania na terenie gminy – pytanie wielokrotnego wyboru (liczba udzielonych odpowiedzi)

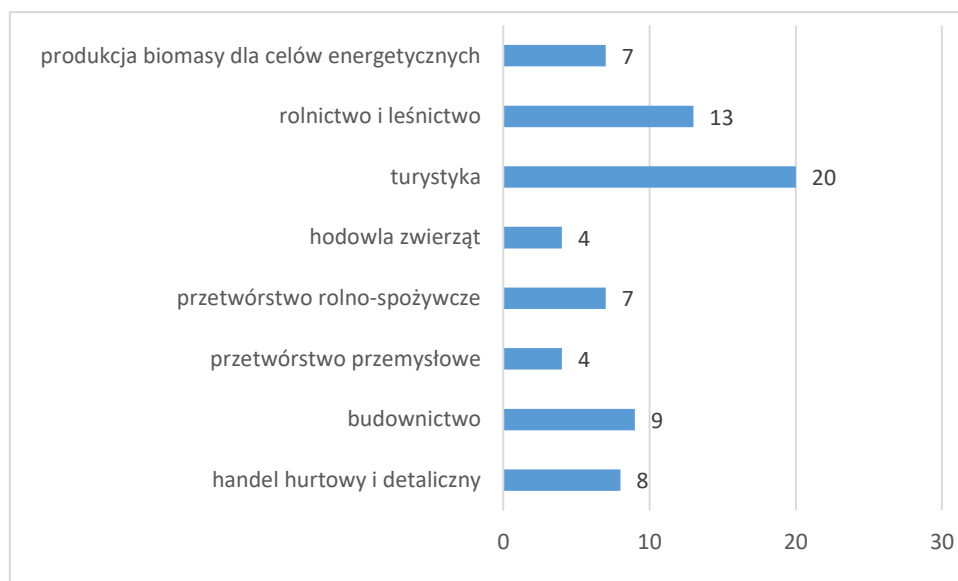

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

Na pytanie o branżę gospodarczą, która posiada na terenie gminy największy potencjał rozwojowy, ankietowani najczęściej wskazywali turystykę – 64,5 % udzielonych odpowiedzi (20 głosów), rolnictwo i leśnictwo 41,9 % udzielonych odpowiedzi (13 głosów) co ma związek

z walorami przyrodniczymi i naturalnymi gminy. Najmniej głosów zostało udzielonych na przetwórstwo przemysłowe oraz hodowla zwierząt 12,9 % udzielonych odpowiedzi (po 4 głosy).

Wykres 26 Branża gospodarki posiadająca największy potencjał rozwojowy – pytanie wielokrotnego wyboru (liczba udzielonych odpowiedzi)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

Ankietowani wskazywali również co powinno być wizytówką gminy Harasiuki w 2030 r. Najwięcej wskazań w tej kwestii uzyskała odpowiedź wysoka dostępność i jakość usług publicznych 51,6% (16 oddanych głosów). Na kolejnych miejscach znalazły się odpowiedzi: dogodne warunki do turystyki i agroturystyki 48,4% (15 oddanych głosów) oraz udzielanie wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw i rolników 45,2% (14 oddanych głosów).

Wykres 27 Wizytówka gminy w 2030 r. według jej mieszkańców – pytanie wielokrotnego wyboru (liczba udzielonych odpowiedzi)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

Na pytanie „Co jest aktualnie najsłabszą stroną Gminy?” najczęściej mieszkańcy odpowiadali:

- brak miejsc pracy i zakładów pracy,
- brak terenów inwestycyjnych,
- stan dróg,
- brak sieci gazowej,
- opieka medyczna.
- brak żłobka,
- brak ciągów pieszo-rowerowych.

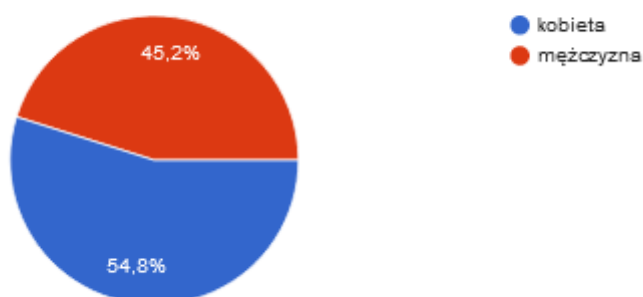
Na pytanie „Co należałoby zmienić w celu poprawy rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy? Mieszkańcy odpowiadali:

- utworzenie miejsc do rekreacji, ścieżki rowerowe,
- rozwój turystyki,
- wsparcie dla przedsiębiorców co przyczyni się do powstania nowych miejsc pracy,
- aktywizacja społeczności lokalnej, konsultacje bezpośrednie z mieszkańcami,
- poprawa opieki społecznej i zdrowotnej,
- dobry dostęp do internetu,
- gazyfikacja gminy,
- budowa żłobka.

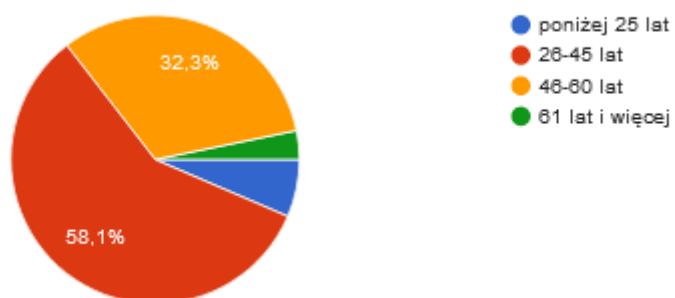
Informację dotyczącą ankietowanych mieszkańców gminy Harasiuki przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 28 Informacje dot. ankietowanych mieszkańców gminy Harasiuki

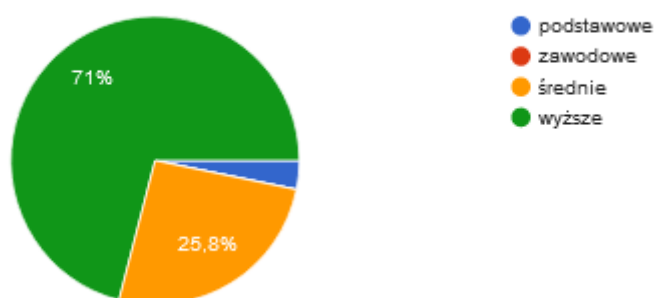
Płeć

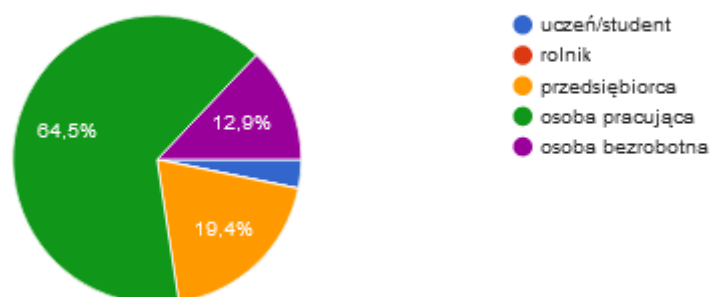
Wiek

Wykształcenie

Zatrudnienie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet

WNIOSKI Z DIAGNOZY

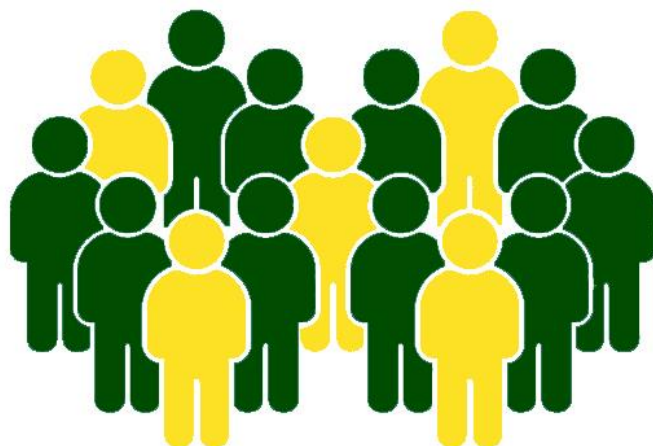
Zgodnie z obowiązującymi przepisami dotyczącymi strategii rozwoju gminy, opracowanie Strategii Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023-2030 poprzedzone zostało przygotowaniem „Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej”, która stanowi kluczowy etap w kompleksowej ocenie ponadlokalnych zasobów oraz w wypracowaniu strategicznych rozwiązań.

Wnioski z diagnozy stanowiły podstawę opracowania części kierunkowej Strategii, która zawiera wizję, cele strategiczne, kierunki działań, kluczowe projekty do realizacji oraz model struktury funkcjonalno-przestrzennej wraz z rekomendacjami w zakresie polityki przestrzennej i wskazaniem obszarów strategicznej interwencji.

Poniżej zostały przedstawione najważniejsze wnioski z diagnozy, wynikające z poszczególnych obszarów tematycznych, tworzących strukturę diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy Harasiuki, tj. obszaru społecznego, gospodarczego oraz

przestrzenno-środowiskowego, uzupełnione o oceny z przeprowadzonych wśród mieszkańców ankiet.

7.1. Obszar społeczny

Liczba ludności gminy Harasiuki zmniejsza się, przede wszystkim z uwagi na ujemny przyrost naturalny

Gmina Harasiuki jest trzecią pod względem najmniejszej liczby mieszkańców gminą w powiecie niżańskim, a zamieszkiwało ją na koniec 2021 roku 5 812 osób. Od 2017 roku liczba mieszkańców spadła o 371 osób, a biorąc pod uwagę prognozę dotyczącą liczby ludności do roku 2030, negatywny trend ma się w dalszym ciągu utrzymywać, co stanowić będzie poważną barierą w rozwoju gminy.

Jednym z głównych powodów spadającej liczby mieszkańców jest ujemny przyrost naturalny.

W latach 2017-2021 w każdym roku przyjmował wartości ujemne. Liczba urodzeń przez te lata utrzymywała się na podobnym poziomie, natomiast liczba zgonów wahała się od 69 w roku 2017 i 2019 do 89 w 2021. W 2021 roku przyrost naturalny przyjął rekordowo niską wartość z uwagi na dużą liczbę zgonów i wyniósł - 39. Łączna liczba urodzeń na przestrzeni lat 2017-2021 wyniosła 247, natomiast liczba zgonów 384.

W analizowanym okresie na terenie gminy wystąpiło ujemne saldo migracji. Gminę opuściło 320 osób, natomiast przybyło 256, a różnica spowodowała spadek 64 mieszkańców gminy w przeciągu 5 lat. Najwięcej osób opuściło gminę w 2019 roku. Powszechnie wiadomo jednak, że dane meldunkowe nie są najbardziej rzetelnym źródłem danych, a rzeczywista liczba mieszkańców gminy i ich aktualnego miejsca pobytu może być jeszcze bardziej niekorzystna.

Wyzwaniem samorządu w nadchodzących latach będzie zatrzymanie mieszkańców w gminie oraz pozyskanie nowych.

Postępujące starzenie się społeczeństwa gminy

Z perspektywy ekonomicznych grup wiekowych, najliczniejszą grupą w gminie Harasiuki są osoby w wieku produkcyjnym. Niemniej, analiza liczby osób w poszczególnych grupach wiekowych na przestrzeni lat 2017-2021 ukazuje, że ludność gminy starzeje się, co przejawia się wzrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym oraz ich udziału w liczbie ludności ogółem. Zgodnie z prognozą liczby ludności do roku 2030, trend ten w najbliższych latach będzie z dużym prawdopodobieństwem postępował. Porównanie prognozy z rzeczywistymi danymi pokazuje, że spadek liczby mieszkańców oraz proces starzenia się społeczeństwa postępuje szybciej niż prognozowano co wymaga podjęcia działań samorządu w celu odwrócenia tego trendu.

Powoduje to, że konieczne będzie ukierunkowanie działań na rzecz seniorów, przede wszystkim w zakresie tworzenia infrastruktury społecznej, typu dom dziennego pobytu lub klub seniora, a także infrastruktury zapewniającej opiekę całodobową dla osób starszych.

Podstawowe usługi medyczne na terenie gminy Harasiuki świadczy 2 podmioty. Na poziomie specjalistycznym opiekę zdrowotną zapewniają placówki zlokalizowane w mieście Nisko, Stalowa Wola. W ocenie mieszkańców gminy jakość opieki medycznej na terenie gminy jest na średnim poziomie, co z perspektywy postępującego procesu starzenia się społeczeństwa oznacza, że osobom starszym brakuje zadowalających warunków ochrony zdrowia i staje się poważnym problemem, wpływającym na jakość życia.

Konieczne inwestycje w infrastrukturę społeczną oraz modernizacja istniejących budynków

W zakresie infrastruktury społecznej, na terenie gminy Harasiuki brakuje wspomnianych wcześniej obiektów przeznaczonych dla potrzeb osób starszych, ale także placówek zapewniających opiekę nad dziećmi do lat 3, typu żłobek lub klub dziecięcy, co niekorzystnie może wpływać na rynek pracy. Oprócz wyżej wspomnianych braków w infrastrukturze, koniecznością jest dalsze dostosowywanie budynków użyteczności publicznej dla potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych oraz dalsze przeprowadzenie termomodernizacji budynków użyteczności publicznej. Pozytywnie natomiast oceniany jest stopień wyposażenia gminnych placówek oświatowych oraz jakość kształcenia w tych placówkach.

Poziom zaangażowania obywatelskiego oraz działalność lokalnych stowarzyszeń i organizacji pozarządowych świadczy o aktywności obywateli

Na terenie gminy Harasiuki działalność prowadzą lokalne stowarzyszenia i organizacje pozarządowe, zarówno w sferze kulturalnej, kultywowaniu tradycji i obyczajów, sportowej w oparciu o istniejącą infrastrukturę. W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, w gminie Harasiuki w roku 2021 funkcjonowało 34 organizacje pozarządowe, co było jednym z wyższych wyników w powiecie i kształtowało się powyżej średniej dla powiatu niżańskiego. Ważną rolę pełnią w tym funkcjonujące koła gospodyń wiejskich oraz zespoły artystyczne, które promują gminę w regionie. W 10 miejscowościach funkcjonują także ochotnicze straże pożarne.

Na tle pozostałych gmin powiatu niżańskiego w gminie Harasiuki frekwencja w wyborach osiągała jeden z wyższych wyników w powiecie powyżej średniej dla powiatu lub nieznacznie poniżej, co świadczy o zaangażowaniu mieszkańców gminy w sprawy państwa.

7.2. Obszar gospodarczy

Niski udział osób pracujących, poziom bezrobocia powyżej średniej dla powiatu

Jednym z czynników określających stan gospodarki, a także jej potencjał jest rynek pracy. Zasadniczy wpływ na rynek pracy na danym obszarze mają zarówno występująca tu liczba osób w wieku produkcyjnym, jak i ilość dostępnych miejsc pracy, które kształtują podaż i popyt pracy. Nierównowaga pomiędzy popytem, a podażą pracy wpływa z kolei na poziom bezrobocia.

Zgodnie z danymi GUS, na terenie gminy w 2021 roku pracowało 284 osoby, co stanowiło zaledwie 7,8 % liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym. Wartości wskaźników dotyczących rynku pracy w zakresie liczby pracujących na 1000 mieszkańców oraz liczby pracujących na 1000 ludności w wieku produkcyjnym, przedstawiały się bardzo niekorzystnie dla gminy Harasiuki, na tle pozostałych gmin powiatu niżańskiego. Wyniki te wynikają jednak z metodologii Głównego Urzędu Statystycznego, który w statystykach dot. pracujących nie bierze pod uwagę podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących nie przekraczającej 9 osób oraz pracujących w rolnictwie w ramach indywidualnych gospodarstw. Ze względu na turystyczny charakter gminy małe przedsiębiorstwa stanowią dominującą gałąź gospodarki, dlatego statystyki te nie oddają rzeczywistego poziomu zatrudnienia w gminie Harasiuki.

Z uwagi na małą liczbę miejsc pracy, część mieszkańców gminy pozostaje zarejestrowana jako osoby bezrobotne, na co wpływ ma też brak większych zakładów pracy na terenie gminy oraz specyfika lokalnego rynku pracy, przez co udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyniósł w gminie Harasiuki w 2021 r. 9,1 %. Niemniej, ważnym zagadnieniem jest

również zjawisko bezrobocia ukrytego, tj. pozostawanie bez pracy i nierejestrowanie się jako osoba bezrobotna, a także zjawisko „szarej strefy”, tj. nielegalne zatrudnienie, bez opłacania składek oraz podatku dochodowego, przez co trudno jest oszacować faktyczną skalę bezrobocia.

Gmina Harasiuki jest gminą typowo wiejską i na jej terenie nie funkcjonują większe zakłady produkcyjne, a znaczna część mieszkańców ukierunkowana jest na działalność usługowo-handlową. Z tego względu wśród przedsiębiorstw zdecydowanie dominują podmioty, których przedmiotem działalności jest budownictwo oraz handel hurtowy i detaliczny.

Trzon gospodarki gminy Harasiuki stanowią mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 pracowników, które stanowiły 99,1 % wszystkich podmiotów gospodarczych.

Użytki rolne stanowią 18,9 % powierzchni gminy. Zgodnie z opublikowanymi wstępnymi wynikami Powszechnego Spisu Rolnego 2020 na terenie gminy Harasiuki w 2020 roku znajdowało się 626 gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 4 903,94 ha, z czego 3 179,05 ha (64,8 %) stanowiły użytki rolne. Biorąc pod uwagę liczbę pracujących w gospodarstwach rolnych, na terenie gminy Harasiuki pracowało łącznie 1244 osób, tj. ok. 21,4 % ogółu mieszkańców gminy. Główną powierzchnię zasiewów stanowiły zboża.

Turystyka, oparta na walorach przyrodniczych i krajobrazowych, dotknięta jest problemem sezonowości ruchu turystycznego

Ważnym czynnikiem rozwoju gminy Harasiuki jest turystyka, która determinuje procesy społeczno-gospodarcze tego obszaru. Gmina posiada walory przyrodnicze i krajobrazowe, a istotną kwestią jest również rozwój infrastruktury zagospodarowania turystycznego. Na terenie gminy istnieje, ale słabo rozwinięta baza noclegowa i gastronomiczna oraz niewielka liczba atrakcji turystycznych. Dostępne udogodnienia i atrakcje przyciągają jednak turystów głównie w letnim sezonie turystycznym. Okres późnojesienny i zimowy przynosi pewien przestój w ruchu turystycznym, kiedy to liczba turystów spada.

Z tego względu należy podjąć kroki w celu rozwoju infrastruktury turystycznej oraz tworzenia nowych produktów turystycznych, które przyciągną turystów o każdej porze roku, co przyczyni się również do rozwoju przedsiębiorczości na terenie gminy oraz wzrostu dochodów jej mieszkańców, a w konsekwencji i wzrostu dochodów budżetowych gminy.

7.3. Obszar przestrzenno-środowiskowy

Walory przyrodnicze i położenie szansą gminy

Gmina Harasiuki cechuje się niezwykle atrakcyjnym położeniem geograficznym, w rejonie Lasów Janowskich, co przekłada się na jej walory przyrodnicze i krajobrazowe – zróżnicowanie rzeźby terenu, piękne widoki, rozległe kompleksy leśne, czystość środowiska oraz bogactwo fauny i flory. Stąd ważne są działania ukierunkowane na zachowanie czystości środowiska oraz dobrą jakość powietrza. Lasy stanowią ok. 52,6 % powierzchni gminy. Ochrona przyrody na tym terenie występuje w kilku formach, tj. Parku Krajobrazowego Lasy Janowskie – otulina, obszarów Natura 2000 – specjalnego obszaru ochrony ptaków – Puszcza Solska oraz specjalnego obszaru ochrony siedlisk – Bory Bagienne nad Bukową oraz Dolina Dolnej Tanwi.

Mieszkalnictwo na terenie gminy rozwija się, jednak infrastruktura techniczna wymaga dalszych inwestycji, w celu poprawy jakości życia mieszkańców oraz przyciągnięcia nowych

System powiązań komunikacyjnych na terenie gminy tworzy droga wojewódzka nr 858 Zarzecze – Szczepieszyń oraz połączone z nią drogi powiatowe i gminne.

Głównym problemem infrastruktury drogowej pozostaje brak podziału przestrzeni drogowej dla uczestników ruchu, przejawiający się brakiem chodników i ścieżek rowerowych w znacznej części obszaru gminy. Istniejące już chodniki wymagają natomiat rozbudowy. Należy podjąć również działania w celu tworzenia infrastruktury na rzecz rozwoju elektromobilności, tj. stacji ładowania pojazdów elektrycznych.

Na przestrzeni ostatnich lat na terenie gminy Harasiuki rozwija się budownictwo mieszkaniowe. W okresie od 2017 do 2021 roku powstało 60 budynków mieszkalnych, a wartość wskaźnika mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności jest poniżej wartości dla powiatu

nizańskiego i województwa podkarpackiego. Rozwój mieszkalnictwa jest jednak ściśle powiązany z dostępnością i jakością infrastruktury technicznej.

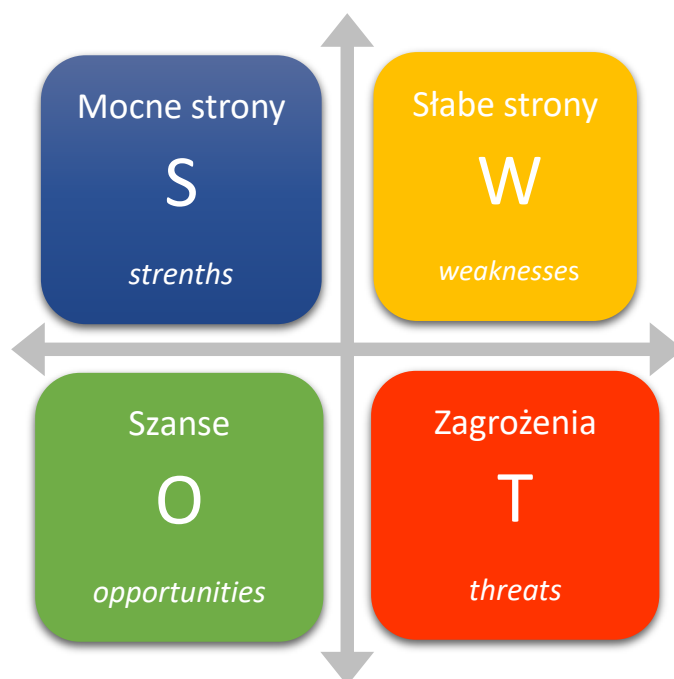
Z sieci wodociągowej w 2021 r. korzystało prawie 99,9 % ogółu mieszkańców gminy Harasiuki, z kolei z sieci kanalizacyjnej jedynie 10,5 % ogółu mieszkańców. Była to najniższa wartość w powiecie nizańskim, co pokazuje, że w najbliższych latach gmina powinna podjąć działania w celu zwiększenia poziomu skanalizowania.

Gmina Harasiuki posiada dostęp do sieci gazowej, jednak do sieci podłączonych jest jedynie 6,7% ludności co powoduje, że mieszkańcy korzystają z alternatywnych źródeł ogrzewania mieszkań, jak energia elektryczna, pompy ciepła, czy przede wszystkim kotły na paliwo stałe. Ważne jest podjęcie przez gminę współpracy z operatorami w zakresie dalszej budowy sieci gazociągowej.

7.4. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest powszechnie wykorzystywana przez jednostkach administracji publicznej jako narzędzie diagnozy strategicznej, opartej na wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowaniach mających wpływ na rozwój danego obszaru. Pozwala ono porównać silne i słabe strony jednostki wynikające z otoczenia wewnętrznego, z szansami i zagrożeniami dla rozwoju płynącymi z otoczenia zewnętrznego, a także określić ich wzajemne oddziaływanie.

Analizy dokonano w oparciu o dane liczbowe, opisowe i przestrzenne pozyskane z gminy Harasiuki oraz ze źródeł zewnętrznych oraz wniosków z przeprowadzonej diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Wymiar społeczny	
Czynniki wewnętrzne	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- poprawiająca się sytuacja społeczna i życiowa mieszkańców, - działające organizacje pozarządowe w obszarze nauki, - aktywność obywatelska mieszkańców zakresie działalności lokalnych stowarzyszeń, - dobrze funkcjonujące placówki oświatowe pod względem posiadanego wyposażenia oraz jakości kształcenia, - placówki przedszkolne, - zmniejszająca się liczba gospodarstw domowych oraz osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie gminy, - wysoka frekwencja wyborcza w wyborach powszechnych,	- spadająca liczba ludności na terenie gminy, - ujemny przyrost naturalny, - ujemne saldo migracji, - migracje ludzi młodych i wykształconych, - ograniczony dostęp do opieki zdrowotnej, - rosnąca z roku na rok liczba osób starszych (wzrastający współczynnik obciążenia demograficznego), - mała liczba organizowanych imprez kulturalnych, - brak żłobków, klubów malucha, miejsc zapewniających opiekę nad małymi dziećmi, - mała oferta kulturalna, - brak aktywizacji osób starszych, - spadek czytelnictwa w gminie, - niski poziom opieki zdrowotnej, - poziom dostosowania budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych i starszych,
Czynniki zewnętrzne	
SZANSE	ZAGROŻENIA
- korzystna struktura wiekowa mieszkańców gminy – najliczniej reprezentowaną grupą wiekową są osoby w wieku produkcyjnym, - zmniejszająca się liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej, - rozwój polityki senioralnej, w tym usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych, - dostosowanie infrastruktury budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych, - pozyskiwanie środków zewnętrznych na wspieranie działań rozwoju kapitału ludzkiego, - wzrost integracji międzypokoleniowej.	- rosnące koszty modernizacji, remontów i utrzymania placówek oświatowych, - migracje mieszkańców do większych miast, - bierna postawa mieszkańców, ograniczone potrzeby integracji społecznej, - pojawienie się sytuacji zewnętrznej powodującej wzrost liczby mieszkańców potrzebujących wsparcia i pomocy społecznej, - zagrożenie izolacją i wykluczeniem społecznym osób starszych, - wzrost problemów opiekuńczo wychowawczych, - zwiększające się kwoty wydatkowane na świadczenia społeczne.

Wymiar gospodarczy	
Czynniki wewnętrzne	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• spadająca liczba zarejestrowanych bezrobotnych, • zmniejszający się udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, • zmniejszająca się liczba osób trwale bezrobotnych, • systematycznie wzrastająca liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy, • duża liczba podmiotów gospodarczych świadczących usługi budownictwie i handlu, • rozwijająca się infrastruktura turystyczna, • systematyczny wzrost dochodów w latach 2017-2021r, a zwłaszcza uzyskiwanych dochodów majątkowych, • wysokość dochodów pozyskanych z programów i projektów unijnych,	• brak miejsc pracy, • zmniejszająca się liczba osób pracujących na terenie gminy, • wskaźniki dotyczące liczby osób pracujących na terenie gminy najniższe w całym powiecie niżańskim, • postępujący wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, przy jednoczesnym spadku liczby osób w wieku produkcyjnym, • mała liczba osób pracujących na terenie gminy – mała liczba zakładów pracy, mała liczba miejsc pracy • wysoki wskaźnik udziału osób bezrobotnych w liczbie ludności, • dominacja mikroprzedsiębiorstw zatrudniających do 9 osób, • brak przedsiębiorstw na lokalnym rynku, zatrudniających powyżej 50 pracowników, • rozdrobnienie gospodarstw rolnych które są mało dochodowe i mało istotne dla gospodarki, • migracje zarobkowe mieszkańców, • brak terenów inwestycyjnych w gminie, • słabo rozwinięta infrastruktura noclegowa, • zbyt mała promocja gminy.
Czynniki zewnętrzne	
SZANSE	ZAGROŻENIA
• powstanie nowych zakładów pracy na terenie gminy, zapewniających zatrudnienie mieszkańcom, • dalszy spadek poziomu bezrobocia na terenie gminy, • efektywniejsze wykorzystanie walorów przyrodniczych do rozwoju przedsiębiorczości i turystyki, • nowe tereny inwestycyjne, • rozwój rolnictwa ekologicznego, • rozwój agro-turystyki, • rozwój społeczeństwa informacyjnego, • skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych.	• niewystarczający poziom wiedzy i informacji mieszkańców na temat możliwości pozyskania środków zewnętrznych na własny rozwój, • ograniczenie możliwości pozyskania środków zewnętrznych na rozwój gminy, • nasilenie barier ograniczających aktywność zawodową osób ze szczególnymi potrzebami, • występowanie barier i ograniczeń w rozwoju związanych z ochroną przyrody i środowiska, • brak środków na rozwój gospodarczy i turystyczny, • brak większych inwestorów.

Wymiar przestrzenno-środowiskowy	
Czynniki wewnętrzne	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- korzystna lokalizacja gminy pod kątem walorów przyrodniczych, - bogate walory przyrodnicze gminy, - potencjał zasobów naturalnych, - potencjał rozwojowy gminy w oparciu o turystykę, - duża lesistość terenu, - dobra dostępność komunikacyjna gminy, - dobra infrastruktura sportowa, - poziom wyposażenie gospodarstw domowych w infrastrukturę wodociągową,	- brak podziału przestrzeni drogowej dla uczestników jej ruchu – brak ścieżek rowerowych i niewystarczająca długość ciągów pieszych na terenie gminy, - niski procent skanalizowania gminy, - niski procent ludności mających dostęp do sieci gazowej, - niewłaściwy system ogrzewania gospodarstw domowych, 0,92% powierzchni gminy objęte planem zagospodarowania przestrzennego, - poziom odpadów komunalnych zebranych w sposób selektywny, w stosunku do ogółu zebranych odpadów, - niewystarczający internet w części gminy, - mała powierzchnia terenów inwestycyjnych
Czynniki zewnętrzne	
SZANSE	ZAGROŻENIA
- pełne wykorzystanie potencjału turystycznego i infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej, - wzrost zainteresowania turystyką rowerową, - rozbudowa infrastruktury technicznej, - rozwój elektromobilności na terenie gminy oraz odnawialnych źródeł energii, - wzrost zaangażowania mieszkańców w rozwój turystyczny gminy, - wzrost usług turystycznych i gastronomicznych, - aktywna postawa gminy w procesie gospodarki niskoemisyjnej, - wzrastająca świadomość mieszkańców na temat ochrony środowiska.	- niewykorzystanie potencjału rozwojowego gminy, wskutek ograniczeń finansowych lub organizacyjnych, - niedostateczne działania gminy w zakresie rozwoju infrastruktury turystycznej a także infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej, - brak środków finansowych na realizację polityki rozwoju, - niskie zainteresowanie mieszkańców odnawialnymi źródłami energii.

7.5. Główne problemy w obszarach Strategii

Przeprowadzona diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, jak również analiza SWOT pozwoliły na zebranie najważniejszych problemów/barier rozwojowych gminy Harasiuki. Celem ich uporządkowania i usystematyzowania zebrano je w formie tabelarycznej oraz podzielono na obszary: społeczny, gospodarczy, przestrzenno - środowiskowy.

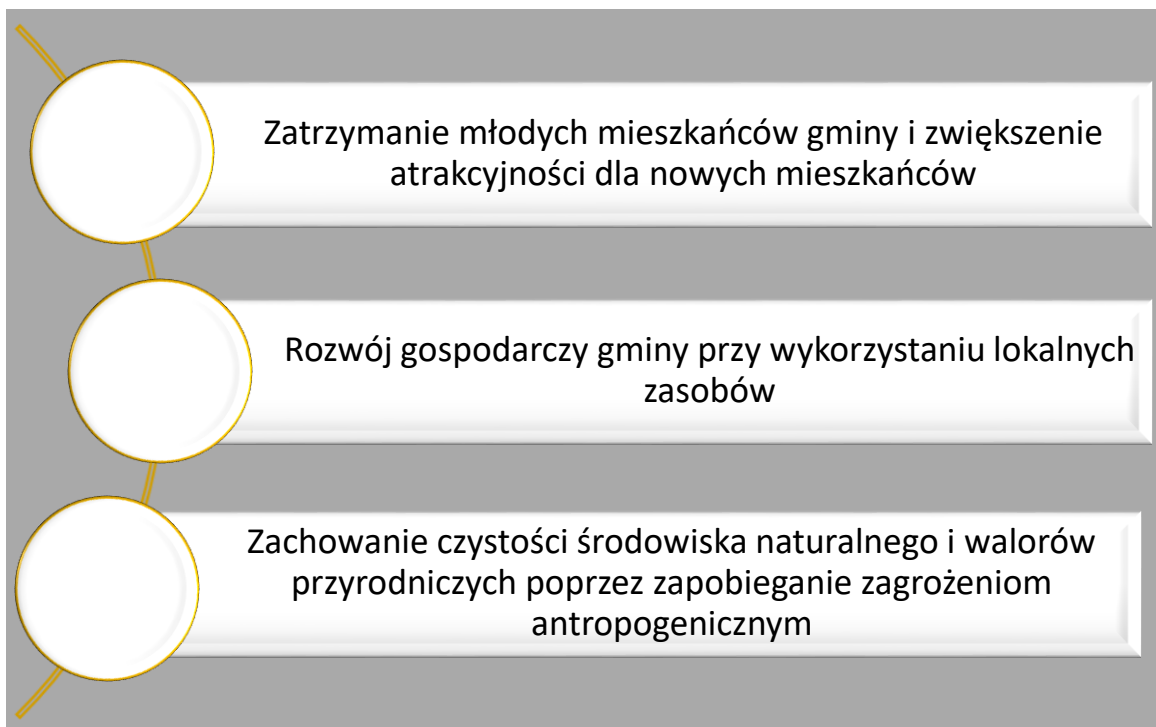
Tabela 46 Najważniejsze problemy Gminy Harasiuki

Obszar	Problemy
Społeczny	• Zmniejszająca się liczba mieszkańców. • Negatywne trendy zmian demograficznych wynikające z ujemnego przyrostu naturalnego. • Starzejące się społeczeństwo. • Niewystarczająca oferta w zakresie wychowania przedszkolnego. • Niezapewnienie dostępności budynków komunalnych dla osób ze szczególnymi potrzebami; • Niska jakość opieki zdrowotnej, w tym niewystarczający zakres usług w zakresie specjalistycznej opieki medycznej.
Gospodarczy	• Postępujący spadek liczby osób w wieku produkcyjnym, przy równoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym, co niekorzystnie wpływać będzie na lokalny rynek pracy. • Mała liczba osób pracujących na terenie gminy oraz wysoka stopa bezrobocia. • Brak miejsc pracy. • Mała liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. • Sezonowość ruchu turystycznego. • Brak całorocznych produktów turystycznych.
Przestrzenno-środowiskowy	• Konieczność inwestycji w rozwój sieci kanalizacyjnej oraz gazowej. • Słabo rozwinięta sieć szerokopasmowa. • Brak ciągów pieszo-rowerowych. • Mała liczba ogólnodostępnych miejsc parkingowych, stojaków na rowery. • Brak przeprowadzonej termomodernizacji budynków użyteczności publicznej. • Brak infrastruktury służącej rozwojowi elektromobilności – stacji ładowania pojazdów elektrycznych, rowerów elektrycznych;

Źródło: Opracowanie własne

7.6. Wyzwania

Na podstawie przeprowadzonej analizy SWOT i określonych najważniejszych problemów i barier rozwojowych gminy Harasiuki, określone zostały kluczowe wyzwania jakie stoją przed gminą Harasiuki, aby przeciwdziałać wskazanym problemom i barierom oraz w celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju:

PLAN OPERACYJNY STRATEGII ROZWOJU GMINY HARASIUKI NA LATA 2023-2030 ORAZ KIERUNKI INTERWENCJI ROZWOJU GMINY

8.1 Misja i wizja

Wizję, określającą w jaki sposób przyjęta polityka prorozwojowa wpłynie na gminę Harasiuki, jak ją zmieni i jaka się ona stanie po jej wprowadzeniu, sformułowano następująco:

Gmina Harasiuki to miejsce atrakcyjne do życia i przyciągające nowych mieszkańców. Zamieszkiwana przez ludzi zaangażowanych w sprawy gminy i czujących współodpowiedzialność za swoje otoczenie. Posiadająca dobrą infrastrukturę i miejsca do wypoczynku i rekreacji.

W ramach wizji ujęto podstawowe założenie strategiczne, określające, iż rozwój będzie prowadzony w sposób zrównoważony, skupiony zarówno na poprawie jakości życia mieszkańców, jak również zapewniającym atrakcyjne i bezpieczne warunki zamieszkania i rozwoju dla mieszkańców i przedsiębiorców. Podkreślono, iż konieczne jest wykorzystanie posiadanych zasobów i walorów, które zidentyfikowano i opisano w diagnozie strategicznej. Dzięki oparciu polityki prorozwojowej o zasadę zrównoważonego rozwoju, przedsięwzięcia strategiczne będą miały na celu takie wykorzystanie istniejącego potencjału Gminy i wewnętrznych czynników rozwojowych, by nie zostały one nadmiernie eksploatowane, lecz oddziaływały na sferę społeczną, gospodarczą, przestrzenną Gminy w sposób długofalowy. Doprowadzi to do trwałego zwiększenia jakości życia, poprawy funkcjonowania otoczenia gospodarczego oraz funkcjonalnego zagospodarowania gminnej przestrzeni. Wizja ta jest zgodna ze strategiczną wizją całego regionu, w której główny nacisk położono na zrównoważony rozwój województwa, z racjonalnym wykorzystaniem specyfiki społeczno-gospodarczej i zasobów środowiska.

Podmiotem odpowiedzialnym za prowadzenie gminnej polityki prorozwojowej, koordynowanie wszystkich jej interesariuszy oraz wdrożenie Strategii Rozwoju jest Gmina Harasiuki. Misję Gminy określono jako:

Zrównoważony i trwały rozwój gminy Harasiuki, w oparciu o potencjał przyrodniczo-krajobrazowy oraz walory turystyczne oraz poprzez aktywność i przedsiębiorczość jego mieszkańców i samorządu zapewniający atrakcyjną i wysoką jakość życia.

Główną wartością, na której oparty jest rozwój gminy Harasiuki są jej mieszkańcy. Cel ten będzie osiągnięty poprzez zapewnienie im godnych warunków bytowych, rozwój form aktywności oraz poczucie bezpieczeństwa w przyszłości. Gmina będzie miejscem przyjaznym i pewnym dla wszystkich grup społecznych. Drugim kluczowym elementem rozwoju gminy Harasiuki są posiadane walory przyrodnicze i krajobrazowe oraz potencjał turystyczny. Z tego względu gmina będzie dążyć do utrzymania czystości i bioróżnorodności środowiska przyrodniczego oraz rozwoju infrastruktury turystycznej, a także będzie wdrażać działania wspierające rozwój gospodarczy oparty na wewnętrznym potencjale.

8.2 Cele strategiczne rozwoju w wymiarze przestrzennym, gospodarczym i społecznym. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia

Cele strategiczne rozwoju, kierunki działań i wskaźniki osiągnięcia celów

Wnioski z opracowanej *Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Harasiuki* oraz z przeprowadzonych spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami gminy, stały się podstawą dla opracowania części programowej *Strategii*, która zawiera najważniejsze założenia polityki rozwoju lokalnego.

Plan operacyjny *Strategii* składa się z trzech priorytetów:

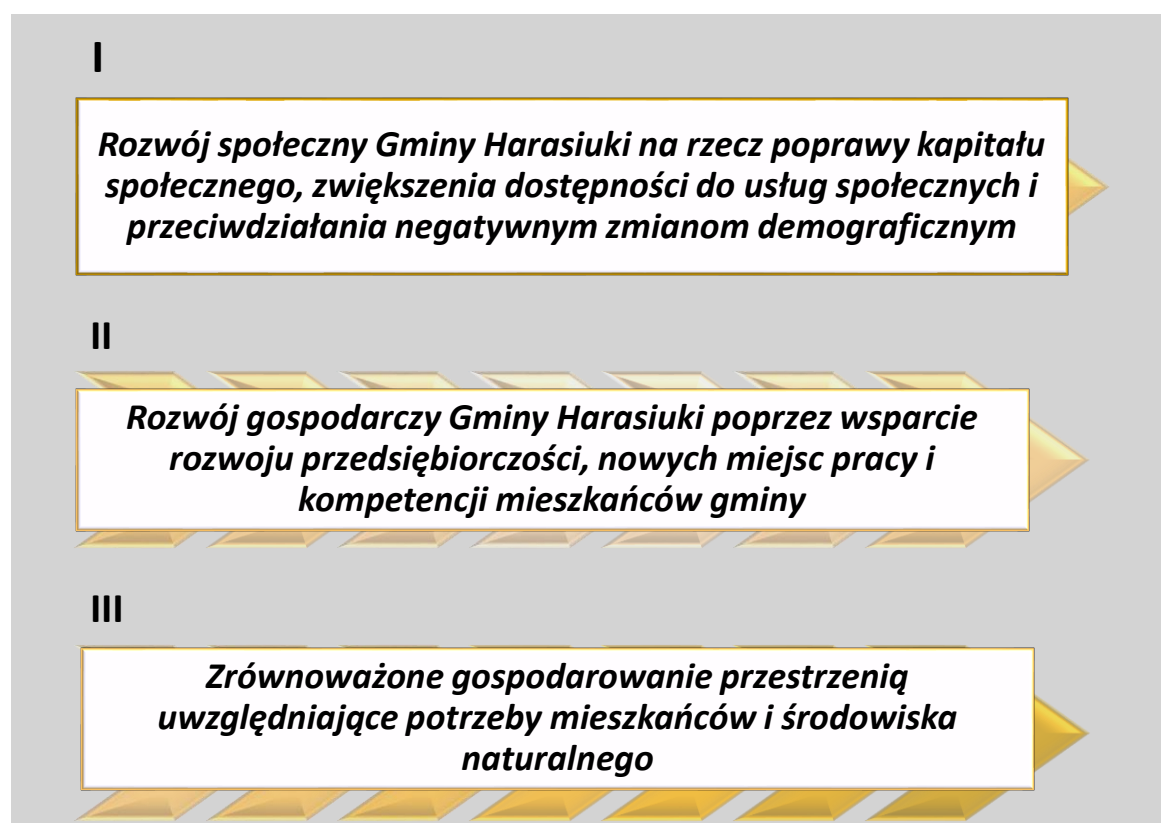
1. Społeczeństwo,
2. Gospodarka,
3. Przestrzeń i środowisko.

CELE STRATEGICZNE

Cele strategiczne grupują długofalowe, trwałe efekty wdrażanych przedsięwzięć strategicznych i opisują ich oddziaływanie na proces rozwoju w przyjętym horyzoncie czasowym. Zostały wyznaczone na bazie przeprowadzonej diagnozy stanu obecnego, są konsekwencją przyjętej wizji i obranych zasad polityki rozwoju. Zgodnie z założeniami, ich realizacja prowadzić będzie do poprawy poziomu rozwoju gospodarczego i jakości życia lokalnej społeczności. Zaproponowane poniżej cele rozwoju gminy Harasiuki są konsekwencją zidentyfikowanych wyzwań rozwoju. Tworzą one spójny i wzajemnie uzupełniający się układ, w którym efekty jednych celów generują i wzmacniają efekty realizacji innych.

W oparciu o przeprowadzoną *Diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Harasiuki* i wykonaną na jej podstawie analizę SWOT, sformułowane zostały cele strategiczne i operacyjne. Zgodnie z logiką cele strategiczne odnoszą się do zidentyfikowanych obszarów problemowych, wyznaczonych na podstawie przeprowadzonej analizy gminy oraz konsultacji społecznych (ankietyzacji). Głównym argumentem przemawiającym za opracowaniem *Strategii*, jest możliwość planowanego realizowania zadań mających na celu wykreowanie jak najlepszych warunków dla rozwiązywania najbardziej naglących problemów. Niezwykle istotne jest także osiągnięcie najbardziej pożądanых, z punktu widzenia społeczności lokalnej efektów, przy jednoczesnym wykorzystaniu dostępnych zasobów naturalnych, finansowych, organizacyjnych i ludzkich.

Struktura celów strategicznych:

Cele strategiczne będą osiągnięte poprzez realizację celów operacyjnych, które obejmują:

Cele strategiczne		
I. Rozwój społeczny Gminy Harasiuki na rzecz poprawy kapitału społecznego, zwiększenia dostępności do usług społecznych i przeciwdziałania negatywnym zmianom demograficznym	II. Rozwój gospodarczy Gminy Harasiuki poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, nowych miejsc pracy i kompetencji mieszkańców gminy	III. Zrównoważone gospodarowanie przestrzenią uwzględniające potrzeby mieszkańców i środowiska naturalnego
Cele operacyjne		
I.1. Zwiększenie dostępności do usług społecznych dedykowanych osobom starszym i o specjalnych potrzebach	II.1. Wsparcie rozwoju działalności gospodarczej, w tym modernizacji gospodarstw rolnych i działalności okołorolniczej, np. przez rozwój rolnictwa społecznego	III.1 Poprawa dostępności komunikacyjnej i poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego
I.2. Poprawa jakości opieki i kształcenia dzieci i młodzieży.	II.2. Wzmacnianie znaczenia w gospodarce gminy turystyki i rekreacji wykorzystującej lokalnej zasoby kulturowe i przyrodnicze	III.2 Odnowa wsi oraz poprawa bezpieczeństwa i estetyki przestrzeni publicznych
I.3. Rozwój oferty aktywnego wypoczynku mieszkańców	II.3. Poprawa jakości usług komunalnych i warunków prowadzenia działalności gospodarczej z poszanowaniem stanu środowiska naturalnego	III.3 Adaptacja do zmian klimatu i przeciwdziałanie tym zmianom

I.4. Wzmocnienie lokalnej tożsamości i budowania oferty kulturalnej blisko miejsca zamieszkania	II.4. Prowadzenie działań promocyjnych wspierających rozwój gospodarczy i rozwój zdolności współpracy w wymiarze terytorialnym	
I.5. Wsparcie inicjatyw oddolnych i warunków rozwoju kapitału społecznego gminy		
OSI I	OSI II	OSI III

Cele strategiczne gminy Harasiuki odwzorowują obszary rozwojowe w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzenno-środowiskowej, które są zależne od siebie i wzajemnie się przenikają. Cele strategiczne mają długofalowy charakter i wskazują kierunki postępowania w realizacji określonej wizji rozwoju i misji. Narzędzia i sposoby realizacji celów strategicznych określają cele operacyjne, które dotyczą średniego horyzontu czasowego. Cele operacyjne uszczegóławiane są przez kierunki działań, służące realizacji założonych celów oraz stanowią podstawę wdrażania Strategii. Kierunki działań stanowią głównie konkretne przedsięwzięcia rozwojowe, często o charakterze inwestycyjnym.

Poniżej przedstawiona została charakterystyka przyjętych celów strategicznych i celów operacyjnych, wraz ze wskazaniem kierunków działań w ramach poszczególnych celów oraz oczekiwane rezultaty planowanych działań z wskaźnikami ich osiągnięcia.

CEL STRATEGICZNY I

Rozwój społeczny Gminy Harasiuki na rzecz poprawy kapitału społecznego, zwiększenia dostępności do usług społecznych i przeciwdziałania negatywnym zmianom demograficznym

Cel operacyjny I.1. Zwiększenie dostępności do usług społecznych dedykowanych osobom starszym i o specjalnych potrzebach

Cel operacyjny I.2. Poprawa jakości opieki i kształcenia dzieci i młodzieży.

Cel operacyjny I.3. Rozwój oferty aktywnego wypoczynku mieszkańców

Cel operacyjny I.4. Wzmocnienie lokalnej tożsamości i budowania oferty kulturalnej blisko miejsca zamieszkania

Cel operacyjny I.5. Wsparcie inicjatyw oddolnych i warunków rozwoju kapitału społecznego gminy

Jakość życia mieszkańców stanowią możliwości podejmowania aktywności społecznej i korzystania z oferty usług dostosowanej do potrzeb i problemów każdego z mieszkańców. Mając na względzie wyzwania demograficzne stojące przed gminą Harasiuki, kluczowe w rozwoju społecznym są obszary: zdrowia publicznego oraz pomocy społecznej. Dodatkowo, czynnikami poprawiającymi komfort życia mieszkańców są dostęp do oferty kulturalnej, sportowej czy rekreacyjnej. Jako uzupełniające działania, stymulujące poprawę konkurencyjności w zakresie zamieszkiwania, są usługi opieki nad dziećmi do 3 lat i edukacji. W zapewnianiu odpowiedniej jakości usług społecznych ważne są potrzeby wszystkich mieszkańców gminy, a także poszczególnych grup mieszkańców. Trendy demograficzne pokazują, że wyzwaniem rozwojowym

stojącym przed gminą jest starzenie się społeczeństwa i konieczność dostosowania usług społecznych do potrzeb osób o szczególnych potrzebach, chorych i z niepełnosprawnością.

Ważnym elementem rozwoju społecznego jest wspieranie inicjatyw oddolnych mieszkańców i zwiększenie ich zaangażowania w życie gminy. Aktywizacja społeczna ma na celu kształtowanie postawy współdziałania i samoorganizacji mieszkańców, wzmacniając więzi społeczne i kapitał społeczny gminy, zwiększa umiejętności mieszkańców do radzenia sobie w trudnych życiowo sytuacjach, a docelowo wspiera zdolności do podejmowania aktywności gospodarczej. W tym obszarze rozwój usług społecznych może wykorzystywać ekonomię społeczną jako narzędzie rozwoju włączającego.

Działania skupione wokół rozwoju społecznego obejmować będą zarówno przedsięwzięcia inwestycyjne, jak i programy społeczne i nieinwestycyjne działania rozwojowe.

W celu zaplanowane są zadania, które będą podejmowane na rzecz osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (takich jak osoby z niepełnosprawnościami, osoby w trudnej sytuacji życiowej lub materialnej, osoby starsze), ich aktywizacji oraz integracji społecznej. Cel będzie realizowany poprzez działania inwestycyjne jak i miękkie obejmujące m.in. zapewnienie usług specjalistycznych czy opieki.

Wzrost kapitału ludzkiego i wykształcenie przyszłych pokoleń jest warunkiem koniecznym do funkcjonowania w nowoczesnych uwarunkowaniach technologicznych i zapewnienia długofalowego rozwoju gminy. Cel ten zakłada poprawę jakości kształcenia młodzieży poprzez odpowiednie wyposażenie szkół jak i organizację pozaszkolnych zajęć edukacyjnych, sportowych oraz kółek zainteresowań dla dzieci i młodzieży. Ważnym elementem jest również zapewnienie opieki najmłodszym dzieciom. Cel zakłada rozwój kluczowych kompetencji oraz szkolnictwa, które są warunkiem kształtowania nowych, elastycznych postaw adaptacyjnych do zmieniających się warunków otoczenia.

Ważne w dobrze funkcjonującym społeczeństwie jest balans pomiędzy pracą i wypoczynkiem. Prowadzone w tym kierunku działania powinny uwzględniać oczekiwania osób ze szczególnymi potrzebami, możliwość zabawy i wypoczynku połączonego z edukacją ekologiczną. Rozwijać powinna się także infrastruktura rekreacyjna i oferta spędzania wolnego czasu ukierunkowana na potrzeby mieszkańców. To może z uwagi na posiadane walory przyrodnicze i krajobrazowe przyczynić się do rozwoju turystyki.

Wzmocnienie lokalnej tożsamości w oparciu o walory historyczne i kulturowe będzie ważnym elementem realizacji strategii. Odbywać się to będzie poprzez wsparcie instytucji działających w sferze kulturalnej jak również lokalnych grup. Takie działania będą wpływać na poczucie przynależności do lokalnej społeczności.

Cel zakłada realizację przedsięwzięć, mających na celu wsparcie oddolnych inicjatyw, kreowanie lokalnych liderów itp. Wszelkie działania w tym zakresie pozwolą zarówno na wspieranie indywidualnego rozwoju, jak też na integrację lokalnej społeczności, co jest szczególnie ważne na obszarach wiejskich. Działania tego typu pozwalają na angażowanie mieszkańców w organizację i udział w różnorodnych przedsięwzięciach, co jeszcze bardziej wzmacnia więzi społeczne i zachęca do czynnego udziału w życiu lokalnej społeczności.

CEL STRATEGICZNY I					
Rozwój społeczny Gminy Harasiuki na rzecz poprawy kapitału społecznego, zwiększenia dostępności do usług społecznych i przeciwdziałania negatywnym zmianom demograficznym					
Cel operacyjny	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ	Wartość bazowa (2021 rok)	Oczekiwany trend
Cel operacyjny I.1. Zwiększenie dostępności do usług społecznych dedykowanych osobom starszym i o specjalnych potrzebach	• rozwój działalności instytucji i usług wspierających seniorów i opiekę nad osobami zależnymi, tj.: klub seniora, usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania, • rozwój usług asystenckich, gospodarstw opiekuńczych, gospodarstw społecznych, z wykorzystaniem instrumentu ekonomii społecznej, • zapewnienie usług specjalistycznych / poradnictwa w formie pomocy psychologicznej, prawnej, pielęgniarek, rehabilitantów, wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego, • zwiększenie dostępu do opieki zdrowotnej dla mieszkańców gminy Harasiuki w tym realizacja programów profilaktyki zdrowotnej,	– rozwój usług społecznych adresowanych do seniorów – wzrost aktywności oraz integracja osób ze szczególnymi potrzebami, – poprawa jakości opieki medycznej.	liczba nowych przedsięwzięć adresowanych do seniorów (szt.)	0	
			liczba nowych usług społecznych (szt.),	0	
			liczba wybudowanych obiektów infrastruktury społecznej (szt.)	0	
			liczba mieszkańców korzystających z nowych usług społecznych (os.),	0	
			liczba zmodernizowanych/ doposażonych obiektów infrastruktury społecznej (szt.)	0	
Cel operacyjny I.2. Poprawa jakości opieki i kształcenia dzieci i młodzieży.	• rozwój form opieki nad dziećmi w wieku do 3 lat na terenie gminy Harasiuki, • wzrost dostępności i jakości usług opieki przedszkolnej na terenie gminy Harasiuki, • poprawa jakości kształcenia w gminie Harasiuki przez wzrost dostępności do dodatkowych zajęć	– poprawa dostępności do opieki nad dziećmi do lat 3 – poprawa dostępności do	liczba placówek zapewniających opiekę nad dziećmi do lat 3 (szt.)	0	
			liczba zmodernizowanych/doposażonych placówek oświatowych (szt.)	0	

	edukacyjnych ukierunkowanych m.in. na rozwój kompetencji kluczowych, umiejętności społecznych, cyfryzacji edukacji oraz usług edukacyjnych dla dzieci o szczególnych potrzebach, • zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych dla dzieci, zarówno na poziomie szkolnym, jak i przedszkolnym poprzez zakup wyposażenia i pomocy dydaktycznych; • organizacja pozaszkolnych zajęć edukacyjnych, sportowych oraz kółek zainteresowań dla dzieci i młodzieży; • poprawa jakości kształcenia w gminie Harasiuki przez przygotowanie nauczycieli do wykorzystania narzędzi cyfrowych w nauczaniu, • poprawa infrastruktury dydaktyczno - sportowej szkół podstawowych z terenu gminy Harasiuki oraz tworzenie warunków dla poprawy jakości kształcenia.	opieki przedszkolnej, – wzrost jakości kształcenia, – rozwój kompetencji kluczowych uczniów oraz wzmacnianie ich zdolności,			
Cel operacyjny I.3. Rozwój oferty aktywnego wypoczynku mieszkańców	• utworzenie stref rekreacji dla mieszkańców gminy Harasiuki, z elementami edukacji przyrodniczej place zabaw (w tym zielone place zabaw), • budowa szlaków pieszych, rowerowych, nordic walking z elementami edukacji kulturowo - przyrodniczej, wykorzystujących potencjał przyrodniczy gminy Harasiuki,	– rozwój oferty spędzenia wolnego czasu, – wzrost dostępności urządzeń dla aktywności ruchowej, – utworzenie szlaków turystycznych i rowerowych,	liczba nowych i zmodernizowanych obiektów sportowo-rekreacyjnych (szt.)	2	
			Liczba utworzonych stref rekreacji dla mieszkańców (szt.)	3	

		– zwiększenie liczby osób ćwiczących, – rozwój oferty spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży.	liczba wybudowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej (szt.),	6	
Cel operacyjny I.4. Wzmocnienie lokalnej tożsamości i budowania oferty kulturalnej blisko miejsca zamieszkania	• rozwój oferty kulturalnej wspierającej tożsamość lokalną i integrację mieszkańców gminy Harasiuki, • działania na rzecz zwiększenia aktywności lokalnych grup artystycznych, stowarzyszeń, grup hobbystycznych; • modernizacja i zakup wyposażenia do świetlic wiejskich zlokalizowanych w budynkach OSP wspierającego budowanie oferty kulturalnej dla mieszkańców gminy Harasiuki, • budowanie poczucia przynależności do lokalnej społeczności, kultywowanie tradycji, zachowanie pamięci o lokalnej historii, • wzmocnienie poczucia tożsamości lokalnej i wspólnotowości przez rozwój infrastruktury i zakup wyposażenia dla Gminnej Biblioteki Publicznej	– zwiększenie atrakcyjności oferty kulturalnej, – usprawnienie funkcjonowania gminnych jednostek kulturalnych, – poprawa dostępności do oferty kulturalnej, – zapewnienie wysokiej jakości i dostępności infrastruktury kulturalnej, – wzrost tożsamości lokalnej,	liczba wydarzeń kulturalnych zorganizowanych przez Gminę Harasiuki	5	
			liczba zmodernizowanych i/lub wyposażonych obiektów wykorzystywanych na cele kulturalne (szt.),	2	
			Liczba nowych projektów kulturalnych (szt.),	2	
Cel operacyjny I.5. Wsparcie inicjatyw oddolnych i warunków	• wzmocnienie kompetencji społecznych i umiejętności organizacyjnych lokalnych liderów, • wsparcie inicjatyw oddolnych mieszkańców, • wspieranie działalności organizacji pozarządowych i współpraca z nimi; • promocja wolontariatu wśród młodzieży,	– zwiększenie się liczby lokalnych liderów, – wzrost zaangażowania w sprawy gminy,	liczba nowych przedsięwzięć integrujących mieszkańców (szt.)	0	
			liczba organizacji pozarządowych i grup nieformalnych (szt.),	9	

rozwoju kapitału społecznego gminy	• rozwój usług aktywizujących mieszkańców gminy Harasiuki w tym osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami	– wzrost aktywności osób starszych i niepełnosprawnych	liczba oddolnych inicjatyw realizowanych przez mieszkańców (szt.),	3	
---	---	--	--	---	---

- tendencja rosnąca

- tendencja malejąca

- bez zmian

CEL STRATEGICZNY II

Rozwój gospodarczy Gminy Harasiuki poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, nowych miejsc pracy i kompetencji mieszkańców gminy

Cel operacyjny II.1. Wsparcie rozwoju działalności gospodarczej, w tym modernizacji gospodarstw rolnych i działalności okołorolniczej, np. przez rozwój rolnictwa społecznego

Cel operacyjny II.2. Wzmacnianie znaczenia w gospodarce gminy turystyki i rekreacji wykorzystującej lokalnej zasoby kulturowe i przyrodnicze

Cel operacyjny II.3. Poprawa jakości usług komunalnych i warunków prowadzenia działalności gospodarczej z poszanowaniem stanu środowiska naturalnego

Cel operacyjny II.4. Prowadzenie działań promocyjnych wspierających rozwój gospodarczy i rozwój zdolności współpracy w wymiarze terytorialnym

Rozwój sfery gospodarczej na bazie posiadanych zasobów i potencjału skupia cele operacyjne i przedsięwzięcia, które będą wywierać trwałe, długofalowe efekty na sferę gospodarczą. Zakłada się, że przedsięwzięcia wdrożone w ramach tego celu w długim okresie doprowadzą do wzrostu aktywności gospodarczej i inwestycyjnej oraz rozwoju przedsiębiorczości.

Rolniczy charakter gminy dostarcza wysokiej jakości produktów rolnych, które mogą samodzielnie być przedmiotem sprzedaży oraz stanowić podstawę do rozwoju przetwórstwa i sektora rolno-spożywczego. Dodatkowo, gmina dysponuje cennymi walorami przyrodniczymi, które z jednej strony należy chronić, a z drugiej strony udostępniać na specjalnych zasadach dla celów turystycznych, edukacyjnych, rekreacyjnych i sportowych.

Rozwój gospodarczy powinien opierać się na zasadach zrównoważonego rozwoju, co w praktyce oznacza dążenie do równowagi pomiędzy potrzebami gospodarczymi i wymaganiami ochrony środowiska. W tym zakresie ważna jest poprawa jakości świadczonych usług komunalnych i infrastruktury sieciowej, zapewniających zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska. Podejmowane działania inwestycyjne oraz wdrażane programy, wspierać powinny dostosowanie lokalnych gospodarstw rolnych do wyzwań rynkowych, a także wspomagać rozwój działalności okołorolniczej, stwarzającej warunki dywersyfikacji źródła dochodów gospodarstw rolnych. Budowa i modernizacja elementów infrastruktury technicznej oraz społecznej wpływa na poprawę warunków środowiskowych i zdrowotnych oraz wzrost atrakcyjności tych terenów dla zewnętrznych przedsiębiorców, co przyczynia się do wzrostu liczby nowych mieszkańców. Jakość życia na obszarach wiejskich coraz bardziej będzie zależała od zrównoważonego gospodarowania zasobami środowiskowymi. W tym zakresie ważne jest gospodarowanie zasobami wód, troska o jakość powietrza oraz ochronę ziemi.

Współcześnie, niezbędnym elementem zintegrowanego rozwoju jest tworzenie warunków do rozwoju innowacji oraz zapewnienie dostępności do usług cyfrowych.

Cel strategiczny II został tak sformułowany, by podkreślić istotność wykorzystania posiadanych przez Gminę zasobów do poprawy funkcjonowania lokalnej gospodarki. Strategicznie

prorowadzone działania w sferze gospodarczej umożliwią pełniejsze wykorzystanie posiadanego przez gminę potencjału oraz ułatwia stworzenie kompleksowego, komplementarnego planu działań skoncentrowanego na kreowaniu pożądanych zjawisk gospodarczych.

Dywersyfikacja źródeł dochodów jest bardzo ważna na obszarach typowo rolniczych. Cel ten będzie realizowany poprzez różnego rodzaju działania przyczyniające się do podnoszenia kwalifikacji osób pracujących w rolnictwie, jak również prowadzenie kampanii edukacyjnej związanej z promocją drobnej wytwórczości, rzemiosła i małego przetwórstwa. Tego typu działania w dłuższej perspektywie będą się przyczyniać do tworzenia nowych miejsc pracy na terenie gminy. Ponadto cel ten będzie również realizowany poprzez działania mające na celu modernizację i restrukturyzację gospodarstw rolnych, poprawę wydajności, rozwój współpracy pomiędzy grupami producenckimi. Wsparcie będzie również udzielane w budowie lokalnych rynków rolno-spożywczych oraz w tworzeniu gospodarstw ekologicznych i produkcji żywności ekologicznej.

Turystyka nie jest najważniejszą gałęzią gospodarki Gminy Harasiuki. Biorąc jednak pod uwagę jej położenie geograficzne i komunikacyjne może się to zmienić. Aby jednak mieszkańcy i turyści mogli czerpać większe korzyści z przyrody i historii gminy konieczny jest rozwój bazy noclegowej oraz dywersyfikacja oferty rekreacyjnej i spędzania wolnego czasu.

Wyposażenie obszaru w infrastrukturę techniczną jest bezpośrednio odczuwane przez mieszkańców, z tego względu rozwój tej infrastruktury należy do najczęściej postulowanych celów strategicznych. Odpowiednio rozwinięta infrastruktura, m. in. w postaci sieci kanalizacyjnej umożliwia zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych. Rozwój przewodowej i bezprzewodowej infrastruktury telekomunikacyjnej wpłynie również na podniesienie jakości życia. Przedsięwzięcia realizowane w ramach tego celu zakładają osiągnięcie trwałej, długookresowej poprawy jakości infrastruktury technicznej, ochrony środowiska co w istotnym stopniu przyczyni się do podniesienia jakości życia mieszkańców oraz poprawy funkcjonowania sfery gospodarczej i społecznej.

W ramach celu operacyjnego zakłada się realizację przedsięwzięć, które pozwolą na wzrost aktywności gospodarczej obszaru, sprzyjanie rozwojowi przedsiębiorczości oraz poprawę atrakcyjności obszaru Gminy dla inwestorów zewnętrznych.

Podejmowane działania w zakresie rozwoju lokalnej gospodarki oraz oferty turystycznej, aby przynosić wymierne efekty, muszą zostać odpowiednio wypromowane. Z tego względu planuje się podjęcie szeregu działań mających na celu zapoznanie odpowiednich grup interesariuszy z przygotowaną dla nich ofertą i możliwościami rozwoju. Postępujący rozwój technologiczny wymusza na lokalnych władzach konieczność modyfikacji stosowanych obecnie i tworzenia nowych kanałów promocji, w tym wykorzystania środków masowego przekazu, mediów społecznościowych, stron internetowych i różnego rodzaju aplikacji. Jednocześnie musi być ona spersonalizowana i trafiać do ściśle określonych grup, zainteresowanych danym rodzajem działalności.

CEL STRATEGICZNY II					
Rozwój gospodarczy Gminy Harasiuki poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, nowych miejsc pracy i kompetencji mieszkańców gminy					
Cel operacyjny	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ	Wartość bazowa (2021 rok)	Oczekiwany trend
II.1. Wsparcie rozwoju działalności gospodarczej, w tym modernizacji gospodarstw rolnych i działalności okołorolniczej, np. przez rozwój rolnictwa społecznego	- współpraca z przedsiębiorcami w zakresie pomocy organizacyjno-prawnej w zakresie zarządzania zmianą i niwelowania skutków kryzysu gospodarczego, - współpraca gminy z Powiatowym Urzędem Pracy oraz innymi instytucjami w zakresie promocji programów nastawionych na zwiększenie samozatrudnienia mieszkańców, - kreowanie i podejmowanie lokalnych inicjatyw oraz programów poprawiających atrakcyjność inwestycyjną oraz rozwój przedsiębiorczości we współpracy z instytucjami otoczenia biznesu oraz instytucjami finansowymi,	- wzrost liczby podmiotów gospodarczych na terenie gminy, - rozwój infrastruktury umożliwiającej prowadzenie działalności gospodarczej, - zapewnienie warunków do prowadzenia działalności	liczba działań ukierunkowanych na wsparcie rozwoju przedsiębiorczości (szt.),	0	

	• wsparcie osób planujących rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej (szkolenia, doradztwo, monitoring, finansowanie kosztów prowadzenia działalności w początkowym okresie), • podnoszenie kwalifikacji zawodowych i doradztwo zawodowe mieszkańców gminy Harasiuki, umożliwiające łączenie pracy zawodowej z aktywnością w rolnictwie, • rozwój poradnictwa biznesowego świadczącego profesjonalne usługi dla przedsiębiorców i gospodarstw rolnych, • prowadzenie kampanii edukacyjnej związanej z promocją drobnej wytwórczości, rzemiosła i małego przetwórstwa, • promocja produktów lokalnych dzięki współpracy z organizacjami pozarządowymi np. kołami gospodyń wiejskich; • wsparcie przedsiębiorców w rozwoju działalności gospodarczej i tworzeniu nowych miejsc pracy. • modernizację i restrukturyzację gospodarstw rolnych, w tym rodzinnych, m.in. poprzez poprawę struktury obszarowej (scalenia gruntów), • wzmocnienie procesów poprzez rozwój kooperacji między producentami, ułatwienie organizacji rolników w grupy producentów rolnych, wzmacnianie powiązań gospodarstw	gospodarczej na terenie gminy, – spadek liczby osób bezrobotnych na terenie gminy, – wzrost atrakcyjności inwestycyjnej, – zwiększenie konkurencyjności gospodarki w regionie, – aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców, – wzrost liczby osób pracujących na terenie gminy, – spadek bezrobocia. – rozwój rolnictwa ekologicznego, – aktywizacja producentów rolnych, – rozwój współpracy podmiotów związanych z rolnictwem, – zwiększenie efektywności	liczba podjętych działań edukacyjnych w zakresie małego przetwórstwa, rzemiosła i drobnej wytwórczości (szt.)	0	
			Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie gminy ogółem (szt.),	333	

	rolnych z zakładami przetwórstwa rolno-spożywczego, skracanie łańcuchów dostaw, • wspieranie innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, • wspieranie tworzenia gospodarstw ekologicznych oraz produkcji żywności wysokiej jakości: ekologicznej, tradycyjnej, regionalnej, • wsparcie budowy i modernizacji lokalnych rynków rolno-spożywczych i targowisk oraz wspieranie krótkich łańcuchów dostaw, • promocja i wspieranie dystrybucji produktów lokalnych i tradycyjnych, • wspieranie tworzenia zrównoważonego i konkurencyjnego przemysłu rolno-spożywczego, • redukcja emisji gazów cieplarnianych ze źródeł rolniczych	dochodowości rolnictwa, – zniwelowanie barier ograniczających rozwój rolnictwa, – unowocześnienie gospodarstw rolnych, – ograniczenie występowania negatywnych skutków dla środowiska naturalnego,	Udział osób bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym (%).	9,1	
II.2. Wzmacnianie znaczenia w gospodarce gminy turystyki i rekreacji wykorzystującej lokalnej zasoby kulturowe i przyrodnicze	• wsparcie edukacyjne i doradcze w zakresie tworzenia gospodarstw: edukacyjnych, przygodowych, wiosek tematycznych, ośrodków zajmujących się animacją kultury, • programy aktywizacji gospodarczej i wsparcia na rzecz prowadzenia działalności gospodarczej w oparciu o lokalne zasoby, • wspieranie rozwoju agroturystyki.	– rozwój różnych form turystyki, – zwiększenie atrakcyjności gminy dla turystów spoza jej obszaru, – zwiększenie liczby miejsc noclegowych,	liczba działań na rzecz edukacji i doradztwa rozwoju przedsiębiorczości opartej o zasoby kulturowe i przyrodnicze (szt.),	0	
			liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gminy (szt.)	333	

			liczba powstałych miejsc noclegowych (szt.),	131	
II.3. Poprawa jakości usług komunalnych i warunków prowadzenia działalności gospodarczej z poszanowaniem stanu środowiska naturalnego	• rozbudowa /modernizacja ujęć wody i sieci wodociągowej wraz z monitoringiem systemu, • rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej oraz przydomowych oczyszczalni ścieków, • budowa/rozbudowa stacji uzdatniania wody/oczyszczalni ścieków • dostosowanie systemu selektywnego zbierania odpadów komunalnych poprzez rozwój infrastruktury, • wspieranie utrzymania, rozbudowy i budowy liniowych elementów sieci światłowodowych wraz z węzłami dostępowymi, • współpraca z operatorami w zakresie rozbudowy sieci gazociągowej; • promocja rozwiązań i rozwój infrastruktury biogazowni rolniczych i farm fotowoltaicznych, • usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów użyteczności publicznej i zabudowy jednorodzinnej.	– rozwój sieci kanalizacyjnej oraz polepszenie jakości sieci już istniejącej, – polepszenie jakości środowiska wodnego dzięki zmniejszeniu niekontrolowanego odpływu ścieków, – zwiększenie atrakcyjności Gminy dla nowych mieszkańców i przedsiębiorców, – poprawa stanu gospodarowania wodami na obszarze Gminy, – ograniczenie wpływu działalności człowieka na środowisko przyrodnicze Gminy, – zmniejszenie ilości zmieszanych odpadów komunalnych w liczbie odpadów komunalnych ogółem – zwiększenie poziomu recyklingu odpadów	udział osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w liczbie ludności ogółem (%)	10,5	
			udział osób korzystających z sieci gazowej w liczbie ludności ogółem (%)	6,7	
			liczba nowo zamontowanej infrastruktury OZE (szt.)	460	
			liczba wdrożonych rozwiązań poprawiających warunki prowadzenia działalności gospodarczej, sprzyjających ochronie środowiska naturalnego (szt.)	0	

		komunalnych na terenie gminy, – rozwój sieci gazowej na terenie gminy. – ograniczenie wykluczenia cyfrowego.	Ilość usuniętych wyrobów azbestowych (kg)	109 735	
II.4. Prowadzenie działań promocyjnych wspierających rozwój gospodarczy i rozwój zdolności współpracy w wymiarze terytorialnym	• rozwój terenów inwestycyjnych, • promocja gospodarcza Gminy Harasiuki w zakresie oferty inwestycyjnej, • promocja działalności gospodarczej zwiększających mobilność mieszkańców, tj. teleopieka, usługi transportu door - to door. • Wzmocnienie zdolności analitycznych służb planowania przestrzennego, m.in. poprzez dostęp do nowoczesnych narzędzi w zakresie analizy, przetwarzania, interpretacji i prezentacji danych przestrzennych, • Wzmocnienie bazy wiedzy i potencjału kadrowego gminy	– wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy, – wzrost przedsiębiorczości na terenie gminy – rozwój kompetencji planistycznych, – poprawa dostępności do danych przestrzennych, – wzrost kompetencji pracowników gminnych jednostek organizacyjnych.	liczba przedsięwzięć promujących gminę jako obszar atrakcyjny dla inwestorów (szt.)	0	
			Powierzchnia terenów inwestycyjnych (ha)	55	
			liczba nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (szt.)	4	

- tendencja rosnąca

- tendencja malejąca

 - bez zmian

CEL STRATEGICZNY III

Zrównoważone gospodarowanie przestrzenią uwzględniające potrzeby mieszkańców i środowiska naturalnego

Cel operacyjny III.1 Poprawa dostępności komunikacyjnej i poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego

Cel operacyjny III.2 Odnowa wsi oraz poprawa bezpieczeństwa i estetyki przestrzeni publicznych

Cel operacyjny III.3 Adaptacja do zmian klimatu i przeciwdziałanie tym zmianom

Podstawą działań mających na celu zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców jest troska, przejawiająca się w dostosowaniu warunków inwestowania do zdiagnozowanych wyzwań i trendów rozwojowych oraz zapewnienie odpowiedniej spójności między organizowaniem przestrzeni publicznej - wspierającej funkcjonalnie rozwój społeczny i gospodarczy, a troską o środowisko naturalne. Ład przestrzenny uwzględniający godzenie wymagań społecznych, gospodarczych, technicznych, funkcjonalnych i kulturowych ze środowiskiem naturalnym, stanowi podstawy idei zrównoważonego rozwoju.

W obszarze tym ważne jest skoncentrowanie się na poprawie bezpieczeństwa publicznego, w tym ruchu drogowego i funkcjonalności przestrzennej gminy.

W ramach realizacji celu strategicznego mieszczą się wszelkie działania odnoszące się do odnowy wsi, w tym estetyzacja przestrzeni publicznych. Działania te będą uwzględniały aspekty społeczne, gospodarcze, infrastrukturalne, środowiskowe (w tym kwestie związane z adaptacją do zmian klimatu).

W wymiarze celu strategicznego znajdować się będą również przedsięwzięcia odnoszące się do warunków klimatycznych i ochrony zasobów środowiska. Wyzwaniem zrównoważonego rozwoju jest podejmowanie na poziomie lokalnym działań wspierających proces adaptacji i przeciwdziałania zmianom klimatu, i na tej płaszczyźnie tworzenie warunków do kształtowania przestrzeni przyjaznej mieszkańcom. Lokalna gospodarka - działalność rolnicza jest szczególnie wrażliwa na zmiany klimatyczne przejawiające się coraz większą niestabilnością warunków pogodowych i gwałtownymi zjawiskami atmosferycznymi.

Jakość skomunikowania Gminy z innymi ośrodkami na terenie województwa stanowić będzie w przyszłości podstawę dla jej dalszego rozwoju gospodarczego oraz społecznego z uwagi na atrakcyjność turystyczną tego obszaru. Sieć drogowa na terenie Gminy będzie sukcesywnie modernizowana w celu polepszenia jej stanu technicznego. Zwiększeniu bezpieczeństwa oraz komfortu użytkowania dróg służyć będzie rozbudowa systemu ścieżek pieszo-rowerowych oraz modernizacja źródeł oświetlenia w poszczególnych miejscowościach na terenie Gminy.

Na atrakcyjność obszaru wpływa zagospodarowanie przestrzeni publicznej, poprawiające estetykę miejscowości. Przedsięwzięcia realizowane w ramach tego celu zakładają rewitalizację przestrzeni publicznej, poprawę bezpieczeństwa oraz likwidację barier architektonicznych.

Działania realizowane w tym zakresie będą miały na celu ochronę dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu gminy, kształtowanie przestrzeni z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych. Te działania w istotnym stopniu przyczynią się do podniesienia jakości życia mieszkańców oraz poprawy funkcjonowania sfery gospodarczej i społecznej.

Zasoby środowiska naturalnego Gminy są narażone na ryzyko degradacji zarówno z powodu czynników wewnętrznych (np. problemy z odprowadzaniem ścieków, ogrzewanie budynków za pomocą nieefektywnych, emitujących duże ilości zanieczyszczeń źródeł ciepła), jak też z przyczyn zewnętrznych, do których należą m.in. globalne problemy związane z pogarszaniem stanu środowiska i zmiany klimatyczne. W ramach celu operacyjnego zakłada się podjęcie działań mających na celu utrzymanie czystości środowiska naturalnego i walorów przyrodniczo-krajobrazowych Gminy, by możliwe było ich racjonalne wykorzystanie w procesie zrównoważonego rozwoju.

CEL STRATEGICZNY III					
Zrównoważone gospodarowanie przestrzenią uwzględniające potrzeby mieszkańców i środowiska naturalnego					
Cel operacyjny	KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA DZIAŁAŃ	Wartość bazowa (2021 rok)	Oczekiwany trend
III.1 Poprawa dostępności komunikacyjnej i poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego	- poprawa dostępności komunikacyjnej przez modernizację sieci dróg gminnych i powiatowych, - budowa mostów, przepustów na terenie gminy - tworzenie bezpiecznych przejść dla pieszych, z modernizacją oświetlenia przejść, - rozbudowa ciągów pieszych, chodników, - budowa parkingów wraz z montażem stojaków rowerowych,	- zwiększenie wewnętrznej dostępności komunikacyjnej, - poprawa stanu siatki drogowej na obszarze gminy, - zmniejszenie ryzyka wystąpienia wypadków drogowych z udziałem pieszych, - integracja mieszkańców z różnych części Gminy dzięki usprawnieniu komunikacji, - zachęcenie mieszkańców do korzystania z transportu rowerowego,	długość rozbudowanych/zmodernizowanych dróg (km),	12	
			liczba przebudowanych mostów i przepustów (szt.)	1	
			długość wybudowanych ciągów pieszych (km),	0	
			Liczba infrastruktury poprawiającej stan bezpieczeństwa pieszych (szt.)	0	
III.2 Odnowa wsi oraz poprawa bezpieczeństwa i estetyki	- rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie gminy Harasiuki, - modernizacja skwerów wraz z elementami zieleni publicznej,	- udostępnienie na cele turystyczne obszarów cennych przyrodniczo, - rewitalizacja przestrzeni publicznej.	liczba działań poprawiających ład i estetyzujących przestrzeń Gminy Harasiuki (szt.)	0	

przestrzeni publicznych	- likwidacja barier architektonicznych, - odnowa przestrzeni publicznej; - ochrona dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu gminy, kształtowanie przestrzeni z uwzględnieniem lokalnych form architektonicznych zabudowy wpisanych w kontekst krajobrazowy,		liczba zrealizowanych przedsięwzięć odnowy przestrzeni publicznej (szt.)	0	
			liczba odnowionych miejsc i obiektów zabytkowych (szt.)	0	
			liczba budynków użyteczności publicznej, w których zlikwidowano bariery architektoniczne (szt.)	0	
III.3 Adaptacja do zmian klimatu i przeciwdziałanie tym zmianom	- wdrażanie działań adaptacyjnych i mitygacyjnych z zakresu zielonej i niebieskiej infrastruktury w przestrzeni publicznej Gminy Harasiuki, - tworzenie stacji ładowania pojazdów elektrycznych na terenie Gminy Harasiuki - wdrażanie programów edukacji ekologicznej w szkołach i wśród mieszkańców gminy, - promocja rozwiązań komunikacji bez samochodu przez rozwój sieci ścieżek rowerowych wzmacniających dostępność komunikacyjną gminy, - edukacja w zakresie wdrażania działań służących przeciwdziałaniu i adaptacji do zmian klimatu oraz ochrony zasobów wodnych, - montaż zbiorników na wodę opadową w zabudowie jednorodzinnej i przy obiektach użyteczności publicznej, - ograniczenie emisji powierzchniowej, w tym m.in. termomodernizacja, wymiana źródeł ciepła na		liczba budynków użyteczności publicznej poddanych termomodernizacji (szt.)	0	
			liczba wdrożonych działań adaptacyjnych i mitygacyjnych, wykorzystujących zieloną i niebieską infrastrukturę (szt.)	0	
			liczba utworzonych stacji ładowania samochodów elektrycznych (szt.)	0	

	proekologiczne w budynkach użyteczności publicznej i prywatnych, • wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, np. kolektory słoneczne, fotowoltaika, pompy ciepła, ekologiczne kotły grzewcze. • rozwój systemu ratownictwa poprzez zakup sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zjawisk katastrofalnych dla Ochotniczych Straży Pożarnych, • utrzymanie istniejących form ochrony przyrody wraz z ochroną wzbogacaniem i odtwarzaniem różnorodności biologicznej,				
--	---	--	--	--	--

- tendencja rosnąca

- tendencja malejąca

- bez zmian

Spójność kierunków rozwoju gminy z kierunkami wynikającymi ze strategii rozwoju województwa

Strategia Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023-2030 wpisuje się w ustalenia nadrzędnego dokumentu na poziomie regionalnym, jakim jest Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030. Poniżej wykazano spójność celów zdefiniowanych w niniejszej Strategii z celami określonymi w strategii na szczeblu wojewódzkim.

Tabela 47 Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023-2030 ze Strategią rozwoju województwa - Podkarpackie 2030

Strategia Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023 – 2030	Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030
I. Rozwój społeczny Gminy Harasiuki na rzecz poprawy kapitału społecznego, zwiększenia dostępności do usług społecznych i przeciwdziałania negatywnym zmianom demograficznym	OBSZAR TEMATYCZNY 2. KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY OBSZAR TEMATYCZNY 3. INFRASTRUKTURA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I ŚRODOWISKA
I.1. Zwiększenie dostępności do usług społecznych dedykowanych osobom starszym i o specjalnych potrzebach	2.5. Społeczeństwo obywatelskie i kapitał społeczny 2.6. Włączenie społeczne
I.2. Poprawa jakości opieki i kształcenia dzieci i młodzieży.	2.1. Edukacja 2.7. Aktywny styl życia i sport
I.3. Rozwój oferty aktywnego wypoczynku mieszkańców	2.2. Regionalna polityka zdrowotna 2.7. Aktywny styl życia i sport 3.5. Rozwój infrastruktury służącej prowadzeniu działalności gospodarczej i turystyki
I.4. Wzmocnienie lokalnej tożsamości i budowania oferty kulturalnej blisko miejsca zamieszkania	2.3. Kultura i dziedzictwo kulturowe
I.5. Wsparcie inicjatyw oddolnych i warunków rozwoju kapitału społecznego gminy	2.5. Społeczeństwo obywatelskie i kapitał społeczny 2.6. Włączenie społeczne
II. Rozwój gospodarczy Gminy Harasiuki poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, nowych miejsc pracy i kompetencji mieszkańców gminy	OBSZAR TEMATYCZNY 1. GOSPODARKA I NAUKA OBSZAR TEMATYCZNY 2. KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY OBSZAR TEMATYCZNY 3. INFRASTRUKTURA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I ŚRODOWISKA OBSZAR TEMATYCZNY 4. DOSTĘPNOŚĆ USŁUG
II.1. Wsparcie rozwoju działalności gospodarczej, w tym modernizacji gospodarstw rolnych i działalności okołorolniczej, np. przez rozwój rolnictwa społecznego	1.3. Konkurencyjność gospodarki poprzez innowacje i nowoczesne technologie 2.1. Edukacja 2.4. Rynek pracy
II.2. Wzmacnianie znaczenia w gospodarce gminy turystyki i rekreacji wykorzystującej lokalnej zasoby kulturowe i przyrodnicze	2.3. Kultura i dziedzictwo kulturowe 3.5. Rozwój infrastruktury służącej prowadzeniu działalności gospodarczej i turystyki 2.7. Aktywny styl życia i sport
II.3. Poprawa jakości usług komunalnych i warunków prowadzenia działalności gospodarczej z poszanowaniem stanu środowiska naturalnego	3.1. Bezpieczeństwo energetyczne i OZE 3.7. Zapobieganie i minimalizowanie skutków zagrożeń antropogenicznych

	3.4. Rozwój infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej w regionie
II.4. Prowadzenie działań promocyjnych wspierających rozwój gospodarczy i rozwój zdolności współpracy w wymiarze terytorialnym	3.5. Rozwój infrastruktury służącej prowadzeniu działalności gospodarczej i turystyki 4.1. Poprawa dostępności do usług publicznych poprzez wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych
III. Zrównoważone gospodarowanie przestrzenią uwzględniające potrzeby mieszkańców i środowiska naturalnego	OBSZAR TEMATYCZNY 3. INFRASTRUKTURA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I ŚRODOWISKA
III.1 Poprawa dostępności komunikacyjnej i poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego	3.2. Rozwój infrastruktury transportowej oraz integracji międzygałęziowej transportu 3.5. Rozwój infrastruktury służącej prowadzeniu działalności gospodarczej i turystyki
III.2 Odnowa wsi oraz poprawa bezpieczeństwa i estetyki przestrzeni publicznych	3.8. Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego, w tym ochrona i poprawianie stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu
III.3 Adaptacja do zmian klimatu i przeciwdziałanie tym zmianom	3.1. Bezpieczeństwo energetyczne i OZE 3.6. Przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi

Źródło: Opracowanie własne

WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY

Nieodzownym elementem każdej Strategii Rozwoju jest Wieloletni Plan Inwestycyjny, zawierający kluczowe i strategiczne inwestycje planowane do wykonania w celu realizacji założeń i priorytetów, wskazanych w dokumencie strategicznym. Poniżej zamieszczono tabelę z kartami zadań, zawierającymi wybrane inwestycje kluczowe dla mieszkańców i władz gminy, których realizacja w szczególny sposób wpłynie na zmianę standardu życia mieszkańców.

Wybrane inwestycje, przedstawione poniżej nie wyczerpują katalogu przedsięwzięć możliwych do realizacji w ramach niniejszej strategii, lecz będą bezpośrednio wpisywać się w realizację wskazanych w rozdziale 8 *Plan operacyjny Strategii Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023-2030 oraz kierunki interwencji rozwoju gminy*.

Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji oraz ich lokalizacja, wynikają z diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy Harasiuki, przeprowadzonej na jej podstawie analizy SWOT oraz w oparciu o opinie mieszkańców, wyrażone w czasie badania ankietowego, jak również w oparciu o potrzeby zgłoszone przez władze gminy.

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia i zakres	Lokalizacja inwestycji	Okres realizacji	Szacunkowa wartość inwestycji w zł	Źródła finansowania	Cel operacyjny (oznaczenie)
Karta zadania nr 1	Inwestycje w Infrastrukturę wodno-kanalizacyjną: 1. Modernizacja sieci wodociągowej 2. Przebudowa SUW 3. Budowa i rozbudowa sieci kanalizacyjnej. 4. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków 5. Budowa oczyszczalni ścieków	1. Derylaki, Łazory, Kusze, Sieraków, Krzeszów Górny, Nowa Wieś, Hucisko, Wólka, Huta Stara, Huta Podgórna, Huta Nowa, Żuk Stary, Huta Krzeszowska, Harasiuki, Szeliga, Maziarnia, Gózd, Żuk Nowy, Banachy, Rogóżnia, Pólsieraków, Ryczki, 2. Huta Krzeszowska, Sieraków 3. Derylaki, Łazory, Kusze, Sieraków, Krzeszów Górny, Nowa Wieś, Hucisko, Wólka, Huta Stara, Huta Podgórna, Żuk Stary, Huta Krzeszowska, Harasiuki. 4. Szeliga, Maziarnia, Maziarnia-Pęk, Żuk Nowy, Sieraków (za Tanwią), Banachy, Rogóżnia, Pólsieraków, Ryczki. 5. Hucisko, Wólka.	2023-2030	100 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Środki własne.	II.3
Karta zadania nr 2	Budowa sieci dróg rowerowych (ścieżek rowerowych) na obszarze Gminy	ciąg drogi wojewódzkiej 858 (Harasiuki, Łazory, Rogóżnia, Banachy), Łazory, Huta Krzeszowska, Huta Stara, Huta Podgórna, Gózd,	2023-2030	15 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027;	III.3

		Derylaki, Huta Nowa.			Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	
Karta zadania nr 3	Budowa, przebudowa modernizacja, sieci dróg lokalnych, mostów, przepustów, chodników oraz parkingów na obszarze Gminy	Krzeszów Górny, Łazory, Szeliga, Żuk Stary, Maziarnia Gózd	2023-2030	4 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021- 2027; Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	III.1
Karta zadania nr 4	Modernizacja i rozbudowa systemu oświetlenia ulicznego (wymiana i montaż nowych lamp) na obszarze Gminy	Derylaki, Łazory, Kusze, Sieraków, Krzeszów Górny, Nowa Wieś, Hucisko, Wólka, Huta Stara, Huta Podgórna, Huta Nowa, Żuk Stary, Huta Krzeszowska, Harasiuki, Gózd, Szeliga, Maziarnia, Żuk Nowy, Banachy, Rogóżnia, Pólsieraków, Ryczki.	2023-2030	1 200 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021- 2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	III.2
Karta zadania nr 5	Utworzenie stacji ładowania samochodów elektrycznych a także rowerów oraz hulajnóg na terenie Gminy	Harasiuki	2023-2030	10 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021- 2027; Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027;	III.3

					Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategiczných; Środki własne.	
Karta zadania nr 6	Rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej: 1. rozbudowa kompleksu sportowo- rekreacyjnego 2. budowa zbiornika wodnego wraz z mini aquaparkiem, 3. budowa zbiornika wodnego 4. budowa miejsca dla kamperów 5. przystań kajakowa 6. remont boiska	1. Harasiuki 2. Harasiuki 3. Huta Stara 4. Harasiuki 5. Łazory 6. Hucisko, Huta Krzeszowska	2023-2030	50 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021- 2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategiczných; Środki własne.	I.3
Karta zadania nr 7	Pozyskiwanie terenów pod inwestycje oraz ich uzbrojenie	Huta Nowa (Oblas), Gózd (Karlichy), Łazory (przy PCB)	2023-2030	2 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021- 2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategiczných; Środki własne	II.4
Karta zadania nr 8	Modernizacja centrum miejscowości oraz innych miejscowości Gminy.	Harasiuki, Huta Krzeszowska	2023-2030	4 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021- 2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategiczných; Środki własne	III.2
Karta zadania nr 9	Rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy Montaż instalacji fotowoltaicznej, solarnej, pompy ciepła na budynkach użyteczności publicznej oraz gospodarstw domowych	Derylaki, Łazory, Kusze, Sieraków, Krzeszów Górny, Nowa Wieś, Hucisko, Wólka, Huta Stara, Huta Podgórna, Huta Nowa, Żuk Stary, Huta	2023-2030	30 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021- 2027;	III.3

		Krzeszowska, Harasiuki, Szeliga, Maziarnia, Gózd, Żuk Nowy, Banachy, Rogóżnia, Pólsieraków, Ryczki			Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	
Karta zadania nr 10	Remont i modernizacja zabytkowych budynków, parków na, zabytkowych cmentarzy i mogił na terenie gminy	Huta Krzeszowska,	2023-2030	5 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	III.2
Karta zadania nr 11	Poprawa stanu środowiska naturalnego poprzez wyeliminowanie pokryć dachowych i innych odpadów zawierających azbest z obszaru Gminy	Derylaki, Łazory, Kusze, Sieraków, Krzeszów Górny, Nowa Wieś, Hucisko, Wólka, Huta Stara, Huta Podgórna, Huta Nowa, Żuk Stary, Huta Krzeszowska, Harasiuki, Szeliga, Maziarnia, Gózd, Żuk Nowy, Banachy, Rogóżnia, Pólsieraków, Ryczki.	2023-2030	800 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	II.3
Karta zadania nr 12	Niwelacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych i starszych, w szczególności budynkach użyteczności publicznych	Harasiuki, Huta Krzeszowska	2023-2030	500 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027;	III.2

					Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; PFRON, Środki własne.	
Karta zadania nr 13	Termomodernizacja oraz modernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy	Harasiuki, Huta Krzeszowska	2023-2030	15 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Środki własne.	III.3
Karta zadania nr 14	Modernizacja i rozbudowa infrastruktury oświatowo – edukacyjnej na terenie Gminy wraz z doposażeniem w nowoczesne pomoce dydaktyczne	Harasiuki, Huta Krzeszowska, Hucisko	2023-2030	10 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Ministerstwo Edukacji i Nauki Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	I.2
Karta zadania nr 15	Rozbudowa obiektów OSP z doposażeniem w specjalistyczny sprzęt ratowniczo-gaśniczy	Harasiuki, Krzeszów Górny	2023-2030	10 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji Środki własne.	III.3

Karta zadania nr 16	Montaż koszy na śmieci, ławek w ogólnodostępnych miejscach	Derylaki, Łazory, Kusze, Sieraków, Krzeszów Górny, Nowa Wieś, Hucisko, Wólka, Huta Stara, Huta Podgórna, Huta Nowa, Żuk Stary, Huta Krzeszowska, Harasiuki, Gózd, Szeliga, Maziarnia, Żuk Nowy, Banachy, Rogóżnia, Pólsieraków, Ryczki	2023-2030	50 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	III.2
Karta zadania nr 17	Budowa nowych alejek w parkach, miejscach zalesionych, centrach miejscowości z obszaru Gminy	Harasiuki, Huta Krzeszowska	2023-2030	100 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	III.2
Karta zadania nr 18	Rozbudowa infrastruktury społecznej typu Dom Seniora, Klub Seniora, świetlice środowiskowe	Huta Krzeszowska	2023-2030	3 000 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	I.1
Karta zadania nr 19	Targowisko	Harasiuki	2023-2030	1 500 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027; Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych; Środki własne.	II.1

KSZTAŁTOWANIE PRZESTRZENI GMINY ORAZ OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

10.1. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie

Ustalenia i rekomendacje dotyczące prowadzenia polityki przestrzennej w gminie Harasiuki zostały opracowane na podstawie diagnozy stanu obecnego, istniejących uwarunkowań funkcjonalno-przestrzennych oraz zapisów dotyczących polityki przestrzennej w obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Obszary o przeważającej funkcji rolniczej:

- ochrona gleb poprzez hamowanie procesów degradacyjnych oraz zakaz zabudowy na terenach o wysokich klasach bonitacyjnych gleb,
- zachowanie istniejących zadrzewień śródpolnych,
- dbałość o właściwe stosunki wodne obszaru,
- wyposażenie obszarów produkcji rolnej w niezbędną infrastrukturę,
- wspieranie zwiększania areału gospodarstw,
- zakaz lokalizacji działalności uciążliwej lub szkodliwej dla rolnictwa na obszarach wykorzystywanych rolniczo,
- rozwój drobnego przetwórstwa rolno-spożywczego, opartego na ekologicznych technologiach produkcji.

Obszary o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych:

- zachowanie istniejących form zagospodarowania (lasy, zasoby wodne),
- dążenie do zachowania i odtworzenia naturalnych form krajobrazu leśnego i równowagi ekologicznej podstawowych ekosystemów,
- tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego, uwzględniającego i zapewniającego ochronę podstawowych procesów ekologicznych
- ochrona wód powierzchniowych i podziemnych, zgodnie z warunkami stref ochronnych, na terenie których położona jest gmina, w tym uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej,
- ochrona istniejących zasobów leśnych poprzez racjonalne wykorzystanie i zagospodarowanie w celach rekreacyjnych i turystycznych, ochrona i zachowanie spójności kompleksów leśnych,
- optymalne zagospodarowanie istniejących szlaków pieszych i rowerowych, wyznaczenie miejsc odpoczynku, biwakowania, ścieżek edukacyjnych, punktów widokowych, zgodnie z zasadami ochrony terenów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych.

Obszary lokalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego:

- ochrona konserwatorska i renowacja zabytków,
- eksponowanie i wykorzystywanie zabytków w celach turystycznych w sposób zrównoważony, umożliwiający zachowanie i utrzymanie zabytku,
- zachowanie zieleni w otoczeniu zabytków,
- promowanie zasobów dziedzictwa kulturowego w formie kompleksowej, by stanowiły całościowy zasób kulturowy udostępniony odwiedzającym,

- odpowiednie oznakowanie miejsc o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych i zabytków.

Obszary lokalizacji infrastruktury społecznej:

- modernizacja i poprawa stanu siedzib gminnych instytucji, w tym także ich estetyki,
- likwidacja barier architektonicznych i poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób z niepełnosprawnościami różnego typu,
- zapewnienie dogodnej dostępności komunikacyjnej obiektów użyteczności publicznej, udogodnienia dla rowerzystów, bezpieczne przejścia dla pieszych,
- dbałość o ład przestrzenny i estetykę przestrzeni publicznych wokół obiektów użyteczności publicznej,
- zwiększanie funkcjonalności obiektów użyteczności publicznej i w miarę możliwości łączenie różnych, uzupełniających się funkcji w jednym obiekcie.

Obszary o rozwiniętej lub przeważającej funkcji mieszkaniowej:

- zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez dostęp do wysokiej jakości infrastruktury technicznej: dróg, chodników, sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej,
- kształtowanie funkcjonalnych układów zabudowy zgodnie z zasadami ładu przestrzennego, dostępnych komunikacyjne, wyposażonych w niezbędną infrastrukturę i mających dostęp do funkcji pozamieszkaniowych,
- zapewnienie zieleni oraz dostępu do terenów rekreacji i wypoczynku,
- zapobieganie niekontrolowanemu rozpraszaniu się zabudowy, dbałość o optymalne wykorzystanie obecnych terenów zabudowanych, skupianie zabudowy i zachowywanie ciągłości układów przestrzennych,
- lokalizacja usług nieuciążliwych, wynikających z uzasadnionych potrzeb mieszkańców, w obrębie istniejących układów przestrzennych,
- dbałość o ład przestrzenny terenów mieszkaniowych, objęcie ich miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego.

Obszary o funkcji gospodarczej

- stworzenie warunków do przestrzennej koncentracji usług,
- zapewnienie miejscom koncentracji usług dostępu do niezbędnej infrastruktury technicznej,
- ograniczenie negatywnego wpływu terenów koncentracji usług na sąsiadujące z nimi tereny mieszkaniowe, środowisko, krajobraz,
- rozwój bazy gastronomiczno-noclegowej na rzecz rozwoju turystyki, zgodnie z zasadami prowadzenia usług, w tym nieuciążliwych na terenach mieszkaniowych,
- zapewnienie infrastruktury niezbędnej do prowadzenia działalności usługowej, w tym infrastruktury wodno-ściekowej,

- wykorzystanie obecnie niewykorzystywanych rezerw terenowych i nieruchomości pod działalność turystyczną.

Obszar całej gminy:

- zachowanie ładu i spójności przestrzennej poprzez kontynuowanie tradycyjnych form osadnictwa, utrzymanie skali i struktury jednostek osadniczych, kształtowanie formy architektonicznej nowych obiektów w nawiązaniu do istniejącej architektury, opracowywanie i aktualizowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- utrzymanie skali i struktury jednostek gospodarczych,
- ograniczenie rozproszenia zabudowy przez rozwój budownictwa na zasadzie dogęszczania istniejących jednostek osadniczych,
- organizacja przestrzeni publicznej, miejsc wypoczynku, rekreacji, skwerów, placów, zieleni urządzonej,
- poprawa stanu środowiska naturalnego poprzez uregulowanie gospodarki wodno-ściekowej,
- poprawa stanu powietrza atmosferycznego i dbałość o wpływ na zmiany klimatu poprzez zwiększenie stopnia wykorzystania OZE, termomodernizację budynków, obiektów użyteczności publicznej i siedzib przedsiębiorstw.
- ochrona terenów szczególnie ważnych z punktu widzenia publicznych celów ponadlokalnych i lokalnych jak: realizacja inwestycji komunalnych, usług publicznych, infrastruktury technicznej, realizacji dróg.

10.2. Model struktury funkcjonalno – przestrzennej gminy

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej obrazuje strategiczne pomysły na rozwój gminy zorientowane terytorialnie i jest efektem zintegrowanego procesu planistycznego. W swym założeniu ma stanowić porządkujący składnik strategii, źródło i rodzaj najważniejszych ustaleń rozwojowych osadzonych przestrzennie. Bazą modelu jest przestrzeń, która jest dobrem i zasobem o strategicznym znaczeniu dla społeczności lokalnych. Przestrzeń ma określoną powierzchnię, posiada konkretną wartość, a jednocześnie zmienia się pod wpływem trendów globalnych (np. zmiany klimatyczne) oraz lokalnych (np. podlega silnej presji rozwojowej i zawłaszczaniu przez indywidualnych właścicieli).

Model rozumiany jest jako przedstawienie długookresowej strategicznej wizji rozwoju gminy wynikającej z wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań, zdiagnozowanych potrzeb rozwojowych i posiadanego potencjału, z uwzględnieniem jego specyfiki i zróżnicowania wewnętrznego. Model wskazuje obszary, które strategia rozwoju uznaje za istotne dla osiągnięcia celów rozwoju, obszary wymagające ochrony oraz rodzaje powiązań funkcjonalnych występujących pomiędzy poszczególnymi obszarami.

Główne zadania modelu to:

- obrazować kierunki rozwoju przestrzennego,
- opisywać spodziewane efekty przekształceń przestrzeni wynikające z realizacji celów strategii oraz wyjaśniać spójność interwencji dedykowanych danym obszarom,
- określać i hierarchizować obszary o różnych charakterystykach oraz powiązaniach między nimi, formułować ogólne zalecenia (rekomendacje) i zasady dotyczące gospodarowania przestrzenią (ze szczególnym uwzględnieniem obszarów istotnych z punktu widzenia rozwoju gminy),
- ustalać ramy współpracy z interesariuszami na obszarach realizacji wyznaczonych celów rozwoju (np. właścicielami nieruchomości, instytucjami rządowymi i JST, inwestorami, przedsiębiorcami),
- tłumaczyć wartości ważne w długiej perspektywie czasowej, wyrażane w wizji rozwoju decydujące o prowadzonej polityce rozwoju,
- definiować interes publiczny poprzez ustalenie ram działania dla strategii, polityk i użytkowania przestrzeni, a w konsekwencji pełnić funkcje prewencyjne przed ewentualnymi konfliktami – społecznymi, przestrzennymi, środowiskowymi (np. dotyczącymi lokalizowania kontrowersyjnych inwestycji).

W ramach najważniejszych zadań inwestycyjnych na obszarze gminy Harasiuki można wymienić:

Infrastruktura komunikacyjna:

- budowa sieci dróg rowerowych (ścieżek rowerowych, zaplecza technicznego typu miejsca postojowe, elektryczne stacje ładowania rowerów itp.),
- modernizacja i rozbudowa systemu oświetlenia ulicznego (wymiana i montaż nowych lamp energooszczędnych),

- budowa, przebudowa modernizacja, sieci dróg, mostów, przepustów oraz parkingów, stojaków na rowery
- budowa stacji ładowania pojazdów elektrycznych,
- modernizacja i budowa dróg lokalnych i chodników.

Infrastruktura rekreacyjno-sportowa:

- rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej,
- modernizacja obiektów sportowo – rekreacyjnych,

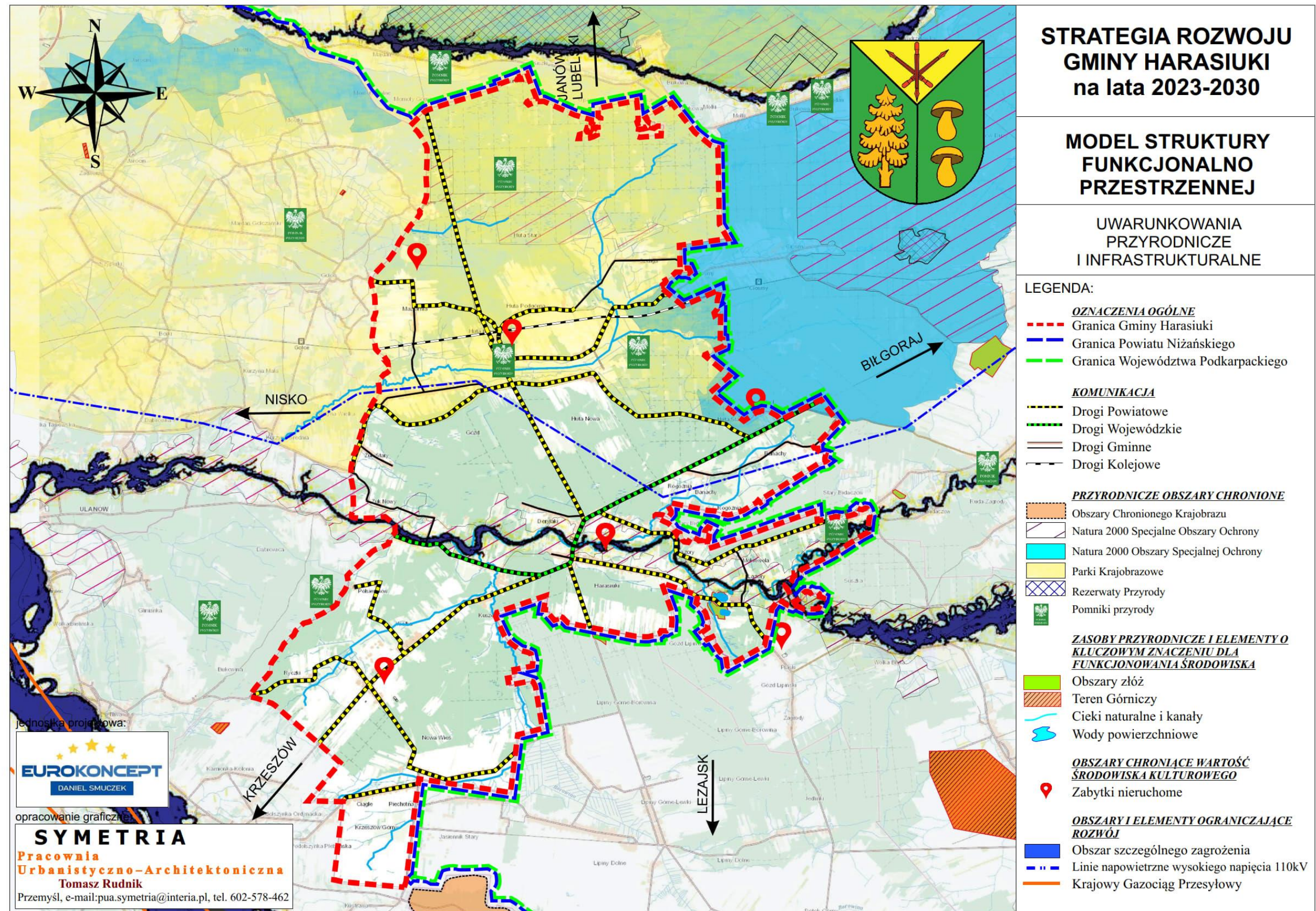
Infrastruktura techniczna i przestrzeń publiczna:

- inwestycje w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną:
 - budowa oraz rozbudowa sieci kanalizacji oraz modernizacja sieci istniejących,
 - budowa przydomowych oczyszczalni ścieków,
 - modernizacja oczyszczalni ścieków, przepompowni ścieków oraz stacji uzdatniania wody wraz z hydroforniami,
- rozwój odnawialnych źródeł energii, w tym budowa dwóch elektrowni wodnych,
- rewitalizacja przestrzeni publicznej,
- termomodernizacja oraz modernizacja budynków użyteczności publicznej.

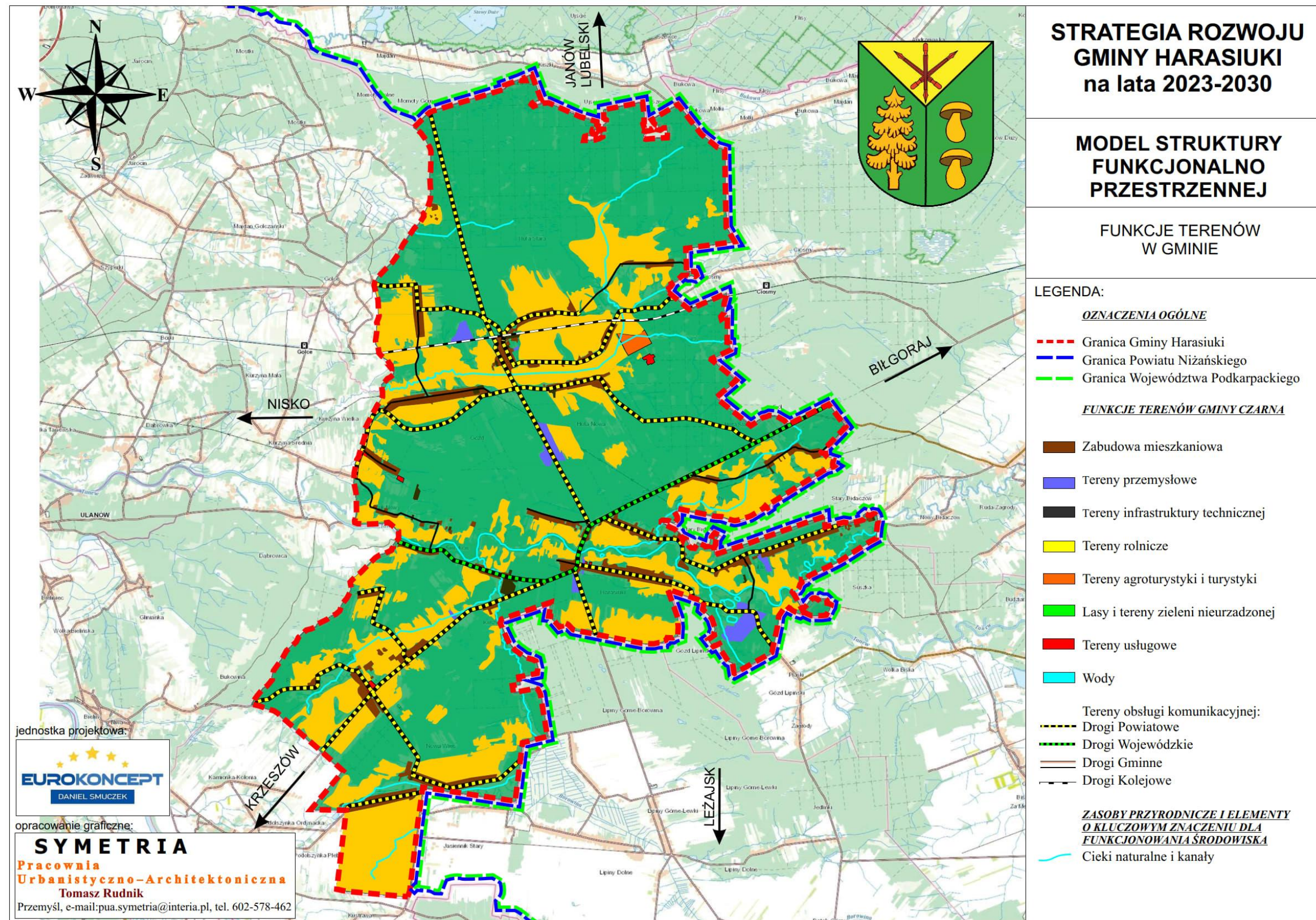
Infrastruktura społeczna:

- niwelacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych i starszych, w szczególności budynkach użyteczności publicznych,
- modernizacja i rozbudowa infrastruktury oświatowej.

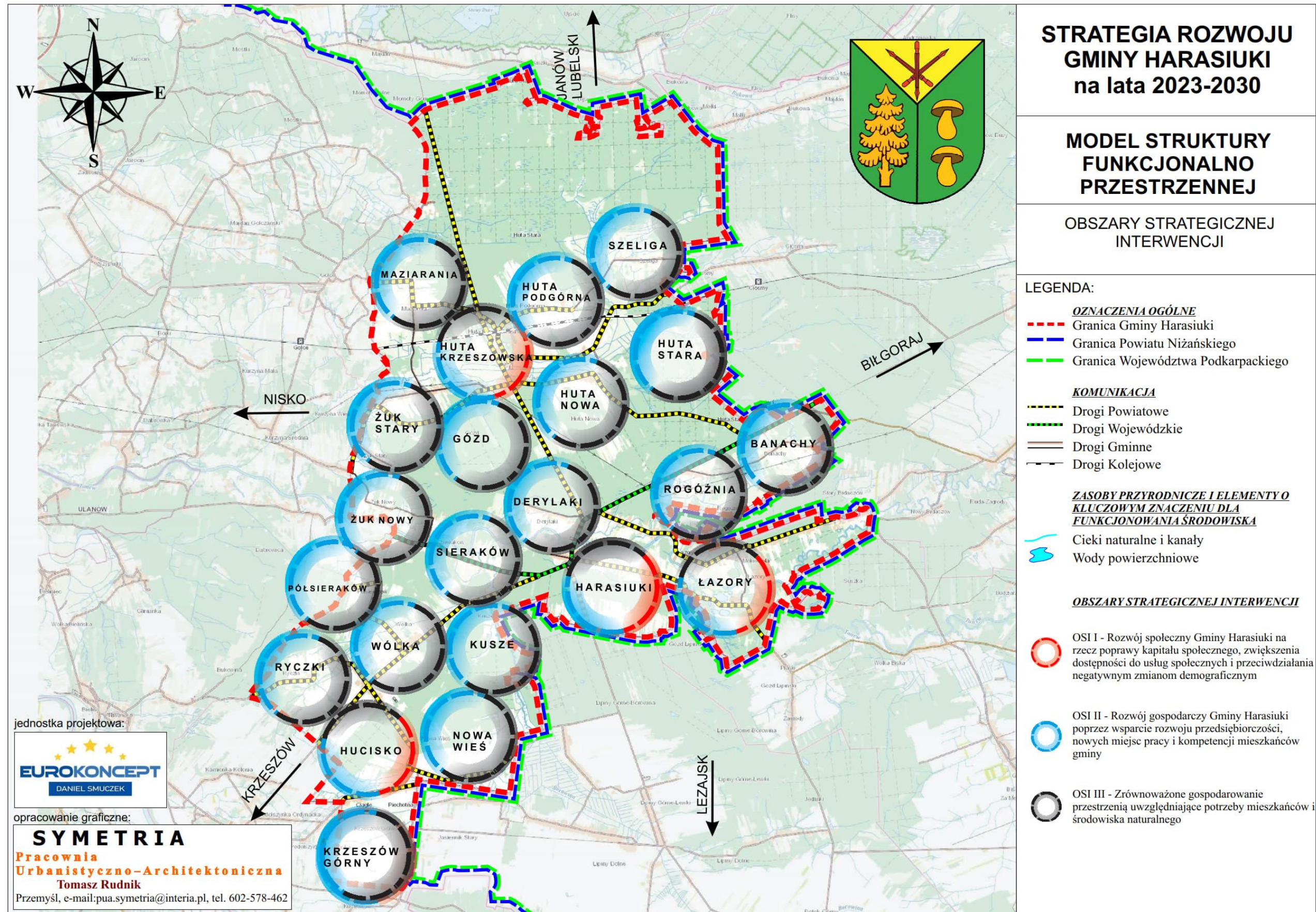

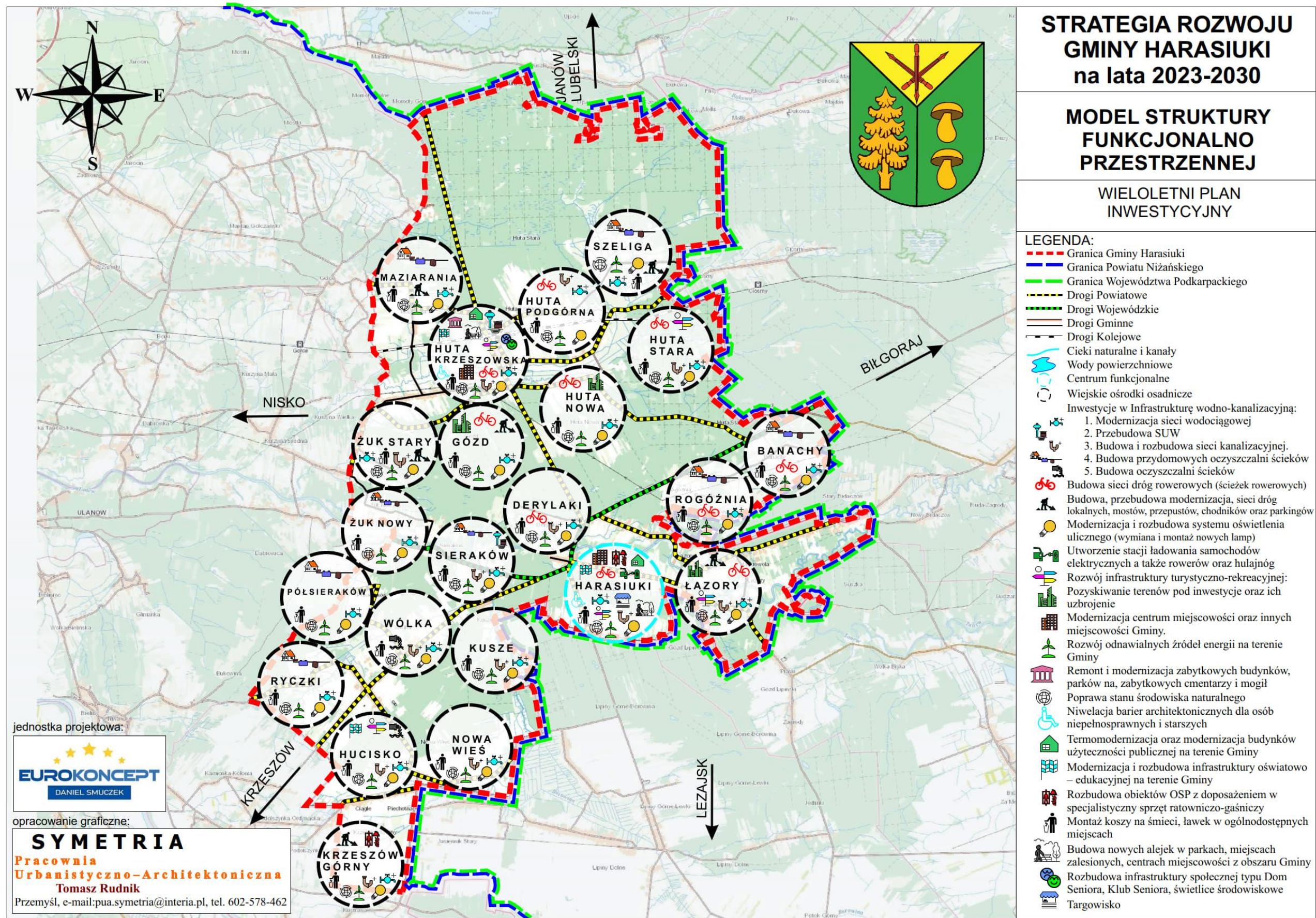

Źródło: Opracowanie własne

Źródło: Opracowanie własne

Źródło: Opracowanie własne

10.3. Obszary strategicznej interwencji wraz z zakresem planowanych działań

Gmina Harasiuki położona jest w obrębie wydzielonych obszarów specjalnych, które zostały wyznaczone w strategicznych i planistycznych dokumentach krajowych i wojewódzkich. W celu ich identyfikacji zostały przeanalizowane następujące dokumenty:

- **Strategia Na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.);**
- **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030);**
- **Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030”.**

Przez obszary specjalne rozumie się:

- **OF (obszary funkcjonalne)** – obszary, na których występuje względnie wyodrębniający się, intensywny i otwarty system powiązań społecznych, gospodarczych lub przyrodniczych, uwarunkowanych cechami środowiska geograficznego (przyrodniczego i antropogenicznego). Szczególnym typem obszaru funkcjonalnego jest miejski obszar funkcjonalny;
- **OSI (obszary strategicznej interwencji)** – określone w strategii rozwoju obszary o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna, łącząca inwestycje - w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub dotyczące zasobów ludzkich, finansowane z różnych źródeł lub przez rozwiązania regulacyjne.

1. OSI Krajowe - Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030):

- **Wschodnia Polska**

Wschodnia część kraju w największym stopniu skupia obszary zagrożone marginalizacją, a jej województwa - lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie - znajdują się w grupie regionów o zdecydowanie niższym poziomie konkurencyjności w porównaniu do średniej w Unii Europejskiej. **W zasięgu OSI Wschodnia Polska znajduje się gmina Harasiuki.**

Mapa 23 Wschodnia Polska

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

2. OSI Regionalne - Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030

Gmina Harasiuki wpisuje się w następujące priorytety:

- **7.3. Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście zrównoważonego rozwoju,**

w szczególności w następujące kierunki działań:

7.3.1. Wzmocnienie szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją województwie

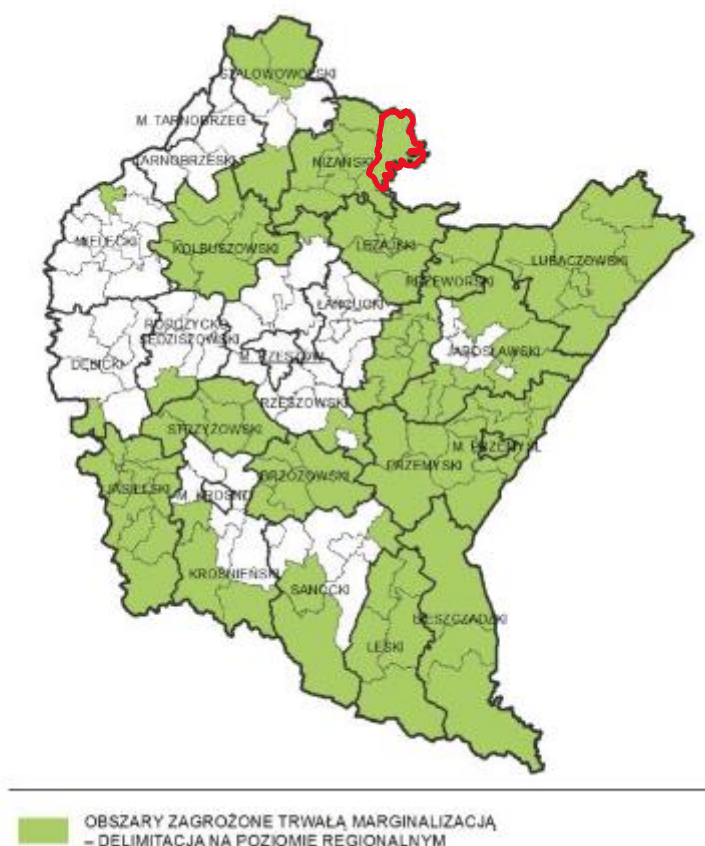
Polityka regionu dąży do realizacji zasad zrównoważonego rozwoju, która obliguje do kierunkowania działań na zapewnienie mieszkańcom pełnego pakietu możliwości rozwojowych niezależnie od miejsca zamieszkania. Podejmowane działania mają identyfikować i wzmacniać czynniki rozwojowe obszarów o słabszych perspektywach rozwojowych, wynikających ze struktury społeczno-gospodarczej, peryferyjnego położenia bądź utraty dotychczasowych funkcji. Oczekiwanymi celami będzie m.in. zwiększenie zasobów infrastrukturalnych w strategicznych sektorach, zdynamizowanie rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o lokalne potencjały, rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności, poprawa dostępu do podstawowych usług publicznych, zniwelowanie wykluczenia transportowego.

Zakładane działania:

- rozwój sektora inwestycji prywatnych w oparciu o lokalne zasoby;
- aktywizacja lokalnych inicjatyw gospodarczych i społecznych, poprzez wykorzystanie potencjału podmiotów publicznych, prywatnych, organizacji pozarządowych i mieszkańców;
- pobudzanie procesów rozwojowych poprzez zapewnienie lepszej dostępności komunikacyjnej na zewnątrz, w tym rozwój infrastruktury drogowej łączącej się z węzłami sieci dróg szybkiego ruchu oraz infrastruktury kolejowej;
- włączenie komunikacyjne obszarów o utrudnionej dostępności;

- dostosowanie infrastruktury technicznej (energetycznej, telekomunikacyjnej, wodnokanalizacyjnej) i społecznej, warunkującej rozwój gospodarczy i wyższą jakość życia mieszkańców;
- wzmocnienie roli instytucji publicznych jako inicjatora nawiązywania partnerstw, współpracy z innymi instytucjami publicznymi, społeczeństwem i innymi interesariuszami na rzecz rozwoju regionu;
- intensyfikacja działań w zakresie ochrony i poprawy stanu środowiska przyrodniczego.

Mapa 24 Obszary zagrożone trwałą marginalizacją – poziom regionalny

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

• 7.4. Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku,

w szczególności w następujące kierunki działań:

7.4.1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej

Obszary wiejskie dotyka zjawisko postępującej marginalizacji i niskiego poziomu jakości życia.

Kluczową kwestią przeciwdziałającą tym trendom jest rozwój infrastruktury w szczególności: wodno-kanalizacyjnej, energetycznej, teleinformatycznej oraz transportowej. Działania należy tak ukierunkować, aby umożliwiały rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w tym powstawanie miejsc pracy w sektorach pozarolniczych, dostępność do usług publicznych, przekwalifikowanie

zawodowe oraz mobilność przestrzenną, przy zachowaniu walorów środowiska przyrodniczego. Realizacja wyzwań regionalnych pozwoli na wielokierunkowy i zrównoważony rozwój obszarów wiejskich.

Zakładane działania:

- poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów wiejskich w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym, w tym w relacji do najbliższego regionalnego bieguna wzrostu;
- zwiększenie dostępności cyfrowej poprzez rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej;
- modernizacja i rozbudowa energetycznych linii przesyłowych, jako podniesienie komfortu życia i bezpieczeństwa;
- rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej i ściekowej;
- poprawa zarządzania sektorem gospodarki odpadami;
- tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości.

Mapa 25 Obszary wiejskie województwa podkarpackiego

Źródło: Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

7.4.2. Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich

Rozwój obszarów wiejskich należy oprzeć na wykorzystaniu zróżnicowanych potencjałów rozwojowych, wzmocnieniu sektora rolnictwa, jak również pozarolniczych specjalizacji gospodarczych. Strategicznym działaniem jest również aktywizowanie społeczności do podejmowania działalności gospodarczej wykorzystującej endogeniczne zasoby obszaru jako elementu konkurencyjności i zwiększenia dochodów ludności.

Zakładane działania:

- promowanie lokalnych zasobów (produktów tradycyjnych, regionalnych, ekologicznych) w celu powstawania alternatywnych źródeł dochodów;
- aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej;
- kreowanie postaw przedsiębiorczych i lokalnych inicjatorów działalności gospodarczej;
- wspieranie i profilowanie specjalizacji regionalno-lokalnej oraz centrów produkcyjno-usługowych,
- rozwój funkcji turystycznych, kompleksowo wykorzystujących lokalne zasoby i specjalizacje.

7.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym

Kluczowym czynnikiem determinującym inicjowanie procesów rozwoju obszarów wiejskich jest wielokierunkowa aktywizacja społeczności lokalnej. Podniesienie poziomu życia zależy od właściwej identyfikacji potrzeb i możliwości danego obszaru, w który to proces należy włączyć lokalną społeczność. Grupy społeczne powinny także współuczestniczyć w zarządzaniu lokalnymi zasobami. Istotne jest również oddolne zaangażowanie się społeczności w partnerstwa regionalne i ponadregionalne, a nawet międzynarodowe.

Zakładane działania:

- wsparcie mieszkańców w realizacji działań wynikających z lokalnych dokumentów strategicznych mających na celu wzmocnienie tożsamości regionalnej;
- podejmowanie współpracy na rzecz integracji społeczności lokalnej w planowaniu wspólnych działań i podejmowaniu wyzwań rozwojowych;
- poszerzenie i wzbogacenie oferty kulturalnej i usług czasu wolnego opartych na lokalnych zasobach przyczyniające się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców obszarów wiejskich, integracji społecznej i aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- promocja lokalnej twórczości kulturalnej, rzemieślniczej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa, przyczyniającej się do wykreowania produktów charakterystycznych dla poszczególnych miejscowości w oparciu o istniejące zasoby;
- promocja regionalnych specjalizacji w rolnictwie, jego otoczeniu i rybactwie (winiarstwo, pszczelarstwo itp. oraz usługi socjalne i rzemiosło, handel, przetwórstwo produktów rolnych, rękodzieło itp.);
- upowszechnianie dobrych praktyk przez społeczność lokalną na płaszczyźnie międzyregionalnej i międzynarodowej; wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi.

7.4.4. Racjonalizacja przestrzeni wiejskiej

Jakość przestrzeni obszarów wiejskich warunkuje możliwość i efektywność działań prorozwojowych. Dlatego też, gospodarka przestrzenna obszarów wiejskich powinna być określona w opracowaniach urbanistycznych, aby zapewnić racjonalne wykorzystanie przestrzeni i zasobów endogenicznych, przy zachowaniu walorów krajobrazowych i przyrodniczych. Należy

również dążyć do zachowania zgodności z dokumentami planistycznymi sporządzanymi dla obszarów sąsiednich.

Zakładane działania:

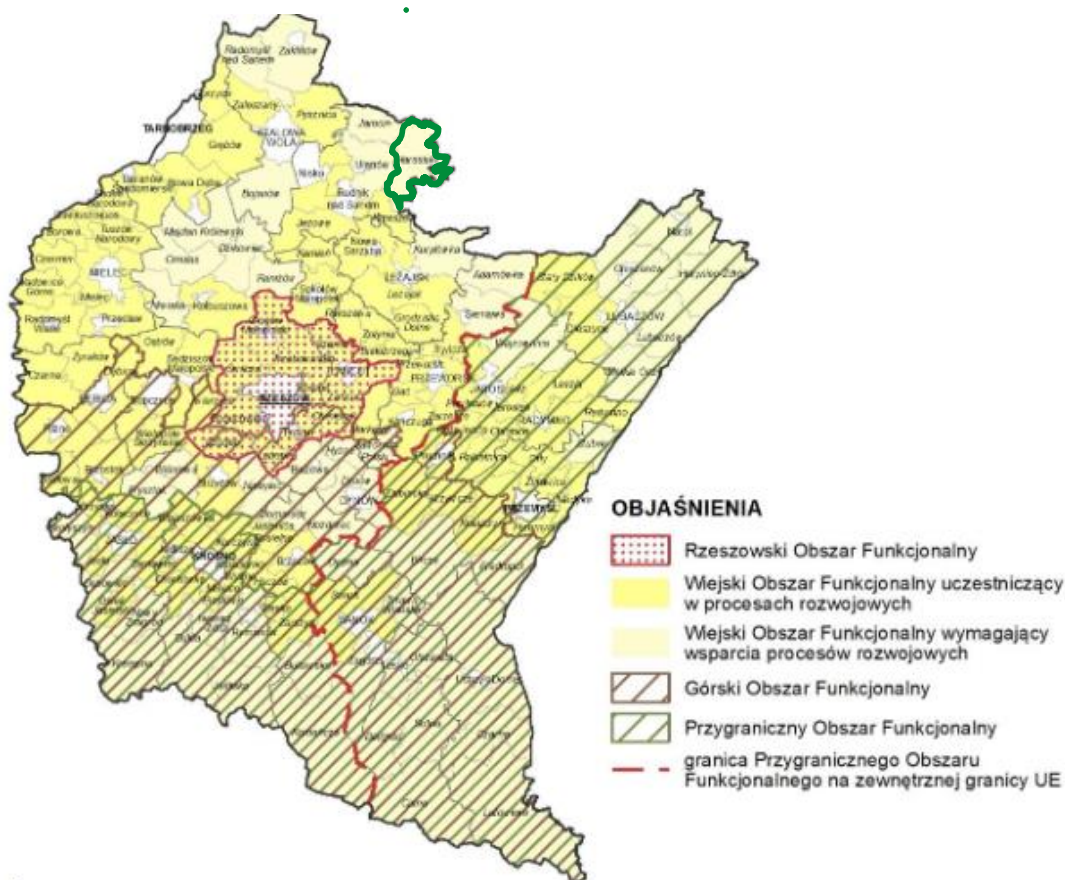
- dostosowanie przestrzeni wiejskiej do potrzeb gospodarczych i społecznych mieszkańców;
- efektywne wykorzystanie przestrzeni poprzez rozwój funkcji rekreacyjnej, sportowej i społeczno-kulturalnej obejmującej budowę i adekwatne wyposażenie obiektów;
- poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni wiejskiej uzyskana poprzez wspieranie projektów mających na celu urządzenie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku.

3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - Perspektywa 2030:

Gmina Harasiuki jest położona na terenie następujących obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym, określonych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030:

- Wiejskiego Obszaru Funkcjonalnego, a w ramach jego – Wiejskiego Obszaru Funkcjonalnego wymagającego wsparcia procesów rozwojowych.

Mapa 26 Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - Perspektywa 2030

- **Wiejski Obszar Funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych**

Wiodące kierunki zagospodarowania:

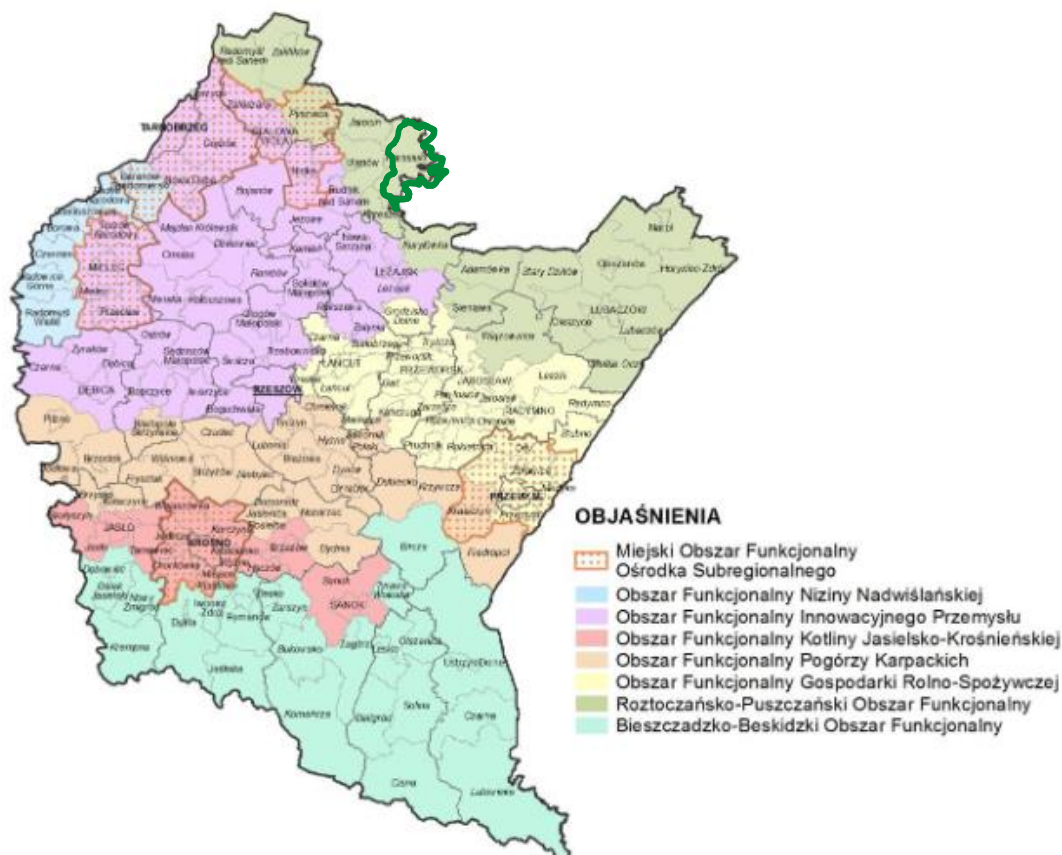
- 1) rozwój rolnictwa ekologicznego opartego na gospodarstwach rodzinnych;
- 2) rozwój działalności gospodarczej związanej z gospodarką rolną i turystyką;
- 3) rozwój kapitału ludzkiego oraz wzrost poziomu życia mieszkańców;
- 4) wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi;
- 5) poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- 6) ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- 7) racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego;
- 8) rozwój turystyki, w tym agroturystyki, funkcji sportowo-rekreacyjnych i uzdrowiskowych,
- 9) rozwój infrastruktury technicznej i transportowej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) rozwój bazy usług publicznych;
- 2) zapobieganie procesom rozpraszania zabudowy powodującym degradację terenów otwartych i przydatnych dla rolnictwa;
- 3) ochrona zasobów leśnych oraz rozwój zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej;
- 4) poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową;
- 5) rozwój funkcji sportowo-rekreacyjnej i turystycznej, w tym agroturystyki oraz leczenia uzdrowiskowego z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

Oprócz obszarów funkcjonalnych o charakterze ponadregionalnym, w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030 w celu identyfikacji obszarów o różnych priorytetach rozwojowych oraz określenia niezbędnych działań służących optymalnemu wykorzystaniu ich potencjałów dla rozwoju województwa, wyznaczone zostały obszary funkcjonalne o charakterze regionalnym, które charakteryzują się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi jednolitymi celami rozwoju. Gmina Harasiuki położona jest na terenie Roztoczańsko – Puszczańskiego obszaru funkcjonalnego.

Mapa 27 Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego Perspektywa 2030

• Roztoczańsko – Puszczański obszar funkcjonalny

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) rozwój turystyki poznawczo-wypoczynkowej i kwalifikowanej opartej na lokalnych walorach przyrodniczych i kulturowych;
- 2) poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru;
- 3) ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
- 4) utrzymanie i rozwój funkcji uzdrowiskowych Roztocza;
- 5) rozwój zrównoważonej gospodarki leśnej i rolnej;
- 6) rozwój bazy przetwórstwa rolno-spożywczego;
- 7) wznowienie eksploatacji złóż siarki;
- 8) ochrona obszaru przed powodzią.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) rozbudowa i modernizacja istniejącej infrastruktury turystycznej;
- 2) rozbudowa istniejących oraz budowa nowych szlaków drogowych oraz modernizacja istniejących linii kolejowych;
- 3) ochrona walorów leczniczych i klimatycznych uzdrowiska Horyniec-Zdrój;
- 4) rozwój rolnictwa ekologicznego dostosowanego do lokalnych warunków, poprawa struktury agrarnej gospodarstw;

- 5) rewaloryzacja historycznych układów urbanistycznych świadczących o unikatowej historii i kulturze obszaru;
- 6) ochrona krajobrazów i przyrody obszaru;
- 7) zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy powodującym degradację otwartych terenów wiejskich przydatnych dla rolnictwa przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- 8) uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej oraz zagospodarowanie terenów sprzyjające naturalnej retencji wód powierzchniowych;
- 9) zagospodarowanie terenu kopalni siarki Basznia przy uwzględnieniu aspektów prawno-środowiskowych i ekologicznych;
- 10) uwzględnienie przy zagospodarowaniu terenów ograniczeń związanych z położeniem na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz narażonych na niebezpieczeństwo powodzi.

4. OSI – Lokalne - Strategia Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023-2030

W ramach Strategii Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023-2030 wyodrębniono trzy cele strategiczne, które są względem siebie równoważne i uzupełniające się:

- **Cel strategiczny 1: Wysoka jakość i dostępność infrastruktury społecznej, wzmacniającej kapitał społeczny;**
- **Cel strategiczny 2: Budowa zintegrowanej oferty turystycznej gminy, bazującej na posiadanych zasobach, w szczególności walorach przyrodniczo-krajobrazowych;**
- **Cel strategiczny 3: Rozwój infrastruktury służącej ochronie środowiska, wzrostowi gospodarczemu oraz jakości życia mieszkańców**

Cele te powiązane są ze zidentyfikowanymi lokalnymi obszarami strategicznej interwencji, co zostało przedstawione w załączniku graficznym, stanowiącym *mapę nr 21 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Harasiuki - Obszary strategicznej interwencji* w podrozdziale 10.2 Model strukturalny funkcjonalno – przestrzennej gminy. Z kolei działania planowane do realizacji w ramach wyznaczonych obszarów strategicznym, w ujęciu graficznym przedstawia *mapa nr 22 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Harasiuki - Zakres planowanych działań w obszarach strategicznej interwencji*.

SYSTEM REALIZACJI STRATEGII, W TYM WYTYCZNE DO SPORZĄDZANIA DOKUMENTÓW WYKONAWCZYCH

11.1. System realizacji strategii

W procesie wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023-2030 niezmiernie ważnym elementem jest jej monitoring. Poprzez gromadzenie i analizę danych wprowadzony zostanie system stałej kontroli i oceny efektów realizacji ustaleń strategii. Pozwoli to na identyfikację zaistniałych nieprawidłowości, a następnie rozwiązanie oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom w przyszłości.

Jednym z elementów wdrażania niniejszej strategii jest obowiązek pracowników Urzędu oraz jednostek organizacyjnych do zapoznania się z dokumentem oraz wyznaczenie obszarów, za które każda jednostka, wydział lub pracownik będą odpowiedzialni. Dodatkowo, rekomenduje się

przyjęcie lub aktualizację szczegółowych planów i programów określających dokładny zakres działań koniecznych do realizacji danego celu strategicznego m.in. program ochrony środowiska, gminny program opieki nad zabytkami, strategia rozwiązywania problemów społecznych, strategia rozwoju kultury czy programy jednoroczne.

Wdrażając strategię, gmina Harasiuki będzie dbała o dobrą współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, otoczeniem społeczno-gospodarczym, ale również z innymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz administracją rządową.

System monitorowania pełni funkcje kontrolne oraz weryfikujące skuteczność wdrażanych przedsięwzięć. Efekty strategii będą monitorowane i opisywane w corocznym Raporcie o stanie gminy, który jest obowiązkowym dokumentem zgodnie z art. 28aa ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym. Zgodnie z powyższą ustawą „Raport obejmuje podsumowanie działalności wójta w roku poprzednim, w szczególności realizację polityk, programów i strategii, uchwał rady gminy i budżetu obywatelskiego.” Jednocześnie monitorowanie strategii umożliwi także rzetelne informowanie podmiotów zewnętrznych o uzyskanych wynikach, zrealizowanych działaniach, osiągniętych celach i planowanych strategicznych inwestycjach czy projektach.

Podstawę do podjęcia działań naprawczych i ewentualnej aktualizacji strategii będzie stanowił system monitorowania i ewaluacji. Aktualizacja strategii następować będzie w przypadku, gdy: stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów, zaistnieje potrzeba wprowadzenia do strategii nowego zadania, zmiany harmonogramu realizacji, planu finansowego lub konieczność aktualizacji wskaźników. Wprowadzenie ewentualnych poprawek i aktualizacji strategii będzie wymagało przyjęcia odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy Harasiuki, tak aby program mógł w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. W celu zachowania przejrzystości strategii wszelkie zmiany będą sygnalizowane w odpowiednim załączniku do uchwały Rady Gminy w postaci rejestru zmian.

Jednocześnie wszelkie zmiany w dokumencie strategicznym będą musiały posiadać swoje uzasadnienie merytoryczne. W trakcie wdrażania strategii będą mogli być również uwzględnieni dodatkowi partnerzy (zupełnie nowi, jak i zastępujący dotychczas funkcjonujących w strategii). Akceptowane będą te inicjatywy, które mogą się przyczynić do sukcesu wdrożenia dokumentu.

Nie przewiduje się zmiany celów strategicznych w całym horyzoncie strategii. Procedura aktualizacji strategii obejmuje następujące elementy:

- zgłoszenie przez interesariuszy (mieszkańcy, podmioty działające na obszarze gminy) przedsięwzięć/kierunków działań przyczyniających się do realizacji celów strategii lub innej proponowanej zmiany. Propozycje będzie można zgłaszać w formie pisemnej do Urzędu Gminy Harasiuki przy wykorzystaniu karty projektu oraz formularza zgłaszania uwag umieszczonych na stronie internetowej gminy oraz dostępnych w ww. urzędzie,
- weryfikacja zgłoszonych przedsięwzięć - kierunków działań lub propozycji innych zmian przez jednostkę, wydział bądź pracownika odpowiedzialnego za aktualizację strategii,
- podjęcie decyzji o włączeniu lub odmowie włączenia zgłoszonych działań/kierunków działań bądź innej proponowanej zmiany do strategii oraz konieczności jej aktualizacji,
- przyjęcie odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy Harasiuki.

11.2 Wdrażanie Strategii

Za wdrażanie Strategii Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023-2030 odpowiedzialny jest Wójt Gminy Harasiuki, który corocznie składa Radzie Gminy Harasiuki sprawozdanie z jej realizacji. Wójt odpowiedzialny jest ponadto za bieżący nadzór nad realizacją Strategii, dbałość o zagwarantowanie środków finansowych na jego skuteczną realizację oraz pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania, a także podejmowanie decyzji o potrzebie dokonania zmian dokumentu.

Wójt Gminy Harasiuki oraz Rada Gminy Harasiuki, jako Samorząd Gminy będą zaangażowani w realizację Strategii poprzez następujące obszary aktywności:

- **OBSZAR BEZPOŚREDNICH KOMPETENCJI** - Samorząd jest odpowiedzialny za programowanie i późniejszą koordynację wdrażania dokumentu strategicznego. Główna jego rola sprowadza się do sprawowania funkcji strategiczno-kontrolnej nad wdrażaniem Strategii. Równolegle Samorząd jest wykonawcą działań przypisanych kompetencyjnie tej jednostce samorządu terytorialnego i wykonuje je w ramach własnych struktur (Urząd Gminy Harasiuki i gminne jednostki organizacyjne) bądź we współpracy z jednostkami autonomicznymi wobec samorządu lokalnego.
- **OBSZAR POŚREDNIEGO ODDZIAŁYWANIA** - obejmuje animacje projektów i działań, które finalnie realizowane będą przez partnerów społeczno-gospodarczych. W przypadku przedsięwzięć podejmowanych wspólnie przez Samorząd Gminy Harasiuki z innymi partnerami społeczno-gospodarczymi, Samorząd może zapewnić udział i realizację roli lidera w partnerstwie oraz partycypację finansową.

Zgodnie z właściwością gminy, zarządzanie i koordynacja wdrażania Strategii prowadzona będzie w strukturach organizacyjnych Urzędu Gminy Harasiuki w ramach Referatu Rozwoju Gospodarczego. Zadania realizowane przez każdego z pracowników, wchodzących w skład Referatu wykonywane będą w ramach swoich kompetencji.

Do zadań pracowników Referatu Rozwoju Gospodarczego będzie należało:

- przygotowanie, koordynowanie oraz wdrażanie przedsięwzięć ujętych w ramach wykazu kierunków działań służących realizacji celów Strategii,
- uaktualnianie i kontynuacja procesu planowania, także w odniesieniu do poszerzenia Strategii o działania uwzględniające inne kategorie,
- dalsze programowanie procesów rozwojowych, wykraczających poza okres realizacji niniejszego dokumentu strategicznego (tj. po roku 2030),
- koordynowanie, animowanie i inspirowanie działań społeczności lokalnej służących wdrożeniu zamierzeń Strategii,
- monitorowanie realizacji i ewaluacja procesu wdrażania Strategii;
- przygotowywanie sprawozdań i dokonywanie wewnętrznej oceny efektów wdrażania Strategii,
- harmonizowanie i poszerzanie partnerstwa,
- poszukiwanie nowych źródeł finansowania działań.

Zespół pracowników Urzędu Gminy na potrzeby corocznego obowiązkowego Raportu o stanie gminy (do końca maja) będzie przygotowywał sprawozdanie z realizacji Strategii w poprzednim roku, zawierające informacje o zadaniach ukończonych, zadaniach będących w trakcie wykonywania oraz zadaniach nierozpoczętych wraz z wyjaśnieniem przyczyn ewentualnych opóźnień. Konsekwencją wniosków, zawartych w sprawozdaniu może być propozycja nanoszenia zmian w dokumencie, polegających na przykład na zmianach terminów, usuwaniu, czy też dodawaniu określonych zapisów.

W proces opracowania, wdrażania i monitorowania Strategii Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023-2030 zaangażowane zostały różne grupy podmiotów i instytucji, w tym m.in.:

- Administracja rządowa – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska;
- Administracja samorządowa – w tym m.in. sąsiednie gminy i Zarząd Województwa Podkarpackiego;
- Instytucje i podmioty sektora społecznego – w tym m.in. organizacje pozarządowe, organizacje społeczne, fundacje;
- Instytucje i podmioty sektora gospodarczego- w tym m.in. przedsiębiorstwa, grupy producentów oraz instytucje otoczenia biznesu.

Istotną rolę we wdrażaniu Strategii będą odgrywali partnerzy społeczno-gospodarczy, w tym m.in. jednostki sektora publicznego (administracja rządowa, samorządowa) i organizacje sektora społecznego, instytucje i organizacje sektora gospodarczego (adekwatnie do zakresu ich kompetencji) i inne. Przedmiotowa rola sprowadzać się będzie w głównej mierze do realizacji projektów własnych poszczególnych podmiotów, jak również inicjowanie działań na rzecz zmian organizacyjnych czy legislacyjnych tak, by rozwiązania systemowe wspierały realizację ustaleń Strategii. Na szczególną uwagę zasługuje tu również idea partnerstwa, której głównym zamierzeniem jest uzyskanie efektu synergii prowadzonych działań. Dlatego też partnerstwa zawierane w celu realizacji różnego rodzaju zamierzeń będą stanowiły niezwykle istotny mechanizm włączania partnerów społeczno-gospodarczych w proces rozwoju lokalnego.

11.3 System monitorowania i ewaluacji Strategii

Monitoring jest systematycznym i szczegółowym badaniem realizacji Strategii. Koncentruje się na ocenie przebiegu prawidłowości wdrażania działań i zadań realizacyjnych w odniesieniu do przyjętego planu oraz stopnia osiągnięcia produktów i rezultatów. Monitoring przeprowadzany powinien być w trakcie realizacji i obejmuje: harmonogram, budżet oraz weryfikację zaplanowanych rezultatów poszczególnych zadań. Za monitoring odpowiada Referat Rozwoju Gospodarczego Urzędu Gminy Harasiuki.

Monitorowanie realizacji Strategii powinno odbywać się na bieżąco, natomiast zaleca się sporządzanie rocznych raportów z oceny stopnia realizacji celów i rezultatów. Monitoring obejmuje następujące działania:

- zbieranie i analizowanie danych,
- formułowanie wniosków, tworzenie raportów i ewaluację.

Monitoring Strategii Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023-2030:

Ewaluacja jest cyklicznym badaniem wybranych elementów strategii i powinna się koncentrować na stopniu realizacji celów strategicznych oraz spełnienia wizji strategicznej. Ewaluacja powinna następować w kluczowych momentach realizacji Strategii. Ewaluacja jest przeprowadzana na podstawie danych uzyskanych podczas monitoringu. Monitoring i ewaluacja są, zatem przeprowadzane na dwóch poziomach: pierwszy dotyczy monitorowania realizacji działań i zadań, drugi monitorowania i ewaluacji osiągnięcia celów strategicznych.

Ewaluacja strategii rozwoju społeczno-gospodarczego obejmuje następujące elementy:

- ewaluacja ex-ante - ewaluacja przed rozpoczęciem procesu wdrażania, która oceni trafność założeń oraz sposobów realizacji,
- ewaluacja on-going - ewaluacja w trakcie realizacji, w połowie wdrażania, która oceni

poziom realizacji celów strategicznych oraz zidentyfikuje czynniki mające wpływ na realizację zaplanowanych działań strategicznych,

- ewaluacja ex-post - ewaluacja po zakończeniu okresu obowiązywania strategii, która podsumuje efekty działań strategicznych oraz pozwoli na wyciągnięcie wniosków, które winny stanowić jedną z podstaw dotyczących dalszych kierunków rozwoju oraz do podjęcia działań mających na celu ulepszenie procesu strategicznego zarządzania rozwojem społeczno-gospodarczym.

Ocena zawarta ewaluacji powinna opierać się na poniższych kryteriach:

- trafność – pozwala ocenić, w jakim stopniu wyznaczone podczas konsultacji społecznych cele odpowiadają zidentyfikowanym problemom lub potrzebom interesariuszy,
- skuteczność – określa stopień realizacji celów,
- efektywność – pozwala określić stosunek poniesionych nakładów (finansowe, ludzkie, czas) do osiągniętych rezultatów,
- oddziaływanie – określa wpływ osiągniętych rezultatów na grupę interesariuszy,
- trwałość efektów – pozwala określić, czy pozytywne efekty mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego.

Do efektywnego monitorowania procesów wdrażania Strategii należy posłużyć się wskaźnikami ze Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych (WLWK) dla projektów finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz wskaźnikami własnymi. Przykładowe wskaźniki wskazano w rozdziale 8 Plan operacyjny Strategii Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2022-2030 oraz kierunki interwencji rozwoju gminy osiągnięcia celów. Wskazane wskaźniki stanowią katalog otwarty. Dobór właściwych wskaźników rezultatu, produktu oraz oddziaływania umożliwi efektywne monitorowanie procesu wdrażania Strategii, w tym:

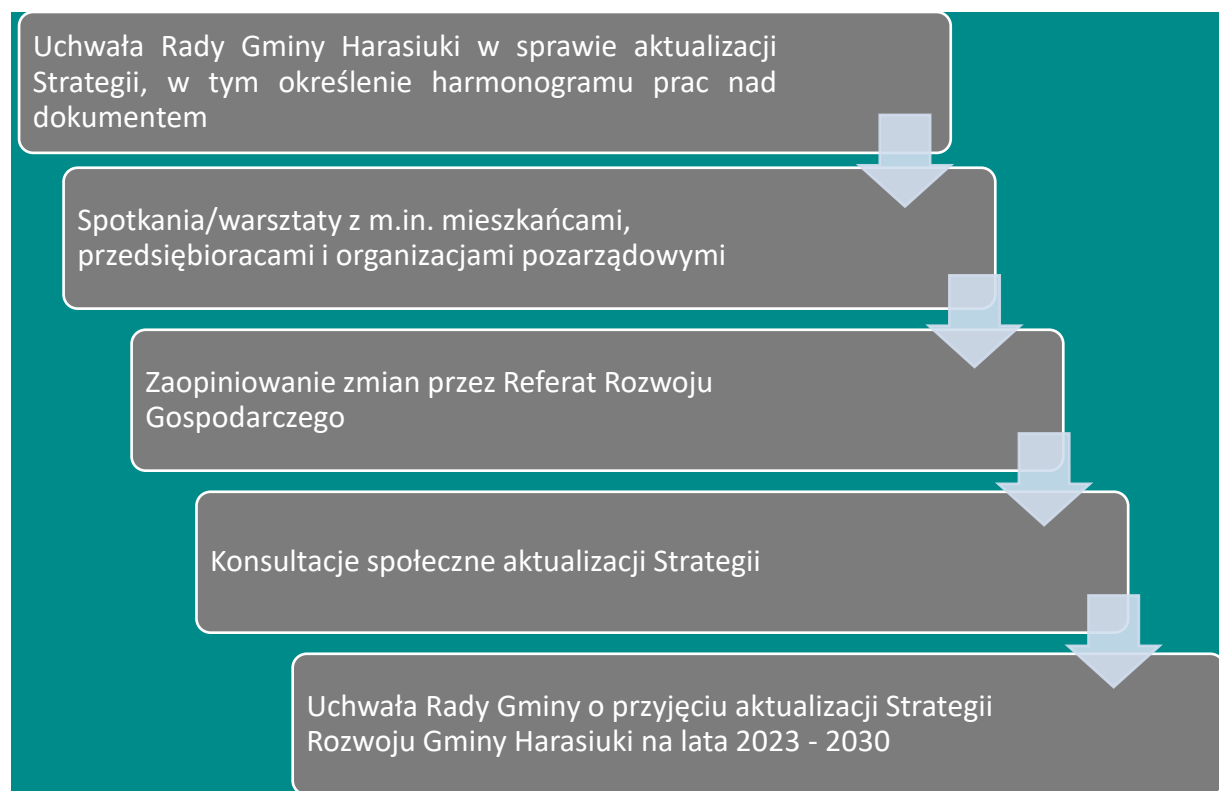
- wskaźniki produktu – określają bezpośredni, materialny efekt realizacji przedsięwzięcia mierzony konkretnymi wielkościami (np. długość wybudowanych dróg gminnych);
- wskaźniki rezultatu – określają bezpośredni wpływ zrealizowanego produktu na otoczenie społeczno-ekonomiczne uzyskany natychmiast po zakończeniu projektu (np. liczba osób korzystających z infrastruktury społecznej);
- wskaźniki oddziaływania – określają długookresowy wynik realizacji strategii (np. poprawa sytuacji na rynku pracy).

11.4 Ewaluacja – ocena skutków wdrażania zapisów Strategii

W przypadku stwierdzenia zmian warunków i bieżącej sytuacji gminy podczas monitorowania i ewaluacji Strategii, konieczna jest aktualizacja dokumentu. W tym celu niezbędne jest zaangażowanie m.in. mieszkańców, przedsiębiorców oraz organizacji pozarządowych, organizując spotkania/warsztaty mające na celu zaktualizowania celów i kierunków działań gminy. Materiały powinny być na bieżąco analizowane i uwzględniane przez

Referat Rozwoju Gospodarczego w trakcie ewaluacji. Pomysły i nowe projekty powinny być zamieszczane w Karcie Projektu, która powinna zawierać minimum składające się z następujących elementów: nazwa, podmiot odpowiedzialny za realizację zadania, opis zadania, cel, termin realizacji, koszty, źródła finansowania, zgodność ze Strategią, wskaźniki produktu, rezultatu oraz oddziaływania oraz wskazanie osoby zgłaszającej projekt.

W przypadku zasadniczych zmian celów i kierunków rozwoju gminy Harasiuki, należy uchwałą Rady Gminy Harasiuki zaktualizować zapisy Strategii. Aktualizacja Strategii powinna odbywać się według poniższego schematu:

11.5 Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej („Strategia rozwoju gminy – poradnik praktyczny” luty 2021 r.) jako dokumenty wykonawcze względem strategii rozwoju, należy rozumieć obowiązkowe lub fakultatywne plany i programy funkcjonujące w gminie.

Należy także pamiętać, iż podczas tworzenia nowych bądź aktualizacji istniejących sektorowych gminnych planów i programów, powinny być one spójne ze Strategią Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023-2030. Zaleca się również wykorzystanie odpowiednich wskaźników niniejszej Strategii w procedurze monitorowania strategii rozwoju gminy.

Do dokumentów wykonawczych dla strategii rozwoju gminy należą m.in.:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- Lokalny program rewitalizacji/Gminny program rewitalizacji,

- Program ochrony środowiska,
- Plan gospodarki niskoemisyjnej,
- Strategia rozwiązywania problemów społecznych,
- Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3. ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- Gminny program opieki nad zabytkami,
- Plan zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe.

RAMY FINANSOWE ORAZ ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Ramy finansowe Strategii Rozwoju Gminy Harasiuki 2023-2030 posiadają jedynie charakter prognostyczny oraz zależą od szeregu zmiennych, które w praktyce mogą zupełnie zmieniać dane kwoty. Po analizie zebranych danych z **rozdziału 9 Wieloletni Plan Inwestycyjny** szacunkowo określono ramy finansowe w poszczególnych obszarach:

Cel strategiczny 1 Wysoka jakość i dostępność infrastruktury społecznej, wzmacniającej kapitał społeczny	Cel strategiczny 2 Budowa zintegrowanej oferty turystycznej gminy, bazującej na posiadanych zasobach, w szczególności walorach przyrodniczo-krajobrazowych
63 000 000 zł	104 300 000 zł
Cel strategiczny 3 Rozwój infrastruktury służącej ochronie środowiska, wzrostowi gospodarczemu oraz jakości życia mieszkańców	
94 850 000 zł	

Cele strategiczne i operacyjne opracowane w ramach niniejszej Strategii, które stanowią podstawę do podejmowania i realizacji konkretnych projektów, mogą być finansowane z dochodów własnych gmin oraz ze środków zewnętrznych. Wśród tych ostatnich wyróżnić możemy m.in. środki z:

- Funduszy Europejskich dla Podkarpacia na lata 2021-2027,
- krajowych programów w zakresie funduszy europejskich,
- Wspólnej Polityki Rolnej (WPR 2021-2027),
- Krajowego Planu Odbudowy (KPO),
- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych
- dofinansowania od Wojewody Podkarpackiego,
- Powiatowego Urzędu Pracy,
- pożyczek i kredytów bankowych,
- środków własnych.

Nowy okres programowania środków unijnych stwarza możliwość pozyskania przez gminę Harasiuki dotacji na działania służące stricte realizacji celów zawartych w przedmiotowym dokumencie strategicznym. Wykorzystanie tych możliwości w istotnym stopniu uzależnione jest od aktywności władz samorządowych i ich aktywności w pozyskiwaniu nowych środków zewnętrznych. Poniżej prezentujemy poszczególne programy mogące stanowić źródło finansowania projektów opisanych w Strategii.

- **Instrumenty wynikające z polityk rozwojowych Unii Europejskiej:**

- Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FENIKS),
- Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG),
- Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS),
- Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC),
- Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej (FEPW),
- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027,
- Krajowy Plan Odbudowy,
- inicjatywy zarządzane z poziomu europejskiego (np. Erasmus+, LIFE, Cyfrowa Europa, Interreg) lub dostępne na podstawie umów międzynarodowych (Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego).

- **Instrumenty finansowane z budżetu państwa, funduszy celowych i innych krajowych środków publicznych**

Poza środkami wsparcia UE samorządy i ich interesariusze (m.in. organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy) będą mogli ubiegać się o dofinansowanie działań w ramach dostępnych instrumentów krajowych. Do najważniejszych należą:

- **Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych**, mający na celu bezzwrotne dofinansowanie projektów inwestycyjnych realizowanych przez gminy, powiaty i miasta lub ich związki w całej Polsce;
- **Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg**, w ramach którego finansowane będą projekty związane z budową, przebudową, remontem dróg powiatowych lub dróg gminnych oraz przebudową dróg wewnętrznych, które po uzyskaniu właściwych parametrów technicznych będzie można zaliczyć do odpowiedniej kategorii dróg publicznych;
- **Program Rozwoju Elektromobilności**, w ramach którego finansowane będą projekty związane z rozwojem elektromobilności oraz transportem opartym na paliwach alternatywnych;
- **Program Społecznych Inicjatyw Mieszkaniowych** – to instrument wsparcia samorządów, które będą mogły realizować inwestycje w formule społecznego budownictwa czynszowego;
- pozostałe programy finansowane z budżetu państwa, m.in.: w zakresie ochrony środowiska - realizowane przez NFOŚiGW, właściwy WFOŚiGW; w zakresie opieki nad osobami niepełnosprawnymi – realizowane przez PFRON, a także **Program Senior+**, **Program „Aktywni+” na lata 2021-2025**; w zakresie kultury, itd.

Wskazane powyżej źródła finansowania należy rozpatrywać jako katalog otwarty, który może ulec zmianom. Należy zakładać, że w okresie realizacji Strategii, pojawią się również inne programy dofinansowujące skierowane na rozwój inwestycji w samorządach. Identyfikacja i wybór potencjalnych źródeł, z których mogą być finansowane poszczególne przedsięwzięcia w ramach Strategii wymaga właściwej organizacji i koordynacji procesu pozyskiwania tych środków. W związku z powyższym zakłada się bieżące monitorowanie źródeł finansowania przez pracowników Urzędu Gminy Harasiuki co daje gwarancje ciągłej aktualizacji i dostosowywania najlepszych źródeł finansowych do realizacji zamierzonych inwestycji.

SPIS TABEL

Tabela 1	Powierzchnia gmin powiatu nizańskiego oraz ich udział w powierzchni powiatu.....	15
Tabela 2	Liczba ludności oraz średnia gęstość zaludnienia gmin powiatu nizańskiego w 2017 i 2021 roku.....	17
Tabela 3	Struktura mieszkańców gminy Harasiuki według trzech grup wiekowych w 2017 oraz 2021 roku.....	21
Tabela 4	Wskaźniki obciążenia demograficznego w poszczególnych gminach powiatu nizańskiego oraz w województwie podkarpackim w 2021 roku.....	22
Tabela 5	Prognoza ludności gminy Harasiuki na lata 2017-2030	24
Tabela 6	Ruch naturalny i wędrowniczy w gminie Harasiuki w latach 2017-2030	24
Tabela 7	Liczba uczniów w szkołach podstawowych, gimnazjum oraz oddziałach przedszkolnych na terenie gminy Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021.....	26
Tabela 8	Liczba uczniów i liczba oddziałów w szkołach i przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w roku szkolnym 2021/2022	27
Tabela 9	Zatrudnienie kadry pedagogicznej (wymiar etatów) w poszczególnych placówkach w roku szkolnym 2021/2022, w podziale na stopnie awansu zawodowego	27
Tabela 10	Wyniki egzaminów ósmoklasisty w poszczególnych placówkach oświatowych na terenie gminy Harasiuki w 2022 roku.....	28
Tabela 11	Dane dotyczące opieki zdrowotnej w gminie Harasiuki w 2017 oraz 2021 roku	30
Tabela 12	Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w poszczególnych gminach powiatu nizańskiego i województwa podkarpackiego w roku 2021	32
Tabela 13	Liczba korzystających ze świadczeń rodzinnych na terenie gminy Harasiuki oraz kwoty wypłacanych świadczeń w latach 2017-2021.....	34
Tabela 14	Szczegółowe dane dotyczące klubów sportowych oraz liczby osób ćwiczących na terenie gminy Harasiuki w roku 2018 i 2020.....	37
Tabela 15	Dane dotyczące frekwencji w wyborach na terenie gmin powiatu nizańskiego w latach 2019-2020.....	41
Tabela 16	Miejscowe zagrożenia według rodzaju zagrożenia występujące na terenie gminy Harasiuki na przestrzeni lat 2019-2021	41
Tabela 17	Działania ratownicze podejmowane przez OSP na terenie gminy Harasiuki na przestrzeni lat 2019-2021.....	42
Tabela 18	Pracujący na terenie gminy Harasiuki w latach 2017 - 2021	43
Tabela 19	Wskaźniki pracujących na 1000 ludności w poszczególnych gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku	44
Tabela 20	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Harasiuki w latach 2017 - 2021	45
Tabela 21	Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy Harasiuki w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na tle powiatu nizańskiego według płci.....	46
Tabela 22	Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gmin powiatu nizańskiego w 2017 i 2021 roku	48
Tabela 23	Rodzaje podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie gminy Harasiuki w 2017 i 2021 roku	49
Tabela 24	Podmioty gospodarki narodowej wg sekcji PKD oraz sektorów własnościowych zarejestrowane na terenie gminy Harasiuki w 2017 i 2021 roku	50
Tabela 25	Wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej dla obszaru gminy Harasiuki oraz powiatu nizańskiego za lata 2017 i 2021.....	52

Tabela 26	Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych, ich powierzchnia oraz powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw na terenie gminy Harasiuki	53
Tabela 27	Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych i użytków rolnych wchodzących w ich skład, struktura użytkowania gruntów przez gospodarstwa rolne, powierzchnia zasiewów wybranych upraw oraz liczba pracujących w gospodarstwach rolnych i źródła dochodów gospodarstw	55
Tabela 28	Realizacja budżetu gminy Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021 w zł	60
Tabela 29	Kształtowanie się dochodów majątkowych w gminie Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021	64
Tabela 30	Udział wydatków majątkowych (inwestycyjnych) w wydatkach budżetowych w gminie Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021	64
Tabela 31	Powierzchnia gruntów leśnych w gminie Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021	68
Tabela 32	Wskaźnik lesistości w gminach powiatu niżańskiego w 2021 roku	69
Tabela 33	Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych na terenie gminy Harasiuki	71
Tabela 34	Charakterystyka jednolitych części wód podziemnych na terenie gminy Harasiuki	71
Tabela 35	Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Harasiuki według stanu na dzień 31.12.2022 r. sporządzone na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym	82
Tabela 36	Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o ustaleniu lokalizacji celu publicznego na przestrzeni lat 2017-2021 na terenie gminy Harasiuki	83
Tabela 37	Zasoby mieszkaniowe na terenie gminy Harasiuki w roku 2017 i 2021	84
Tabela 38	Wskaźniki dotyczące zasobów mieszkaniowych w gminie Harasiuki, powiecie niżańskim i województwie podkarpackim dla roku 2021	84
Tabela 39	Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczne i sanitarne na terenie gminy Harasiuki w roku 2017 i 2020	85
Tabela 40	Budownictwo mieszkaniowe w gminie Harasiuki na przestrzeni lat 2017 - 2021	85
Tabela 41	Wskaźniki dotyczące budownictwa mieszkaniowego w gminie Harasiuki, powiecie niżańskim oraz w województwie podkarpackim dla roku 2021	86
Tabela 42	Wybrane dane dotyczące sieci wodociągowej w gminie Harasiuki w roku 2017 oraz 2021	88
Tabela 43	Wybrane dane dotyczące sieci kanalizacyjnej w gminie Harasiuki w roku 2017 oraz 2021	90
Tabela 44	Wybrane dane dotyczące sieci gazowej w gminie Harasiuki	93
Tabela 45	Odpady komunalne zebrane na terenie gminy Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021	96
Tabela 46	Najważniejsze problemy Gminy Harasiuki	114
Tabela 47	Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Harasiuki na lata 2023-2030 ze Strategią rozwoju województwa - Podkarpackie 2030	138

SPIS MAP

Mapa 1	Gmina Harasiuki na tle województwa podkarpackiego	14
Mapa 2	Gmina Harasiuki na tle powiatu niżańskiego.....	15
Mapa 3	Układ osadniczy gminy Harasiuki	16
Mapa 4	Wskaźniki obciążenia demograficznego w poszczególnych gminach powiatu niżańskiego w 2021 roku.....	23
Mapa 5	Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w poszczególnych gminach powiatu niżańskiego w roku 2021	33
Mapa 6	Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminach powiatu niżańskiego w 2021 roku	40
Mapa 7	Wskaźniki pracujących na 1 tys. ludności w poszczególnych gminach powiatu niżańskiego w 2021 roku.....	44
Mapa 8	Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy Harasiuki w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na tle gmin powiatu niżańskiego w 2021 roku.....	47
Mapa 9	Sieć szlaku rowerowego „RITA”	58
Mapa 10	Wskaźnik lesistości w gminach powiatu niżańskiego w 2021 roku	69
Mapa 11	Sieć cieków wodnych na terenie gminy Harasiuki.....	70
Mapa 12	Łączne zagrożenie suszą na terenie gminy Harasiuki	74
Mapa 13	Położenie gminy Harasiuki względem Parku Krajobrazowego Lasy Janowskie.....	76
Mapa 14	Obszar specjalnej ochrony ptaków – Natura 2000 na terenie gminy Harasiuki.....	77
Mapa 15	Specjalne obszary ochrony siedlisk – Natura 2000 na terenie gminy Harasiuki	78
Mapa 16	Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności w gminach powiatu niżańskiego w 2021 roku.....	90
Mapa 17	Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności w gminach powiatu niżańskiego w 2021 roku.....	92
Mapa 18	Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności w gminach powiatu niżańskiego w 2021 roku.....	94
Mapa 19	Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Harasiuki – Uwarunkowania przyrodnicze i infrastrukturalne	153
Mapa 20	Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Harasiuki – Funkcje terenów w gminie	154
Mapa 21	Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Harasiuki - Obszar strategicznej interwencji.....	155
Mapa 22	Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Harasiuki - Wieloletni Plan Inwestycyjny	156
Mapa 23	Wschodnia Polska.....	158
Mapa 24	Obszary zagrożone trwałą marginalizacją – poziom regionalny	159
Mapa 25	Obszary wiejskie województwa podkarpackiego	160
Mapa 26	Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym.....	162
Mapa 27	Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym	164

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Liczba urodzeń i zgonów oraz przyrost naturalny w gminie Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021.....	18
Wykres 2 Liczba urodzeń, zgonów oraz przyrost naturalny na terenie gmin powiatu nizańskiego w roku 2021.....	19
Wykres 3 Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem oraz saldo migracji w gminie Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021.....	20
Wykres 4 Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem oraz saldo migracji na terenie gmin powiatu nizańskiego w roku 2021	21
Wykres 5 Struktura mieszkańców gminy Harasiuki według trzech grup wiekowych w 2017 oraz 2021 roku.....	22
Wykres 6 Wyniki procentowe z egzaminów ósmoklasisty, przeprowadzonych w 2022 roku w gminie Harasiuki, w powiecie nizańskim oraz w województwie podkarpackim.....	29
Wykres 7 Liczba gospodarstw domowych oraz osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie gminy Harasiuki w latach 2017-2021	31
Wykres 8 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na przestrzeni lat 2017-2021 w województwie podkarpackim, powiecie nizańskim oraz gminie Harasiuki	32
Wykres 9 Liczba czytelników oraz wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz w gminie Harasiuki w latach 2017-2021.....	36
Wykres 10 Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku	39
Wykres 11 Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy Harasiuki w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na tle gmin powiatu nizańskiego i województwa podkarpackiego w 2021 roku.....	46
Wykres 12 Podmioty gospodarki narodowej wg klas wielkości na terenie gminy Harasiuki w 2017 i 2021 roku.....	51
Wykres 13 Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych, ich powierzchnia oraz powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład tych gospodarstw na terenie gminy Harasiuki	53
Wykres 14 Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych oraz ich powierzchnia według grup obszarowych użytków rolnych na terenie gminy Harasiuki oraz powiatu nizańskiego	54
Wykres 15 Dochody na 1 mieszkańca oraz wydatki na 1 mieszkańca w 2017 i 2021 w gminie Harasiuki oraz powiecie nizańskim.....	61
Wykres 16 Struktura dochodów budżetu gminy Harasiuki w roku 2017 i 2021	63
Wykres 17 Udział wydatków bieżących oraz majątkowych (inwestycyjnych) w wydatkach ogółem w gminie Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021	65
Wykres 18 Wysokość pozyskanych przez gminę Harasiuki środków w ramach programów i projektów unijnych w latach 2017-2021	66
Wykres 19 Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności w gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku.....	89
Wykres 20 Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności w gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku.....	91
Wykres 21 Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności w gminach powiatu nizańskiego w 2021 roku.....	94
Wykres 22 Udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w ilości odpadów zebranych ogółem na terenie gminy Harasiuki na przestrzeni lat 2017-2021.....	96
Wykres 23 Ocena poszczególnych sfer życia na terenie gminy (liczba udzielonych odpowiedzi).....	98
Wykres 24 Atuty gminy – pytanie wielokrotnego wyboru (liczba udzielonych odpowiedzi).....	99

Wykres 25	Priorytetowe działania do wykonania na terenie gminy – pytanie wielokrotnego wyboru (liczba udzielonych odpowiedzi)	100
Wykres 26	Branża gospodarki posiadająca największy potencjał rozwojowy – pytanie wielokrotnego wyboru (liczba udzielonych odpowiedzi)	101
Wykres 27	Wizytówka gminy w 2030 r. według jej mieszkańców – pytanie wielokrotnego wyboru (liczba udzielonych odpowiedzi).....	101
Wykres 28	Informacje dot. ankietowanych mieszkańców gminy Harasiuki.....	102

GMINA HARASIUKI

www.harasiuki.pl

EUROKONCEPT
DANIEL SMUCZEK